

MAGYARORSZÁG ÁLLATVILÁGA
FAUNA HUNGARIAE

XVI. KÖTET

LEPIDOPTERA

8. FÜZET

ARASZOLÓLEPKÉK I.—
GEOMETRIDAE I.

(151 ábrával)

ÍRTA

DR. VOJNITS ANDRÁS

Fauna Hung. 137.

1980

MACROLEPIDOPTERA I. — NAGYLEPKÉK I.

13. CSALÁDSOROZAT: GEOMETROIDEA = ARASZOLÓ-ALKATÚAK

Írta

DR. VOJNITS ANDRÁS

Az araszoló-alkatúak családsorozatba tartozó lepkék túlnyomó része kicsiny vagy közepes fesztávolságú. A nagy termetű fajok előfordulása szinte kizárólag a trópusi területekre korlátozódik. Pödörnyelvük az esetek többségében megvan, de sok fajnál csökevényes, ill. működésképtelen. Állkapcsi tapogatóik csökevényesek. Szárnyaik a testhez viszonyítva általában nagyok, szélesek, háromszögletűek. A szárnylemez vékony, hajlékony, a pikkelyzet finom és sokszor gyér, úgyhogy a szárnyak áttetszőek. A rojt számos csoportnál rövid vagy közepesen hosszú, másoknál jól fejlett. Az ereket rendkívüli módon variál. Az axillaris erek összeolvadtak. Azoknál a csoportoknál, amelyeknél az analis ér csak nyomokban van meg, a szárnyak analis része többé-kevésbé redukált.

A családsorozat messze legnagyobb fajszerű családja az araszolók (Geometridae), de ezen felül még több családot sorolnak ide. Ezek rendszertani helye, valamint az egész családsorozat rokonsági viszonyai rendkívül vitatottak. Sokan az araszolók mellé állítják az Epicopeidae és Lonomiidae családokat, mások ezen felül az egész Uranoidea családsorozatot (Uraniidae, Epiplemidae és Lacosomidae). Vannak kutatók, akik a Papilionidea családsorozat részeként kezelik az araszolókat. A legelterjedtebb felfogás szerint az araszoló-alkatúak a Pyralidoidea családsorozatból váltak ki. Erre utalva a szárnyerezet fokozatos egyszerűsödése. A legújabb rendszertani munkákban viszont a Geometroidea családsorozatba tartoznak a Drepanidae és Thyatiridae családok is. Maga a családsorozat pedig a Bombycoidea és Sphingoidea sorozatok között foglal helyet.

Az általunk követett rendszer szerint faunaterületünkön csak a Geometridae család képviseli a sorozatot 8 alcsaláddal, 150 nemmel és 381 fajjal.

Hernyóik — kevés kivételtől eltekintve — szabadon élnek. Az imágók jellegzetesen éjszakai állatok, még kora esti vagy hajnali órákban repülő is alig akad közöttük. Nappal csak néhány faj látható.

55. család: GEOMETRIDAE — ARASZOLÓK

Az araszolók legnagyobb része kicsiny termetű; közepes is aránylag kevés akad közöttük, míg a nagy termetű fajok száma egészen elenyésző. Fejük kicsiny, máskor közepes nagyságú vagy feltűnően apró. Ritkán válik el élesen a testtől, rendszerint a torhoz simul. Szemeik kerek és csupaszok (csak az Archieariinae alcsaládra jellemző az ovális szem). Pontszemeik rendszerint nincsenek. Pödörnyelvük általánosságban véve táplálékfelvételre alkalmas, de vannak nem táplálkozó imágók is. Állkapcsi tapogatóik csökevényesek, hosszú, karesú ajaktapogatóik túlnyúlnak az arcon. A csápok felépítése változatos. A hímeké gyakran fésűs vagy fűrészes fogú, máskor pillás vagy fonalas. A nőstényeké csak kivételesen fogazott, de a fogazás mindig rövidebb a hímekénél. A tor közepesen erős, csak ritkán robosztus. Potrohuk néhány csoport kivé-

telével karcsú és hosszú; a kivételt képezőké erőteljes, zömök, a bagolylepkékére, más esetben a szövőkre emlékeztető. Testüket szorosan záródó pikkelyek és rövid, finom szőrök fedik. A zömök testű fajok szőrzete hosszabb, durvább és a fejre, valamint a lábakra is kiterjed. Potrohuk analis részén kis szőrpamacsot viselnek. Lábaik karcsúak, az ízék hosszúak, a pikkelyek rásimulnak a lábakra. A lábakon levő tüskék száma variál. A hímek hátsó lábszárai és combjai nemritkán megvastagodottak s a tüskék csökevényesek. Az elülső lábakon ez ritkán fordul elő. Szárnyai nagyok, szélesek és épszélűek, kivéve az Ennominae alcsalád néhány fajtát, melyek keskenyszárnyúak vagy szárnyaikon fog-, ill. farokszerű képletek vannak s szegélyük csipkés, hullámos vagy mélyen karélyos. Az egyes csoportok erezte rendkívül eltérő képet mutat, nehéz általános érvényes bélyeget találni. Az elülső szárnyon az r_{3+4} és — ha megvan — az r_5 gyakran közös nyélen ülnek. Az m_2 a sejtzáró ér közepén ered, de néhány esetben a közepe fölött vagy alatt. Az an ér hiányzik, míg az ax_{1+2} a tövénél villaszerűen elágazva tőhurkot alkot. A hátulsó szárnyon az rr és az m_1 — kevés kivételtől eltekintve — közös tőből ered. Az an itt megvan és a belső szegletben végződik. Az ax erek összeolvadtak. A családban aránylag sok a különböző mértékben csökevényes szárnyú nőstény, sőt olyanok is vannak, amelyeknek egyáltalán nincsen szárnyuk. Ettől eltekintve, a külső ivari bélyegek nem feltűnőek, s leginkább a csápok és lábak felépítésére, valamint a potroh eltérő alakjára szorítkoznak. Feltűnő ivari kétalakúság (szexuális dimorfizmus) néhány ausztráliai fajra jellemző. Szárnyaik mintázatára olyasféle szabályosság, mint pl. a bagolylepkék ún. bagolyrajzolata, nem jellemző. Az esetek többségében az elülső szárny színesebb, rajzosabb, mint a hátulsó, mely csak egyes csoportokban követi az elülső szárny rajzolatát, különben többé-kevésbé rajztalan. Az elülső szárnyon leggyakoribb rajzlati elemek a középfolt, az elülső és belső szegélyt összekötő harántsávok, melyek a szárnyat gyakran tő-, közép- és szegélytérre osztják, s az erek futásához igazodó, rácszerű mintázat. A néhány valóban élénk színű és kirívó rajzolatú csoport ellenére, a család egészére a kevésbé feltűnő megjelenés a jellemző.

Rendkívül fajgazdag család, az ún. nagylepkék közül csak a bagolylepkék vetekedhetnek az araszolókkal. Az egész Földön elterjedtek, ahol tápnövényeik előfordulnak. Néhány fajuk a sarkvidéki területeken is megél. Trópusi vidékeken különösen magas a fajszámuk, de elterjedésük peremén is igen gazdag és változatos csoportot alkothatnak, mint pl. Új-Zéland szigetén. Másutt, mint pl. Dél-Amerika déli részén, különösen Argentínában szerényebb számban fordulnak elő. Összfajszámukat megadni lehetetlen, egyrészt mert még Európából is újabb fajok kerülnek elő, másrészt mert a különösen gazdag trópusi vidékek e tekintetben szinte még feltáratlanok. Sok fajnak magas az egyedszáma is: ezek között hírhedt kártevők is akadnak. Néhány fajuk — bár korántsem annyi, mint a bagolylepkék vagy szenderek családjából — rendszeresen vándorol a trópusi, szubtrópusi tájakról észak felé, mások keletről nyugatra, ill. nyugatról keletre terjednek.

Az imágók repülése csapongó, libegő, csak kevésbé (Ennominae alcsalád több tagja) erőteljes, de azoké sem kitartó. Virágokon, sőt korhadó, bomló anyagokon is megtaláljuk a táplálkozó példányokat, de csalétken csak a tágabb értelemben vett Boarmia-fajok jelennek meg rendszeresen. A mesterséges fényre azonban nagy számban repülnek, olyannyira, hogy ahol egyedszámuk magas, a lámpa körül keringő lepkék zöme araszoló. Nappal ugyan nem repülnek, de más éjszakai fajoknál sokkal felületesebben rejtőzködnek el s éberek, úgy hogy könnyen felzavarhatók. Zömök a nappali órákat bokrok, fák levelein, fatörzseken, sziklákon vagy az aljnövényzet között tölti. Nyugvó helyzetben szárnyaikat szélesen szétterítik, az elülsők ilyenkor csak részben vagy alig fedik a hátulsókat. Táplálkozás közben szárnyaikat felcsapva tartják, mint a nappali lepkék.

Petéik laposak, átmeneti formák az Ennomos-fajoknál fordulnak elő. Csupasz, karcsú hernyók mozgása, az ún. „araszolás” a család névadója. A hernyókra jellemző, hogy az Archicariinae alcsalád fajainak kivételével az első 3 pár álláb hiányzik, vagy az 1. megvan

ugyan, de csökevényes (Alsophilinae). Haladásuk során elülső lábaikkal megkapaszkodnak, majd testük hátulsó részét előrehúzzák, miközben hátuk ív-alakúan meggörbül. Ezután far-lábaikkal rögzítik testüket, s elülső részüket tolják előre, míg ki nem egyenesednek. Hernyóik nagy része fürgé, gyors mozgású. A fiatalabbak fonalat eresztenek s úgy ereszkednek a fákról a talajra. Megzavarva vagy pihenés közben mereven kinyújtóznak, s mivel színük legtöbbször a környezethez vesz, nem igen tűnnek fel a növényi szárak vagy a gallyak között. Legtöbbjük szabadon él, de néhányuknak védőburka van vagy magtokban növekednek, sőt aknáznak. Általában friss növényi részeket, mindenekelőtt leveleket fogyasztanak, de akadnak olyanok is, amelyek száraz szervesanyagon élnek. A nappali órákban tápnövényükön tartózkodnak, bár sokuk csak az esti vagy éjszakai órákban táplálkozik. Egy részük az avarban, talajban vagy hulladékok között rejtőzködik. Bábjaik általánosságban növényi hulladék között az avarban vagy a talajban fekszenek. Kevés fajuk szövő össze — legtöbbször lazán — a leveleket vagy talajszemcséket, hogy védőburokban alakuljon át.

Az araszolók rendszerezése még nagymértékben kialakulatlan. Prout, majd különösen WEHRLI voltak azok, akik behatóan foglalkoztak az araszolók szupragenerikus osztályozásával; munkájukat azonban maguk sem tekintették befejezettnek. Az utóbbi időben a HERBULOT által közölt „rendszer” alkalmazása vált általánossá. Eltekintve attól, hogy HERBULOT csak a Franciaországban előforduló araszolókat vette figyelembe, munkáiban a fajok, ill. a magasabb rendszertani egységek sorrendisége nem annyira a filogenetikai kapcsolatokra utal, hanem egyszerűen a fajok, illetve csoportok feldolgozásának időbeni egymásutánosságát fejezi ki. Erre mutat az a tény is, hogy a szerző csak a legritkábban okolja meg az eddigiektől merőben eltérő rendszerét. Mindez természetesen nem zárja ki, hogy a majdan kialakítandó s a természetet megközelítő rendszer egyes részletei — akárcsak véletlenszerűen is — meg ne feleljenek a jelenleg HERBULOT rendszereként kezelt sorrendiség egyes szakaszainak.

Az araszolók jelen feldolgozása jórészt WEHRLI közismert munkáira támaszkodik, de a valóban indokoltnak tűnő helyeken el is tér attól. Részben vonatkozik csak ez a XVI: 8. füzetben követett rendszerre, ahol — az egész műben követetthez képest — még az alcsaládok sorrendje is így a füzeteké is megfordult, s ezért szükségessé vált annak újra történő feldolgozása is.

A z a l c s a l á d o k h a t á r o z ó k u l c s a

- 1 (2) A szemek tojásdadok, az elülső szárny keskeny, szürke, a hátulsó szárny sárga vagy narancsszínű, középen ívelt fekete vonal húzódik
(= *Brephinae*) 8. alcsalád: *Archieariinae*
- 2 (1) A szemek kerekék, az elülső szárny, ha szürke is, nem keskeny, a hátulsó szárny pedig ilyen esetekben sohasem sárga vagy narancsszínű.
- 3 (4) Mind a 4 szárny zöld (de gyorsan sárgászöldre, sárgára, olykor csaknem fehérre fakuló), a hátulsó szárnyon az m_2^* a sejtzáró ér közepe fölött ered, erőteljes, jól látható (csak egyetlen ide tartozó faj szárnyai nem zöldek, hanem hússzínűek vagy szürkés hússzínűek: *Aplasta ononaria* (FUESSLY, 1783) (= *Hemitheinae*)
6. alcsalád: *Geometrinae*
- 4 (3) A szárnyak közül legfeljebb az elülsők zöldek, ebben az esetben azonban a hátulsó szárnyon hiányzik az m_2 ér.

* A hátulsó szárnyon az m_2 ér — a többi érhez hasonlóan — bordaszerűen kiemelkedik, és mindkét éle jól látható. A családra jellemző erőteljes és kidudorodó ráncsal azonban nem szabad összetéveszteni, ez utóbbi ugyanis érszerűen duzzadt, de nincsenek élei.

- 5 (6) A hátulsó szárnyon az m_2 ér a sejtzáró ér közepe alatt, az m_3 ér közelében ered, az sc és rr soha sincs nyélen, legfeljebb ez az ér nagyon rövid. A szárnyak pikkelyzete feltűnően gyér, a hátulsó szárny csaknem áttetsző* 7. alcsalád: *Alsophilinae*
- 6 (5) A hátulsó szárnyon az m_2 ér vagy a sejtzáró ér közepéből, vagy fölötte ered. Ha nem, akkor az $sc + rr$ ér meglehetősen hosszú nyélen ül, azonkívül a szárnyak pikkelyzete sima, fényes, a hátulsó szárny azonban nem átlátszó.
- 7 (8) A hátulsó szárnyon hiányzik az m_2 ér (csupán egy mély ránc jelzi a helyét), vagy legalábbis nagyon csökevényes, és nem éri el a szárny szegélyét. Az elülső szárny rajzolati elemei a hátulsó szárnyon gyakran folytatódnak, a pikkelyzet durva, a potroh szőrös (= *Boarmiinae*)* 1. alcsalád: *Ennominae*
- 8 (7) A hátulsó szárnyon az m_2 ér teljes egészében megvan.
- 9 (12) A hátulsó szárnyon az sc ér csak rövid szakaszon vagy éppen csak egyetlen ponton érinti az rr eret, azután messzire távolodik tőle.
- 10 (11) Valamennyi szárny hófehér, mindegyiken 2—2 ívelt, fekete pontsor van 3. alcsalád: *Orthostixinae*
- 11 (10) A szárnyak vagy nem hófehérek, vagy ha azok, akkor a mintázatuk nem ívelt fekete pontsor 5. alcsalád: *Sterrhinae*
- 12 (9) A hátulsó szárnyon az sc ér vagy hosszabb szakaszon összeolvad az rr érrel, vagy párhuzamos vele.
- 13 (14) A szárnyak fesztávolsága 29—42 mm. Az elülső szárny kissé sarló-szerűen kicsúcsosodik, a szárnyak felületén mindenfelé vannak narancsszínű pikkelyek 2. alcsalád: *Oenochrominae*
- 14 (13) A szárnyak fesztávolsága 29 mm alatt van, vagy ha nagyobb, a szárnyak felülete nem narancsszínű 4. alcsalád: *Larentiinae*

1. alcsalád: *Ennominae*

Nagy fajszámú és rendkívül heterogén alcsalád, amelyet egységesen jellemezni csaknem lehetetlen. Egyetlen általánosan érvényes bélyeg, hogy a hátulsó szárnyon az m_2 jórészt vagy teljesen hiányzik (1. ábra: A, B). Ezen

* Az ide tartozó szárnyatlan nőstények határozókulcsát lásd Dr. GOZMÁNY LÁSZLÓ: 29. rend: Lepidoptera — Lepkék, 1. füzet, 37. oldal.

* Az ide tartozó szárnyatlan nőstények határozókulcsát lásd Dr. GOZMÁNY LÁSZLÓ: 29. rend: Lepidoptera — Lepkék, 1. füzet, 37. oldal.

túlmenőleg az ide tartozó fajokat, illetve nemeket igen kevés, sokszor egyáltalán semmiféle rokon vonás sem köti össze. Az araszolók rendszerezése során eddig gyakorlatilag mindazok a fajok, amelyek a többi, sokkal egységesebb s markánsabban körülhatárolható alcsaládba nem illettek, ebbe az alcsaládba kerültek. Mindebből következik, hogy az alcsalád egészét felölelő revízió hiányában a nemek sorrendje provizórikus, s nem kizárt a jövőben további alcsaládok felállítása sem.

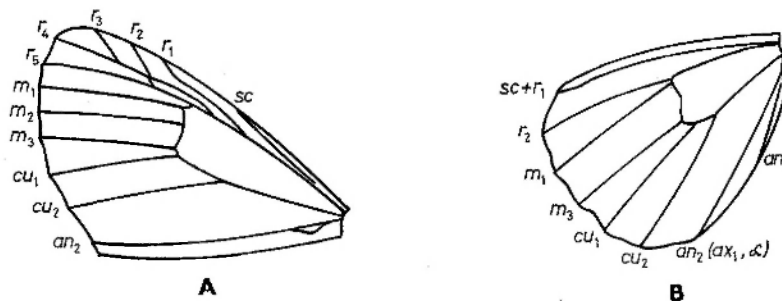
Gyakran hiányzik az elülső szárnyakon is 1—1 ér.* A hátulsó lábszárak általában töviseket viselnek. A csápok lehetnek egészen finoman fonalasak, máskor a fűrészes vagy fésűs csáp megjelenésében nagymértékben hasonlít a szövőlepkékéhez. A testük — a többi palearktikus alcsaláddal képest — meglehetősen nagy, erőteljes, vastag és szőrös, bagoly- vagy szövőlepkészerű, sok fajé viszont kifejezetten karcsú s alig szőrös. Szárnyaik legtöbbször szélesek, de akad néhány keskeny szárnyú faj is. A szárnyak szegélye is változatos; az ép szélű fajokon kívül soknak a külső szegélye hullámos vagy karéjos, sőt hátulsó szárnyuk kisebb-nagyobb nyúlványt (farok) is hordhat. Az egytónusú, szürke vagy szürkésbarna színű s nehezen megkülönböztethető alakokon kívül (*Gnophos*, *Boarmia*) számos világos színű s tarka, élénk színű faj is ismert. Trópusi képviselőik között fémkék és égővörös fajok is vannak.

A magasabb rendszertani egységek elhatárolása elsősorban az ivarszervek alapján történt. Az ide tartozó fajok ivarszervei meglehetősen egyszerű felépítésűek, erőteljesek, erősen kitinizáltak és sok esetben igen nagyok (2. ábra: A, B és C).

Az egész Földön elterjedt alcsalád egyes területeken kisebb (Új-Zéland), másutt nagyobb (Ázsia) fajszámban lép fel. A fajok hozzávetőleges számát is csaknem lehetetlen megadni, mert különösen a rendkívül fagazdag ázsiai terület még alig ismert. Minden esetre bizonyos, hogy legalább 5—6000 fajról van szó.

A fajok egy része erdőkben él, de élőhelyeik között vannak nedves rétek, félszáraz és száraz sztyeppék, valamint sziklafalak és szurdokok is.

Hernyóik legalább annyira változatosak, mint az imágók. A teljesen sima, csupasz alakokon kívül vannak, amelyek bizarr nyúlványokat, tüskéket hordanak. Színüket tekintve is sokfélék, de leggyakrabban zöldek vagy barnák. Aránylag sok fajuk él fákön — főképpen lombosfákön — és cserjéken, de tetemes a lágyszárú növényeket fogyasztók száma is. Az imágók nappalra — kevés kivételtől eltekintve — elrejtőznek, ilyenkor kiterjesztett szárnyaikkal az aljzathoz simulnak. A tágabb értelemben vett *Boarmia*-fajokat és a tavaszi-, illetve őszi-

1. ábra. A: *Gnophos* sp. elülső és B: hátulsó szárnyának erezte (Eredeti)

* A szárnyak ereztét lásd még DR. GOZMÁNY LÁSZLÓ: 29. rend: Lepidoptera — Lepkék, I. füzet, 9. oldal.

araszolókat gyakran találjuk a nappali órákban fatörzseken, míg a *Gnophos*-fajokat sziklafalakon. Számos faj nőténye szárnyatlan, így az ún. „téliaraszoló” több faja és magashegyi *Gnophos*-fajoké (ez utóbbiak hazánkban nem fordulnak elő).

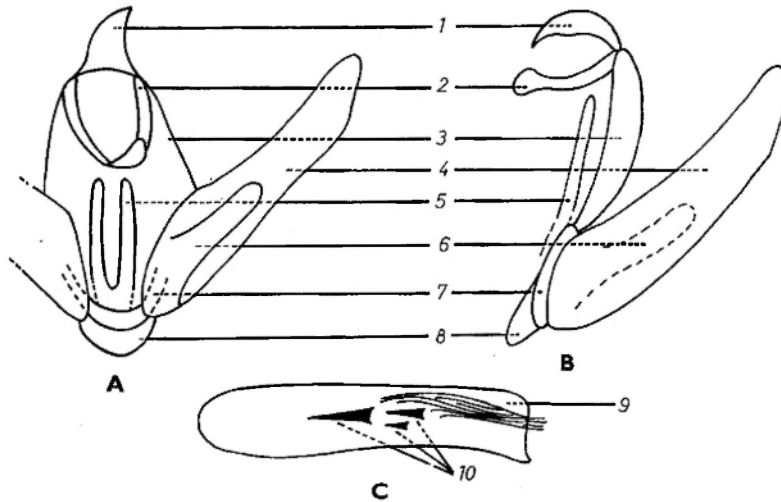
Az imágók nagy számban keresik fel a mesterséges fényforrásokat, így „lámpázással” jól gyűjthetők. Csalétekre csak ritkán repül egy-egy példány, elsősorban az *Abraxas*- és *Boarmia*-nemekből.

Az alcsalád képviselői között néhány közismert kártevő is akad. Az ún. téliaraszoló sorából kerül ki a nagy téliaraszoló [*Erannis defoliaria* (CLERCK, 1759)], amely a legismertebb de egyes években rokona, az aranyos téliaraszoló [*Agriopis aurantiaria* (HÜBNER, 1799)] is „segédkezik” az erdők tarra rágásában. Lucernásokban, lóherésekben, kaszálókön és legelőkön a *Chiasmia clathrata* (LINNÉ, 1758), a *Tephрина arenacearia* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) és az *Ematurga atomaria* (LINNÉ, 1758) a közismertebb károsítók.

Hazánkban az alcsalád 115 faja él, amelyeket 72 nembe sorolunk. Határmenti hegyvidéki erdősegcinkben nem kizárt újabb fajok előkerülése.

A nemek határozókulcsa

- 1 (2) A szárnyak fonákján fehér színű, sötét peremű, hold alakú középfoltok vannak (99—101. ábra) 47. nem: *Selenia* HÜBNER, 1823
- 2 (1) A középfoltok nem ilyenek vagy nincsenek.
- 3 (10) A hátulsó szárnyukon farkocská van (22., 23. és 93. ábra).
- 4 (5) Mind a belső, mind pedig a külső harántsávot fehér csík kíséri (= *Metrocampe* LATREILLE, 1825) 10. nem: *Campaea* LAMARCK, 1816
- 5 (4) A belső és a külső harántsávot nem kíséri fehér csík.

2. ábra. A: Hím ivarszerv vázlatos felépítése előlnézetben és B: oldalnézetben, C: aedeagus (1 = uncus, 2 = gnathos, 3 = tegumen, 4 = valva, 5 = furca, 6 = sacculus, 7 = vinculum, 8 = saccus, 9 = ductus ejaculatorius vagy vesica és 10 = cornuti) (Eredeti)

- 6 (7) Szárnyaik halvány zöldessárgák
43. nem: *Ourapteryx* LEACH, 1814
- 7 (6) Szárnyaik nem halvány zöldessárgák.
- 8 (9) Testük — különösen a toruk — vastag, erőteljes, szőrös, a bagoly-lepkékéhez hasonlatos (= *Eugonia* HÜBNER, 1789 nom. praecoc.
48. nem: *Ennomos* TREITSCHKE, 1825
- 9 (8) A testük karcsú (= *Macaria* CURTIS, 1826)
67. nem: *Semiothisa* HÜBNER, 1818
- 10 (3) Hátsó szárnyuk esetleg csipkézett vagy karélyos, de farkocskája nincsen.
- 11 (12) Mind a belső, mind pedig a külső harántsáv csipkézett, a közép-foltok kerek, belsejük világos (szemfolt) (15. ábra)
6. nem: *Gnophos* TREITSCHKE, 1827
- 12 (11) A belső és a külső harántsáv nem csipkézett, vagy ha igen, a közép-foltok nem kerek és belsejük nem világos.
- 13 (30) Elülső szárnyuk alapszíne fehér vagy halvány fehéressárga, de ez utóbbi esetben a rajzolat hálózatos.
- 14 (15) Hátsó szárnyuk alapszíne élénksárga
24. nem: *Arichanna* MOORE, 1868
- 15 (14) Hátsó szárnyuk alapszíne nem élénksárga, hanem fehér vagy halvány sárgásfehér.
- 16 (17) Mind a négy szárnyuk rajztalan (de fonákján a szárnyerezet szürkés színű) (= *Scoria* STEPHENS, 1831) 5. nem: *Siona* DUPONCHEL, 1829
- 17 (16) A szárnyaikon van rajzolat.
- 18 (19) Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárny szegélye fekete (*Abraxas* auct.)
70. nem: *Lomaspilis* HÜBNER, 1825
- 19 (18) A szegélytér nem, vagy csak részben fekete, illetve szürke.
- 20 (23) Szárnyaik fesztávolsága meghaladja a 35 mm-t.
- 21 (22) Elülső szárnyukon élénksárga harántsáv van, amelyet mélyfekete foltok határolnak
72. nem: *Abraxas* LEACH, 1815
- 22 (21) Elülső szárnyukon nincsen sárga harántsáv, s a foltok szürkék (*Abraxas* auct.)
71. nem: *Calospilos* HÜBNER, 1825
- 23 (20) Szárnyaik fesztávolsága nem éri el a 35 mm-t.

- 24 (25) A rajzolat mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyukon hálózatos
66. nem: *Chiasmia* HÜBNER, 1823
- 25 (24) A rajzolat nem ilyen.
- 26 (27) Elülső szárnyuk tőtere sötétbarna (*Abraxas* auct.)
69. nem: *Ligdia* GUÉNÉE, 1857
- 27 (26) A tőtér fehér.
- 28 (29) Szárnyaikon nincsen sötétbarna, fekete vagy sötétszürke rajzolat, hanem az elülsőn három, a hátulsón két elmosódott, halvány szürkésárga vagy halványszürke harántsáv fut; fekete sejtvégi petty nincsen
13. nem: *Cabera* TREITSCHKE, 1825
- 29 (28) Az elülső szárnyukon sötétbarna, fekete vagy sötétszürke sávok vagy foltok is vannak (— *Bapta* STEPHENS, 1829)
12. nem: *Lomographa* HÜBNER, 1825
- 30 (13) Elülső szárnyuk alapszíne nem fehér.
- 31 (50) Testük — különösen a toruk — vastag, erőteljes és szőrös, hasonlatos a bagolylepkékéhez (79. ábra).
- 32 (39) Szárnyaik fesztávolsága nem éri el a 35 mm-t.
- 33 (34) A pikkelyzet annyira gyér, hogy szárnyaik áttetszőek (*Biston* auct.)
38. nem: *Poecilopsis* HARRISON, 1910
- 34 (33) Szárnyaik nem áttetszőek.
- 35 (38) Szárnyaikon a rajzolat fehér vagy szürkésfehér.
- 36 (37) A hátulsó szárnyon csak a szegélytér és a harántsáv szürke. Elülső szárnyuk szegélyterében fehér sáv fut (*Biston* auct.)
37. nem: *Nyssia* DUPONCHEL, 1829
- 37 (36) Hátulsó szárnyuk csaknem teljes egészében sötétszürke, csak a tőtér egy része szürkésfehér. Elülső szárnyuk szegélytere tompaszürke
40. nem: *Chondrosoma* ANKER, 1854
- 38 (35) Szárnyaikon a rajzolat sötétbarna (*Biston* auct.)
39. nem: *Apocheima* HÜBNER, 1825
- 39 (32) Szárnyaik fesztávolsága meghaladja a 35 mm-t.
- 40 (43) Szárnyaik sárgák.
- 41 (42) Az r_1 összefolyik az r_2 -vel és az sc -vel. Elülső szárnyuk középtere nem sötétebb, mint a tő- és szegélytér (= *Himera* DUPONCHEL, 1832)
14. nem: *Colotois* HÜBNER, 1823

- 42 (41) Az r_1 nem folyik össze más érrel. Elülső szárnyuk középtere sötétebb, mint a tő- és szegélytér 45. nem: *Crocallis* TREITSCHKE, 1825
- 43 (40) Szárnyaik nem sárgák.
- 44 (45) A szárnyak szegélye — különösen az elülsőé — feltűnően csipkézett (= *Gonodontis* auct.) 46. nem: *Odontopera* STEPHENS, 1831)
- 45 (44) A szárnyak szegélye ép.
- 46 (47) Elülső szárnyuk nyújtott, a külső szegély olyan hosszú vagy hosszabb, mint a belső. Hátsó szárnyuk rövid, kerek (= *Amphidasys* TREITSCHKE, 1825) 35. nem: *Biston* LEACH, 1815
- 47 (46) Elülső szárnyuk rövidebb, a külső szegély hossza nem éri el a belső szegély hosszát. Hátsó szárnyuk nyújtott.
- 48 (49) Az r_1 az r_2 -ből ered. Elülső szárnyuk halvány zöldesszürke 41. nem: *Phigalia* DUPONCHEL, 1829
- 49 (48) Az r_1 és az r_2 közös nyélen ül. Elülső szárnyuk barna (*Biston* auct.) 36. nem: *Lycia* HÜBNER, 1825
- 50 (31) Testük karcsú.
- 51 (54) Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárny nyújtott.
- 52 (53) Elülső szárnyuk csaknem egyszínű, rajzolata szürke. A rojt rövid, szürke. A szárnyak fesztávolsága eléri vagy meghaladja a 30 mm-t 55. nem: *Pachycnemis* STEPHENS, 1829
- 53 (52) Elülső szárnyuk rajzolata fehér. A rojt hosszú, fehér, szürke sávokkal. A szárnyak fesztávolsága nem éri el a 20 mm-t 32. nem: *Phyllometra* BOISDUVAL, 1840
- 54 (51) Szárnyaik nem nyújtottak.
- 55 (56) Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyuk rajztalan és sötét-szürke 16. nem: *Lignyoptera* LEDERER, 1853
- 56 (55) Szárnyaik nem ilyenek.
- 57 (58) Mind a belső, mind pedig a külső harántsáv fehér (= *Ellopiopsis* TREITSCHKE, 1825) 9. nem: *Hylaea* HÜBNER, 1822
- 58 (57) A belső és a külső harántsáv nem fehér.
- 59 (68) Az elülső szárny külső szegélyén a csúcs alatt sarló alakú kivágás van (124. ábra).

- 60 (61) Hátsó szárnyuk szegélye ép
59. nem: *Ellicrinia* HÜBNER, 1823
- 61 (60) Hátsó szárnyuk szegélye hullámos.
- 62 (63) Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárny szegélye barna. A közép- és a töltér sárga
53. nem: *Epione* DUPONCHEL, 1844
- 63 (62) Szárnyuk szegélye nem ilyen.
- 64 (65) Szárnyaik élénksárgák, a rajzolatuk barna foltokból áll (= *Caustoloma* LEDERER, 1853)
51. nem: *Therapis* HÜBNER, 1822
- 65 (64) Szárnyaik nem élénksárgák.
- 66 (67) Szárnyaik barnássárgák, rajzolatuk elmosódott (= *Therapis* HÜBNER, 1822 nom. praeocc.)
49. nem: *Artiora* MEYRICK, 1892
- 67 (66) Szárnyaik vörhenyesbarnák, a belső és a külső harántsáv, valamint a középfoltok jól látszanak (= *Epione* DUPONCHEL, 1832)
60. nem: *Cepphis* HÜBNER, 1823
- 68 (59) Elülső szárnyukon nincsen sarló alakú bevágás.
- 69 (74) Szárnyaik a testhez képest igen nagyok, szélesek, gyéren pikkelyezettek s rendkívül lágyak, gyenge felépítésűek.
- 70 (71) Torukon szőrpamacs van, a külső harántsáv enyhe ívben fut (*Hibernia* auct.)
11. nem: *Theria* HÜBNER, 1825
- 71 (70) Torukon nincsen szőrpamacs, a külső harántsáv megtörik, vagy csaknem teljesen elmosódott.
- 72 (73) Csápjukon pillaszőrökből álló pamacs van. Elülső szárnyuk vagy tarka, élénksárga, vörösbarna és barna színű, vagy egyszínű vörhenyesbarna (= *Hibernia* LATREILLE, 1825)
33. nem: *Erannis* HÜBNER, 1825
- 73 (72) Csápjukon nincsen pamacs, elülső szárnyuk nem ilyen (= *Hibernia* LATREILLE, 1825)
34. nem: *Agriopis* HÜBNER, 1825
- 74 (69) Szárnyaik nem ilyenek.
- 75 (86) A külső harántsáv egyenes vagy csaknem egyenes lefutású.
- 76 (79) A külső harántsáv a csúcs irányába fut (9. ábra).
- 77 (78) A külső harántsáv közvetlenül a csúcs előtt éri el az elülső szegélyt. A szárnyak fesztávolsága nem haladja meg a 35 mm-t. Az r_2 nem folyik össze az r_{3+5} nyelével (*Aspilates* auct.)
3. nem: *Aspitates* TREITSCHKE, 1825

- 78 (77) A külső harántsáv nem éri el az elülső szegélyt. A szárnyak fesz-távolsága meghaladja a 40 mm-t. Az r_2 összefolyik az r_{3+5} nyelével (*Aspilates* auct.) 4. nem: *Chariaspilates* WEHRLI, 1953
- 79 (76) A külső harántsáv jóval a csúcs előtt éri el az elülső szegélyt (3. ábra).
- 80 (83) A külső harántsáv és a hátulsó szegély tompaszöget zár be. Az r_1 szabad.
- 81 (82) Szárnyaik alapszíne világos, fehéresszürke
1. nem: *Perconia* HÜBNER, 1823
- 82 (81) Szárnyaik alapszíne sötétszürke (= *Ortholitha* HÜBNER, 1821; *Lit-hina* HÜBNER, 1825) 57. nem: *Petrophora* HÜBNER, 1811
- 83 (80) A külső harántsáv és a hátulsó szegély derékszöget zár be. Az r_1 nem szabad.
- 84 (85) Hátulsó szárnyukon sötét színű harántsáv van (= *Eubolia* DUPON-CHÉL, 1829) 61. nem: *Tephрина* GUÉNÉE, 1845
- 85 (84) Hátulsó szárnyukon világos színű harántsáv van
65. nem: *Diastictis* HÜBNER, 1823
- 86 (75) A külső harántsáv lefutása megtört, hullámos, esetleg a sáv hiányzik.
- 87 (114) Szárnyaik alapszíne szürke, a külső harántsáv nem mosódott el.
- 88 (91) A belső és a külső harántsáv éles.
- 89 (90) Hátulsó lábszáraikon csak az ízvégi tüskék vannak meg. A belső és a külső harántsáv fekete 18. nem: *Tephronia* HÜBNER, 1789
- 90 (89) Hátulsó lábszáraikon az összes tüske megvan. A belső és a külső harántsáv barna 17. nem: *Mannia* PROUT, 1915
- 91 (88) A belső és a külső harántsáv nem ilyen.
- 92 (93) A belső harántsáv csaknem teljesen elmosódott. A külső haránt-sávot pontsor jelzi (= *Scodiona* BOISDUVAL, 1840)
2. nem: *Dyscia* HÜBNER, 1825
- 93 (92) A belső és a külső harántsáv nem ilyen.
- 94 (97) Hátulsó szárnyuk fonákján a harántsáv a középső szakaszon U alakúan kiugrik (64. ábra).
- 95 (96) Elülső szárnyukon a belső harántsáv kifejezetten domború, míg a külső harántsáv elülső szegélyhez közel eső szakasza homorúan ívelt
31. nem: *Fritzwagneria* WEHRLI, 1941

- 96 (95) A harántsávok nem ilyenek 30. nem: *Synopsia* HÜBNER, 1826
- 97 (94) A harántsáv nem ugrik ki U alakúan.
- 98 (99) Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyukon a harántsávok csipkések ugyan, de egyenletesen íveltek (*Boarmia* auct.)
19. nem: *Aethalura* McDUNNOUGH, 1920
- 99 (98) A harántsávok nem egyenletesen íveltek.
- 100 (101) Csápjaik mindegyik ízén 2 pár fésűsfog van; 2 hosszabb az íz felső s két rövidebb az íz alsó felén (55. ábra: A) (*Boarmia* auct.)
27. nem: *Cleora* CURTIS, 1826
- 101 (100) Csápjaik ízein csak 1 pár fésűsfog van (55. ábra: B, C).
- 102 (103) A külső harántsávon az elülső és a hátulsó szegély felé eső harmadban két nagy beszögellés van (*Boarmia* auct.)
25. nem: *Alcis* CURTIS, 1826
- 103 (102) A külső harántsávon csak egy feltűnő beszögellés van.
- 104 (105) Elülső szárnyuk tőterében és szegélyterének alsó harmadában okkersárga sávok, illetve foltok vannak (*Boarmia* auct.)
23. nem: *Cleorodes* WARREN, 1894
- 105 (104) Elülső szárnyukon nincsenek okkersárga sávok, illetve foltok.
- 106 (109) Elülső szárnyukon az r_1 szabad (43. ábra).
- 107 (108) A középfoltok közepe világos színű. A külső harántsáv nem kettőzött (*Boarmia* auct.)
21. nem: *Ascotis* HÜBNER, 1825
- 108 (107) A középfoltok teltek. A külső harántsáv alsó fele megkettőződött (*Boarmia* auct.)
29. nem: *Peribatodes* WEHRLI, 1943
- 109 (106) Az r_1 nem szabad.
- 110 (111) Az r_1 nyélen ül (*Boarmia* auct.)
26. nem: *Deileptenia* HÜBNER, 1825
- 111 (110) Az r_1 és az r_2 egybeolvadt.
- 112 (113) Az egybeolvadt r_1 és r_2 a sejtből ered
22. nem: *Boarmia* TREITSCHKE, 1825
- 113 (112) Az r_1 és az r_2 nem a sejtből ered (*Boarmia* auct.)
20. nem: *Ectropis* HÜBNER, 1825
- 114 (87) Szárnyaik alapszíne nem szürke, vagy ha igen, akkor a külső harántsáv elmosódott.

- 115 (116) A külső harántsáv a belső szegélytől egyenesen fut a csúcs felé, majd élesen megtörik, s a belső szegéllyel párhuzamosan haladva éri el az elülső szegélyt (= *Pericallia* STEPHENS, 1831)
50. nem: *Apeira* GISTL, 1848
- 116 (115) A külső harántsáv lefutása nem ilyen.
- 117 (122) Szárnyaik szegélye — legalábbis a hátulsóé — csipkézett (19. ábra).
- 118 (119) A középfoltok hosszúkásak 42. nem: *Angerona* DUPONCHEL, 1829
- 119 (118) A középfoltok nem ilyenek.
- 120 (121) Elülső szárnyuk szegélye is csipkézett (*Gnophos* auct.)
7. nem: *Odontognophos* WEHRLI, 1953
- 121 (120) Csak a hátulsó szárnyuk szegélye csipkézett (= *Halia* DUPONCHEL, 1832)
62. nem: *Itame* HÜBNER, 1823
- 122 (117) Szárnyaik szegélye nem csipkézett.
- 123 (124) Elülső szárnyuk csúcsterében nagy, háromszög alakú barna folt van
17. nem: *Bupalus* LEACH, 1815
- 124 (123) Elülső szárnyuk csúcsterében nincsen háromszög alakú barna folt.
- 125 (128) Az r_1 és az r_2 szabad.
- 126 (127) Szárnyaik színe barna 28. nem: *Selidosema* HÜBNER, 1823
- 127 (126) Szárnyaik színe sárga (= *Venilia* DUPONCHEL, 1829)
52. nem: *Pseudopanthera* HÜBNER, 1823
- 128 (125) Az r_1 és az r_2 közös nyélen ül, vagy az r_1 az r_2 -ből ered, illetve összeolvadnak.
- 129 (130) Az r_1 és az r_2 összeolvadt (*Lomographa* auct.)
68. nem: *Stegania* DUPONCHEL 1844
- 130 (129) Az r_1 és az r_2 nem olvadt össze.
- 131 (132) Az r_1 az r_2 -ből ered (= *Numeria* DUPONCHEL, 1829, *Eurymene* DUPONCHEL, 1844)
56. nem: *Plagodis* HÜBNER, 1823
- 132 (131) Az r_1 nem az r_2 -ből ered.
- 133 (134) A belső harántsáv derékszögben metszi a hátulsó szegélyt. A külső harántsáv első fele a szegélytér, hátulsó fele a középtér irányába ugrik be (= *Numeria* DUPONCHEL, 1829)
8. nem: *Puengeleria* ROUGEMONT, 1903

- 134 (133) A belső és a külső harántsáv hiányzik, vagy lefutása nem ilyen.
- 135 (136) Szárnyaik élénksárgák, a rajzolat elenyésző (= *Rumina* DUPONCHEL, 1832) 54. nem: *Opisthograptis* HÜBNER, 1823
- 136 (135) Szárnyaik, ha sárgák is, barnásak vagy egészen halványak.
- 137 (138) Elülső szárnyukon négy barna színű, folytonos harántsáv húzódik 64. nem: *Narraga* WALKER, 1862
- 138 (137) Ha vannak is az elülső szárnyukon harántsávok, számuk nem négy, és nem folytonosak.
- 139 (140) Hátsó szárnyuk nyújtott, csaknem eléri az elülső hosszát. A szárnyak színe halvány barnássárga. Elülső szárnyuk rojtja a csúcs alatt sötét színű, a belső szegély felé haladva világosabb 58. nem: *Hypoxystis* PROUT, 1915
- 140 (139) Hátsó szárnyuk nem nyújtott, hanem kerek. A rojt egyszínű.
- 141 (142) Csápjuk fésűs, a fogak hosszúak, meghaladják az ízek szélességét 15. nem: *Ematurga* LEDERER, 1853
- 142 (141) Csápjuk fésűs, de a fogak rövidek, nem haladják meg az ízek szélességét (= *Fidonia* TREITSCHKE, 1825) 63. nem: *Isturgia* HÜBNER, 1823

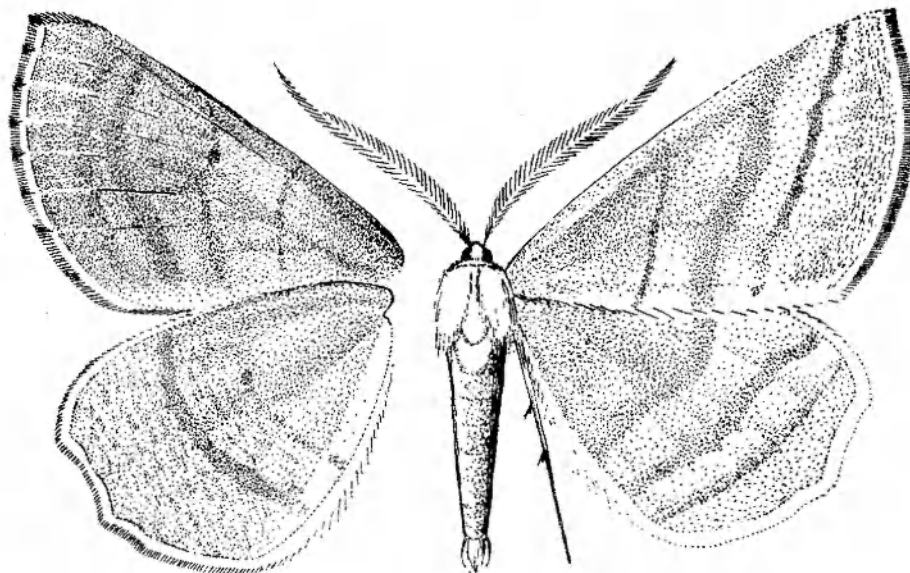
1. nem: *Perconia* HÜBNER, 1823

Az ide sorolt fajok sok szempontból hasonlítanak az *Aspitates* TREITSCHKE nembe tartozókhoz. Tapogatóik és nyelvük erőteljes. Az elülső szárnyon az r_2 az r_{3+5} -tel közös nyélen ül. A hátsó szárny szegélye az r_2 -től az m_3 -ig enyhén homorú. Hím ivarszervükre jellemző, hogy az aedoeagus rövid, nem éri el a valvák hosszának a felét sem. Maguk a valvák egyszerűek, szimmetrikusak. Az uncus erősen kitinizált, a saccus kissé előreugró és lekerekített (4. ábra: B, F).

Mindössze három palearktikus faj tartozik ebbe a csoportba. Gazdaságilag közömbösek; faunaterületünkön egyetlen faj fordul elő.

- — Feje és tora kissé sárgás hamuszürke, potrohán barna rajzolat van. Szárnyainak alapszíne fehéresszürke, de az egész szárnyfelületen elszórtan vannak szürkéssárga pikkelyek, amelyek az elülső szárny töterében s az elülső szegély mentén a legsűrűbbek. Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyán három szürkéssárga, aranyfényű harántsáv húzódik. Fonákja csaknem fehér, a behintés sűrű, sötét, a rajzolat barnássárga. Mind a négy szárnyon apró, kerek, sötét-barna középfolt van. Rójtja közepesen hosszú, szürkésfehér (3. ábra). 28—34 mm.

Európában, Kisázsiaiban és Közép-Ázsiában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkból eddig csak kevés példánya került elő a Dunántúlról (Sopron, Kőszeg; Mecsek és a környező dombvidék), illetve az ország északkeleti részeiről (Tokaj, Bodrogszegi). Egyetlen nemzedéke V. végén, VI-ban repül erdőkben, erdőszegélyeken. Hernyója szürke vagy szürkés-

3. ábra. *Perconia strigillaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

barna színű, a hátán többszörösen megszakított gerincsáv húzódik. A *Sarothamnus scoparius*-on, valamint *Calluna*-, *Erica*- és *Senecio*-fajokon él, áttelel — Fehérszárnyú aranyaraszoló

strigillaria HÜBNER, 1787

2. nem: *Dyscia* HÜBNER, 1825

Arca szőrös, tapogatói rövidek. Nyelve rövid vagy hiányzik. Hímjének csápja kétszeresen fésűs. Melle és combjai szőrösek. Szárnyainak szegélye ép, az elülső szárny elülső szegélye egyenes vagy enyhén domorú. Az összes ér megvan, az r_1 és az r_2 szabad. A nőstény potroha robusztus, szárnyai gyakran csökevényesek. Hím ivarszerve: a valvák szélesek, az uncus nagyon rövid, széles és lágy, a valvával megegyező hosszúságú aedoeagus vékony, kétcsúcsú, a saccus széles és lekerekített (4. ábra: A, D).

A nembe tartozó fajok palearktikus és etiópiai elterjedésűek, közülük 12 a palearktikus. Magyarországról egy fajt mutattak ki, 1 további faj előfordulásával számolhatunk. Gazdaságilag közömbös.

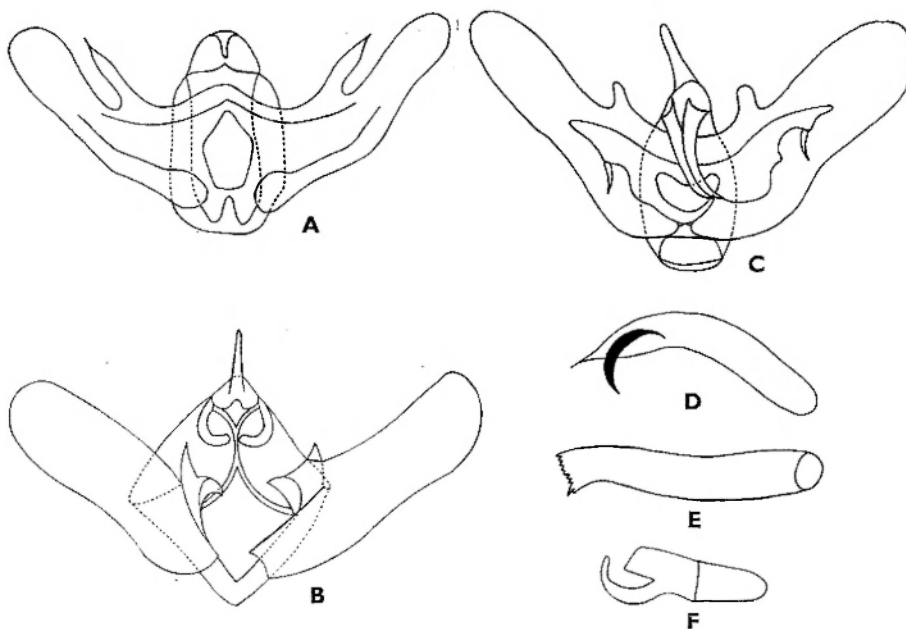
- 1 (2) Elülső szárnyának középfoltja két párhuzamos s csak alig összehajló, végein elmosódott vonalkából áll; a folt belseje világos (szem-

felt). Feje és tora világos sárgásszürke, torát hosszú és igen finom szőrzet borítja, amely részben a potrohra is ráborul. Potroha sötétebb sárgásszürke, farpamacsza szürkéssárga. Szárnyainak alapszíne világosszürke, változó erősségű barnásszürke behintéssel. Elülső szárnyán a szemfolt hosszúkás, a hátulsón kicsiny, kerek, fekete közép-folt van. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyán a harántsáv sötét szürkésbarna pontokra és ék alakú foltokra szakadt. Elülső szárnyának fonákja sárgásbarna, a hátulsóé szürkésfehér. A rajzolat az elülső szárnyon alig üt át, a hátulsón markáns. Rojtja közepesen hosszú, barnásszürke, fényes (5. ábra). 28—35 mm.

A faj elterjedését rendkívül nehéz meghatározni, mert hat különböző, de külsőleg alig vagy egyáltalán nem szétválasztható faj adatai keveredtek a legutóbbi időig. Eppen ezért csak azokat az adatokat vehetjük bizonyítottaknak, amelyeket ivarszervi vizsgálatok is alátámasztanak. Ily módon a régebben ugyancsak széles elterjedési terület (csaknem egész Európa az Urálig, Kisázsia és Közép-Ázsia) a következőkre zsugorodott: Dél-Franciaország, Közép- és Dél-Olaszország, a Bécsi-medence, a Kárpát-medence és az Urál déli része. Hazánkban eddig főleg mészköves (és egyéb bázikus) sziklás helyekről került elő V—VI-ban. Ismert lelőhelyei: a Középhegység több pontja, a Mecsek és a Villányi hegység. Az imágó nappal a sziklákon pihen, éjjel mesterséges fénnel gyűjthető. Hernyója vöröses-szürke, gerincsávja fehér, oldalsávjai sárgásfehérek és barnák. Zsályán és ürömmön él, áttelel

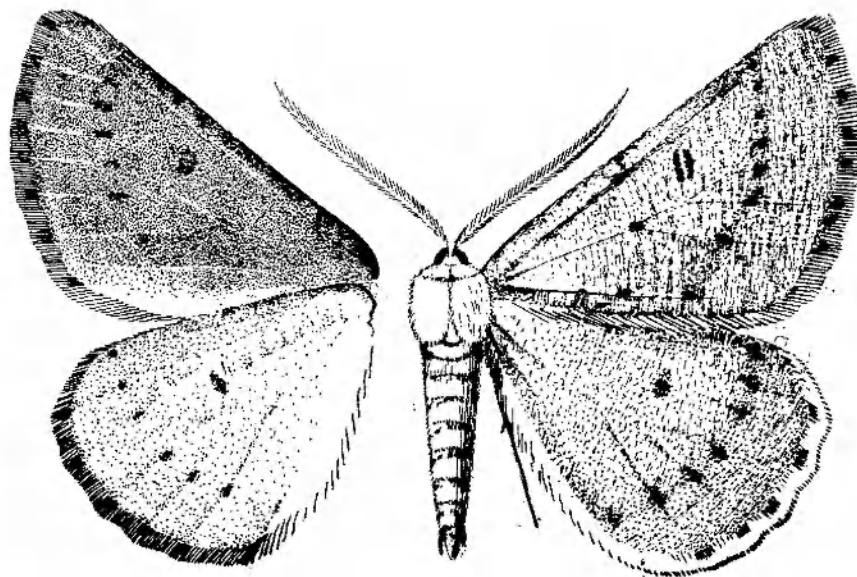
conspersaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 2 (1) Elülső szárnyának középfoltja vékony, fekete. Feje és tora világos, potroha sötétebb sárgásszürke. Torát finom szőrzet borítja. Szár-

4. ábra. A: *Dyscia fagaria* THUNBERG, B: *Perconia strigillaria* HÜBNER és C: *Aspitates gilvarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ ivarszerve — D: *Dyscia fagaria* THUNBERG, E: *Aspitates gilvarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és F: *Perconia strigillaria* HÜBNER aedeagus (Eredeti)

nyainak alapszíne szürke, az elülső erősebben, a hátulsó kevésbé barnás behintéssel. Elülső szárnyán a belső harántsávot három barnásfekete pont jelzi. A külső harántsáv halványbarna, csipkés, az ereknél sötétbarna, ék alakú foltok vannak. Ugyanilyen a hátulsó szárny harántsávja is. A szemfolt az elülső szárnyon keskeny, vonalka alakú, a hátulsón kerek és halvány. Elülső szárnyának fonákja sárgásbarna, a hátulsóé szürkésfehér, a rajzolat markáns. Rojtja közepesen hosszú, barnásszürke, fényes. 27—33 mm.

5. ábra. *Dyscia conspersaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

Közép-Európában, a Szovjetunió európai felében, a Kaukázusban és Közép-Ázsiában elterjedt faj. Magyarországról eddig még nem került elő, de előfordulása homokos területeken nem lehetetlen; Bécs közelében megtalálták. Hernyója piszkosszürke, a hátán fehér sáv, oldalain szürke rajzolat van. *Callunán* és *Ericán* él, áttelel és kora tavasszal fejlődik ki (= *belgaria* HÜBNER, 1790, *favillacearia* HÜBNER, 1799) — Csarabos-hegyi araszoló

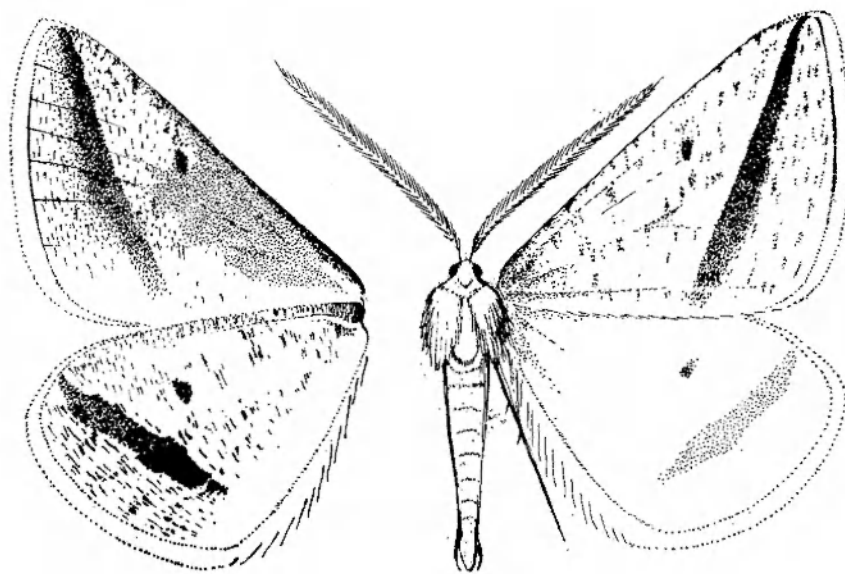
[*fagaria* (THUNBERG, 1784)]

3. nem: *Aspitates* TREITSCHKE, 1825

Arca szőrös, tapogatói közepesen hosszúak, s rövid szőrök borítják. Nyelve gyengén fejlett. Hímjének csápja egészen a csúcsáig kétszeresen fűrészes. Combjai simák vagy gyengén szőrösek. Hátulsó lábszárai egyáltalán nem vagy csak gyengén vastagodtak meg. Az elülső szárny csúcsa tompa. Az r_2 nem az r_{3+5} nyeléből ered (7. ábra: B). Hím ivarszerve: az aszimmetrikus s legömbölyített valvának 1 nyúlványa van, az uncus lágy, a gnathos erőteljes, s legtöbbszor keskeny (4. ábra: C, E).

A szélesen elterjedt nem mintegy 20 faja él palearktikus területeken. Magyarországon egyetlen faj fordul elő. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje és tora kissé vörhenyes, potroha szürkéssárga. Elülső szárnyának alapszíne sárga, a tő és az elülső szegély mentén barnás. A külső szegélytér világosabb. A csúcs mögül induló, barna színű harántsáv egészen enyhén ívelt, s a belső szegély felé fokozatosan szélesebb s halványabb lesz. A középfolt csak árnyékszerűen jelentkezik, néha alig észlelhető. Hátsó szárnya sárgásfehér, fényes. A középfolt és a harántsáv a fonák felől átüt. Fonákja sárga, az elülső szárny tőtere barna, a belső szegély s a külső szöglet mentén fehér; a szárny

6. ábra. *Aspitates gilvarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

többi része barnán márványozott. Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyon a harántsáv és a középfolt sötétbarna és markáns. Rojtja rövid, fényes, sárga (6. ábra). 25—33 mm.

Európa legnagyobb részén elterjedt faj, de Észak-Európában hiányzik. Keleten, Közép-Azsiában és Szibériában több alfaja él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig a Középhegység néhány pontjáról ismert, ezenkívül még Sopronban és a Kis-Balatonon gyűjtötték. Némely lelőhelyén nem ritka. Meleg, napsütötte hegylejtőkön, sztyeppréteken és mezőkön repül VIII—IX-ben. Hernyója szürkésokker színű, gerincsávja fekete, oldalain szabálytalan, világosabb és sötétebb színű sávok futnak. Különféle lágyszárúakon, mindenekelőtt *Achillea*-, *Onobrychis*-, *Hypericum*-, *Artemisia*- és *Stachys*-fajokon él, s áttelel — Z a n ó t a r a s z o l ó

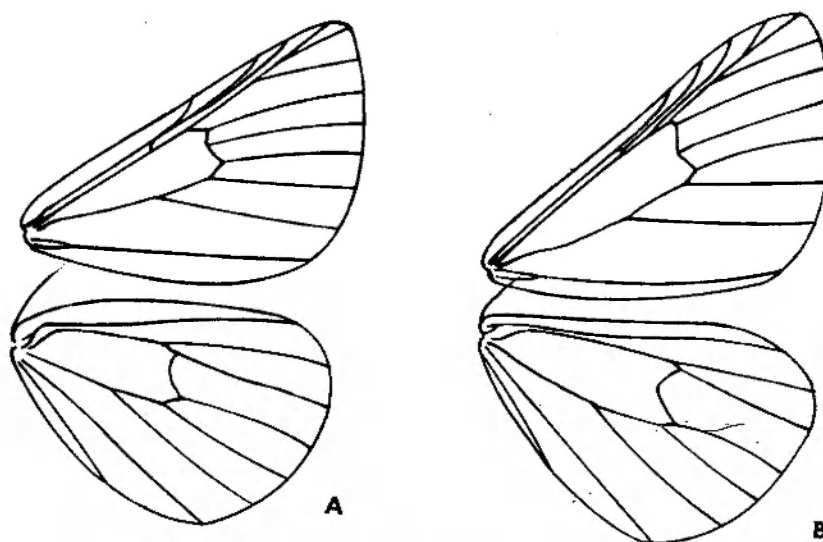
gilvarius (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

4. nem: *Chariaspilates* WEHRLI, 1953

Sok tekintetben hasonlít az *Aspitates* TREITSCHKE nemhez. A fajok általában nagyobbak, testük erőteljesebb, elülső szárnyuk külső szegélye íveltebb, a belső szöglet lekerekített. Nyelvük jól fejlett, hosszú. Tapogatóik hosszúak, erőteljesek. Arcuk és csápjuk olyan, mint az *Aspitates*-fajoké. Elülső láb-szárukon barnásszürke ecetszerű szőrpamacsot viselnek. Hátsó lábszáruk kiszélesedett. Elülső szárnyukon az r_1 és az r_2 rövid nyélen ül, az r_1 összeolvad az sc -vel, az r_2 pedig az r_{3+4} nyelével (7. ábra: A). Hím ivarszervük felépítése teljesen eltér az *Aspitates* TREITSCHKE nemétől. Az aedoeagus vastag, a gnathos széles, az uncus kitinizált, a valvák szimmetrikusak, a sacculus alapján egy sajátos képződmény, nevezetesen egy négyszögletű, előreálló kitinlap ül (8. ábra: A—F).

A nem egyetlen faja Európában és Kelet-Ázsiában él. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje vörhenyessárga, válla okkerszínű, tora vörhenyes. Potroha barnásvörös, aranysárga gyűrűkkel. Farpamacsá aranysárga. Az elülső szárny alapszíne sötét aranysárga. A belső szegély felezőpontjától a csúcs irányába futó harántsáv csaknem végig egyenes, csak a csúcs közelében törik meg, s ívelten éri el az elülső szegélyt. Színe sötétbarna, belülről fehér, kívülről vörhenyesbarna sáv kíséri. Az elülső szegély tő felé eső része, valamint a külső szegély szürkésfehér. A középfolt barna, hosszúkas, kicsiny. A hátsó szárny halványsárga, a szegély mentén szürkésfehér s barnán márványozott. Mind a középfolt, mind pedig a harántsáv elmosódott. Fonákja barnás-sárga, a rajzolat sötétbarna; egészében rendkívül markáns. Rojtja közepesen hosszú, sárgásbarna, fényes (9. ábra). 32—38 mm.

7. ábra. A: *Chariaspilates* és B: *Aspitates* szárnyerezete (Eredeti)

Közép- és Kelet-Európában szórványosan, Kelet-Ázsiában széltében elterjedt faj. A magyarországi populációk eltérnek az Urál-vidéki törzsalaktól. Hazánkban néhány dunántúli és Duna—Tisza közti lápvidéken és a Tiszántúlon fogták. A legtöbb helyről csak néhány példánya ismeretes, de az Orgovány körüli vizek mentén és Bátorligeten gyakoribb. Egyetlen nemzedéke VI—VII-ben repül. Herényója lilásszürke, a hátán és oldalán fekete sáv húzódik. Elsősorban *Caltha palustris*, *Lysimachia vulgaris* és *Myrica gale* él, és áttelel

formosarius (EVERSMANN, 1837) ssp. **pannonicus** VOJNITS, 1977

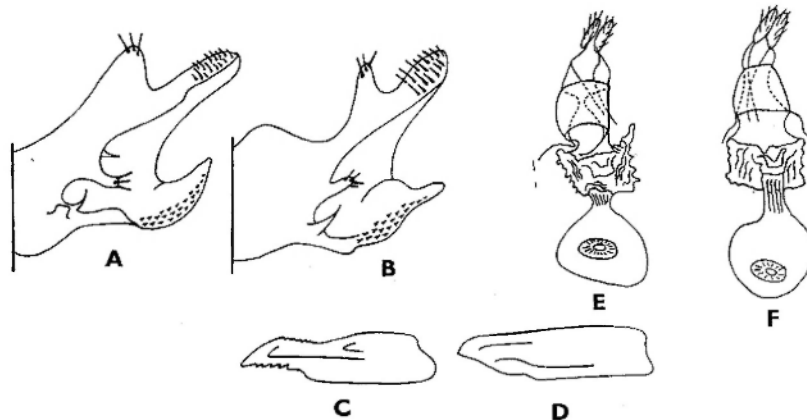
5. nem: *Siona* DUPONCHEL, 1829

Arcát kissé elálló szőrök borítják. Tapogatói közepesen hosszúak. A hím csápja egyszerű. Elülső szárnya nyújtott, a hátulsónak különösen az elülső szegélye hosszú. Az elülső szárnyon az r_1 és az r_2 legtöbbször szabad. Hím ivarszerve: a valvák szegélyei csaknem párhuzamosak, a végük lekerekített. A gnathos erőteljes, hosszú. Az uncus széles, kerek. Az aedoeagus közepe táján kisebb kitüntüskék csoportja helyezkedik el (11. ábra: A, E).

A nem Európában, Ázsia palearktikus részén és Észak-Afrikában terjedt el. Mindössze két faj ismeretes, melyből 1 hazánkban is honos. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- — Feje és tora fehér, potrohán sárgásszürke sávok vannak. Szárnyai fehérek, az ereket szürke. Fonákja sárgásfehér, az ereket sötétszürke fedése sokkal erőteljesebb, mint a szárnyak felszínén. Rojtja rövid, fehér (10. ábra). 35—44 mm.

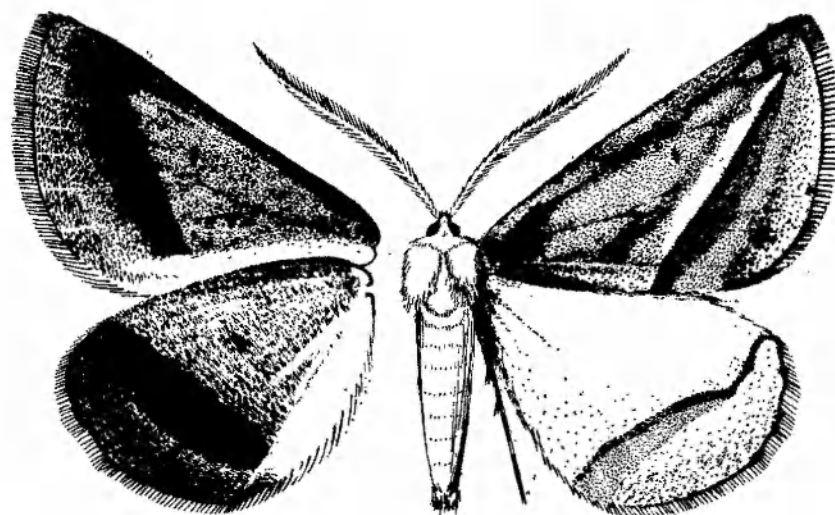
Nyugat-Európától Délkelet-Szibériáig elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a Dunántúlon és az Északi-középhegységben elterjedt, és füves, kissé nedves, napsütötte helyeken gyakori.

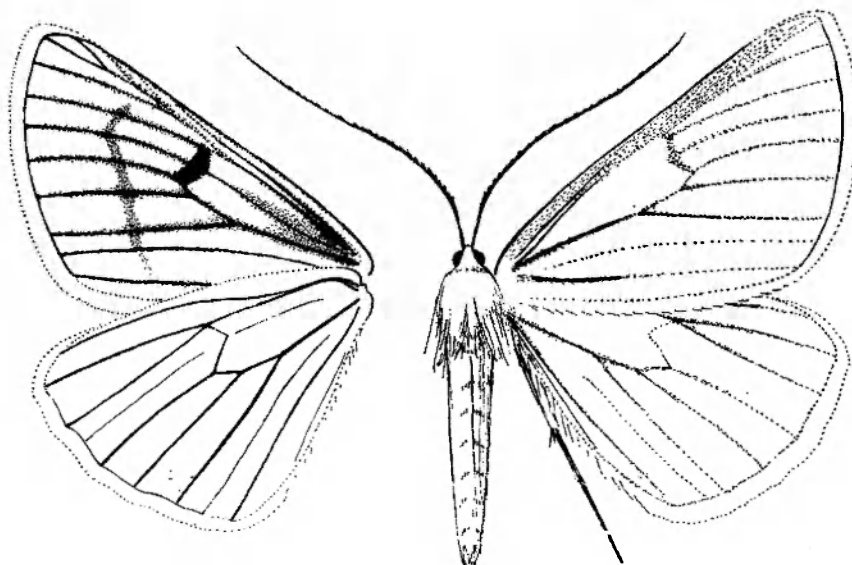
8. ábra. A: *Chariaspilates formosarius* EVERSMANN és B: *Ch. formosarius pannonicus* VOJNITS valvája — C: *Chariaspilates formosarius* EVERSMANN és D: *Ch. formosarius pannonicus* VOJNITS aedoeagusa — E: *Chariaspilates formosarius* EVERSMANN és F: *Ch. formosarius pannonicus* VOJNITS ♀ ivarszerve (Eredeti)

Az Alföldön csak Bátorligeten gyűjtötték. Repülési ideje V—VI. Hernyója okkersárga vagy barnásszürke, rajzolata számtalan hullámvonalból áll. A legkülönbözőbb lágyszárú növényeken él, különösen *Plantago*-, *Campanula*- és *Hypericum*-fajokon. Áttelel — Vonalas fehéraraszoló

lineata (SCOPOLI, 1763)

9. ábra. *Chariaspilates formosarius pannonicus* VOJNITS ♂ (Eredeti)

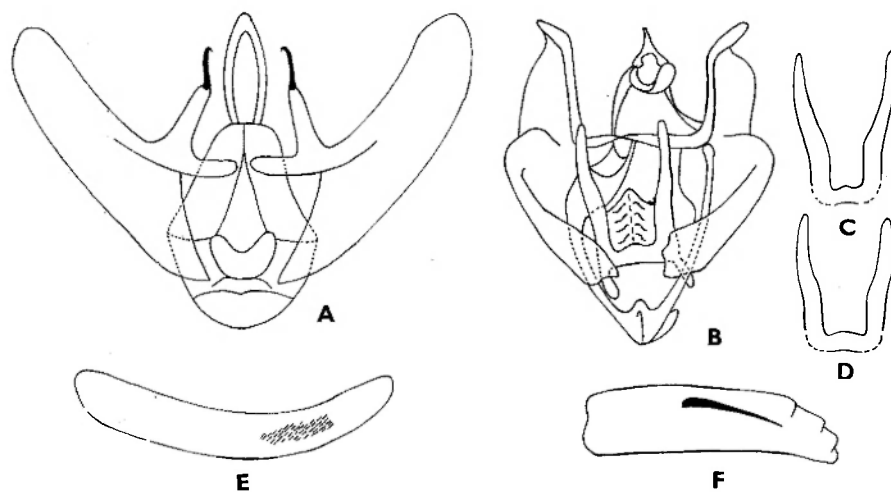
10. ábra. *Siona lineata* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

6. nem: *Gnophos* TREITSCHKE, 1825

Arcát rövid, elálló szőrök borítják. Tapogatói rövidek vagy legfeljebb közepesen hosszúak, s rövid szőrök fedik. A hím csápja egyszerű vagy kétszeresen fésűs, a csápízek közepesen hosszúak. Elülső szárnya széles, a hátsó kerek. Az összes ér megvan, az *sc* nem szabad, de csoportonként eltérő módon. Hátsó szárnyának a szegélye gyakran hullámos, illetve csipkés, az r_2 hiányzik. Néhány, Magyarországon nem élő faj nőténye csökevényes szárnyú vagy szárnyatlan.

Több száz fajt magába foglaló nem, amelyek rendszerezése rendkívüli nehézséget jelent. Az araszolólepkék egyik legproblematisabb csoportja. A tágabb értelemben vett *Gnophos* nemet több csoportra osztották fel; ezeket a taxonokat eddig alnemekként értékelték. Ujabban a WEHRLI által felállított kategóriákat nemek rangjára emelték. Az alábbiakban tárgyalt fajok közül a *furvatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER a *Gnophos* TREITSCHKE, a *variegatus* DUPONCHEL az *Euchronognophos* WEHRLI, az *intermedia* WEHRLI a *Neognophina* WEHRLI, az *obscuratus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER a *Lysognophos* WEHRLI, a *pullatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER a *Costignophos* WEHRLI, az *ambiguatus* DUPONCHEL a *Kentrognophos* WEHRLI, míg a *serotina* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, a *sordaria* THUNBERG és a *dilucidaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER a *Catascia* HÜBNER nemekbe tartoznak. Ez a felosztás elsősorban a hím ivarszervek felépítésében mutatkozó eltéréseken alapul, amelyre részletesebben nem térünk ki. A tág értelemben vett *Gnophos*-fajokról általában elmondható, hogy a mérsékelten széles valvák a végükön elkeskenyednek, a henger alakú aedoeagus nem vagy alig éri el a valva hosszát, az uncus rövid, a gnathos erőteljes, nyelv alakú, a saccus széles (11. ábra: B, F).

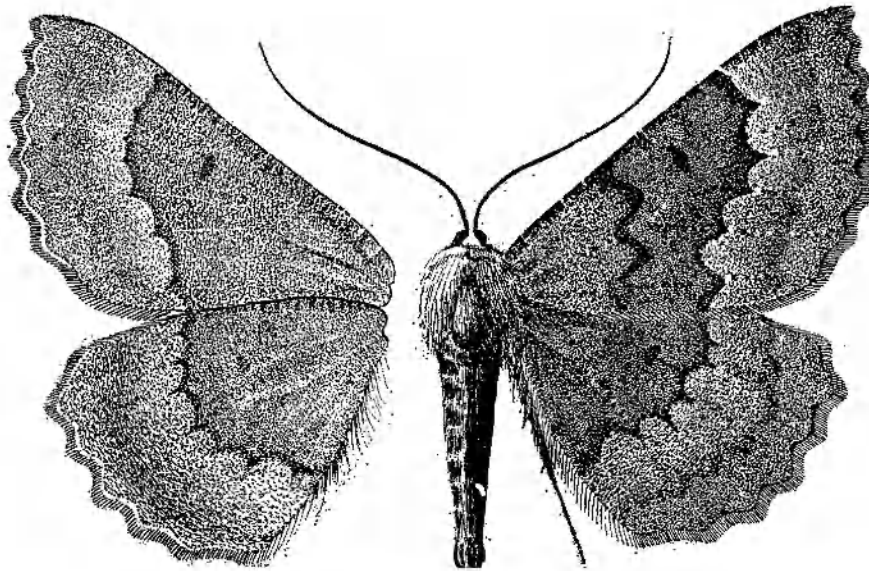
A nem legtöbb képviselője a palearktikus Euráziában (különösen Közép-Ázsiában és a Távol-Keleten) él, de Észak-Afrikában, Indiában és Amerikában is előfordulnak. Magyar-

11. ábra. A: *Siona lineata* SCOPOLI és B: *Gnophos pullatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ ivarszerve — C: *Gnophos pullatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és D: *G. pullatus kovacsi* VOJNITS furcája — E: *Siona lineata* SCOPOLI és F: *Gnophos pullatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER aedoeagus (Eredeti)

országról 6 fajt és 1 alfajt ismerünk, 3 további faj előfordulása várható. Gazdaságilag károsak.

- 1 (2) Nagy termetű faj, szárnyainak fesztávolsága eléri vagy meghaladja a 40 mm-t. Feje és tora világosabb, potroha sötétebb barnásszürke, potrohának első szelvényei sárgásak. Szárnyai nagyok, szélesek, alapszínük barnásszürke, a nőstények inkább barnák, a hímek szürkék. A szárnyak egész felülete sárgás selyemfényű. A tő- és középtér sötétebb, mint a rendkívül széles szegélytér. Elülső szárnyán a belső

12. ábra. *Gnophos furvatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

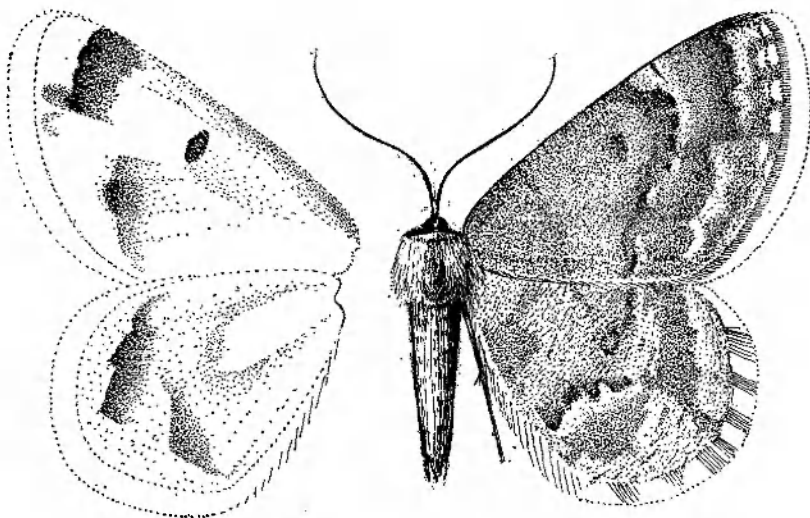
harántvonal homályos, a külső sötétbarna, mindkettő cikcakkban fut. A középfolt hosszúkás, kerete sötétbarna, belül világosabb színű. A szegélytérben halvány szegélyszáv húzódik. Hátsó szárnya az elülsőhöz hasonló, de a belső harántszáv eltűnt. Fonákja világos okkerszínű, a szegélytér élesen elválik a szárny többi részétől. Rojtja rövid, szürkésbarna, fényes (12. ábra). 43—58 mm.

A faj fő elterjedési területét képező Közép- és Dél-Európán kívül Európa nyugati részén, sőt északabbra, Belgiumban is gyűjtötték. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elsősorban középhegységeinkben (a Bakonytól a Bükkig) és Nyugat-Dunántúlon terjedt el. Köves lejtőkön, sziklás völgyekben, meleg, sztyepp jellegű területeken, különösen mészköves vidékeken gyakori. Egyetlen nemzedéke a nyár közepétől, VII—VIII-ban repül. Hernyója lapos, sárgás- vagy vörösbarna, gerincsávja sötét. Különféle apró növényeken él. Mint fiatal hernyó telel át (= *furvatus* FABRICIUS, 1787) — N a g y s z i k l a - a r a s z o l ó

furvatus (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 2 (1) Közepes vagy kis termetű fajok, a szárnyak fesztávolsága nem éri el a 40 mm-t.

- 3 (4) Fonákjának rajzolata sötét foltokból áll. Feje és tora szürke, potroha sárga, széles szürke gyűrűkkel, farpamacsa vörhenyes. A hímek szárnya felül az élénk okkersárga és a melegszerű váltakozása folytán igen élénk. Az okkersárga szín elsősorban a külső harántsáv belső oldalán és a szegélytérben jelenik meg, míg a szürke szín a szegélytérre jellemző. A középtér jobban, a szárny többi része kevésbé szürke vonalkákkal behintett. A belső harántsáv hiányzik, a

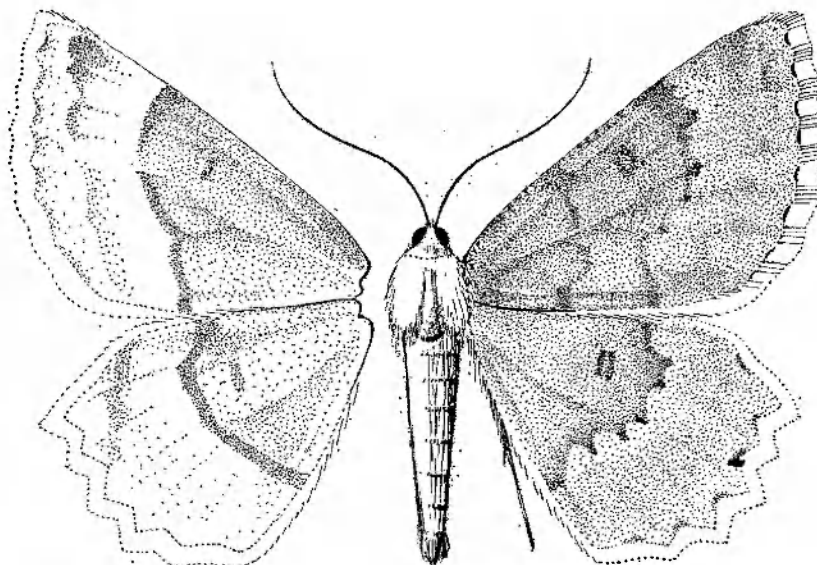
13. ábra. *Gnophos variegatus cavus* VOJNITS ♂ (Eredeti)

külsőt — az okkersárga sávon kívül — pontsor jelzi. Fonákja sárgásfehér, a szegélytérben nagy, szabálytalan alakú sötétszürke foltok vannak. Rojtja közepesen hosszú, sárga. A nőstények szárnyán a szürke szín nagyobb területet foglal el, mint a hímekén, s a fonák sötétszürke rajzolata is kiterjedtebb és sötétebb. A második nemzedék példányai halványabb színűek, mint az első nemzedéké (13. ábra). Első nemzedékű hímek: 21—24 mm, nőstények: 25—27 mm; második nemzedékű hímek: 18—21 mm, nőstények 24—26 mm.

Közép-Európa déli részén, Dél- és Nyugat-Európában, Kisázsiaiban és a Közel-Keleten elterjedt faj. A magyarországi populációk okkersárga színe erősebb, mint a törzsalak esetében, s inkább szürke, mint kékes árnyalatúak, a belső harántsáv pedig hiányzik, míg a törzsalakon a töteret erőteljes okkersárga sáv határolja. A hím ivarszervek felépítésében is mutatkozik különbség; mindez arra utal, hogy hazánkban a fajt önálló földrajzi alfaj képviseli. Kizárólag a Budai-hegységben él (Gellérthegy, Csíki-hegyek, Odvas-hegy), imágói a nappali órákban az üregek, kisebb barlangok falán, árnyékos sziklafalakon találhatóak. 1. nemzedéke V—VI-ban, a 2. VII—IX-ben repül. Hernyója sárgásszürke, hátán sötétszürke foltok vannak. Főleg az *Asplenium ruta muraria* él, de fogságban a legkülönbözőbb növényeket is elfogadja. Attelel

variegatus (DUPONCHEL, 1838) ssp. *cavus* VOJNITS, 1968

- 4 (3) A fonák rajzolata nem sötét foltokból, hanem az alapszínnél sötétebb harántsávokból és középfoltból áll.
- 5 (6) A szárny fonákja világossárga, s a sötétbarna harántsávok élesen elütnek. Feje és tora sárgásszürke, potrohán széles, szürke gyűrűk vannak. Szárnyainak az alapszíne fehér vagy sárgásfehér. A barnás-szürke behintés szórt, a közép- és tőtérben, valamint a csúcstérben sűrűbb, a széles szegélytérben ritkább. Az elülső szárnyon 2, a hátul-

14. ábra. *Gnophos intermedius budensis* Kovács ♂ (Eredeti)

són 1 szürkésbarna harántsáv fut cikkcakkban. A középfolt kerek, belseje világos. Fonákja világossárga, a külső harántsávok rendkívül markánsak. Rojtja közepesen hosszú, szürkéssárga (14. ábra). A hímek 25—30 mm, a nőtények 28—33 mm.

Elsősorban Közép-Európa begyvidékein előforduló faj, amely azonban a Kárpát-medencében egészen alacsony térszínen is fellép. A magyarországi populációk példányai eltérnek mind a sárgább alapszínű, oldottabb rajzolatú s a Jura-hegységben, továbbá az Alpokban honos törzsalaktól (ssp. *intermedius* WEHRLI, 1953), mind pedig az Északnyugati-Kárpátok erősen szürke (ssp. *benestriatus* Kovács, 1954) és a Retyezát kékes árnyalatú (ssp. *dioszeghyi* Kovács, 1954) alakjaitól. Hazánkban kizárólag alacsony dolomit- és mészkőhegységekben gyűjtötték: a Budai-hegységben (Sas-hegy, Csíki-hegyek, Odvas-hegy), a Pilisben (Fehér-hegyek), a Vértesben (Csákvár) és a Bakonyban (Várpalota). Az imágók nappal a dolomitgörgeteg kövei alatt rejtőznek. A legtöbb helyen csak egyetlen nemzedékét gyűjtötték, s az imágók V-ben repülnek, 2. nemzedéke kevés helyről ismeretes, s VIII-ban repül. Lapos hernyója világosbarna, első testgyűrűi szürkésbarnák, feje és lábai vörösesbarnák. Polifág, a legkülönbébb lágyszárú növényen megél. A hernyók nagyobb része kifejlétlen telet át, míg néhány nyár közepén bebábozódik, s a második mezedéket képezi. Bábja lapos, fénylő, barna, szárnyhüvelyei zöldesek

intermedius (WEHRLI, 1922) ssp. *budensis* Kovács, 1954

- 6 (5) Szárnyának fonákja nem világossárga, hanem szürke, szürkésfehér vagy barnássárga. A harántsávok halványak, elmosódottak vagy pontokra szakadtak.
- 7 (8) Szárnyainak alapszíne barnássárga. Feje és tora szürkéssárga, potroha barnássárga. Elülső szárnyának alapszíne sárga, tö- és szegélyterében több, középterében kevesebb barna árnyalattal. A belső harántsáv többé-kevésbé elmosódott, a külső markáns, barna színű, csipkés. A középfolt kerek. A szegélytér szögletei szürkések. Hátsó szárnya sötétebb, mint az elülső, s a barna árnyalat kifejezettebb. A barna színű széles harántsávba a középfolt legtöbbször beolvadt. Elülső szárnyának fonákja sötétebb, a hátsóé világosabb barnássárga. Rojtja közepesen hosszú, sárgásbarna, fényes. 33—37 mm.

Az Alpok vidékén és a Kelet-Pireneusokban előforduló faj. Előfordulása nyugati határszéleinken várható. Hernyója henger alakú, zöldessárga. hátán háromszögletű barna foltok vannak. Különböző alacsony növényeken él és áttelel

[*serotinarius* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)]

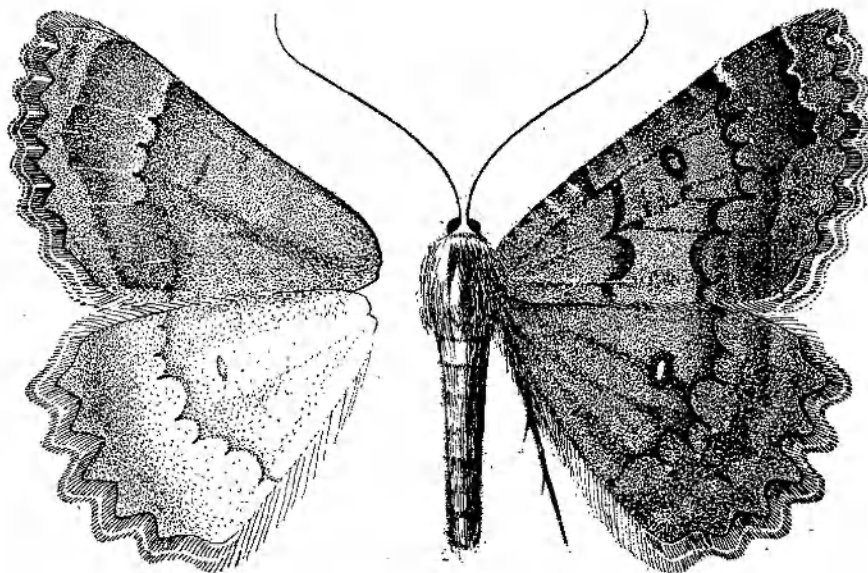
- 8 (7) Szárnyainak alapszíne nem barnássárga, hanem szürke vagy a szürkének valamely árnyalata.
- 9 (12) Elülső szárnyán a külső harántsáv ívelten fut az elülső szegély felé (különösen jól látszik ez a szárnyak fonákján!).
- 10 (11) Hátsó szárnyának szegélye feltűnően csipkés; a karéjok hossza meghaladja a szélességüket. Az alapszín a csaknem fehértől a sötétszürkéig sokféle árnyalatú lehet, leggyakoribb a sötétszürke forma. Feje és tora vasszürke, potroha sárgásszürke. Szárnyainak alapszíne vasszürke, a szegélyek mentén kissé sárgás. Elülső szárnyán a belső harántsáv kevésbé éles, mint a külső vagy a hátsó szárny barántsávja; mindhárom csipkés és fekete színű. Mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyon a középfolt kerek, szegélye keskeny. A széles szegélyteret halvány sáv osztja ketté. Fonákja világosszürke, a külső harántsávok és a középfoltok jól látszanak. Rojtja közepesen hosszú, sötétszürke, fényes. A világosabb alapszínű változatok rajzolati elemei hasonlóak (15. ábra). 27—32 mm.

Európai faj, amely Dániától Sziáliáig és Andaluziától a Balkánig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a Magyar-középhegységben Keszthelytől az Eperjes—Tokaji-hegységig, valamint a Kisalföldön és a Dél-Dunántúlon fordul elő. Elsősorban a hegy- és dombvidék szárazabb helyein, füves lejtőin és ritkásabb erdőkben elterjedt.* Egyetlen nemzedéke VII—IX-ben repül. Hernyója rövid, lapos, barnával márványozott szürke, felül fekete. A legkülönbözőbb lágyszárú növényen él, áttelel (= *obscurarius* HÜBNER, 1799)

obscuratus (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

* A hazai példányok csak részben támasztják alá a külföldi szerzők állítását a lepkék alapszíne és az élőhely uralkodó tónusa közti összefüggést illetően. A nadapi sötét sziklák környékén az imágók valóban sötétszürkék, a bükki és a budaörsi fehér mészkő- és dolomitsziklákon világosak, de sok lelőhelyről mindkét forma előkerült.

- 11 (10) Hátsó szárnya kevésbé csipkés; a karéjok mélysége nem éri el a szélességüket. Az alapszín rendkívül változó, leggyakrabban sötét-szürke vagy egészen világos szürkésfehér, de ismeretes egy átmeneti forma is, amikor a szárnyak sötét alapján világos behintés és széles, fehér szalag van. Elülső szárnyán az alapszínnél mindig sötétebb harántsávok közül a belső alig vehető ki, s a külső is sokszor fol-

15. ábra. *Gnophos obscuratus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

tokra szakadozott. A középfolt is halvány. Hátsó szárnyán csak a külső harántsáv van meg, s egy árnyékszerű sáv, amely a külső szegélyteret osztja ketté. A szárnyak külső szegélyén, az erek kifutásánál fekete pontok vannak. Nagyon jellemző a fonák rajzolata: a világos színű harántsávok két részre osztják mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyat, s a külső szegélytér világosabb a szárny többi részénél. Rojtja közepesen hosszú, sötétebben és világosabban csíkt (16. ábra: B). 28—34 mm.

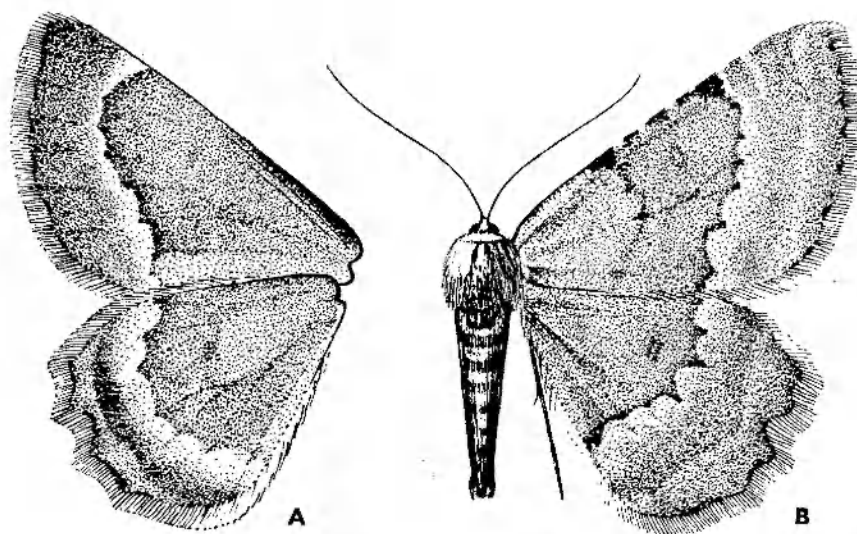
Európai—közép-európai hegyvidéki faj, amely az Alpok övezetében mindenütt előfordul és gyakori is, de Lengyelország és Szlovákia számos helyén sem ritka. A magyarországi populációk részben a törzsalakkal megegyezők, eltekintve a helyi, színbeli variációktól (világos forma = var. *impectinatus* GUÉNE, 1857, sötét forma = var. *nubilatus* FUCHS, 1872, köztes forma = var. *confertatus* STAUDINGER, 1871). Hazánkban elsősorban középhegységeinkben gyűjtötték, főképpen a Börzsönyben, a Mátrában, a Bükkben, az Észak-borsodi Karszton és az Eperjes—Tokaji hegységben. Imágója egyetlen nemzedékben a nyár közepén (VII) repül. Hernyója hengeres, világosszürke, hátán részben feketés, részben sárgásszürke sáv fut, s egészében fehéren behintett. Néhány sötét keresztsávot és világos színű oldalsó sávokat visel; hasa lilásszürke, s fekete foltokból egy megkettőzött középsáv állott össze. Különféle alacsony növényeken él és áttelel

pullatus (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

Változata:

- a Börzsönyből előkerült példányok több bélyegben különböznek az összes többi formától. Szárnyai vasszürkék, kékes fénnel. A külső harántsáv mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyán közel fut a szegélyhez (ez különösen jól látszik a szárnyak fonákján) (16. ábra: A). A hím ivarszervek felépítésében is mutatkozik különbség: a furca zömökebb, mint a többi formánál (11. ábra: C, D). — A Börzsöny hegységben, az északi fekvésű, erősen sziklás, kárpáti jellegű szurdokvölgyekben él

pullatus ssp. *kovacsi* Vojnits, 1968

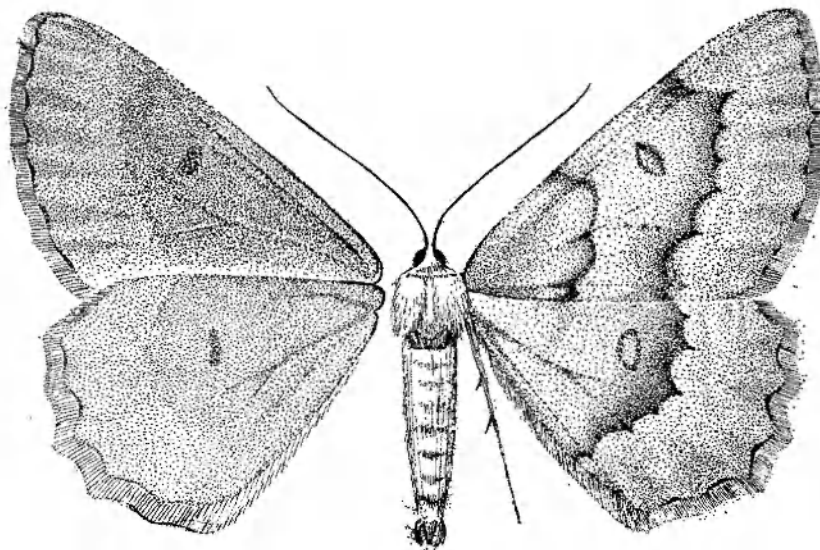
16. ábra. A: *Gnophos pullatus kovacsi* VOJNITS ♂ szárnyainak fonákja — B: *Gnophos pullatus* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

- 12 (9) Elülső szárnyán a külső harántsáv nem ívelten fut az elülső szegély irányába, hanem elülső harmadában megtörik.
- 13 (14) Elülső szárnyának középtere keskeny; a belső harántsáv felezi a tő és a külső harántsáv közti távolságot. Feje és tora hamuszürke, potrohán keskeny sárga gyűrűk vannak. A szárnyak alapszíne hamuszürke. Elülső szárnyán mind a belső, mind pedig a külső harántsáv csipkézett, sötétszürke, az ereknél fekete. Szemfoltja kerek. Hátulsó szárnyán a harántsáv ívelt, a szemfolt szintén kerek. Elülső szárnyának a fonákja sárgásszürke, a szegélytér világosabb. Csak a külső harántsáv vehető ki; ez elülső harmadában megtörve éri el az elülső szegélyt. Hátulsó szárnyának fonákja szürkésfehér, elszórt barnászürke pikkelyekkel. A harántsáv többé-kevésbé elmosódott. Rojtja rövid, szürke (17. ábra). 32—34 mm.

Elsősorban Európa hegyvidékein honos faj, elterjedésének nyugati határát a Keleti-Pireneusok képezik. Észak-Európa legnagyobb részén hiányzik. A Balká-

non és Közép-Ázsiában is megtalálták. A magyarországi populáció megegyezik a törzsalakkal. Hazánkban eddig csak Szakonyfalu határában, Szentgotthárd közelében gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke a nyár elején, VI-ban repül. Hernyója rövid, ráncos, barnássárga, gerincén világos foltok vannak, amelyeket sötét sávok kötnek össze. Különböző lágyszárúakon, főképpen *Plantago*-, *Campanula*- és *Artemisia*-fajokon él és áttelel

ambiguatus (DUPONCHEL, 1830)

17. ábra. *Gnophos ambiguatus* DUPONCHEL ♂ (Eredeti)

- 14 (13) Elülső szárnyának a középtere széles; a belső harántsáv közelebb esik a szárny tövéhez, mint a külső harántsávhoz.
- 15 (16) A szárnyak fonákján a külső szegély mentén fekete pontok sora húzódik. Feje és tora barnásszürke, potroha valamivel világosabb. Szárnyainak alapszíne szürke, fénye sárgás. Elülső szárnyán a belső harántsáv többé-kevésbé elmosódott, a külső sötét barnásszürke, az ereknél fekete. A szemfolt hosszúkás. A külső szegély mentén fekete vonalkák ülnek. Hátulsó szárnyán a szemfolt kerek. Elülső szárnyának fonákja sárgás, a hátulsóé inkább halványbarna. A külső szegély mentén fekete pontok, illetve vonalkák vannak. Rojtja közepeesen hosszú, szürke. 29—34 mm.

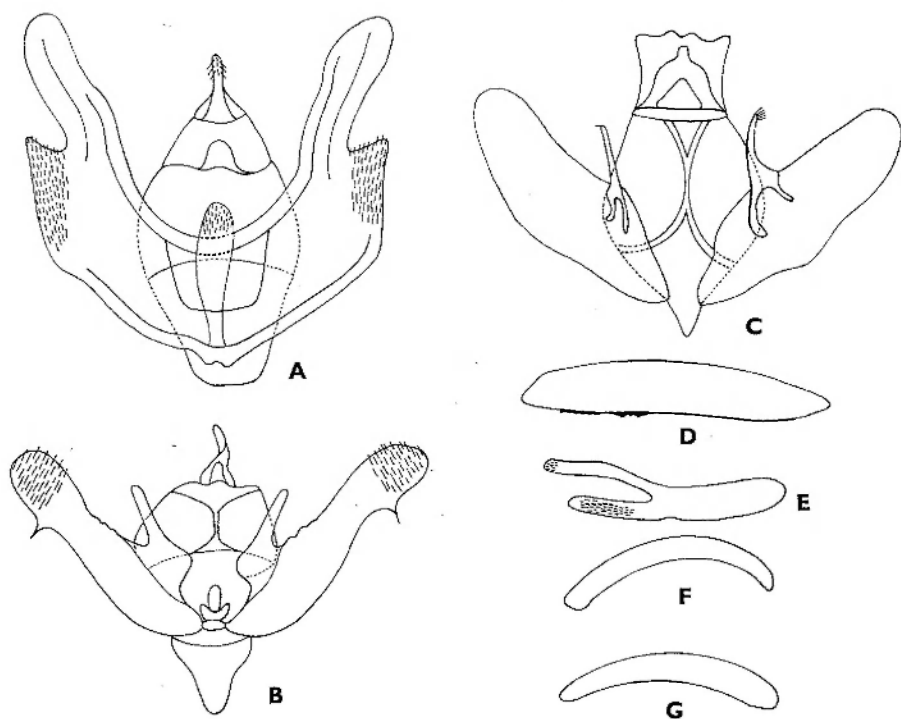
Európa hegyvidékein s a Távol-Keleten honos faj. Magyarországon még nem gyűjtötték, de előfordulása nem lehetetlen, mégpedig fenyvesekben vagy kevert erdőkben, továbbá láperdőkben, elsősorban hegyvidékeken vagy hegyvidéki jellegű területeken (Nyugat-Dunántúl). Hernyója lapos, szürkessárga, hátán sötét színű foltok vannak. Lágyszárú növényeken és cserjéken él, leggyakrabban *Vicia*-, *Lonicera*-, *Plantago*-, *Clematis*- és *Campanula*-fajokon

[**sordarius (THUNBERG, 1792)**]

- 16 (15) Szárnyainak fonákján nem húzódik fekete pontsor. Feje és tora szürke, potrohán keskeny sárga csíkok vannak. Szárnyainak alapszíne hamuszürke, amelybe — különösen a hátulsó szárnyon — barna pikkelyek keverednek. A teljes szárnyfelület kékes fényű. Elülső szárnyán 2, a hátulsón 1 sötétszürke (de gyakran barnás árnyalatú) csipkézett harántsáv húzódik. A szemfoltok kerek, az elülső szárnyon kisebbek, mint a hátulsón. Elülső szárnyának fonákja barnásszürke, fényes, a hátulsóé barnásfehér. Rojtja közepesen hosszú, fényes szürke. 28—36 mm.

Közép-Európa hegyvidékein általánosan elterjedt faj, de az Urálban és Közép-Azsiában is előfordul. Magyarországról még nem mutatták ki, a faj előfordulását jelző irodalmi adatok téves határozáson alapultak (a *G. ambiguus* DUPONCHEL fajjal tévesztették össze). Főképpen hazánk nyugati határvidékeiről várható. Hernyója rövid, vastag, sárgás- vagy vörösseszürke, hátán barna vonalak, oldalain sárga sávok vannak. Különféle lágyszárú növényeken, így többek között *Lotus*-, *Helianthemum*- és *Hieracium*-fajokon él és áttelel — H a m v a s sziklaaraszoló

[*dilucidarius* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)]

18. ábra. A: *Odontognophos dumetatus* TREITSCHKE, B: *Hylaea prosapiaria* LINNÉ és C: *Campaea honoraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ ivarszerve — D: *Odontognophos dumetatus* TREITSCHKE, E: *Hylaea prosapiaria* LINNÉ, F: *Puengeleria capreaolaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és G: *Campaea honoraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER aedoeagusa (Eredeti)

7. nem: *Odontognophos* WEHRLI, 1953

Sok tekintetben hasonlít a *Gnophos* nemhez. Tapogatói közepesen hosszúak és elállóak. A hímek csápja egyszerű. A hátulsó lábszárak kiszélesedtek, s szürke színű, ecetszerű szőrpamacsot viselnek. Elülső szárnyának erezte variál: az r_1 és az r_2 legtöbbször közös nyélen ül, az r_1 összeolvadt az sc -vel, az r_2 pedig az r_{3+4} nyelével. Hím ivarszervének felépítése már lényeges eltéréseket mutat a *Gnophos* nemhez képest. A valvák nem egyszerűek, hanem kettéosztottak. Az aedoeagus 2 erősen kitinizált és tüskékkel borított lapocskát visel, míg a furca nagy és fogazott. Az uncus rövid, a csúcán keskeny, a gnathos nyelv alakú (18. ábra: A, D).

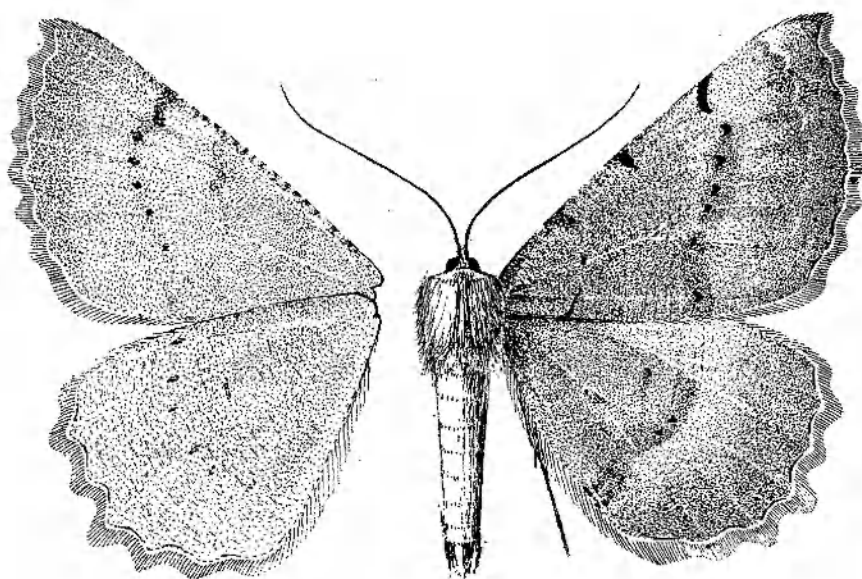
A palearktikus elterjedésű nembe mindössze két faj tartozik, amelyek közül egy fordul elő hazánkban is. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- — Feje és tora világos csokoládébarna, potroha kissé szürkés. A szárnyak felületének világos csokoládébarna színe enyhén sárgába hajló. A külső szegélytér sötétebb barna, az elülső szárnyakon szélesebb, és alig mutat átmenetet az alapszínbe, így élesen elüt attól. A hátulsó szárnyon a külső szegélytér sötét színe fokozatosan megy át az alapszínbe. A sötétbarna szegélytér a belső harmadánál elmosódott, az alapszínnel megegyező színű, a külső szegély futását követő — tehát hullámos — szegélyszáv fut rajta végig, amely az elülső szárnyon kifejezettebb. A csúcstér az alapszínnel megegyező színű. Az elülső szárnyon a középteret határoló belső és külső harántszáv feketésbarna, s pontokra, illetve foltokra szakadt. A középső harántszáv kettéosztja a középteret, mégpedig úgy, hogy hozzávetőlegesen felezi a két másik harántszáv által bezárt felületet. Mindhárom harántszáv összeköti az elülső és a belső szegélyt, s közülük a külső a legerőteljesebb. A hátulsó szárnyon a külső harántszáv markáns, ezen belül csak elmosódott foltok vannak. A külső harántszáv mellett mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon feltűnő sötét száv, „árnyék” húzódik, amely megközelíti, de nem éri el a szárny elülső szegélyét. A középfoltok az elülső szárnyon alig vehetők ki, a hátulsón jól látszanak. A fonák alapszíne szürkéssárga, sárga fénnel. Az alapszínt apró, barna foltok tarkítják. A külső szegély mentén igen keskeny sávban az alapszínnél valamivel sötétebb a behintés, s ez a sáv alig észrevehetően megy át az alapszínbe. A külső harántszáv az elülső szárnyon jól látszik, a hátulsón csak leheletszerűen. A középfoltok markánsak. Rojtja rövid, csokoládébarna, fényes (19. ábra). 27—40 mm.

Déli elterjedésű faj, amely Közép-Európában csak kevés helyen fordul elő, legészakabbra pedig Lengyelországba hatol. Dél-Európán és néhány közép-európai területen kívül kimutatták még Északnyugat-Afrikából, a Szovjetunió európai részének déli vidékeiről és Közép-Ázsiából is. A magyarországi populációk megegyeznek a Dalmáciából leírt törzsalakkal. Hazánkban elterjedt, de többnyire gyér egyedszámban lép fel. Lelőhelyeinek a zöme a Magyar-középhegységben van; itt a Bakonytól az Eperjes—Tokaji-hegységig gyűjtötték. Különösen sok előfordulási helye ismeretes a Dunazug-hegységben. A Balatontól délre csak Vörs közelében és a Mecsek hegységben került elő. Leggazdagabb leelőhelyei a Duna—Tisza között vannak; különben a hegyvidék szárazabb helyein, füvesebb lejtőin és ritkás erdőkben él. A Tiszántúlon eddig mindössze egy példányát gyűjtötték. A *Gnophos*-

fajok legnagyobb részétől eltérőleg nem ragaszkodik a köves, sziklás területekhez, az imágók inkább karsztbokorerdők és száraz tölgyesek tisztásain, laza homokréteken és sziklagyepes lejtőkön repülnek. Egyetlen nemzedéke VII—IX-ben található. Hernyója hosszú, hússzínű, felül sötétebb, gerincevonala fekete, oldalán sárga foltok vannak. Elsősorban *Rhamnus*on él

dumetatus (TREITSCHKE, 1827)

19. ábra. *Odontognophos dumetatus* TREITSCHKE ♂ (Eredeti)

Változata:

- — Szárnyainak alapszíne homokszürke, a külső szegélytér barna. Az egész szárnyfelület lilás tónusú, amely különösen a barna szegélytérben szembeszökő. Az alapszínben elszórtan apró fekete pontok vannak. A szegélyszáv keskeny, élesen határolt, s megszakítás nélkül köti össze az elülső és a belső szegélyt. A barna szegélytér mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon élesen elválik az alapszíntől, átmenet nincs. Elülső szárnyán a belső és a külső harántsávot alkotó pontsor kiemelkedik, a középteret elválasztó középső harántsáv elmosódott. A külső harántsáv mellett nincs sötét színű sáv, „árnyék”. A hátulsó szárnyon a külső harántsáv megvan, de árnyék itt sincsen. A középfolt a hátulsó szárnyon gyengén, az elülsőn nem vagy alig látszik. Fonákja piszkossárga. — Az Alsó-Ausztriában elterjedt populációhoz tartozó példányok megjelenése Nyugat-Magyarországon (pl. Mosonmagyaróvár térségében) nem kizárt

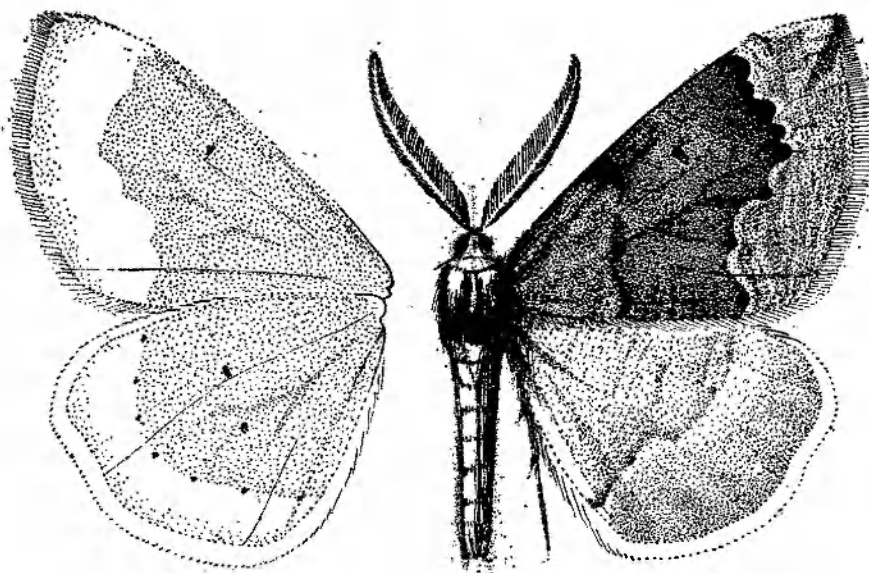
[*dumetatus* ssp. *vindobonicus* VOJNITS, 1967]

8. nem: **Puengeleria** ROUGEMONT, 1903

Arca sima és rövid szőrökkel fedett. Tapogatói közepesen hosszúak, szőrösek. A hím csápja kettősen fésűs. Elülső szárnyán az r_2 az r_{3+4} -gyel összeolvad vagy egyesül. A hím ivarszerv felépítése a *Hylaea* nem fajaiéhoz hasonlít, de az *aedoeagus* nem kétágú (18. ábra: F).

A nem két faja Európában él, közülük egy Magyarországon is előfordul. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje és tora világosabb, potroha sötétebb okkerszínű. Szárnyainak alapszíne okkersárga, s az elülső szárnya jóval sötétebb, mint a hátulsó. Elülső szárnyán mind a belső, mind pedig a külső haránt-sáv kétszeresen ívelt, barna, az erek mentén sötétbarna. A középtér sötétebb, mint a szárny többi része. A középfolt sötétbarna. A szégytérben a csúcstól rövid, sötétbarna sáv indul. A világosabb színű

20. ábra. *Puengeleria capreolaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

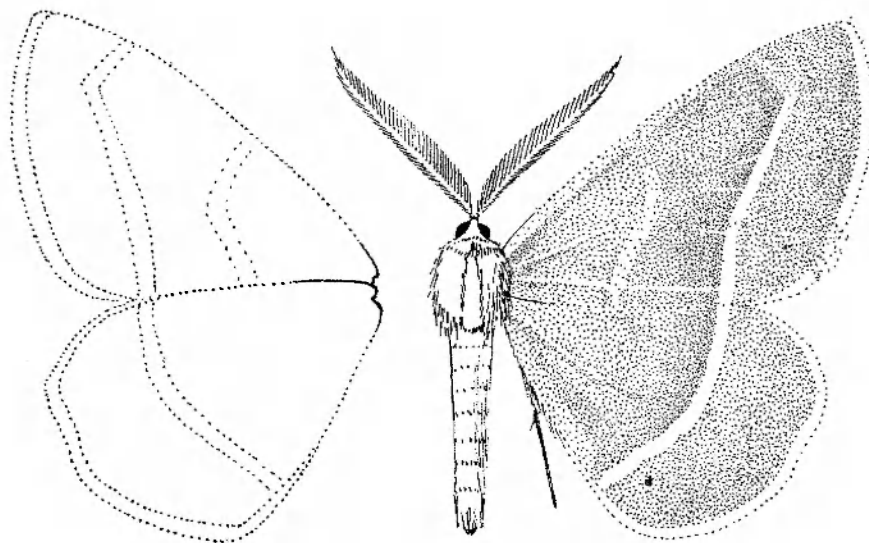
hátulsó szárny rajzolata elmosódott. Fonákja világos okkersárga, sima, fényes, a középfoltok aprók, kerekék, sötétbarnák. Rojtja rövid, barnával kevert okkersárga, fényes (20. ábra). 25—35 mm.

Európa legészakibb területein hiányzik, nyugaton a Pireneusokig terjedt el. Közép-Európában és Dél-Európában nem ritka, de előfordulása mindenütt helyi jellegű. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig csak a nyugati határszél fenyveseinek közelében fogták néhány példányát (Sopron, Sopronhorpács). Általában magas törzsű fenyvesekben fordul elő. Egyetlen nemzedéke VIII—X-ben repül. Hernyója zöld, gerincén kékeszöld, oldalain sárga sávok húzódnak. *Abies alba*, ritkábban más fenyőkön is él, s korai stádiumban telet át — Hegyi szemcsésaraszoló

capreolaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

9. nem: *Hylaea* HÜBNER, 1822

Arca sima. Tapogatói rövidek és finomak. Hímjének csápja kétszeresen fésűs. Szárnyainak szegélye sima. Elülső szárnyán az r_2 az r_{3+5} -tel közös nyélen ül. Hím ivarszervére rendkívül jellemző a villa alakú aedoeagus, amely bélyeg alapján a nem fajai markánsan eltérnek az összes rokon nembe tartozó fajtól (18. ábra: B, E).

21. ábra. *Hylaea prosapiaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

A csoport nyolc faja palearktikus elterjedésű, nálunk csak 1 faja él. Gazdaságilag közömbösek.

- — Vöröses változatának (= *fasciaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775) feje és tora okkerszínű, szürke árnyalattal, potroha okkersárga. Szárnyainak alapszíne okkersárga, az elülső szárny valamivel sötétebb, mint a hátulsó. Elülső szárnyán a belső harántsáv az elülső szegély irányában domborúan, a belső szegély irányában homorúan ívelt. A külső harántsáv az elülső szegély közelében kiugrik, majd homorúan ívelt. Hátulsó szárnyán enyhén ívelt harántsáv fut. A sötét-okker színű harántsávokat fehér csík kíséri. Fonákja világos, rajztalan. Rojtja rövid, sötétokker. Zöld színű változatának (= *prasinaria* HÜBNER, 1789) feje és tora fűzöld, potroha szürkészöld. Szárnyai nyújtottabbak, mint az előző változaté. A szárnyak alapszíne fűzöld, az elülső szárnyé sötétebb, a hátulsóé haványabb. A harántsávok fehérek, szélesek. Fonákja halvány zöldesfehér. Rojtja rövid, szürkészöld, vörhenyes fényű (21. ábra). 25—40 mm, a második nemzedék példányai általában kisebbek, mint az első.

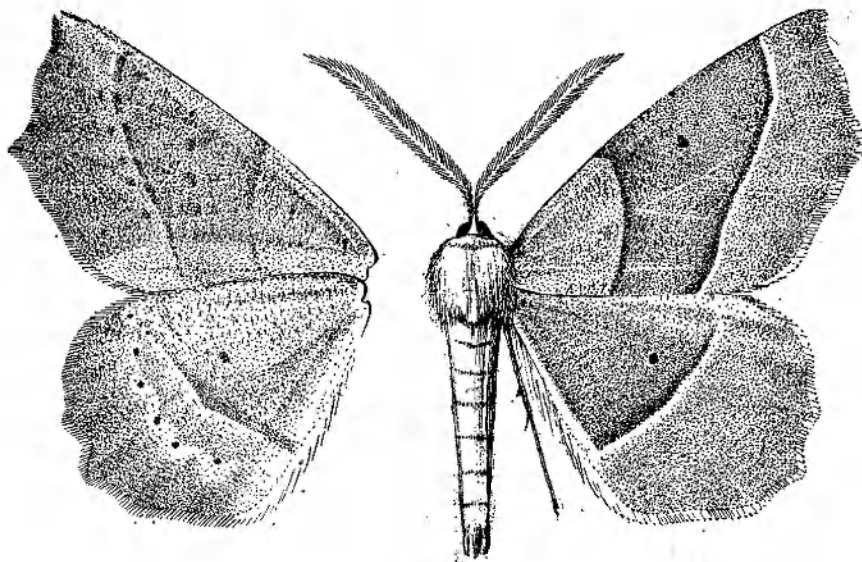
Európán kívül az Urálban, a Kaukázusban, az Altaj hegységben és Szibériában élő faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban hegy- és dombvidégeinken elterjedt, de általában nem gyakori. Leginkább

fenyvesekben és borókásokban fordul elő, de lomberdőkben is gyűjtötték. 2 nemzedéke V—VI-ban és VIII—IX-ben repül. Hernyója vörös vagy vörösbarna, hátán háromszögletű foltok vannak. *Pinus sylvestris*en és más fenyőféléken él, s mint apró hernyó telel át — Erdeifenyő-sáv oszraszoló

prosapiaria (LINNÉ, 1758)

10. nem: **Campaea** LAMARCK, 1816

A *Hylaea* nemhez hasonlít; morfológiailag attól elsősorban a szárnyak alakja, különösen a szárnyszegély alakulása különbözteti meg. Elülső szárnya az r_3 mentén többé-kevésbé kiugrik, míg hátulsó szárnyának szegélye egészében hullámos. Hím ivarszervére az egyszerű felépítésű aedoeagus és a valvák aszimmetrikus nyúlványai a jellemzőek (18. ábra: C, G).

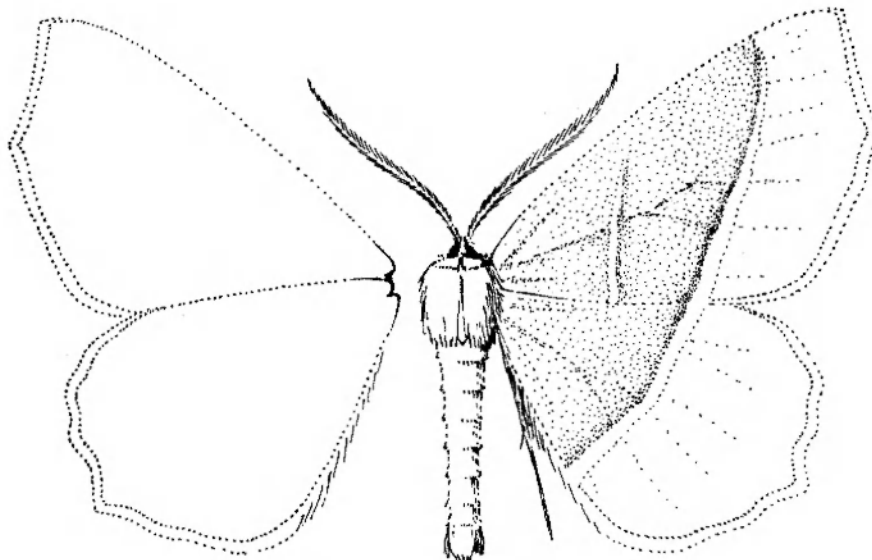
22. ábra. *Campaea honoraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

Palearktikus, nearktikus és indiai fajok tartoznak ide. Közülük 2 fordul elő Európában, amelyek Magyarországon is honosak. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Szárnyainak alapszíne halványbarna. Feje és tora vörhenyesbarna, potroha halvány hússzínű. Elülső szárnyán a sötétszürke belső harántsáv enyhén ívelt, a külső csaknem egyenes. A középfolt sötétszürke, apró, kerek. Hátulsó szárnyán a belső harántsáv elenyésző, a külső sötétszürke. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyán a külső harántsávot a szegélytér felől fehér csík kíséri. A hátulsó szárnyon a középfolt egészen apró. A fonák barnán márványozott. Rojtja rövid, halványbarna (22. ábra). 35—48 mm.

Az Európában és Észak-Afrikában elterjedt faj előfordulásának északi és déli határzónájában csak helyenként lép fel. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban igen ritka, eddig csak Sopronban, a Mátrában, a Bükk hegységben, a Dunazug hegységben és Szécsényben gyűjtötték. Elsősorban idős, de nem túl árnyékos, bokros tölgyerdőkben és kevert erdőkben, valamint erdőséleken repül. Egyetlen nemzedéke (IV—VI-ban) és egy részleges nemzedéke (VII-ben) van. Hernyója vörössesszürke, gerincvonala sötétbarna, légzőnyílásait nagy, feketén keretezett fehér foltok jelzik. Tölgyön él és áttelel

honoraria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

23. ábra. *Campaea margaritata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

- 2 (1) Szárnyainak alapszíne nem halványbarna, hanem halványzöld vagy zöldesfehér; a zöld szín rendkívül hamar kifakul. Feje és tora zöldesfehér, potroha sárgás. Elülső szárnyán a középtér, a hátulsón a tőtér sötétebb, mint a szárny többi része. Elülső szárnyán 2, a hátulsón 1 egyenes vagy enyhén ívelt harántsáv húzódik. Fonákja halvány, fényes, a rajzolat elmosódott. Rojtja rövid, zöldessárga, fényes (23. ábra). Első nemzedéke 40—50 mm, második nemzedéke 30—35 mm.

Európától a Transzkaukázusig elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban lomberdőkben, azok szegélyein, ligeterdőkben, parkokban országszerte elterjedt és gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VIII—IX-ben repül. Hernyója szürke, barna vagy barnászöld, oldalain fehér pontocskák sora húzódik. Tölgyön, bükkön, nyíren és más lombosfákon él, áttelel — Gyöngyházfényű zöldaraszoló

margaritata (LINNÉ, 1767)

11. nem: *Theria* HÜBNER, 1825

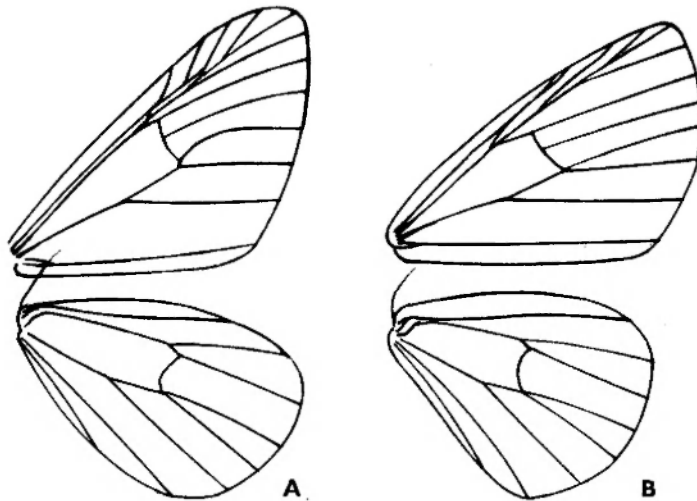
Arca előreugró és rövid szőrökkel fedett. Tapogatói nagyon rövidek. Hímjének csápja kétszeresen fésűs. Szárnya a testhez képest nagy, széles, finom felépítésű. Nősténye szárnyatlan. Elülső szárnyán az összes r ér nyélen ül, az r_1 az sc -vel, majd az r_2 -vel kapcsolódik (24. ábra). Az ivarszervek nagymértékben elütnek az *Erannis* nem fajaitól, amelyekkel régebben közelebbi rokonságba hozták (27. ábra: A, D).

Csak egyetlen faja ismeretes, amely palerktikus elterjedésű, és nálunk is honos. Gazdaságilag közömbös.

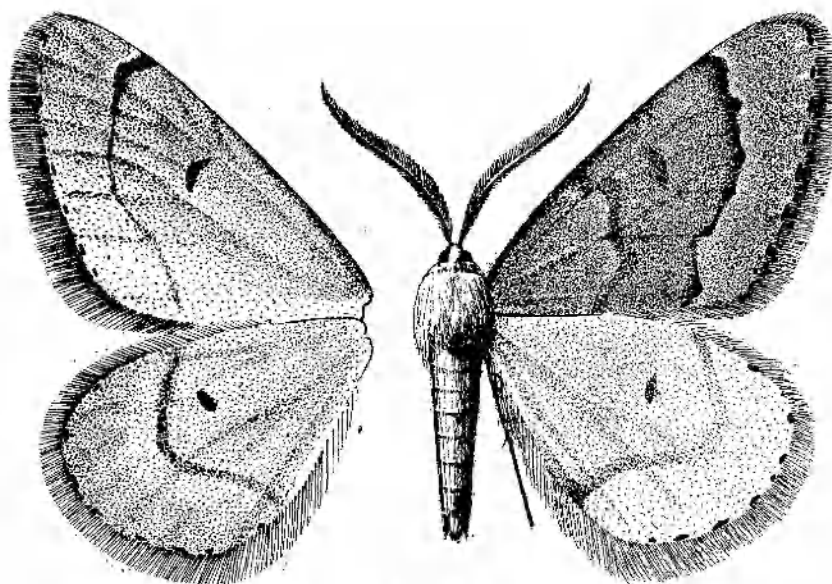
- — Feje és tora sötétebb, potroha világosabb sárgásbarna. Elülső szárnya lilás árnyalatú sárgásbarna. A harántsávok barnák, a tő-, illetve a szegélytér felől fehér csík kíséri. A középfolt nagy, barna, hosszúkás. A külső szegély mentén apró, barna pontok sora húzódik. Hátsó szárnya halvány, selyemfényű, sárgásfehér. A harántsáv elmosódott. A középfolt barna, apró, kerek. A szegély mentén húzódó sötétbarna foltok részben kerek, részben hosszúkásak. Fonákja halvány, fényes. Rojtja hosszú, fényes, halványbarna, illetve fehéresbarna (25. ábra). Nősténye szárnyatlan (26. ábra: A). 26—31 mm.

Európán kívül a Transzkaukázusban is gyűjtötték, ahol alfaja él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Országszerte megtalálható erdős, bokros, bozótos helyeken; rendszerint csekély egyedszámú. Egyetlen nemzedéke III—IV-ben, olykor már II-ben repül. Hernyója zöld vagy szürke, hosszanti sávjai fehérek vagy sárgák, s gyűrűként egy pár gerincpontja van. Kékényen és galagonyán él. Bábja teal át — Tavaszi kékényaraszoló

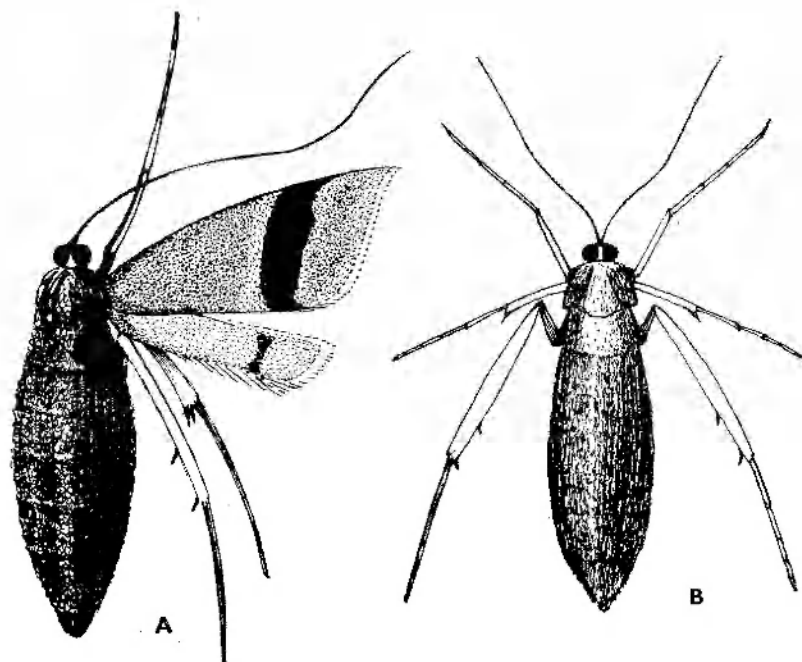
rupicapraria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

24. ábra. A: *Theria* és B: *Lomographa* szárnyerezete (Eredeti)

25. ábra. *Theria rupicapraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

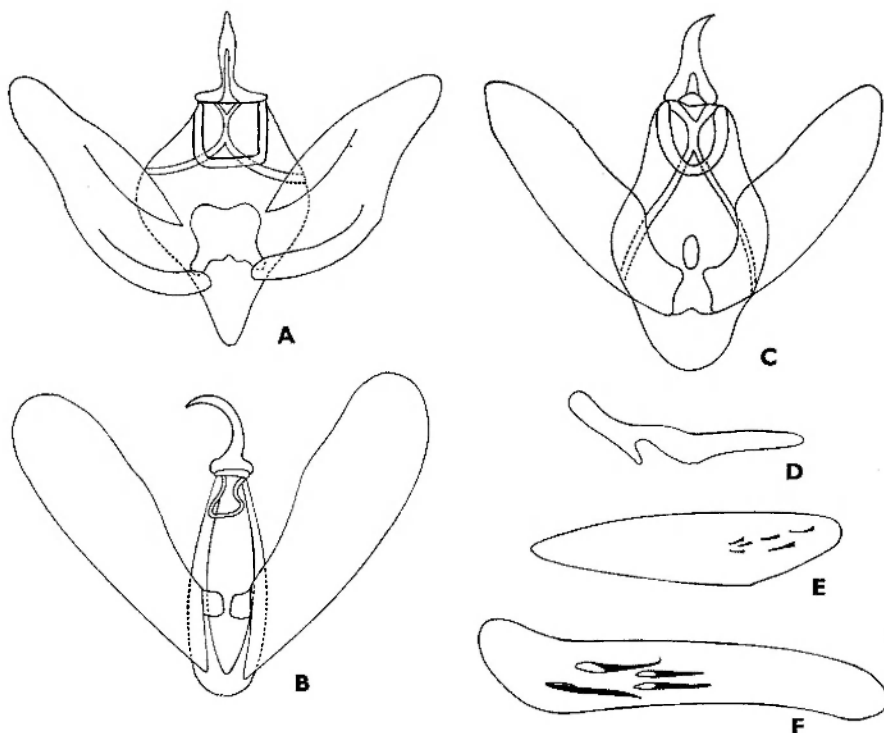
26. ábra. A: *Theria rupicapraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♀ — B: *Lignyoptera fumidaria* HÜBNER ♀ (Eredeti)

12. nem: *Lomographa* HÜBNER, 1825

Arca sima. Tapogatói rövidek és vékonyak. A hímek csápja egyszerű. Elülső szárnyán az r_2 az r_{3+5} -tel közös nyélen ül (24. ábra: B). Hím ivarszerve: az aedoeagus hengeres alakú, rövid, az uncus hosszú, csúcsba kifutó, a valvák hosszúak és szélesek, a gnathos meglehetősen kicsiny, a saccus apró s lekerekített (27. ábra: B, E).

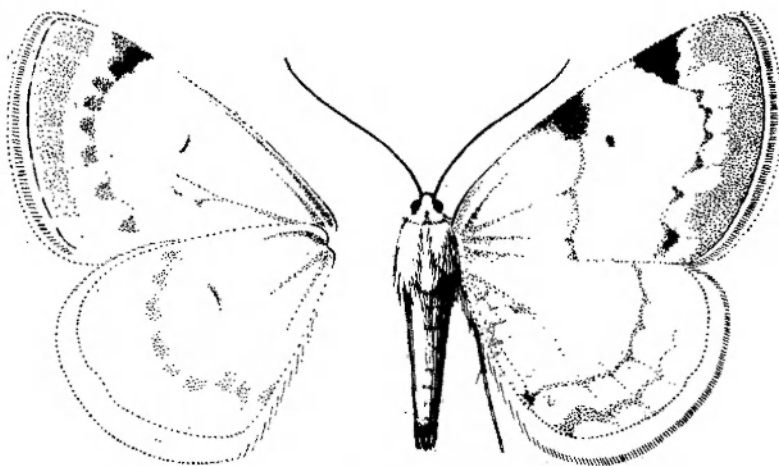
A közepesen nagy fajszerű nembe palearktikus, indoausztráliai és nearktikus fajok egyaránt tartoznak. Közülük különösen a Távol-Keleten élők még kevésbé kutatottak. Magyarországról 2 fajt ismerünk. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Elülső szárnyának elülső szegélye mentén 2 feltűnő sötétbarna vagy feketésbarna folt van. Feje és tora krétafehér, esetleg enyhén szürkés, potroha sárgás. Szárnyainak alapszíne fehér, az elülső szárnyon több, a hátulsón kevesebb sárgásszürke behintéssel. Elülső szárnyán a belső harántvonal csaknem teljesen elenyészett, a külső, amely szürkéssárga színű s cikcakkban fut, nem folytonos. A középfolt egészen apró, fekete. Az elülső szegély mentén fekvő foltok tompa ék alakúak. A szegélytérben halványszürke, árnyékszerű sáv húzódik. Hátulsó szárnyán a külső harántsáv szürkéssárga, cikcakk-

27. ábra. A: *Theria rupicapraría* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Lomographa temerata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és C: *Cabera pusaria* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Theria rupicapraría* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Lomographa temerata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és F: *Cabera pusaria* LINNÉ aedoeagusa (Eredeti)

ban fut és folytonos. A középfolt apró és fekete. Fonákja fényes, fehér, az elülső szárny elülső szegélye mentén sárgás. A külső harántsáv és a középfolt mind az elülső, mind pedig a hátsó szárnyon markáns. Rojtja fényes, az elülső szárnyon barnássárga, a hátsón fehér (28. ábra). 20—28 mm.

28. ábra. *Lomographa bimaculata* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

Európának elsősorban a középső és keleti részén, valamint a Távol-Keleten elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt él, erdős helyeken gyakori, különösen bokros erdőszéleken, nedvesebb erdei tisztásokon, vízparti növénytársulásokban, valamint ligeterdőkben. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, gerincvonala vörös. Elsősorban *Prunus*-féléket fogyaszt, de tölgyön, bükkön és más lombosfán is megél. A bábja telel át — Kétpontos tavaszi-araszoló

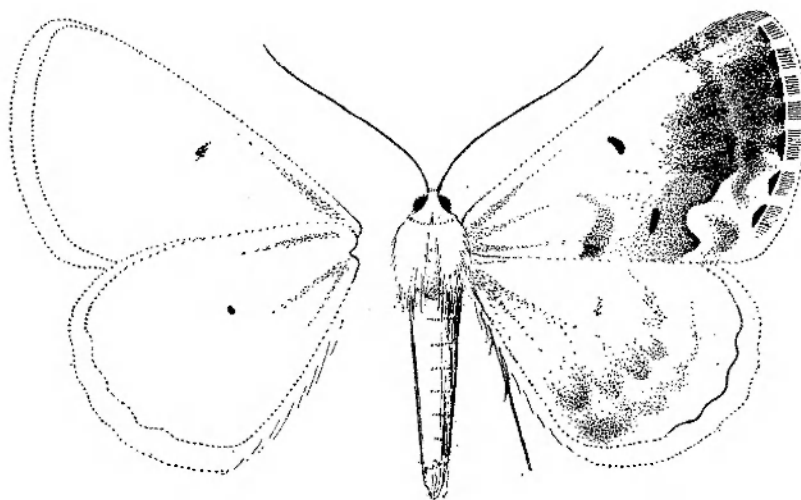
bimaculata (FABRICIUS, 1775)

- 2 (1) Elülső szárnyának elülső szegélye mentén nincsenek sötét foltok. Feje és tora szürkésfehér, potrohán széles halványszürke gyűrűk vannak. Szárnyai fehérek, az előző fajénál sokkal kevésbé sárgásak. A rajzlati elemek szürkék vagy feketék, nem barnák vagy sárgásak. A belső harántsáv elmosódott, a külső széles, szürke. A középfolt apró, fekete. A szegélytérben húzódó szürke sáv a csúcs és a belső szegély felé elenyésző, különben széles, sötétszürke. A külső szegély mentén ék alakú, fekete foltok sora húzódik. Hátsó szárnyán a külső harántsáv alig vehető ki. Fonákja fehér, az elülső szegély tő felé eső része mentén szürke. A harántsávok nem vagy alig látszanak. A középfoltok aprók, feketék. Rojtja közepesen hosszú, fényes, elülső szárnyának elülső felében sárgásszürke, a további szakasza fehér (29. ábra). 20—28 mm.

Elterjedése nagyjából megegyezik az előző fajéval. A magyarországi populációk nem különböznek a törzsalaktól. Hazánkban mindenütt gyűjtötték, erdős,

cserjés helyeken, vízpartokon, kertekben és parkokban gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója rendkívül változatos, de legtöbbször zöld. Különféle lombosfákon él. A bábja telet át — Foltos tavaszi-araszoló

temerata (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

29. ábra. *Lomographa temerata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

13. nem: *Cabera* TREITSCHKE, 1825

Arca sima. Tapogatói hosszúak vagy közepesek, durván szőrösek. Hímjének csápja kétszeresen fésűs. Elülső szárnyán az összes ér jól fejlett, az r_2 az r_{3+4} nyeléből ered. Hím ivarszerve: a valvák osztatlanok, keskenyek és rövidek, az uncus rövid, lapos, az aedocagus hosszú s benne nagy kitintüskék vannak, a saccus előrenyúló (27. ábra: C, F).

A nembe mindössze tíz faj tartozik, amelyek azonban nagy területen élnek: palearktikus, nearktikus és indo-ausztráliai elterjedésűek. Hazánkban 2 faj él. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) A kissé szürkés harántsávok az elülső szárnyon egyenesen futnak. Feje, tora és potroha krétafehér, utóbbin szürke gyűrűk vannak. Szárnyainak alapszíne krétafehér, sárgás fénnel, s a szegélyek mentén, továbbá a tövén szürke behintéssel. Az elülső szárnyon 3, a hátulsón 2 fényes szürkéssárga harántsáv fut. Fonákja egyszínű fehér, a harántsávok elmosódottak, a középfoltok aprók, kerekék, sötétszürkék. Rojtja közepesen hosszú, fényes, fehér (30. ábra: B). 24—33 mm.

Európa túlnyomó részén, valamint a Kaukázusban, a Transzkaukázusban, Iránban és Szibéria nyugati felén elterjedt faj. A magyarországi populációk meg-egyeznek a törzsalakkal. Hazánk egész területén él s általában gyakori, különösen

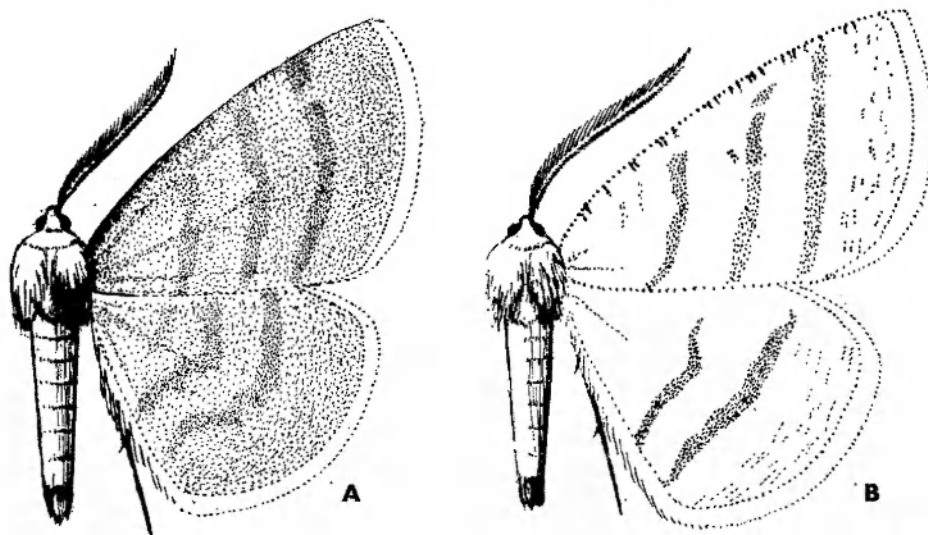
erdőkben, erdőszéleken, erdei tisztásokon, víz menti növénytársulásokban, ligetekben és kertekben. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyójának a feje lapos, teste hosszú, alapszíne szürke, vörösszürke vagy sárgás, a hátán húzódó foltos barnás rózsaszín vagy sötétszürke. Elsősorban nyíren, tölgyön, égeren, szilen és nyáron él. Zömök, barna színű és olajzöld szárnyhüvelyű bábja telél át (—*rotundaria* HAWORTH, 1809) — Fehér égeraraszoló

pusaria (LINNÉ, 1758)

- 2 (1) Elülső szárnyán a harántsávok íveltek. Feje és tora szürkésfehér, potrohán széles sárgásszürke gyűrűk vannak. Szárnyai fehérek, és egész felületükön többé-kevésbé egyenletesen szürke pikkelyekkel behintettek. Elülső szárnyán 3, a hátulsón 2 meglehetősen széles, de elmosódó, enyhén ívelt szürkéssárga harántsáv húzódik. Fonákjának alapszíne fehér, a szürke behintés az elülső szárnyon sűrűbb, s az elülső szegély mentén sárgás. A belső harántsáv elenyészett, a középső és a külső szürke. Hátulsó szárnyán a belső harántsáv alig látszik, a külső markáns. A középfolt kicsiny, kerek, fekete. Rojtja szürkésfehér, selyemfényű (30. ábra: A). 24—32 mm.

Elterjedése közel azonos az előző fajéval, de Közép-Ázsiában nagyobb területen él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt megtalálható és igen gyakori, különösen erdőszéleken, erdei tisztásokon, erdei utak mentén, kertekben és ligetekben. 2 nemzedéke csaknem megszakítás nélkül IV. végétől IX. elejéig repül. Hernyója kissé zömök, színe szürke vagy barna, a hátán sötét foltok és fehér pontocskák vannak. Kecskéfűzön, rezgő nyárfán, mogyorón és különféle lombosfákon él. Az előző fajéhoz hasonló bábja telél át — *Pettyes fűzfáaraszoló*

exanthemata (SCOPOLI, 1763)

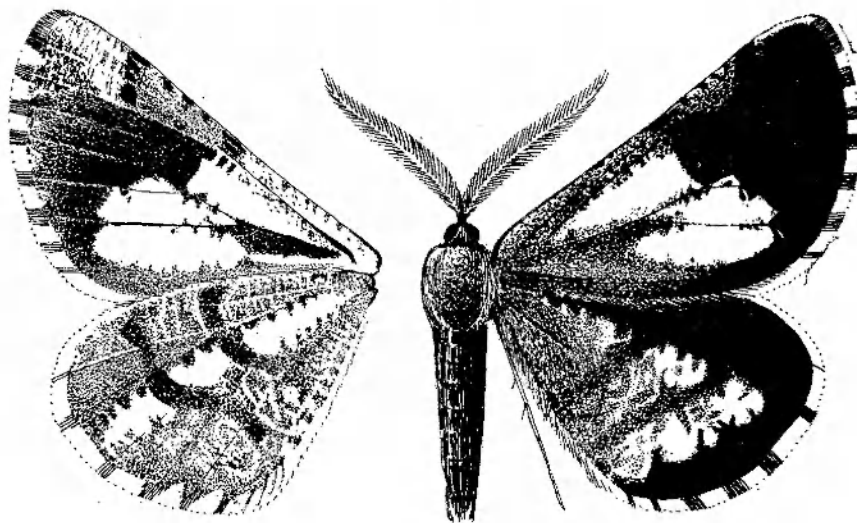

30. ábra. A: *Cabera exanthemata* SCOPOLI ♂ — B: *Cabera pusaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

14. nem: *Bupalus* LEACH, 1815

Az *Ematurga* LEDERER nemhez közel álló csoport, külső morfológiai bélyegeik jó része megegyezik. Az ide tartozó fajoknál is találunk szexuális dimorfizmust, s az imágók — legalábbis a hímek — napfényben is repülnek. Hím ivarszervének a felépítése azonban nemcsak az említett nemtől, hanem szinte minden más araszolólepkétől is megkülönbözteti.* Az aedocagus vékony és hajlott, a valvák rövidek s szokatlanul szélesek. A sacculuson számos tövis ül, az uncus széles, a gnathos hosszú, keskeny, szőrös, s a kihegyesedő saccus előrenyúlik (33. ábra: A, D).

A palearktikus elterjedésű nem fajai Európán kívül Észak-Afrikában és a Távols-Keleten is élnek. Magyarországon egyetlen faja él. Gradációk idején hernyói a fenyőültetvényekben károkat okozhatnak.

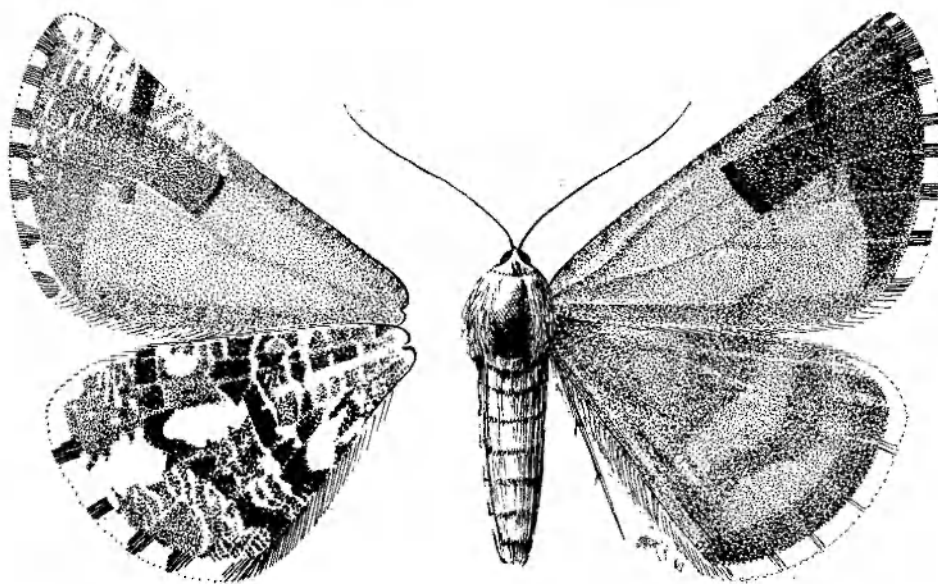

31. ábra. *Bupalus piniarius* LINNÉ ♂ (Eredeti)

- — Hímek: Feje, tora és potroha szürkésbarna, a potrohon arany-sárga behintés és gyűrűk vannak. Elülső szárnyának a szegélytere, valamint a csücsűtér jó része sötétbarna, a szárny többi része sárga. A sárga mezőben egy elmosódott barna harántsáv s egy tőszáv húzódik. Hátulsó szárnyának túlnyomó része barna, a sárga szín részben egy tőszávra, részben pedig a markáns sötétbarna harántsávok közötti márványozottságra korlátozódik. Fonákja világosabb színű, egyébként hasonlít a szárny felületéhez, kivéve a hátulsó szárny tőszávját, amely krétafehér. Rojtja rövid, sárgásfehér, néhány barna csíkkal (31. ábra). 28—36 mm. Nőtények: Feje és tora sötétbarna, potroha vörhenyes. Elülső szárnyának csücsű- és szegélytere vöröses-

* A *Bupalus* LEACH nem tagjai az ivarszervük felépítését tekintve leginkább a távol eső Cymatophoridae (= Tetheidae, Thyatiridae) család fajaihoz hasonlítanak!

barna, a szárny többi része okkersárga. A csúcs- és szegélytérbe kifutó erek sárgák. Hátsó szárnya sötét okker, vörhenyesbarna foltokkal és szegélyvonallal. Fonákjára jellemző a hátsó szárny kávébarna színe s a krétafehér márványozottság és tővonal. Rojtja rövid, fehér, vörösesbarna csíkokkal (32. ábra). 30—38 mm.

32. ábra. *Bupalus piniarius* LINNÉ ♀ (Eredeti)

Európa legnagyobb részén, kivéve a legdélebbi területeket, továbbá Közép-Ázsiában és a Távol-Keleten fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban őshonos és telepített fenyvesekben mindenütt él, de csak egyes években gyakori. Tenyészhelyét változtatja és időnként vándorol is. Egyetlen nemzedéke V—VI-ban repül. Hernyója lapos, zöld színű, s feketén keresztetett fehér hosszanti csíkjai a test egész hosszában végigfutnak. Elsősorban *Pinus sylvestris*-en, ritkábban más fenyőféléken is él. Egyesek szerint a bábja, mások szerint a hernyó telel át — F e n y ő a r a s z o l ó

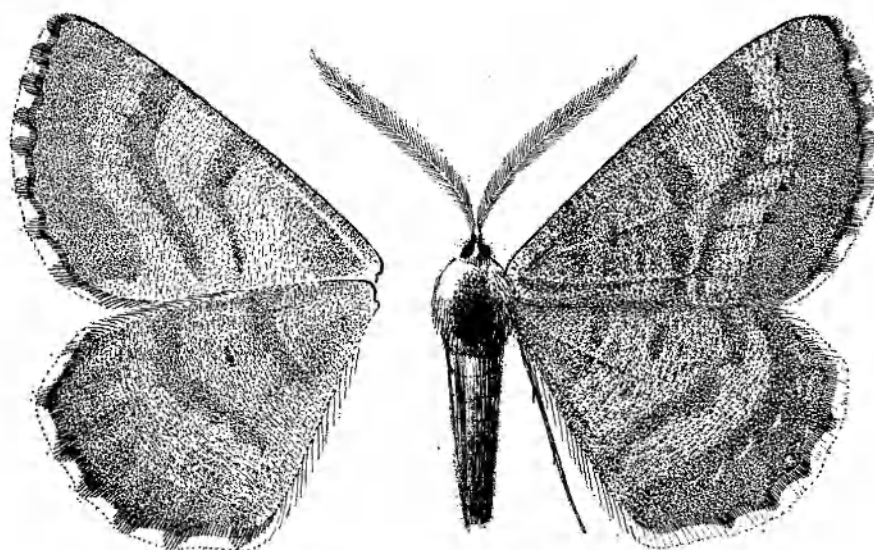
piniarius (LINNÉ, 1758)

15. ábra: *Ematurga* LEDERER, 1853

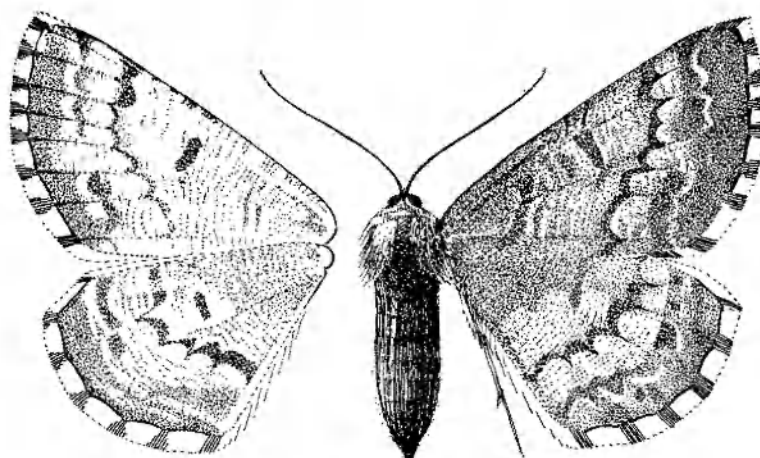
Az ide tartozó faj sok tekintetben az *Isturgia* HÜBNER nembe tartozókhoz hasonlít, de hím ivarszervének a felépítése attól élesen elválasztja. A vastag aedoeagus hossza megegyezik a valvával, s benne két sor kitintüske van. Az uncus háromszögletű. A gnathos széles, csaknem négyzet alakú. A valvák mérsékelten szélesek, hajlottak, a saccus háromszögletű (36. ábra: C, F). Az imágók nappal is repülnek, s jellemző rájuk a kifejezett szexuális dimorfizmus.

A nem egyetlen faja palearktikus elterjedésű, és nálunk is honos. Gradációk esetén a hernyók különböző pillangósvirágú állományokban kárt is okozhatnak.

- — Hímek: Feje és tora sárgásbarna, potroha sárgásbarna, aransyárga csíkokkal. Elülső szárnyának tő- és középtere sárga, szegélytere okker színű. A belső és a középső harántsáv elmosódott, a külső csipkés. A tő- és a középtér márványozott; a rajzolati elemek színe a szegélytérrel megegyezően okkersárga. Hátsó szárnyán a szegélytér sárgával vegyített okker. Fonákja sárga, a rajzolati elemek okker színűek. Rojtja rövid, barna, sárga csíkokkal (33. ábra). 24—

33. ábra. *Ematurga atomaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

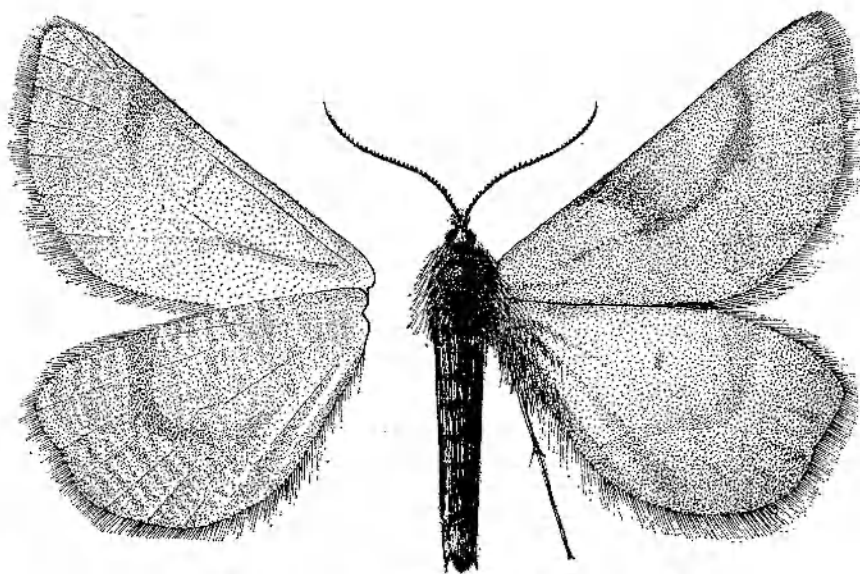

34. ábra. *Ematurga atomaria* LINNÉ ♀ (Eredeti)

32 mm. Nőstények: Feje és tora barnásszürke, potroha barnásszürke, szürke csíkokkal. Szárnyainak alapszíne világosszürke, a harántsávok, valamint a márványozottság sárgásbarnák. Fonákja csaknem fehér, a külső harántsáv valamint a középfoltok markánsak. Rojtja fehér, barna csíkokkal (34. ábra). 24—30 mm.

Európában és Ázsia északi felén elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk egész területén megtalálható, és mindenütt igen gyakori. Imágója nappal és éjszaka egyaránt gyűjthető. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Esetenként komoly károkat is okozó hernyója barna, okker színű, szürke vagy lilásszürke. Gerincvonala az alapszínnél világosabb. *Artemisia*-, *Vicia*-, *Lotus*- és *Centaurea*-fajokon, sőt *Calluna* és *Erica* is él. A bábja telel át — Barna réti araszoló

atomaria (LINNÉ, 1758)

35. ábra. *Lignyoptera fumidaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

16. nem: *Lignyoptera* LEDERER, 1853

Tapogatói és arca durván szőrösek. Nyelve gyengén fejlett. A hímek csápja kettősen fésűs, a csápízeik egészen rövidek. Tora és combjai szőrösek. A hím szárnya aránylag nagy, finom felépítésű, fényes, míg a nőstény szárnyatlan. Elülső szárnyán az r_1 kapcsolódik az sc -hez. Hím ivarszerve: jellemző a hosszú, keskeny uncus, a keskeny és fogazott gnathos, a széles valvák, a keskeny furca és a homorú saccus.

A nembe mindössze 3 faj tartozik, amelyek Európában terjedtek el, de egyikük a Kaukázusban is él. Magyarországon csak egy faj fordul elő. A fajok gazdaságilag közömbösek.

— — Feje, tora és potrohának jó kétharmada sötét szürkésbarna, míg potroha apicalis harmada kissé sárgás. Szárnyai a testhez képest

nagyok, szélesek, s rendkívül finom a szárnylemeze. Hátsó szárnyának a hossza eléri az elülsőt. Elülső szárnya fényes barnásszürke, hátsó szárnya világosabb, és a barna árnyalat nem olyan kifejezett. Elülső szárnyának a fonákja fényes barnásszürke, a hátulsóé márványozott és nem fényes. Rojtja rövid, szürkésbarna, fényes (35. ábra). Nősténye szárnyatlan (26. ábra: B). 25—30 mm.

Az Alsó-Ausztriában, Magyarországon és a Szovjetunió európai felének déli részén elterjedt faj magyarországi populációi megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig csak a Középhegység nyugati részének néhány pontján gyűjtötték, ritka. Egyetlen nemzedéke késő ősszel, október végétől december elejéig repül; az imágókat leginkább napfényes, szélszélű novemberi délelőttöként láthatjuk. Hernyója hengeres, zöldesszürke, hosszanti sávjai világosak, feje hússzínű. Cickafarkon él. Pete vagy egészen apró hernyóalakban telel át. Bábja fényes feketésbarna. A nőstény bábján feltűnő a szárnykezdemények hiánya

fumidaria (HÜBNER, 1827)

17. nem: *Mannia* PROUT, 1915

Rendkívül hasonlít a következő nemhez, amellyel rokonságban is van. Hátsó lábszárain az összes tüske megvan. Hátsó szárnyán az r_1 csaknem teljes hosszúságában összeolvadt az sc -vel. Az r_2 gyengén fejlett, s a legtöbb esetben közös nyélen ül. Hím ivarszerve: az uncus mélyen bevágott, a háromszögletű gnathos csúcsos, az aedoeagus vastag, rövid.

- 1 (2) Nagyobb termetű faj, szárnyainak fesztávolsága meghaladja a 24 mm-t. Elülső szárnyán a harántsávokat barna árnyék kíséri. Feje és tora szürkésbarna, potroha sárgásbarna, helyenként szürke behintéssel. Elülső szárnyának tő- és szegélytere szürke, középtere világosszürke. A harántsávok sötétbarnák, a belsőt a tő, a külsőt a szegély felől kíséri barna árnyék. Hátsó szárnya barnásszürke, a harántsáv elmosódott. Fonákja fényes barnásszürke. Rojtja rövid, fényes, szürkésbarna (37. ábra: A). 22—24 mm.

A Közép-Európában elterjedt faj legtöbb példányát eddig Magyarországon gyűjtötték. Hazánkban szórványosan országszerte előfordul — kivéve a Tiszántúlt —, de mindenütt ritka. Egyetlen nemzedéke VII—VIII-ban repül. Tápnövénye és hernyója ismeretlen

lepraria REBEL, 1908

- 2 (1) Kisebb termetű faj, szárnyainak fesztávolsága nem haladja meg a 22 mm-t. Elülső szárnyain a harántsávokat nem kíséri barna árnyék. Külső morfológiailag rendkívül hasonlít még a *Tephronia sepiaria* HUFNAGEL fajhoz is, de hátsó lábszárain — ellentétben a *Tephronia*-fajokkal — az összes tüske megvan. 17—20 mm.

Dalmáciában, a Balkán félszigeten, Kisázsiaiában, a Kaukázusban, a Közel-Keleten és Iránban elterjedt faj. Az irodalom szerint Magyarországon Várpalotán gyűjtötték, bizonyító példányunk azonban nincs. A rokonfajokkal való nagyfokú hasonlósága miatt könnyen elkerülhette a gyűjtők figyelmét. Hazai előfordulása valószínű. Tápnövénye és hernyója ismeretlen

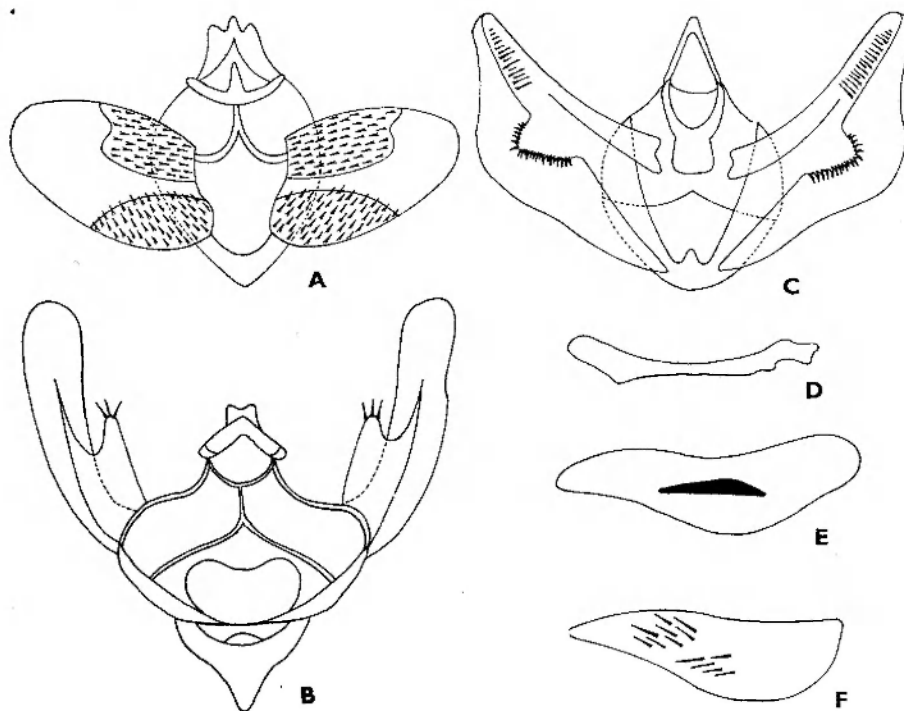
[*oppositaria* (MANN, 1864)]

18. nem: *Tephronia* HÜBNER, 1789

Tapogatói finom felépítésűek és rövidek. Nyelve sokszor hiányzik. Hímjének csápja kétszeresen fésűs. Hátsó lábszárain csak az utolsó tüskék vannak meg.* Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 egybeesnek, míg az r_3 és az r_4 csak közvetlenül a csúcs előtt válnak szét, de néha ezek is teljesen összeolvadnak. Hátsó szárnyán az sc erősen megközelíti az rr -et. Hím ivarszerve: a valvák nagyon keskenyek, míg az uncus feltűnően széles, rövid és homorú. A gnathos háromszögletű. Az aedoeagus hossza valamivel meghaladja a valvát; a cornutus az aedoeagus hosszának az egyharmada (36. ábra: B, E).

A mintegy húsz fajt magába foglaló nem kizárólag Európában és palearktikus Ázsiában fordul elő. Magyarországon egyetlen ide tartozó fajt ismerünk. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje szürke, tora sötétszürke, csaknem fekete, potroha vasszürke. Elülső szárnya sötét vasszürke. A belső harántsáv fekete, s enyhe hullámot vet, a külső harántsáv kétszeresen megtört. A középteret sötétszürke árnyékszerű sáv osztja ketté. A külső harántsávot a szegélytér felől világosszürke árnyék kíséri. Hátsó szárnya szürke,

36. ábra. A: *Bupalus piniarius* LINNÉ, B: *Tephronia sepiaria* HUFNAGEL és C: *Ematurga atomaria* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Bupalus piniarius* LINNÉ, E: *Tephronia sepiaria* HUFNAGEL és F: *Ematurga atomaria* LINNÉ aedoeagusa (Éredeti)

* A *T. fignalata* MILLIÉRE, 1873, faj hátsó lábszárain egyáltalán nincsenek tüskék. A lepke az Alpok vidékén él.

a belső harántsáv elmosódott, a külső vékony, fekete. A középfoltt kicsiny, kerek, szürke. Elülső szárnyának fonákja szürke, fényes, a rajzolat elmosódott. Hátsó szárnya világosszürke, rajzolata kifejezett. Rojtja rövid, világosszürke, sötétszürke csíkokkal (37. ábra: B). 18—22 mm.

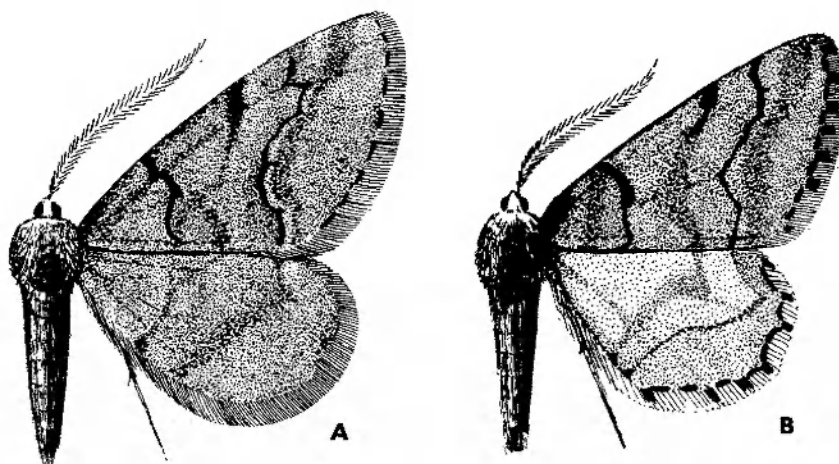
Közép- és Dél-Európában, az Ibériai-félszigeten, a Kanári-szigeteken, Észak-Afrikában, a Földközi-tenger keleti medencéjében („Palesztinában”, valamint Kisázsiaiban) elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban sokfelé előfordul, de ritka, inkább a nedvesebb helyeket kedveli. Olyan erdőkben találjuk nagyobb számban, ahol sok a kidőlt, korhadó, száraz fa; a jól kezelt, „üzem”-szerű erdészetekben ritka vagy hiányzik. Egyetlen nemzedéke VII—VIII-ban repül. Hernyója barnásszürke, gerincvonala és oldalsó foltosora szürkésfehér. A legkülönbébb holt fákon élő zuzmókat fogyasztja. A hernyó telel át — Zuzmóaraszó

sepiaria (HUFNAGEL, 1769)

19. nem: *Aethalura* McDUNNOUGH, 1920

Tapogatói kevésbé emelkednek ki az arc síkjából, arca simán szőrözött, csápjain hosszú pillaszőrök vannak. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 egybeesnek, és egy rövid szakaszon az sc -vel egyesülnek. Hátsó lábszára megvastagodott és szőrpamacsot visel.* A nembe tartozó fajok hím ivarszerve nagymértékben különbözik az *Ectropis* HÜBNER nem fajaitól: a valvák erősen kiszélesedtek, az uncus rövid, lekerekített, a gnathos hiányzik s a valvával megegyező hosszúságú aedoeagus végén egy kitines képződmény van (39. ábra: A, D).

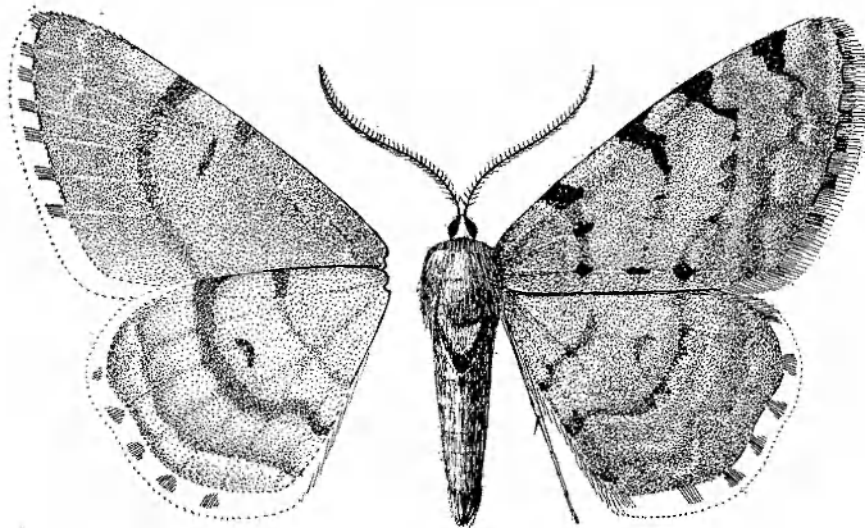
A csak néhány fajt magába foglaló nem Európában, Ázsia palearktikus vidékein és Észak-Amerikában terjedt el. Közülük csak egy él Európában és Magyarországon is. A fajok gazdaságilag közömbösek.

37. ábra. A: *Mannia lepraria* REBEL ♂ — B: *Tephronia sepiaria* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

* A Távol-Keletről kimutatott *A. nanaria* STAUDINGER, 1897 e tekintetben kivétel.

- — Feje és tora sötét, potroha valamivel világosabb barnásszürke; potrohan sárgás gyűrűk vannak. Szárnyainak alapszíne barnásszürke, a szegélyterek valamivel sötétebbek. Elülső szárnyán a 3 harántsáv felszakadozott, az elülső szegély felé eső harmaduk sötétbarna, a további szakaszt csak foltos jelzi. A szegélytérben hullámos lefutású szürkésfehér szegélyszáv van. Hátsó szárnyán a harántsáv csaknem teljesen elmosódott, a hullámvonal halvány. Elülső szárnyának

38. ábra. *Aethalura punctulata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

fonákja barnásszürke, a hátulsó szürkésfehér, a harántsávok barnásszürkék, s a szárnyak felületén a harántsávokba olvadt középfoltok a fonákon jól elkülönülnek. Rojtja rövid, fényes szürkésbarna, sötétbarna csíkokkal (38. ábra). 25—28 mm.

Az Európából leírt fajnak számos „alfaját” írták le Ázsiából, amelyekjórészt önálló fajok. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte előfordul s nem ritka égeresekben, nyíresekben, nyírlápokban, ligeterdőkben, ahol tápnövényei előfordulnak. 2 nemzedéke III. végétől V. közepéig, illetve VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, sárga gyűrűkkel és hosszanti sávokkal, máskor zöldesszürke vagy ibolyásbarna. Elsősorban égeren és nyíren él. A bábja teal — Szürke égeraraszoló

punctulata (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

20. nem: *Ectropis* HÜBNER, 1825

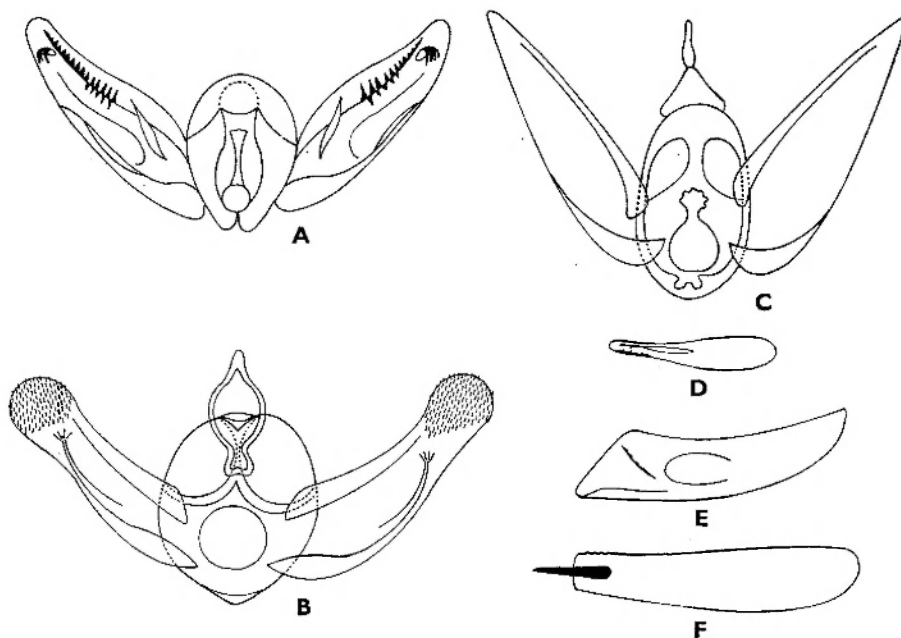
Tapogatói kiemelkednek az arc síkjából, amely finomabb szőrökkel borított, mint a következő nem esetében. Hímjének csápján páros pillaszőrökből álló pamacsok vannak. Teste nem robusztus. Hátsó lábszárai nem szélesedtek ki, és nincsenek rajta szőrpamacsok.* Hímjének elülső szárnyán az r_1 és

* Kivétel az *E. obliqua* PROUT, 1930, amely Kínában és Japánban él.

az r_2 hosszú közös nyélen ül, míg a nőstényeken az r_1 és az r_2 legtöbbször összeolvadtak. Hím ivarszerve: a tág értelemben vett *Boarmia*-fajok közül a legprimitívebb felépítésű. A hosszú, keskeny valva semmiféle nyúlványt, képződményt nem hord, a gnathos hiányzik, az uncus erőteljes, csúcsban végződő (39. ábra: C, F).

A mintegy húsz palearktikus faj közül csak négy fordul elő Európában; 3 Magyarországon is honos, a 4. faj előfordulása is várható. Az újabb vizsgálatok szerint számos közelrokon nearktikus faj morfológiailag megegyezik az eurázsiai *Ectropis*-fajokkal, de életmódjuk részben eltérő. A fajok gazdaságilag közömbösek.

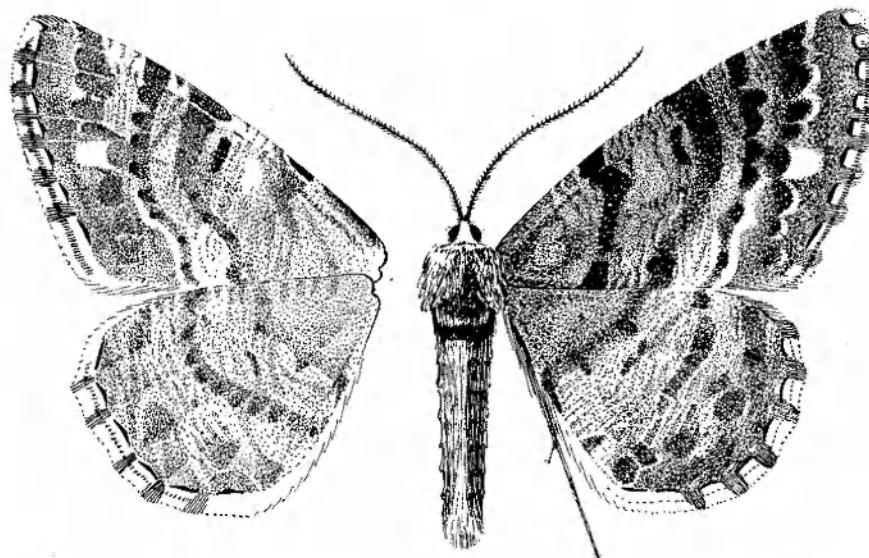
- 1 (2) Az elülső szárny szegélyterének közepén feltűnő nagy, világos színű folt van. Feje és tora sötét szürkésbarna, potroha sárgásbarna. Elülső szárnyának tőtere sötét szürkésbarna, a belső harántsáv sötétbarna. A középtér sötétbarna, nyújtott S alakú sáv osztja ketté. A középtér középső harántsáv és a külső harántsáv közé eső részének alsó fele világos barnássárga, a középtér többi része sötét szürkésbarna. A külső harántsáv pontokra szakadt, sötétbarna. A szegélyteret sárga hullámvonal osztja ketté, amelyet belülről sötétbarna árnyék kísér. A szegélytér közepén feltűnő, halványsárga kerek folt van. Hátulsó szárnyának tő- és középtere világosabb színű, mint az elülső szárny, s a szegélytér színe sötétebb. A harántsávok részben felszakadoztak, részben elmosódtak. Fonákja barnás-

39. ábra. A: *Aethalura punctulata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Ascotis selenaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és C: *Ectropis bistortata* GOEZE ♂ ivarszerve — D: *Aethalura punctulata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Ascotis selenaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és F: *Ectropis bistortata* GOEZE aedocagusa (Eredeti)

sárga, a rajzolat halvány szürkésbarna. Rojtja rövid, barnássárga, barna csíkoltsággal (40. ábra). 28—32 mm.

Az elsősorban Közép-Európában előforduló faj Észak-Európa egy részén is honos, kivéve Skandinávia északi felét. Az Ázsiából — Amur-vidék, Japán, Szaján-hegység — leírt formák önálló fajok. A magyarországi populációk meg-
egyeznek a törzsalakkal. Országszerte elterjedt, elsősorban tölgyesekben és vegyes erdőkben él. Az Alföldön rendkívül ritka, de egyedszáma egyébként is rendszerint

40. ábra. *Ectropis extersaria* HÜBNER ♂ (sötét és éles rajzolatú példány!) (Eredeti)

csekély. Egyetlen hosszan elhúzódó nemzedéke V. közepétől VII. végéig repül. Hernyója barna, gyakran zöldes árnyalatú, a rajzolat a hátán világos, az oldalain sötétebb színű. Tölgyön, bükkön és más lombosfákon él. A bábja telet át [—*luridata* (BORKHAUSEN, 1794), nec (HUFNAGEL, 1767)] — B a r n a z u z m ó a r a s z o l ó

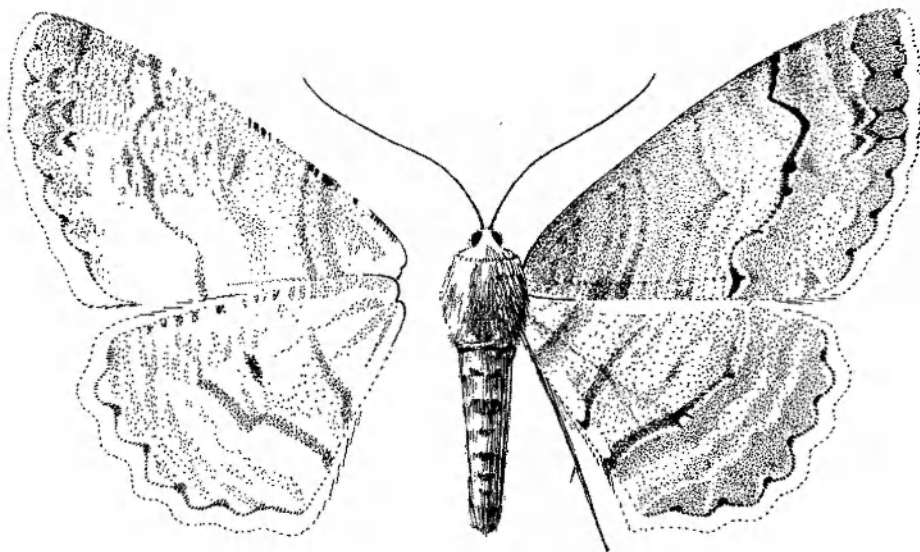
extersaria (HÜBNER, 1799)

- 2 (1) Az elülső szárny szegélyterében nincsen világos színű folt.
- 3 (4) Elülső szárnyán a külső harántsáv mind az elülső szegély, mind pedig a belső szegély közelében beugrik; az elülső beugrás legalább olyan mély, vagy mélyebb, mint a hátulsó. Feje sárgásszürke, tora keverten sárga, sárgásbarna, sötétbarna és vörösbarna, sárgás potrohán sötétbarna gyűrűk vannak. Szárnyainak alapszíne halvány barnássárga, a rajzolati elemek barnák és sötétbarnák. A szárny legvilágosabb része a középtér, a tőtér egészében sötétebb, míg a szegélytér külső harmada, a csúcstér, valamint a szegélytér közepe táján egy csaknem négyzet alakú folt barna. A harántsávok meglehetősen vékonyak, de élesek. A középfoltok hosszúkásak, halványak. Fonákja halvány, csaknem fehér, csak az elülső szárny csúcstere sárgás,

illetve barnás. A rajzlati elemek finomak, barnássárgák. Rojtja közepesen hosszú, barnával kevert sárga (41. ábra). 30—34 mm.

Európában, valamint a Távol-Keleten előforduló faj; a magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban ritka, eddig a nyugati határszáron és a Középhegységben gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke IV—VI-ban repül. Hernyója hosszú, sárgásbarna, szürke és vöröses foltokkal. Bükkön, tölgyön, nyíren és más lombosfákon él. A báb telet át — Szélesfoltú faaraszoló

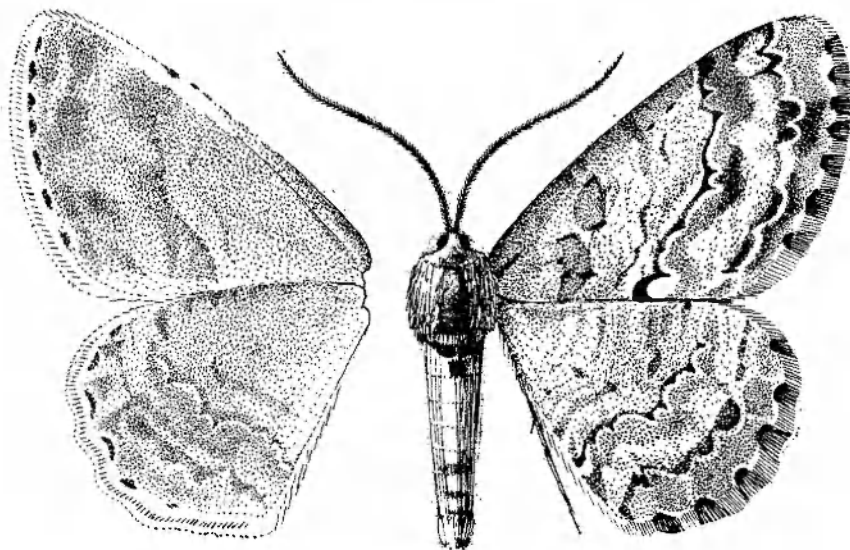
consonaria (HÜBNER, 1799)

41. ábra. *Ectropis consonaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

- 4 (3) Elülső szárnyán a külső harántsávnak az elülső szegély közeli beugrása nem olyan mély, mint a hátulsó.
- 5 (6) Szárnyai barnásak. Feje sötétebb, tora világosabb szürkésfehér, potroha enyhén sárgás. Szárnyainak alapszíne hamuszürke, több-kevesebb barna árnyalattal. Elülső szárnyán a belső harántsáv szürke, sokszor elenyészik, a külső harántsáv sötétbarna, vékony, csipkés. A külső szegélytérben húzódó hullámvonalat barna árnyék kíséri. Mind a közép-, mind pedig a szegélytérben több sötétbarna ékfolt van. A külső szegély mentén sötétbarna foltosor húzódik. Hátulsó szárnyán a belső harántsáv homályos, a külső éles, s több fogszerű kiugrása van. A hullámvonal hasonló az elülső szárnyon levőhöz, a külső foltosor kevésbé szabályos. Fonákja halványsárga, barna behintésű, a rajzolat elmosódott. Rojtja rövid, barnássárga, fényes (42. ábra). Gyakori a sötét változat, amikor az egész szárnyfelület, valamint a test is sötét hamuszürke, a rajzolat részben elmosódott, kivéve a feketésbarna külső harántsávot és a külső foltosort, valamint a sárgásfehér hullámvonalat. Az ilyen sötét példányok fonákja fényes

hamuszürke, minden rajzolat nélkül (esetleg a külső harántsávok halvány árnyéka jelenik meg). Rojtja sötétszürke. A világos forma sem ritka, ezek alapszíne szürkésfehér; az ilyen példányok rajzolata markáns, míg fonákjuk egészen világos sárgásfehér. 28—38 mm.

42. ábra. *Ectropis bistortata* GOEZE ♂ (Eredeti)

Európa legnagyobb részén elterjedt; Észak-Európában való honossága kérdéses (bővebben lásd még a következő fajnál). Ázsiában a transzkaukázusi területeken és a Távol-Keleten is gyűjtötték. Magyarországon mindenütt közönséges, még a kiterjedt akácosokban is. 1. nemzedéke III. végétől V-ig, 2., olykor még 3. nemzedéke is VII-től X-ig repül. Hernyója lapos, feje és előtor a kicsiny, torának többi része széles, teste sárgásbarna, sötétebb rajzollal. A legkülönbözőbb növényeken és avaron él, polifág. Első nemzedékének a hernyói rendkívül gyorsan növekednek, míg a sokkal lassabban felnövekvő második (harmadik) nemzedék bábja telet át. A báb rövid, lapos, homályos vörösbarna — A v a r a s z o l ó

bistortata (GOEZE, 1781)

- 6 (5) Szárnyai nem barnásak. Rendkívül hasonlít az előző faj világosabb példányaihoz, de a szárnyakon legfeljebb sárga vagy okkerszínű, s nem barna behintés van. Sokkal kevésbé változékony, mint az előző faj. A különböző szerzők által közölt egyéb elkülönítő bélyegek relatívek, legfeljebb csak egy-egy példányra érvényesek. 30—35 mm.

Eddig „biztos” példányok csak Angliából ismertek.* Egyetlen nemzedéke

* A Skandinávia északi részéről származó példányok hovatartozását illetően megoszlanak a vélemények, míg a Távol-Keletről leírt formák feltehetően önálló fajok. Hogy az európai — angliai — forma maga önálló faj-e, még nem tekinthető eldöntöttnek; egyesek szerint csak a *bistortata* GOEZE változata. Ha valóban önálló faj, polifág hernyója és imágójának az előző fajhoz való nagyfokú hasonlósága alapján, még Európa számos területéről előkerülhet.

az *E. bistortata* GOEZE 2 nemzedéke közötti időben, V—VI-ban repül. Hernyója rendkívül változékony és polifág; különböző lombosfákon él — Homályos fa araszoló

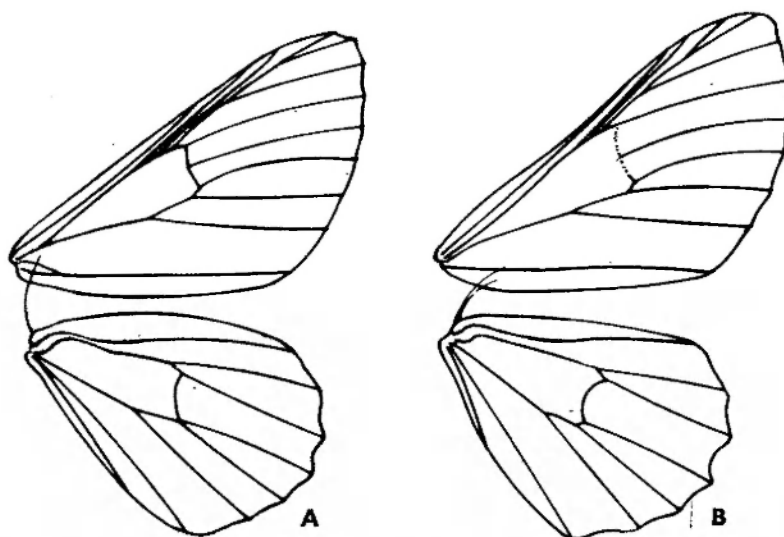
[crepuscularia (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)]

21. nem: *Ascotis* HÜBNER, 1825

Tapogatóit hosszú szőrök fedik, de alig ugranak ki az arc síkjából. A hímek csápízeinek végein pillaszőrökből álló pamacsok vannak, a nőstények csápja egyszerű. Teste erőteljes. Hátulsó lábszárai, amelyek szörpamacsot hordanak, kiszélesedtek. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 a sejtéből erednek; az r_1 szabad, míg az r_2 vagy az r_{3+4} , vagy az r_{3+5} , avagy az r_{3+4+5} nyelével összeolvadt, illetve a legtöbb faj nőstényén ugyancsak szabad (43. ábra). Hím ivarszerve: az uncus rövid, a gnathos keskeny, a vége nyelv alakú, a valvák hosszúak, keskenyek, lekerekítettek. Az aedoeagus széles, hossza megegyezik a valváéval, tüskék nincsenek benne (39. ábra: B, E).

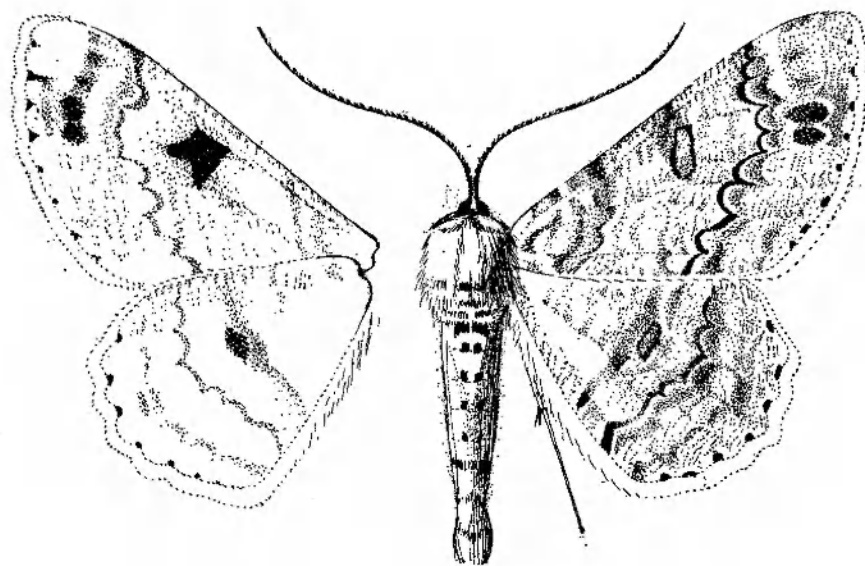
A kis fajszerű csoport a Palearktikum ázsiai részén terjedt el leginkább, Európában csak egyetlen faja fordul elő, amely Magyarországon is honos. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje és tora szürkésfehér, válla szürke. Potroha sárgásfehér, sárgásbarna gyűrűkkel. Farpamacsja szürkésárga. Szárnyainak alapszíne halvány sárgásfehér, szürke behintéssel. Elülső szárnyának tötere kissé sötétebb, a belső harántsáv szürke, elmosódott. A külső harántsáv sötétszürke vagy fekete, keskeny, csipkézett. A középfolt nagy, hosszúkas, belseje világosszürke, és érinti vagy csaknem érinti az elülső szegélyt. A szegélytér csúcsa és a külső szegély szürke. Hátulsó szárnyán elmosódott külső és belső szürke harántsáv fut; a középső

43. ábra. *Ascotis selenaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER szárnyerezete, A: ♂ és B: ♀ (Eredeti)

keskeny, csipkés. A középfolt nagy, félhold alakú, belseje világosszürke. Fonákja hasonlít a szárnyak felületéhez, de az alapszíne valamivel világosabb, rajzolata pedig halványabb, kivéve a középfoltokat, amelyek markánsabbak. Rojtja rövid, szürkésfehér (44. ábra). 29—47 mm.

44. ábra. *Ascotis selenaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

Közép-Franciaországtól Ukrajnán át a Távol-Keletig elterjedt faj. Dél-Európában, a Közel-Keleten és különösen Ázsia keleti részein (Amur-vidék, Korea, Kelet-Kína) számos földrajzi alfaja él. A magyarországi populációk meg-egyeznek a törzsalakkal. Hazánkban szinte mindenütt előfordul, gyakori. 2. nemzedéke V—VI-ban és VII-től IX. elejéig repül. Hernyója sárgásszürke vagy vöröses, hátán feketésbarna foltokból rendeződött gerincevonal van. Különféle lágy-szárú növényeken él. A bábja telet át — Holdas fa araszoló

selenaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

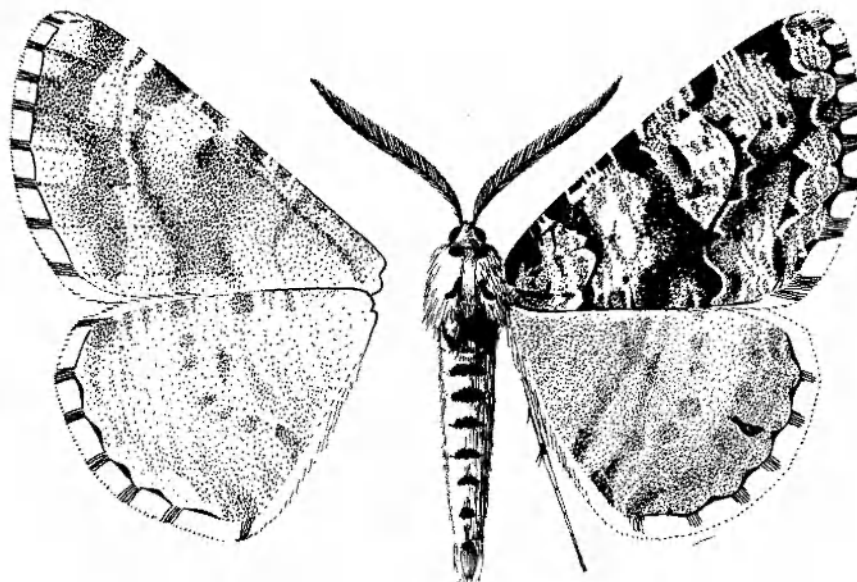
22. nem: *Boarmia* TREITSCHKE, 1825

Tapogatói erőteljesek és meglehetősen hosszú szőrök borítják; arca szőrös. A hímek csápja a csáp-hossz négyötödéig kettősen fésűs, csúcsa felé a fésűs-fogak hirtelen elenyésznek. Combjai szőrösek, a hátulsó lábszárak kiszélesedtek és szőrpamacsot viselnek. Az erezet változékony, az r_1 és az r_2 egybeesnek, sőt az sc -vel is egyesülnek. Gyakran az r_{3+4} nyelével is van összeköttetésük. Hím ivarszerve: a valvák erőteljesek, ventralisan kiugranak, a gnathos széles, finom szőrökkel borított. Az uncus háromszögletű, az aedoeagus hossza meg-egyezik a valváéval, s mindkét végén elkeskenyedek (49. ábra: A, D).

A közepesen nagy fajszerű nem legtöbb képviselője Ázsiában él. Hazánkban mindössze öt faj fordul elő. A régebbi értelemben vett *Boarmia*-fajok közé tartoztak még azok, amelyeket most a *Peribatodes* WEHRLI, *Cleora* CURTIS, *Deileptenia* HÜBNER, *Alcis* CURTIS, *Cleorodes* WARREN, *Ascotis* HÜBNER, *Ectropis* HÜBNER és *Aethalura* McDUNNOUGH nemekbe sorolunk.

Az ide tartozó fajok gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Hátulsó szárnyának színe jóval világosabb, mint az elülsőé. Feje világosszürke, tora szürkésfehér, fekete pontokkal, potroha szürkésfehér, fekete gyűrűkkel. Farpamacsca sötét sárgásszürke. Elülső szár-

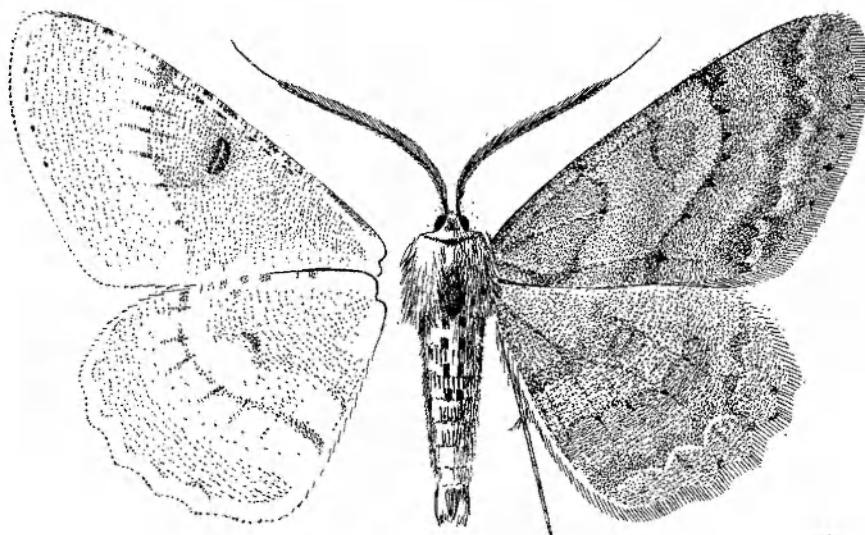
45. ábra. *Boarmia arenaria* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

nyának alapszíne szürkésfehér, de a rajzolat az alapszínt jórészt elfedi, tőterében elszórt barna pikkelyek vannak. A belső harántsáv sötétbarna. Középtere barna behintésű, közepén igen széles, sötétbarna sáv húzódik. A középfolt hosszúkas, színe mélybarna. A külső harántsáv sötétbarna, csipkézett. A szegélytér széles, ék alakú foltokból összeállott sáv osztja ketté. Belső fele szürkésbarna, a külső szürke. Szegélyén ékfoltok ülnek. Hátulsó szárnya halványszürke, a középfolt és a harántsávok elmosódtak. Fonákja szürkéssárga, rajzolata sárgásbarna. Rojtja rövid, szürkésfehér, keskeny fekete csíkokkal (45. ábra). 24—32 mm.

Európában, elsősorban Közép-Európában elterjedt faj; magyarországi populációik megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban szórványosan fordul elő az Északi-középhegységben és a Dunántúlon. Elsősorban bükkösökben és vegyes lomberdőkben — különösen erdős völgyekben — nem ritka. 2 nemzedéke IV—V-ben és VII—VIII-ban repül. Hernyója hengeres, vöröses vagy szürkésbarna, tölgyön, bükkön és más lombosfákon él. Bábja, amely laza szövédékben telet át, vörösbarna — B ü k k f a a r a s z o l ó

arenaria (HUFNAGEL, 1767)

- 2 (1) A hátsó szárny színe nem vagy alig világosabb, mint az elülső.
- 3 (4) A hátsó szárny középfoltjának a belseje világos (szemfolt). Feje és tora világosabb, potroha sötétebb szürkésbarna. Elülső szárnya sötét szürkésbarna, a sötétbarna harántsávoknak csak a részletei vehetők ki. Legfeltűnőbb rajzlati elem a szegélytér szürkésfehér szegély-sávja. A hátsó szárny tő- és középtere világosabb, mint az elülső szárny, a szegélytér színe viszont megegyező. A szárny közepén

46. ábra. *Boarmia punctinalis* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

elhelyezkedő szemfoltja nagy. A szemfolt és a szegélytér között éles, keskeny, sötétbarna harántsáv fut. A szegélyteret határoló sáv sötétbarna, csipkézett, a szegélytér felől szürkésfehér árnyék kíséri. Fonákja világos szürkésárga, a rajzolat sárgásbarna. Rojtja rövid, szürkésbarna (46. ábra). 32—44 mm (hímek), illetve 38—48 mm (nőstények).

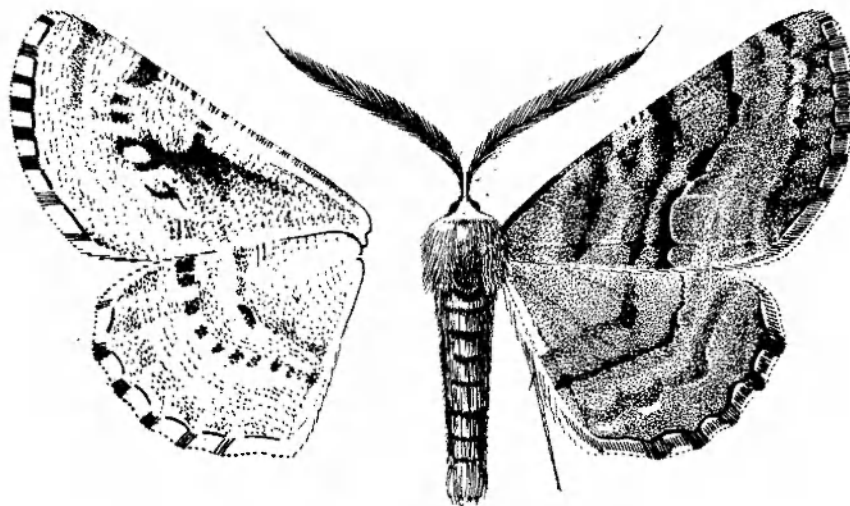
Európában messze elterjedt faj, keleten a Transzkaukázusig fordul elő; a Távol-Keleten számtalan alfaj képviseli. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Országszerte elterjedt és közönséges faj, ritkás lomb-erdőkben, bokros erdővágásokban, ligeterdőkben igen gyakori. 2 nemzedéke IV—VII-ben és VII—IX-ben repül. Hernyója zöld vagy barna, általában sötétén márványozott. Tölgyön, bükkön és más lombosfákon él, de tűlevelűeket is fogyaszt. Rövid, széles, sötét vörösbarna bábja telel át [= *consortaria* (FABRICIUS, 1787)]

— Pettyes faaraszoló

punctinalis (SCOPOLI, 1763)

- 4 (3) A hátsó szárny középfoltjának belseje nem világos.
- 5 (6) A harántsávok nem csipkézettek. Feje és tora sötét barnásszürke, potroha feketésbarna. Szárnyainak alapszíne sötét szürkésbarna.

A belső harántsáv megkettőzött, sötétbarna. A külső harántsáv mélybarna, enyhén ívelt. A középtér közepén sötétbarna, elmosódott árnyéksáv húzódik. A szegélytér széles, a középtér felől barnás, alsó harmadában kissé világosabb színű, külső szegélyén sötétebb. Hátsó szárnyán 1 éles és 2 elmosódott harántsáv húzódik. Fonákja sárgásbarna, rajzolata barna. Rojtja rövid, világosbarna, sötétbarna csíkokkal (47. ábra). 24—32 mm.

47. ábra. *Boarmia viertlii* BOHATSCH ♂ (Eredeti)

A rendkívül szűk elterjedésű fajt elsősorban a Kárpát-medencében, valamint a Taurus-hegységben találták. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. A Dunántúl néhány pontján és az Alföldön (Ágasegyháza) gyűjtötték száraz tölgyesekben; ritka. Egyetlen nemzedéke VI—VII-ben repül. Hernyója tölgyön él; a faj életmódja még alig ismert

viertlii BOHATSCH, 1883

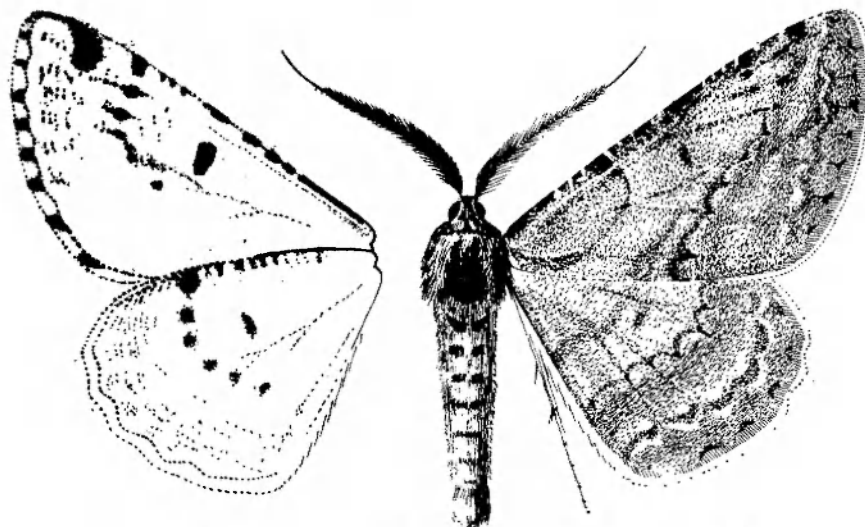
- 6 (5) A harántsávok csipkézettek.
- 7 (8) A potroh barna, illetve szürkésbarna. Feje, tora és potroha barna vagy szürkésbarna, potrohán sötétbarna gyűrűkkel. A szárnyak alapszíne barna, több-kevesebb szürke behintéssel. Elülső szárnyán a csipkés lefutású harántsávok részben elmosódtak. Az elülső szegély mentén nagy, szabálytalan alakú sötétbarna folt van. Hátsó szárnyán 2 élesebb és 2 elmosódott harántsáv fut. Fonákja halvány-sárga, a gyér rajzolat halványbarna. Rojtja rövid, fényes, barna (48. ábra). 42—54 mm (hímek), illetve 44—62 mm (nőstények).

A törzsalak Európában és a Transzkaukázusban fordul elő; a Távol-Keleten földrajzi alfajok képviselik. Hazánkban tölgyesekben szórványosan fordul elő. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója barna, határozatlan rajzolattal. Tölgyön, ritkábban bükkön és más lombosfákon él, áttelel. Sötét

gesztenye színű bábja elvékonyodó. A lepke nemcsak fényre repül, hanem késő éjszaka a csalétket is felkeresi. — Nagy tölgyfa araszoló

roboraria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 8 (7) A potroh szürke vagy barnásszürke; felül részben hamuszürke. Rendkívül nehéz elkülöníteni az előző fajtól. Feje és tora kisebb, potroha nagyobb mértékben szürke, míg az előző fajé inkább barna. Elülső

48. ábra. *Boarmia roboraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

szárnyai valamivel keskenyebbek. Rajzolata sűrűbb, erősebb színű, egészében a szárny rajzolata markánsabb összképet nyújt. A haránt-sávok futása ferdebb, fonákján rendszerint több a sötét rajzolat. 36—52 mm (hímek), illetve 48—56 mm (nőstények).

Magyarországról leírt faj, amely eddig máshonnan még nem is került elő. Az előző fajhoz való nagymértékű hasonlósága miatt több szerző kétségbe vonja faji önállóságát. Hazánkban elterjedt, általában gyakori. 2 nemzedéke V-től IX-ig repül. Tápnövénye és hernyója ismeretlen

danieli WEHRLI, 1932

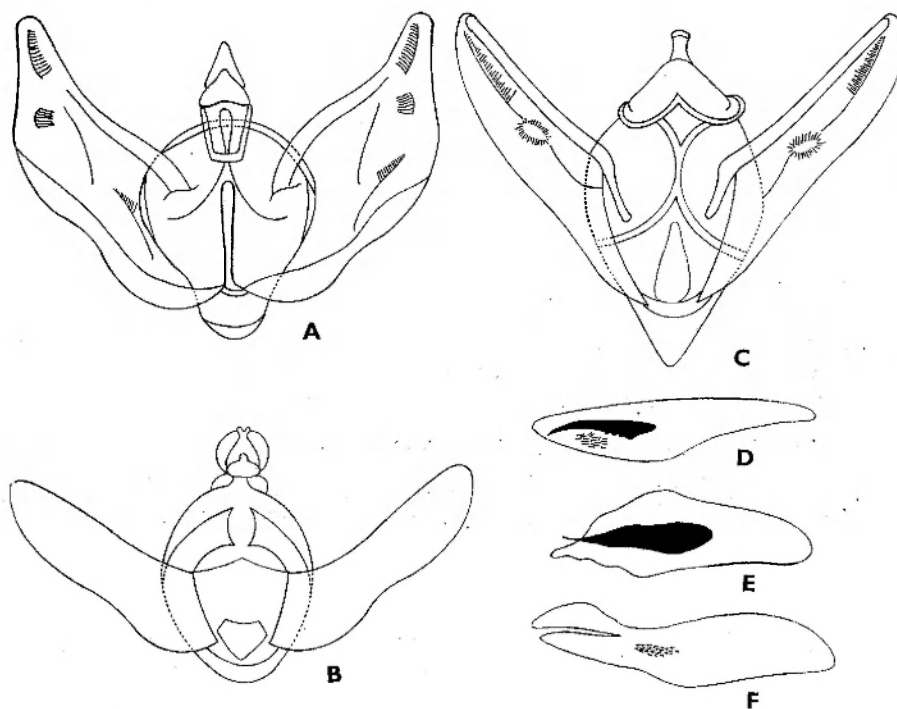
23. nem: *Cleorodes* WARREN, 1894

Hímjének csápja a csúcsáig fésűs, míg a nőstények csápízei kétoldalt kissé megnyúltak, rajtuk 1—1 hosszú, elálló serte ül, úgyhogy a csáp kettősen fésűsnek tűnik. Szárnyerezete meglehetősen változó. Általában az r_1 a sejtből, az r_2 pedig az r_{3+5} nyelével egy pontból ered, vagy más esetben mind az r_1 , mind pedig az r_2 a sejtből erednek, de egymástól távol, s az r_2 röviden összeolvadt az r_{3+4} nyelével. Hím ivarszerve: a valvák keskenyek, gyengék, hajlot-

tak, csaknem minden kitinizáció nélkül, a transtilla háromszögű, a csúcsa szabad, a gnathos atrofizált. Az aedoeagusban vastag, hegyes kitintüske (cornutus) van (49. ábra: B, E).

A nembe mindössze egyetlen palearktikus faj tartozik, amely faunánkban is honos. Gazdaságilag közömbös.

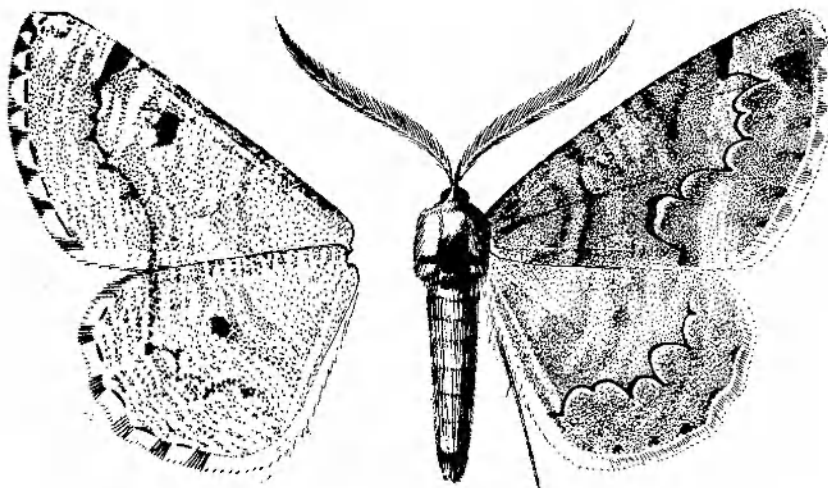
- — Feje szürke, tora barnásszürke, potroha világosszürke, szélén sötétbarna gyűrűkkel. Elülső szárnyának tőtere szürkén márványozott barna, alsó harmadában kerek sárgásbarna folttal. A belső harántsáv sötétbarna. A középtér szürke, barnán márványozott, közepén barna árnyék húzódik. A külső harántsáv vékony sötétbarna vonal, amely hullámokat vet. A szegélytér csúcsi része szürke, alsó harmada részben barnássárga, különben szürkésbarna. Hátulsó szárnyának tő- és középtere szürke, szegélytere barnán márványozott. A belső harántsávot elmosódó barna árnyéksáv helyettesíti, a külső harántsáv éles, sötétbarna, csipkézett. Fonákja sárgásbarnán márványozott, a külső harántsávok jól látszanak, továbbá mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárny fonákján 1—1 nagy, kerekded, sötétbarna középfolt van. Rojtja rövid, fényes, sárga, keskeny barna csíkokkal (50. ábra). 20—28 mm.

49. ábra. A: *Boarmia roboraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Cleorodes lichenarius* HUFNAGEL és C: *Arichanna melanaria* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Boarmia roboraria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Cleorodes lichenarius* HUFNAGEL és F: *Arichanna melanaria* LINNÉ aedoeagus (Eredeti)

A faj mindenekelőtt Európában honos, keleten a Transzkaukázusig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban csak helyenként és ritkán fordul elő nedvesebb erdőkben, ligetekben, ártéri erdőkben. Egyetlen nemzedéke V—VII-ben repül. Hernyója zöldesszürke, rajzolata fekete, színe a fákon található zuzmókhoz — amelyeket fogyaszt — rendkívüli mértékben alkalmazkodott. A hernyó telél át. Bábja karcsú, vörösbarna, hálószerű szövődékben a zuzmó között található — F a z u z m ó - a r a s z o l ó

lichenarius (HUFNAGEL, 1767)

50. ábra. *Cleorodes lichenarius* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

24. nem: *Arichanna* MOORE, 1868

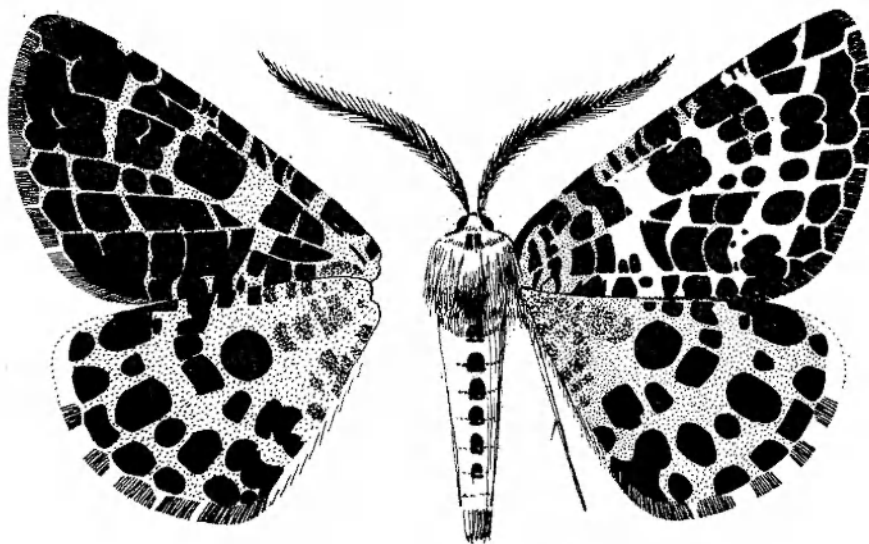
Arcát rövid szőrök borítják. Tapogatói rövidek vagy közepesen hosszúak, tövüknél szőrösek. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 külön állnak; az r_1 néha az sc -vel összeolvadt. A hímek csápja pillás (55. ábra: C). Hím ivarszerve: a cornutus nagy, hal alakú, fogazott. Az uncus kétesúcsú, a gnathos széles, a valvák keskenyek, a sacculus csúcsban végződik (49. ábra: C, F).

Indiai elterjedésű nem, amelynek számos képviselője a Palearktikumot délkeletről éri el. Közülük csak egy fordul elő Európában, de nyugaton ez sem él és Magyarországról sem került még elő. Az ide tartozó fajok közül több az *Abraxas*-fajokra emlékeztet. A fajok túlnyomó részének ismeretlen a tápnövénye és a hernyója. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje sárgásfehér, tora barnássárga, potroha sárga, sötétbarna gerinc- és oldalvonalakkal. Elülső szárnyának az alapszíne fehér. A tőtérben 3, sötétbarna foltokból álló harántsáv fut. A középtérben ugyan csak 3 harántsáv húzódik, amelyek közül a legbelső rendkívül széles, a 2 külső pedig keskenyebb, és befelé csúcsos foltokból áll. A szegélytérben 2 sáv van, a belsőt nagy, a külsőt kisebb foltok alkotják. Hátsó szárnya élénksárga. A tőtér szeglete homályos barna, a közepén nagy, barna, kerek folt van. A három harántsáv közül az első egybefolyó, a 2. és 3. különböző nagyságú és különálló foltok

sora. Fonákja halvány, mintázata a szárnyak színével megegyező. Rojtja rövid, fehér, barna csíkokkal, illetve sárga (51. ábra). 38—44 mm.

A Közép- és Észak-Európától a Távol-Keletig elterjedt faj Magyarországról még nem került elő. Általában hegyvidéki lápok környékén gyűjthető VI—VIII-ban, ahol tápnövényei előfordulnak. Hazai előfordulása — a nyugati határszélén és az ország északkeleti részein — várható. Hernyója *Vaccinium uliginosum*.

51. ábra. *Arichanna melanaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

sumon, ritkábban *V. oxycoccum* és *Ledum palustre* él. Moha vagy lomb alatt telel át, és május—júniusban bábózódik. Bábideje rendkívül rövid. Az imágó a kora reggeli órákban hagyja el a bábingeret — Nagy áfonya araszoló

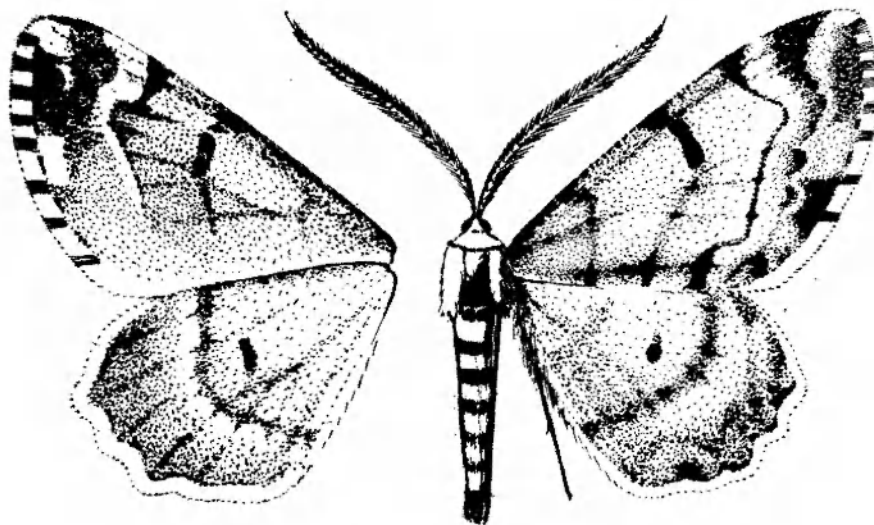
[*melanaria* (LINNÉ, 1758)]

25. nem: *Alcis* CURTIS, 1826

Az ide tartozó fajok legfeltűnőbb bélyege, hogy a külső harántsáv kétszer öblösödik ki. Sok tekintetben emlékeztet a *Deileptenia* HÜBNER nemre; a tapogatói mérsékelten hosszúak, az arctól csak kevéssé elálló, a hímek csápja kettősen fésűs, a fésűsfogak elálló és a szabad csúcs felé fokozatosan kisebbednek. A hátulsó lábszárak mérsékelten kiszélesedtek és szőrpamacsot viselnek. Az r_1 és az r_2 különváltan erednek a sejtből. Rendkívül karakterisztikus a hímek ivarkészüléke. A valva lekerekített, a costa kiszélesedett és szigony alakú, másrészt erősen tüskézett nyúlványokat hord. Az aedocagus közepesen hosszú, az uncus rövid, míg a gnathos finoman pikkelyes (57. ábra: A, D).

A mintegy hatvan fajt és számtalan alfajt magába foglaló nem Európában és Ázsia mérsékelt égövi részén terjedt el. Magyarországon 3 faj fordul elő. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Kicsiny faj: szárnyainak fesztávolsága nem éri el a 30 mm-t. Alapszíne világosszürke, csaknem fehér. Feje és tora világosszürke, potroha kissé sárgás. Elülső szárnyának tőtere enyhén sárgás fényű fehéresszürke, a belső harántsáv sötét barnásszürke. A középtér színe megegyezik a tőtérével, a külső harántsáv mind az elülső, mind pedig a belső szegély közelében beugrik. A szegélytér sötét barnásszürke, csak a csücsztér és a szegélytér közepén elhelyezkedő foltok,

52. ábra. *Alcis jubata* THUNBERG ♂ (Eredeti)

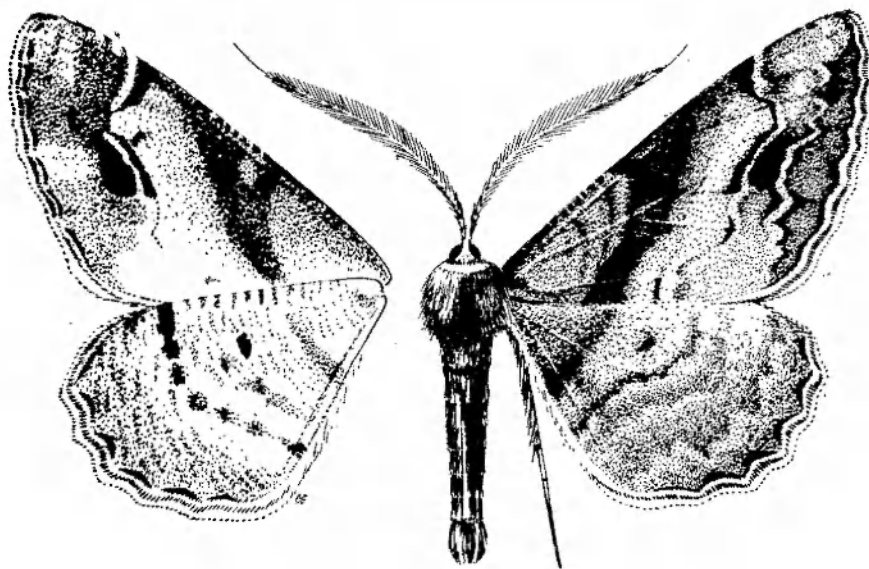
a harántsáv szegélye, valamint a szegélyszíne világos színű. Hátsó szárnya valamivel sötétebb, mint az elülső szárny alapszíne. A középvonal kissé elmosódott, a középfolt kerek, halvány. Fonákja — különösen az elülső szárnyé — sárgásabb és kissé sötétebb, mint a szárnyak felszíne. Rojtja rövid, szürkésbarna, barna csíkokkal (52. ábra). 22—28 mm.

A csak helyenként és meglehetősen ritkán fellépő faj Közép-Európán kívül a kontinens nyugati és déli részein is elterjedt, de utóbbi helyeken megjelenése szórványos. A Távol-Keleten eddig közelebről még meg nem vizsgált alfajok képviselik. Hazánkban csak a Bükk hegységben gyűjtötték. Hernyója világoszöld, oldalán sorokba rendeződött fekete foltok vannak. Elsősorban *Usnea barbata*-n, továbbá fenyőféléken él s áttelel — Zuzmórágófaaraszó

jubata (THUNBERG, 1788)

- 2 (1) Közepesen nagy vagy nagy fajok: szárnyaik fesztávolsága meghaladja a 30 mm-t. Alapszínük nem világosszürke, hanem szürkésbarna, szürke vagy sötétszürke.
- 3 (4) A hímek szárnyának tőterét széles, fekete, egyenes lefutású sáv határolja. A nőstényeken a belső harántsáv éles fekete vonal, a külső

harántsáv és a szegélysáv között a szegélytér közepén bársonyfekete folt helyezkedik el. A hímek feje, tora és potroha barnásszürke. Szárnyai szürkésbarnák, ritkábban szürkék. A tőteret lezáró sáv fekete, igen széles, mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon egyenesen fut. A külső harántsáv a szárny elülső felén éles, míg a hátulsó harmadában elmosódott. A szegélytér sötétebb színű, mint a középtér. A szegélysáv halvány. A szegélytér közepén a külső harántsáv és a szegélysáv között bársonyfekete folt van. A szárnyak külső

53. ábra. *Alcis maculata bastelbergeri* HIRSCHKE ♂ (Eredeti)

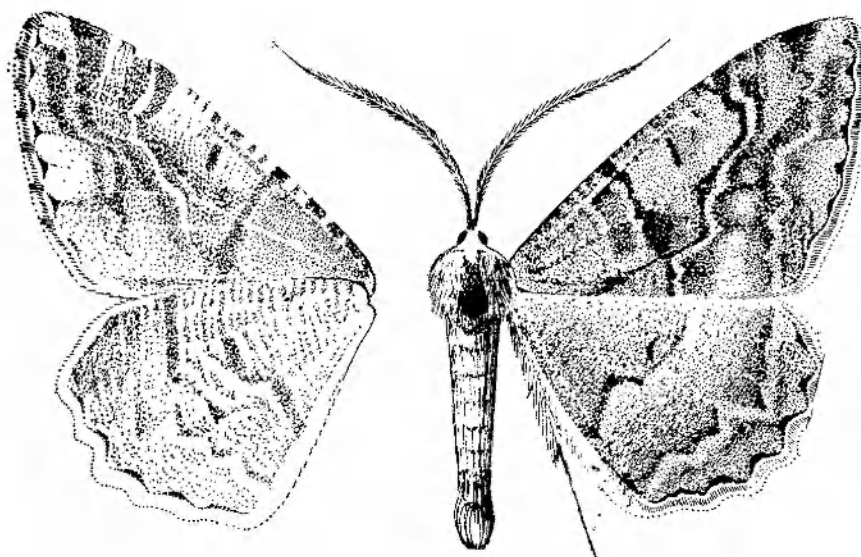
szegélye fekete és csipkézett. Fonákja halvány barnássárga, a rajzolat elmosódott. Rojtja rövid, barnássárga, fényes (53. ábra). 36—44 mm. A nőtények nagymértékben különböznek a hímektől. Szárnyaiknak alapszíne szürke és sötétszürke, egyes rajzlati elemek barnásak, de az egész szárnyfelületre kiterjedő sárgás vagy sárgásbarna árnyalat hiányzik. A hímekre annyira jellemző széles fekete sáv sincsen meg; a belső harántsáv az elülső szárnyon keskeny, éles, a hátulsón elmosódottabb vonal. A külső harántsáv éles és megkettőződött. A középtér fekete, cikcakkban lefutó középvonal osztja ketté. A középtér tő felé eső része sötétszürke, a szegélytér felőli világos. A szegélytér hamuszürke, a szegélyvonal az első harmadában krétafehér, közepén szürke, majd sárgásfehér, s a külső szegély felől barna árnyék kíséri. A külső harántsáv és a szegélyvonal közötti sötét folt mélyfekete. A szárnyak külső szegélyének fekete kerete fényes fekete, a rojt sötétszürke. 37—46 mm.

A törzsalak a Távol-Keleten él. Magyarországon az Európában — elsősorban Közép-Európában — elterjedt alfaja fordul elő. Hazánkban csak néhány hegyvidéki lelőhelye ismeretes: Sopron, Kőszeg, Börzsöny és az Eperjes—Tokaji-

hegység (Makkoshotyka). Imágója lomb- és tűlevelű erdőkben egyaránt repül, egyetlen nemzedéke (VI—VIII.) van. Hernyója rendkívül hasonlít a következő fajéhoz. A legkülönbözőbb lomb- és tűlevelű fák, valamint lágyszárúakon is megél. A hernyó telet át. Barna színű bábja könnyű szövedékben a földben nyugszik.

maculata STAUDINGER, 1892, ssp. **bastelbergeri** HIRSCHKE, 1909

- 4 (3) A külső harántsáv és a szegélysáv között a szegélytérben nincs fekete folt; a belső harántsáv fekete és erősen ívelt, de sokszor elmosódott. Feje és tora barnásszürke, torát és potrohát egymástól

54. ábra. *Alcis repandata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

világosszürke gyűrű választja el. Potroha barnásszürke, farpamacsca sárga. Szárnyainak alapszíne barnásszürke, a rajzlati elemek mentén vörhenyes. Elülső szárnyán a belső harántsáv meglehetősen széles, fekete s kissé (hímek), illetve gyakran nagymértékben (nőstények) elmosódott. A külső harántsáv többé-kevésbé éles. A szegélysáv széles, sárgásfehér. A középfolt nagy, szabálytalan alakú, belseje vörhenyes (hímek), vagy beolvad a sötét színű középtérbe (nőstények). Hátsó szárnya valamivel világosabb, mint az elülső, a harántsávok elmosódottak. Fonákja sárga, a rajzolat foltoszerű. Rojtja rövid, sárgásbarna (hímek), illetve szürke (nőstények) és fényes (54. ábra). 35—47 mm.

Európában és Ázsiában a Transzkaukázusig elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban az Északi-középhegység és a Dunántúl néhány pontján fordul elő nedvesebb, hűvös erdőkben; a Dunántúl alacsonyabb dombvidékein is él a számára megfelelő nedves környezetben. Egyedszáma rendszerint gyér, de egyes években a Börzsönyben helyenként gyakori.

Egyetlen nemzedéke VI. közepétől VIII. végéig repül. Az imágók nemcsak fény-nyel, hanem csalétekkel is gyűjthetők. Hernyója barna, sötét színű márványozottsággal. Polifág, a legkülönbözőbb lombosfákon, sőt tűlevelűeken is megél. A hernyó telél át. Laza szövődékben fekvő barnászörös bábja a talaj felső rétegében nyugszik = *conversaria* (HÜBNER, 1809), (*destrigaria* HAWORTH, 1809)] — Foltos fa araszoló

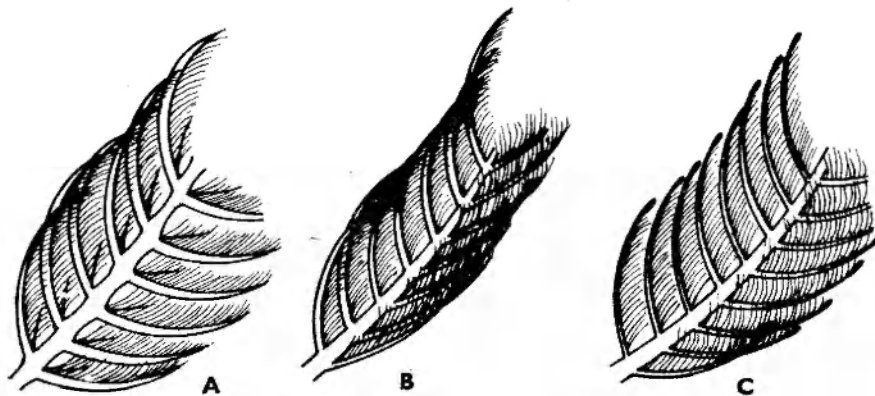
repandata (LINNÉ, 1758)

26. nem: Deileptenia HÜBNER, 1825

Arca sima, tapogatói csak kevésé emelkednek ki az arc síkjából, és rövid pikkelyek borítják. A hímek csápja kettősen fésűs, a csáp vége szabad (55. ábra: B). Hátsó lábszárai kiszélesedtek, ecetszerű szőrpamacsot viselnek. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 közös nyélen ülnek, de az r_2 gyakran az r_{3+4} nyelével is egyesül. Hím ivarkészüléke: az aedoeagus rövid, distalisan kihegyesedő, az ugyancsak rövid uncus oldalnézetben madárcsőrre emlékeztet, a gnathos nyelv alakú. A valvák csak mérsékeltten szélesek, a costa tüskés (57. ábra: C, F).

A palerarktikus elterjedésű nembe az alább tárgyalandó fajon kívül néhány Ázsiában előforduló s kellően még nem vizsgált formát sorolnak. Ezek valódi rendszertani helye azonban még bizonytalan. A fajok gazdaságilag közömbösek.

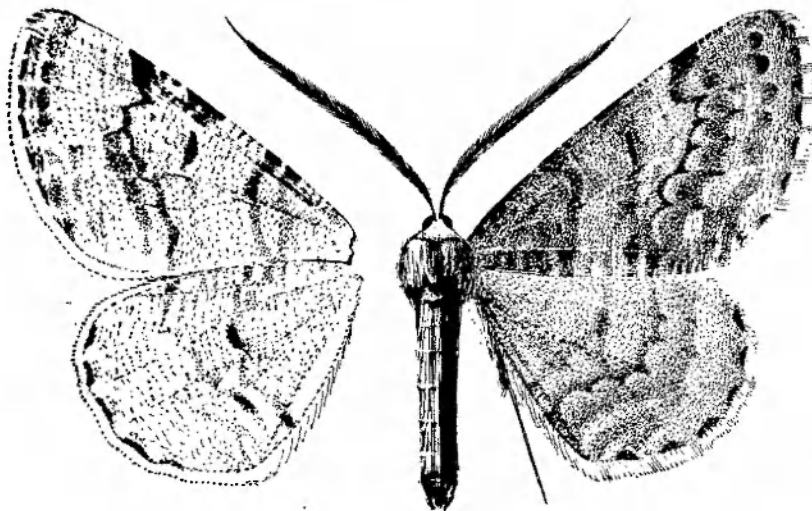
- — Feje és tora barnásszürke, potroha sárgásbarna. Szárnyainak alapszíne barnásszürke, fénye lilás, rajzolata elmosódott. Elülső szárnyán a sötétebb színű tőteret határoló belső harántsáv többé-kevésbé egyenesen fut; a külső harántsáv az elülső szegély közelében beugrik, különben lefutása hasonló. A belső szegély közelében a sáv kiszélesedik. A középtér a szárny legvilágosabb színű része. A szegélytér csaknem olyan sötét, mint a tőtér, de nem egyenletes. A külső szegély mentén fehér szegélyvonal fut. A középfolt hosszú, fekete színű. Hátsó szárnyán a külső harántsáv legtöbbször jól kivehető, a középfolt kicsiny, elmosódott. Fonákja világos barnás-sárga, a rajzlati elemek feltűnőek. Rojtja sárgásbarna, sötétszürke

55. ábra. A: *Cleora*, B: *Deileptenia* és C: *Arichanna* ♂ csápja (Eredeti)

csíkokkal (56. ábra). 30—40 mm (hímek), illetve 36—47 mm (nőstények).

A Magyarországon is honos törzsalak Közép- és Észak-Európában nem ritka, de előfordulása meglehetősen helyi jellegű. Keleten Szahalin-szigetig terjedt el, de ott már földrajzi alfajokra tagolódott. Hazánkban eddig csak a nyugati határszélen (Szakonyfalu), illetve a Bükk és a Zempléni-hegységben gyűjtötték

56. ábra. *Deileptenia ribeata* CLERCK ♂ (Eredeti)

néhány példányát. Fenyő- és kevert erdőkben, valamint lombdők tisztásain és láperdőkben egyaránt előfordul. Egyetlen nemzedéke VII—VIII-ban repül. Hernyója szürkésbarna, máskor okker színű, hátfoltjai világosak. Különböző tűlevelű fákön, továbbá tölgyön és bükkön él. A hernyó telet át [= *sericearia* (CURTIS, 1826)] — Fenyőrágóf araszoló

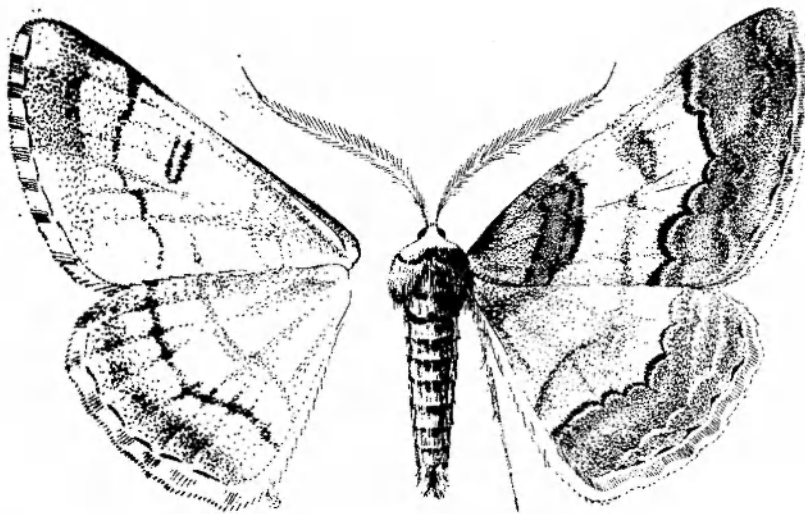
ribeata (CLERCK, 1759)

27. nem: *Cleora* CURTIS, 1825

A hímek csápja kétszeresen kettősen fésűs, azaz a csáp minden ízén két pár fésűsfog, mégpedig 1 hosszabb és vastagabb, valamint 1 rövidebb és vékonyabb van (55. ábra: A).^{*} A tapogatók erőteljesek, de nem emelkednek feltűnően az arc fölé; arca durván szőrös. Hátsó lábszárai kissé megvastagodottak s ecetszerű szőrpamacsot viselnek. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 szabadon ered a sejtből, de az r_2 összeolvad az r_{3+4} nyelével. Hím ivarszerve: a valvák meglehetősen szélesek, a sacculus erősen kitinizált, a costa kefeszerűen kiszéle-

^{*} A tágabb értelemben vett *Boarmia*-fajok közül még ilyen csápszerkezete van a palearktikus *insolita* BUTLER, 1878, *leucophaea* BUTLER, 1878, *nigrofasciaria* LEECH, 1897, és *venustaria* LEECH, 1891, fajoknak; továbbá néhány észak-amerikai fajnak s az indo-ausztráliai *Chogada*- és *Carecomotis*-csoportoknak.

az erek kifutásának megfelelő helyeken fekete vagy sötétbarna, ék alakú foltok ülnek. Hátsó szárnyán a belső harántsáv elmosódott, a középsáv viszont széles, markáns. A külső harántsáv vékonyabb, mint az elülső szárnyon. A szegélytérben több világos színű szegély-sáv húzódik, és közel a szegélytér közepéhez egy sötétbarna folt van. A szegélyen ék alakú foltok ülnek. Fonákja barnássárga. Az elülső szárny elülső fele valamivel sötétebb, mint a szárny többi része.

58. ábra. *Cleora cinctaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

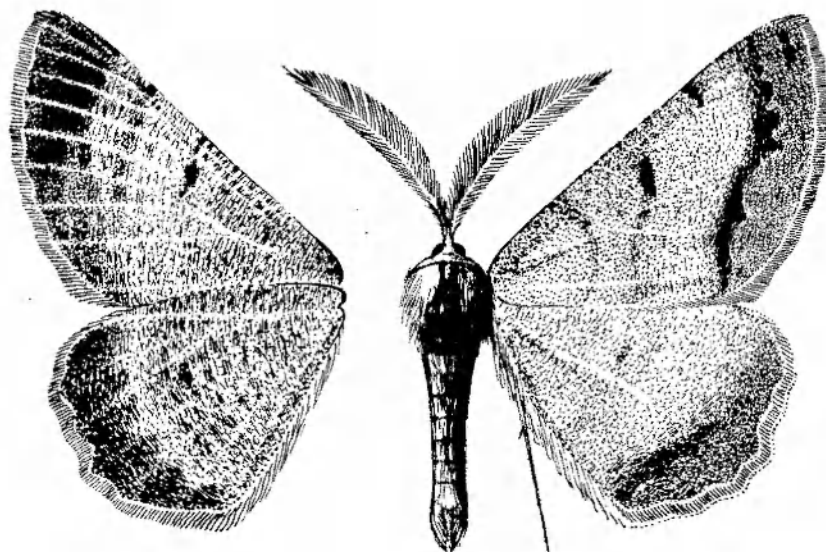
A harántsávok, valamint az elülső szárny középfoltja jól látszanak. Rojtja rövid, sárga, barna csíkokkal (58. ábra). Rendkívül változatos faj. Gyakoriak az olyan világosabb színű példányok, amelyek elülső szárnyának középtere sárgásfehér, tőtere viszont sötétbarna, míg szegélytere részben sárgásfehér, részben sötétbarna színű. A hátsó szárny — különösen annak tőtere — egészében világosabb. Az ilyen példányok összképe igen tarka. Egy másik, nem ritka változatnál az elülső szárny középtere barnával kissé behintett fehér, s a tő-, valamint a szegélytér ennél alig sötétebb. A belső és a külső harántsáv markáns, a középsáv elenyészett, és a középfolt is alig látszik. A hátsó szárnyon harántsávok csak a szegélytérben vannak. Legalább ilyen gyakoriak a sötét színű példányok is. Ezek elülső szárnya egyenletesen sötétbarna, a középsáv nem látszik, a belső és külső harántsáv, a szegély-sáv és a középfolt feketésbarna. A hátsó szárny általában világosabb színű. 28—36 mm.

Spanyolországtól Japánig elterjedt faj; a magyarországi példányok meg- egyeznek a törzsalakkal. Hazánkban szinte mindenütt él, de általában nem gyakori. Egyetlen nemzedéke III. végétől V-ig repül. Hernyója lapos, oldalonai kékes- zöldek és fehérek. Polifág. A bábja telet át — K ö r f o l t o s f a a r a s z o l ó

cinctaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

28. nem: *Selidosema* HÜBNER, 1823

Általános habitusát tekintve a tágabb értelemben vett *Boarmia*-fajoktól eltérő csoport, de számos bélyeg alapján közel rokon azokkal (elsősorban is a *Cleora* CURTIS nemmel). Hímjének csápja meglehetősen rövid. Elülső szárnya keskenyebb (nőstények) vagy szélesebb (hímek). Hátsó szárnya viszonylag nagyobb, mint a *Boarmia*-fajoké. A szárnyak szegélye legfeljebb kissé csipkés. A hím ivarszerv felépítése ugyancsak a *Boarmia*-fajokéra, nevezetesen a *Peri-*

59. ábra. *Selidosema brunnearium* VILLIERS ♂ (Eredeti)

batodes WEHRLI nembe tartozókéra hasonlít. A valva kettévált, az erőteljes, kitinizált costa előreálló, a gyengébb felépítésű ventralis rész lekerekített. Az uncus rövid és keskeny. Az aedoeagus nem éri el a valvák hosszát, s a végén kiálló kitintüske van. A saccus rövid s lekerekített.

A nem fajai Európában, Ázsiában és Észak-Afrikában fordulnak elő, de elterjedésüknek pontos határai még nem tisztázottak. Magyarországon egyetlen faja fordul elő. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje és tora sárgásbarna, potroha okkersárga. Szárnyainak alapszíne lilás fényű okker; a szárnyak egész felülete barna pikkelyzettel behintett. A szárnyak szegélytere — különösen az elülsőké — sötétebb színű, barna. A középfoltok az elülső szárnyon nagyok, hosszúságúak, sötétbarnák, a hátulsón kicsik, kerekdedek, világos színűek. Fonákja barnássárga. Rojtja rövid, fényes, barna, illetve sárgásbarna (59. ábra). 30—35 mm.

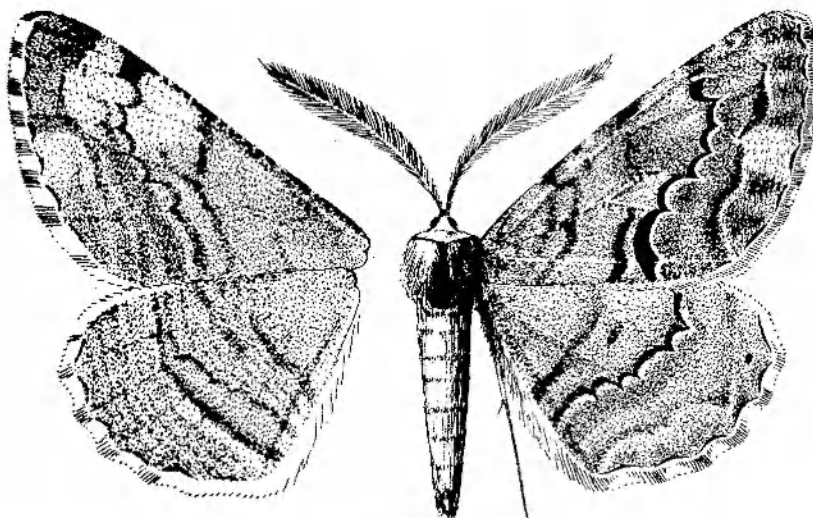
Észak- és Közép-Európában, Kisázsiaiban és a Transzkaukázusban elterjedt faj. Számos alfaja ismeretes. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a hegy- és dombvidéken szórványosan található; mele-

gebb száraz lejtőkön, homokbuckás területeken elég ritka. Egyetlen nemzedéke VIII—IX-ben repül. Hernyója lapos, fara kicsúcsosodik, színe szürke, oldalain és hátán szabálytalan, világos sávok futnak. *Calluna* és más alacsony növényeken él, így *Lotus*-, *Vicia*-, *Rumex*- és *Onobrychis*-fajokon. A hernyó telet át [(= *plumarium* HÜBNER, 1822, *ericetarium* (VILLERS, 1789), *scandinaviarium* (STAUDINGER, 1901)] — Fésűsfaraszoló

brunnearium (VILLERS, 1789)

29. nem: *Peribatodes* WEHRLI, 1943

Csápízein a 2—2 fésűsfog az íz alsó felén helyezkedik el. Elülső szárnyán az r_1 általában szabad, az r_2 -nek összeköttetése van az r_{3+4} -gyel, ritkábban az r_1 és az r_2 közös nyélen ülnek; ilyenkor az r_2 hol összefügg az r_{3+4} -gyel, hol

60. ábra. *Peribatodes secundarius* ESPER ♂ (Eredeti)

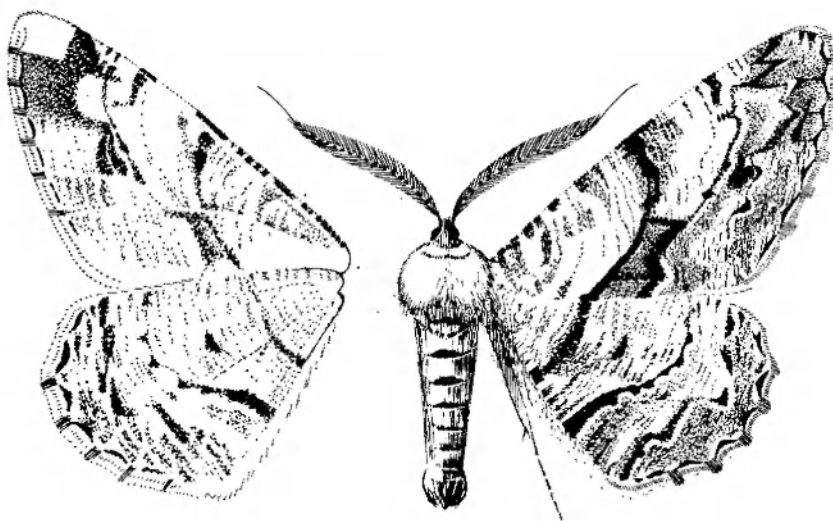
nem. A hím ivarszervek felépítése a *Selidosema* HÜBNER nemén kívül a *Cleora* CURTIS nem fajaiéra hasonlít leginkább, de a valvák lényegesen hosszabbak, mint amilyen szélesek, s két részre osztottak. Az uncus rövidebb, keskenyebb és hegyesebb, a gnathos csökevényes, s az aedoeagus keskeny, hengeres (63. ábra: A, D).

A közepes fajszerű nem elsősorban Ázsiában terjedt el. Hazánkban három faj fordul elő. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Elülső szárnyának szegélyterében, annak közepén nagy, világos folt van. Feje és tora hamuszürke, potroha sárgás világosszürke, a gyűrűk mentén sötétszürke, illetve fekete. Szárnyai szürkék. Elülső szárnyán a belső harántsáv fekete, széles, a külső harántsáv pedig élesen rajzolt fekete vonal, s lefutása csipkés; a belső szegély felé eső

harmada megkettőzött. A szegélytérben a sötétebb-világosabb pikelyzet váltakozik, a rajzolat felhős. A szegélytér közepén elhelyezkedő világosszürke folt feltűnő. A hátulsó szárnyon három haránt-sáv fut, az első csaknem egyenes és széles, a középső éles, csipkés, fehér árnyék kíséri, míg a szélső többé-kevésbé elmosódott. Fonákja világos sárgásszürke, a harántsávok markánsak. Rojtja közepesen hosszú, fehér, illetve szürkésfehér (60. ábra). 28—35 mm.

Közép-Európában számos helyen fordul elő; elterjedésének nyugati határa Franciaországban, míg az északi Hollandiában és Észak-Németországban fut, de számos adat szerint északi irányban lassú terjeszkedésben van. Délen Olaszországon és Görögországon keresztül Törökországig terjedt el. A Közel-Kelettől egészen a Bajkál-tóig számos jól elkülönült földrajzi alfaja él. A magyarországi populációk

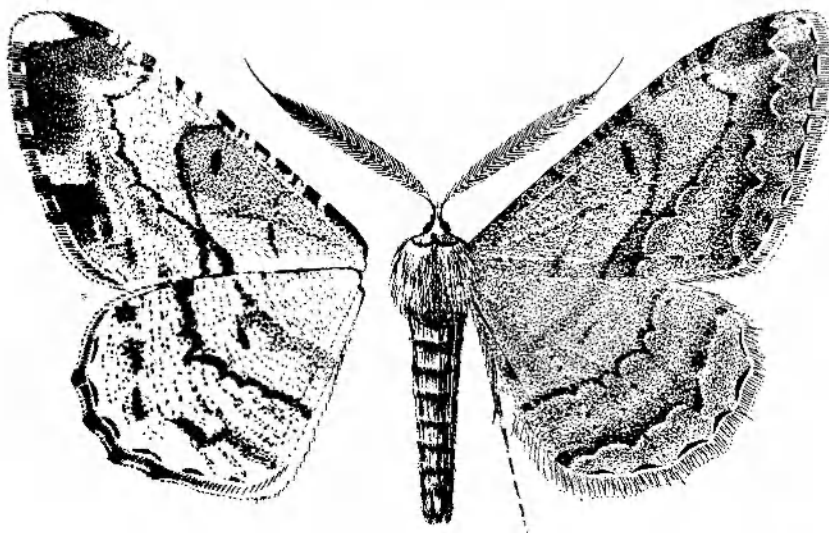
61. ábra. *Peribatodes umbrarius matrensis* VOJNITS ♂ (Eredeti)

megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk néhány hegyvidékén gyűjtötték csak eddig (Sopron, Szakonyfalu, Makkoshotyka, Mátra hegység, Bükk hegység). Fenyvesekben és vegyes erdőkben, főleg azok tisztásain ritka. Egyetlen nemzedéke nyáron, VII—VIII-ban repül. Hernyója előrefelé elkeskenyedő, vörösbarna, háta sötétebb, oldalai sárgásak. Elsősorban erdeifenyőn (*Pinus sylvestris*), de más fenyőfákon is él. Bábja vörösbarna. A hernyó telél át

secundarius (ESPER, 1794)

- 2 (1) Elülső szárnya szegélytérében nincsen nagy, feltűnő, világos folt.
- 3 (4) A szárnyak alapszíne világos, csaknem fehér, sötét színű rajzolata kiugrik, markáns. Feje, válla, torának elülső fele világosszürke. Vállát fekete csík szegélyezi. Torának hátsó része fehér, három fekete, illetve sötétbarna csíkkal. Potroha világos sárgásszürke, oldalt fehér, a gyűrűk mentén fekete. Farpamacsa világossárga. Szárnyainak alapszíne fehér, illetve egészen világos szürkésfehér, több-kevesebb sárgás fénnel. A rajzolat sötétbarna sávokból, apró vonalakból és

halványabb barna foltokból áll. Elülső szárnyának tötere világosszürke, a foltok kávébarnák, a vonalkák sötétbarnák. A középteret határoló sávok közül a belső harántsáv szélesebb, a külső keskenyebb. Az utóbbit a szegélytér felől egy fehér csík kíséri. Középterének alsó harmada sötétbarna, az elülső kétharmada fehér, és barnán vonalkázott. A középfolt jól látszik, de olykor beolvad a belső harántsávba. Szegélytere kávébarna, világosszürke és sötétbarna rajzolat. A szegélytérben fehér szegélyszáv fut. Hátsó szárnyának alap-

62. ábra. *Peribatodes rhomboidarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

színe fehér. A középteret határoló harántsávok finomak, vékonyak. Fonákja halvány sárgásfehér, az elülső szárnyon barna és halványbarna foltokkal, a hátulsón egészen finom rajzollal. A nőstények alapszíne (elsősorban a hátulsó szárnyé) valamivel sötétebb, és gyakoribb köztük a melanizmus is. Rojtja közepesen hosszú, világos színű (61. ábra). Első nemzedéke 34—40 mm, míg második nemzedéke 33—38 mm.

A kifejezetten déli elterjedésű fajt elsősorban a Földközi-tenger mellékéről mutatták ki, de Spanyolország, Portugália, Svájc, Dél-Tirol és Bulgária területéről is előkerült. A Közel-Keleten, Iránban, a Transzkaukázusban, valamint Észak-Afrikában is gyűjtötték. A hazai populációk különböznek a Dél-Európában élő törzsalaktól: az utóbbi nagyobb termetű és rajzolata széles bársonyfekete sávokból áll, amelyeket barna árnyék kísér. Magyarországon a példányok zömét a Pesti-síkságon, a Duna—Tisza közén, valamint a fői dombvidéken gyűjtötték; utóbbi helyen fogták a legtöbbet. Néhány lepke előkerült a Bükk hegység előteréből és Jószaforól is. 2 nemzedékben repül, a hímek feltűnően korábban, mint a nőstények (az első nemzedékű hímek V—VI-ban, a nőstények VI-ban, a második nemzedékű hímek VIII-ban, a nőstények VIII—IX-ben). Hernyója szürkésbarna, a mediterrán országokban örökzöld tölgyön és olajfán él. Hazánkban még nem sikerült kideríteni, hogy mit fogyaszt. A hernyó telel át

umbrarius (HÜBNER, 1827) ssp. *matrensis* VOJNITS, 1970

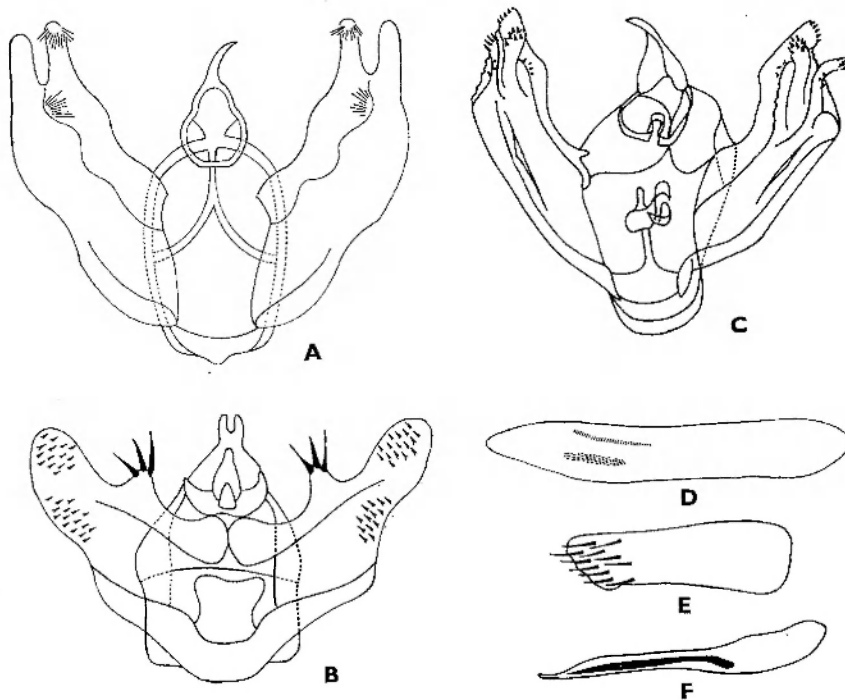
- 4 (3) A szárnyak alapszíne nem fehér vagy szürkésfehér, hanem szürke. Feje, tora és potroha sötét hamuszürke. Potrohán a gyűrűk feketén szegélyezettek. Szárnyai sötétszürkék. Elülső szárnyán a középfolt körül feltűnő sötétbarna árnyék van, különben a barna, sötétbarna, illetve világosszürke vonalakból és foltokból álló rajzolat nem ugrik ki az alapszínből. Fonákja szürkéssárga, a középfolt körül és az elülső szárnyak csúcsterében szürke. Rojtja közepesen hosszú, sötétszürke (62. ábra). 28—38 mm.

Európa nagy részén, a Közel-Keleten és Közép-Ázsiában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt él, különösen erdős helyeken, ligetekben, kertekben gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VIII—IX-ben repül. Hernyója hosszúkás és faághoz hasonlít; ehhez járul szürkés vagy barnás színe is. Polifág. A hernyó telet át. Bábja mély vörösbarna, szárnykezdeménye fekete [= *gemmarius* (BRAHM, 1791)]

rhomboidarius (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

30. nem: *Synopsia* HÜBNER, 1826

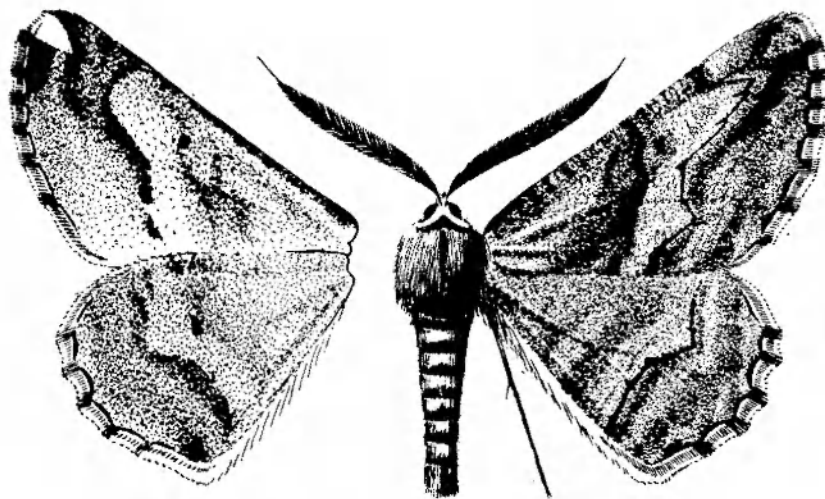
A *Hemerophila* STEPHENS, 1829, nemmel mutat rokonságot, amely azonban hazánkban nem fordul elő. Nyelve rövid. Szárnyainak szegélye enyhén csipkés. Elülső szárnyán az r_1 az r_2 -vel közös nyélen ül, és az *sc*-vel egyesül,

63. ábra. A: *Peribatodes rhomboidarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Synopsia sociaria* HÜBNER és C: *Fritzwagneria dalmatina* F. WAGNER ♂ ivarszerve — D: *Peribatodes rhomboidarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Synopsia sociaria* HÜBNER és F: *Fritzwagneria dalmatina* F. WAGNER aedoeagusa (Eredeti)

vagy egészen ritkán hiányzik. Az r_2 az r_{3+4} nyelével összefügg. A hím ivarszerv felépítése a nálunk ugyancsak elő nem forduló *Phthonandria* WARREN, 1893 nem fajaiéra emlékeztet. Az uncus lapos, a valvák szélesek, rövidek, belső oldaluk lemezekkel borított, a costa nyúlványa hosszú, tüskékkel fedett, a saccus széles, homorú. Az aedoeagus rövid, benne több (3—20) kitintüske (cornuti) van (63. ábra: B, E).

A nembe mindössze két faj tartozik, de az egyik csak a Távol-Keleten fordul elő. Gazdaságilag közömbösek.

64. ábra. *Synopsia sociaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

- — Feje és válla hamuszürke, tora sötétszürke, potroha barnásszürke. Farpamacsca sötétszürke. Elülső szárnyának szegélye ép, a hátulsóé csipkés. A szárnyak alapszíne és rajzolata a szürke valamely árnyalata, illetve fekete. Elülső szárnya sötét hamuszürke, a tótér és a középtér világosabb, de itt is elszórtan vannak sötét színű pikkelyek. A belső harántsáv fekete, többszörösen megtört. A külső harántsáv keskeny, fekete, ugyancsak többszörösen megtört; a belső harántsávot mindkét oldalról, a külsőt a külső szegély felől sötét árnyék kíséri. Középfoltja kicsiny, fekete. A szegélytérben hullámos, világoszürke sáv fut. Hátsó szárnyának tő- és középtere világosabb, szegélytere sötétebb szürke. A külső harántsáv fekete. A fonákja világos színű, szürkésfehér, fénye sárgás. Rojtja közepesen hosszú, szürke, sötétszürke csíkokkal (64. ábra). Hímek: 28—36 mm, nőstények: 30—44 mm.

Európában Hamburgig elterjedt faj, keleten Nyugat- és Közép-Ázsiában is honos. Sajátossága, hogy nagy területekről hiányzik, ahol pedig ökológiai igényei és tápnövénye szerint tenyészhetne. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk egész területén megtalálható, de a nedvesebb helyeket elkerüli. Különösen kedveli a száraz, meleg hegylejtőket, ahol helyenként gyakori is lehet. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója barna, hátán fekete, oldalain fehér foltokkal, illetve sávokkal. *Artemisia campestris*en, *Echium*

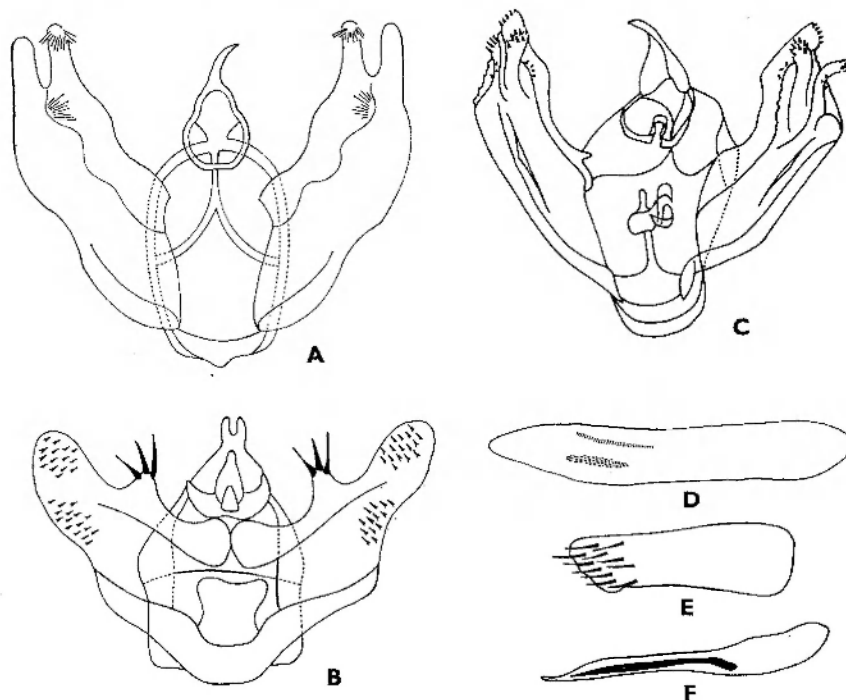
- 4 (3) A szárnyak alapszíne nem fehér vagy szürkésfehér, hanem szürke. Feje, tora és potroha sötét hamuszürke. Potrohán a gyűrűk feketén szegélyezettek. Szárnyai sötétszürkék. Elülső szárnyán a középfolt körül feltűnő sötétbarna árnyék van, különben a barna, sötétbarna, illetve világosszürke vonalakból és foltokból álló rajzolat nem ugrik ki az alapszínből. Fonákja szürkéssárga, a középfolt körül és az elülső szárnyak csúcsterében szürke. Rojtja közepesen hosszú, sötétszürke (62. ábra). 28—38 mm.

Európa nagy részén, a Közel-Keleten és Közép-Ázsiában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt él, különösen erdős helyeken, ligetekben, kertekben gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VIII—IX-ben repül. Hernyója hosszúkás és faághoz hasonlít; ehhez járul szürkés vagy barnás színe is. Polifág. A hernyó telet át. Bábja mély vörösbarna, szárnykezdeménye fekete [= *gemmarius* (BRAHM, 1791)]

rhomboidarius (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

30. nem: *Synopsia* HÜBNER, 1826

A *Hemerophila* STEPHENS, 1829, nemmel mutat rokonságot, amely azonban hazánkban nem fordul elő. Nyelve rövid. Szárnyainak szegélye enyhén csipkés. Elülső szárnyán az r_1 az r_2 -vel közös nyélen ül, és az sc -vel egyesül,

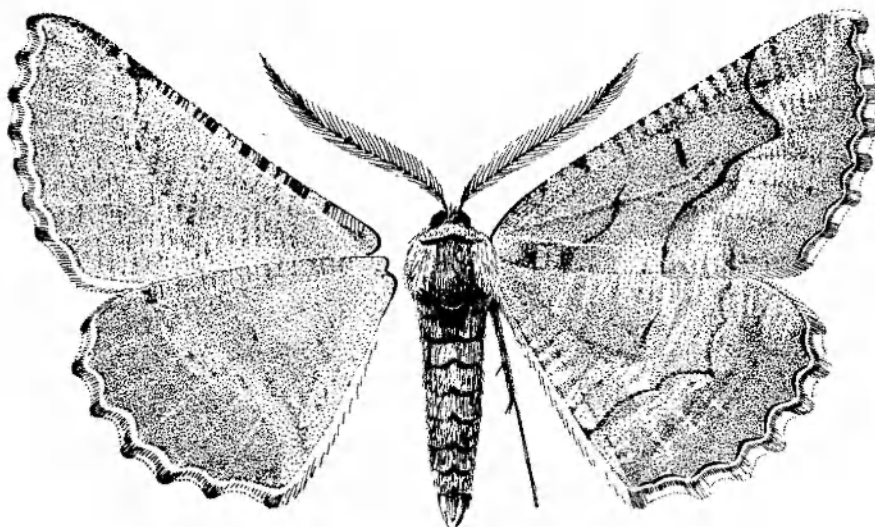
63. ábra. A: *Peribatodes rhomboidarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Synopsia sociaria* HÜBNER és C: *Fritzwagneria dalmatina* F. WAGNER ♂ ivarszerve — D: *Peribatodes rhomboidarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Synopsia sociaria* HÜBNER és F: *Fritzwagneria dalmatina* F. WAGNER aedocagusa (Eredeti)

vulgaren, *Genista*-fajokon, *Sarothamnus scoparius*on és *Calluna*-fajokon él. Feketés-barna bábján a gyűrűk világosabb színűek. A hernyó telet át — Ü r ö m a r a s z o l ó

sociaria (HÜBNER, 1809)

31. nem: *Fritzwagneria* WEHRLI, 1941

Külső morfológiailag leginkább a *Nychiodes* LEDERER, 1853 nemre hasonlít, de vannak közös tulajdonságai a *Synopsia* HÜBNER nemmel is. Tapogatói rövidke és szőrös, nyelve megrövidült. Csápja fésűs, a fésűfogak a hímeken igen hosszúak, míg a nőstényeken egészen rövidke. A lábak töve és a combok

65. ábra. *Fritzwagneria dalmatina* F. WAGNER ♂ (Eredeti)

kissé szőrös. Az elülső szárnyakon az r_{1+2} közös nyélből ered. Hím ivarszervének felépítése rendkívül jellegzetes. Az uncus erőteljes, hajlott, karimás, ragadozó madár csőrére emlékeztető. A gnathos feltűnő, csaknem kör alakot leíró széles szalag, amely közepe táján homorúan beöblösödik. A kemény, kitinizált valvák hosszúak, megtörtek, s három nyúlványukon rövid, vaskos kitintüskéket viselnek. A vinculum lekerekített. A hosszú, vékony aedoeagus egyik vége kihúzott, a másik megvastagodott, s benne pálca alakú kitintüske van (63. ábra: C, F).

A palearktikus elterjedésű nembe mintegy tucat faj tartozik; a pontos számadatok megadása nem könnyű, egyrészt mert az újabb vizsgálatok szerint több, régebben alfajnak vagy „formának” tartott változat jó fajnak bizonyult, másrészt sok kutatónál még a nem rendszertani határai is tisztázatlanok. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- — Feje világosabb, tora sötétebb szürkésbarna, gallérja sötétszürke. Potroha felül rótbarna, oldalain sárgásbarna, míg alul feltűnően zsírfényű. Szárnyainak alapszíne matt barna, egyes példányoké szürke,

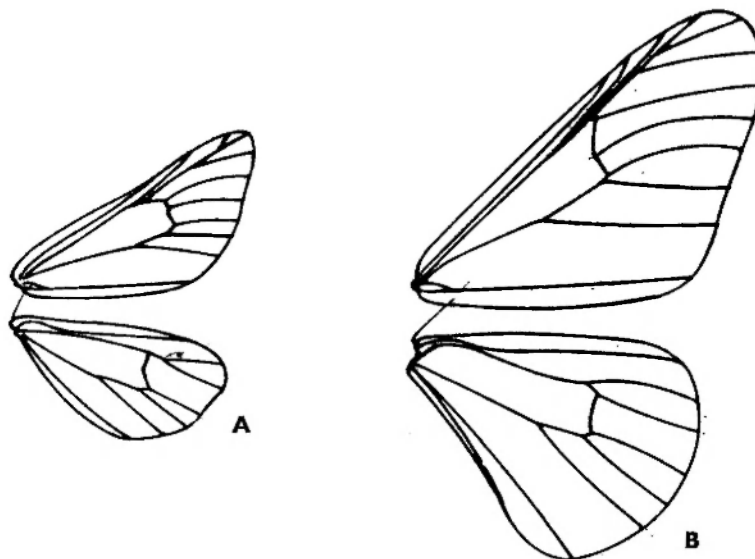
másoké sárgás behintéssel, de vannak kifejezetten szürke vagy sötétbarna példányok is. Elülső szárnyán a többszörösen megtört belső harántsáv egészében domború ívet ír le. A külső harántsáv az elülső szegély mellett homorúan ívelt, ezt követőleg fogszerűen kiugrik, és a belső szegélyt enyhe hullámvonalat leírva éri el. Mind az elülső, mind pedig a külső harántvonal sötétbarna, keskeny és élesen rajzolt. A tőtér és a középtér elülső része, valamint a széles szegélytér belső fele okker és vörhenyes színnel felhőzött; hasonló színű a hátulsó szárny tő- és középtere is. Hátulsó szárnyán a harántvonal U alakúan kiugrik. A sötétbarna, hosszúkás discalis foltok az elülső szárnyakon nagyok, a hátulsókon alig látszanak. A szárnyak csipkés szegélye sötétbarna. Hamvas barnásokker fonákján a rajzlati elemek csak halványan látszanak. Közepesen hosszú rojtja sárgásbarna—barna csíkoltságú (65. ábra).

A dalmát tengerpartról írták le. Feltehetőleg szélesebb elterjedésű és a Balkán-félsziget belsejében gyűjtött példányok is ide tartoznak. Hazánkból eddig egyetlen példány került elő a Hortobágyról. A Mediterráneumban 2 nemzedékben, VI-ban és VII—VIII-ban repül; a hazai példányt V-ben gyűjtötték. Hernyója rövid és lapos, feje kicsi, hátán a 3. és 8. testgyűrűkön hegyes kiemelkedések vannak. Színe barna, nyaka narancsszínű. A déli területeken *Erica arborescens* és *Prunus-féléken* él s áttelel

dalmatina (F. WAGNER, 1909)

32. nem: *Phyllometra* BOISDUVAL, 1840

Kicsiny lepkék tartoznak ide. A nem rendszertani helyzete sokáig vitatott volt, a rendszertani munkák java része az *Alsophila*-fajokkal hozta rokonságba, és más alcsaládban is szerepeltette. Az erezet, különösen a hátulsó

66. ábra. A: *Phyllometra* és B: *Erannis* szárnyerezete (Eredeti)

szárnyaké mutat arra, hogy az *Ennomiae* alcsaládba tartozó csoportról van szó; az elülső szárnyon az r_2 hiányzik, a hátulsón az m_2 elenyészik vagy hiányzik (66. ábra: A). Tapogatói rövidek. A hímek csápjá kettősen fésűs. A hímek szárnyai nyújtottak, a nőstényeké keskenyek, fejletlenek. A hímek ivarszerve az *Ematurga* LEDERER nemével mutat hasonlatosságot; ez is az *Ennominae* alcsaládba utalja.

A palearktikus elterjedésű nembe hat faj tartozik, amelyek Észak-Afrikában, Spanyolországban, Közép- és Kelet-Európában, valamint Ázsiában terjedtek el. A két európai faj közül egy fordul elő hazánkban is. A nembe tartozó fajok fejlődési állapotai és tápnövényei ismeretlenek. Gazdaságilag közömbösek.

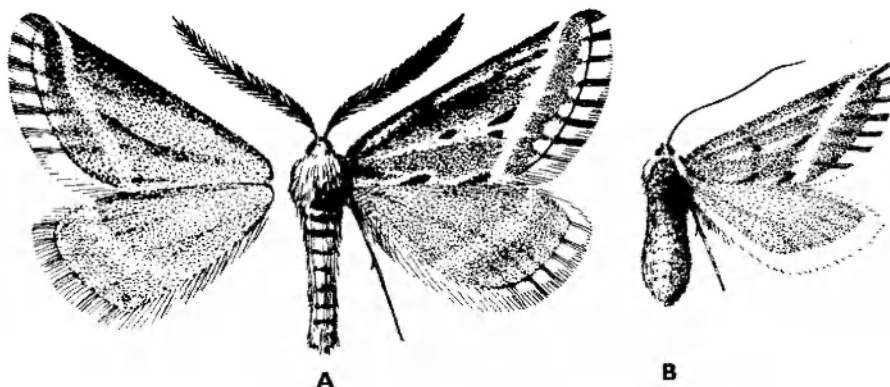
- — Feje és tora sárgásbarna, potroha szürkéssárga. Szárnyai, különösen az elülsők, nyújtottak. Alapszíne sárgásszürke. Az elülső szárny tő- és középterében az erek mente fehér, maguk az erek sötétbarnák. A külső harántsáv széles, fehér. A szegélytér külső fele fehér, de az erek az alapszínnel egyező színűek. A hátulsó szárnyon a külső harántsáv kissé elmosódott. Fonákja hasonló színű és rajzolatú, mint a szárnyak felszíne. Rojtja hosszú, az elülső szárnyon fehér és világosszürke, sötétszürke csíkozással, a hátulsón szürke (67. ábra: A). Nőstényének szárnyai keskenyebbek és világosabb színűek (67. ábra: B). 16—18 mm.

Az Urál vidékén felfedezett faj Szovjet Közép-Ázsia nyugati felén (Nyugat-Turkesztánban), valamint Közép-Európában is él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig a Pilis hegységben és Veszprém környékén figyelték meg, élőhelyén nagyobb számban is felléphet. Egyetlen nemzedéke V-ben repül. Életmódjáról, tápnövényéről semmi bővebbet nem tudunk

culminaria (EVERSMANN, 1843)

33. nem: *Erannis* HÜBNER, 1825

Rendkívül hasonlít a következő nemhez; külső morfológiailag leginkább a hosszú pillaszőrpamacsokkal fedett csápok a jellemzőek. Az elülső szárnyakon az erek lefutása meglehetősen változó (66. ábra: B). A hímek ivarszerve

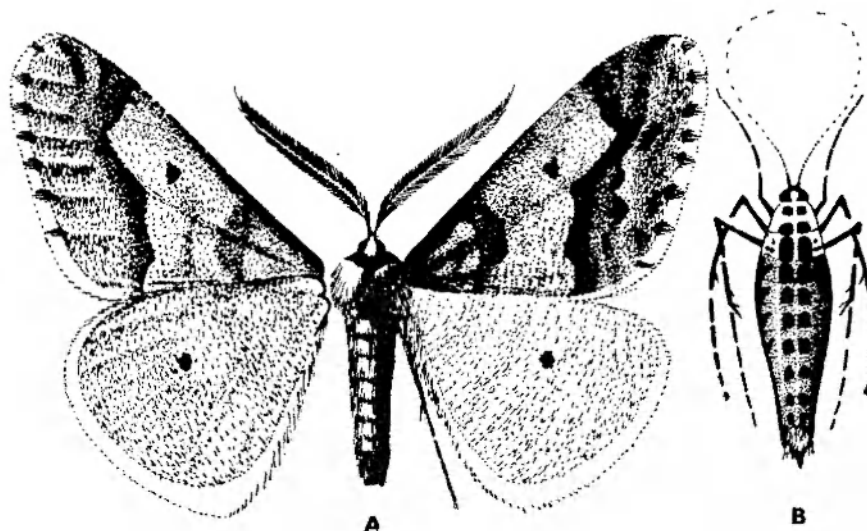
67. ábra. *Phyllometra culminaria* EVERSMANN, A: ♂ és B: ♀ (Eredeti)

eltér az *Agriopis* HÜBNER nem fajaitól. Az uncus széles és egycsúcsú, a gnathos rendkívül kiszélesedett, a valvák szintén (70. ábra: A, D).

A nembe mindössze öt palearktikus faj tartozik, amelyek közül csak egy fordul elő Európában és Magyarországon is.

A nem legismertebb faja, az *Erannis defoliaria* CLERCK időről időre óriási tömegben fellépő lombkártevő. Gradációi idején egész erdőrészeket tarra rághatnak hernyói, de elpusztíthatják az erdőterületekkel határos gyümölcsösöket is.

- — Feje vörhenyessárga, válla aranybarna, vörösbarna harántsávval, tora és potroha vörhenyessárga, farpamacsa sárga. Torát finom szőrzet borítja. Elülső szárnyának tötere sárga, közvetlen a tónél sárgásbarna. A belső harántsáv barna, széles. Középtere sárga, a szegélyek mentén barna foltokkal. A középfolt nagy, kerete sötétbarna, belseje sárga. A külső harántsáv sötétbarna, vékony, többszörösen megtört, a szegélytér felől széles vörhenyesbarna árnyék kíséri. A szegélytér halvány okkersárga. Hátsó szárnya fehér, fénye halványsárga, s barnán pontozott. A középfolt kicsiny, kerek, halványbarna. Fonákja halvány sárgásfehér, barna pikkelyekkel sűrűn behintett, a középfoltok és a külső harántsáv markáns. Rojtja közepesen hosszú, sárga, fényes (68. ábra: A). A lepke rendkívül változékony. Lehet az elülső szárny alapszíne világossárga, csaknem fehér, a külső és belső harántsávot kísérő árnyék sötét csokoládébarna, a tötér és részben a középtér élénk vörösbarna. Máskor az elülső szárny egyszínű vörösbarna, barna pikkelyekkel sűrűn behintve. A hátsó szárny a szegély mentén barnás. Rojtja barna, illetve vörösbarna. Ezeken kívül különböző átmeneti formák is ismertek. 32—40 mm. Nőténye szárnyatlan (68. ábra: B).

68. ábra. *Erannis defoliaria* CLERCK, A: ♂ és B: ♀ (Eredeti)

Csaknem egész Európában, s „Örményországban” elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Országszerte elterjedt és közönséges, különösen ahol lomberdők, illetve annak maradványai előfordulnak. Ennek megfelelően leggyakoribb a Középhegységben és a Dunántúlon, míg az Alföldön előfordulása helyi jellegű. Rajzása rendszerint X-ben kezdődik, és elhúzódhat egészen XII. végéig. Hernyója nem olyan karcsú, mint az *Agriopis* HÜBNER nembe tartozó fajoké, háta vörös vagy rózsaszín, oldala sárga. Különböző lombosfákon él, polifág. Hat—tíz évenként egyes helyeken tömegesen szaporodik el, s az erdőkben tarrágásával igen nagy pusztítást végez. Az *Operophtera brumata* LINNÉ mellett a legismertebb kártevő araszolólepke; a két faj nem ritkán egyidőben okoz kárt — Nagy téli araszó

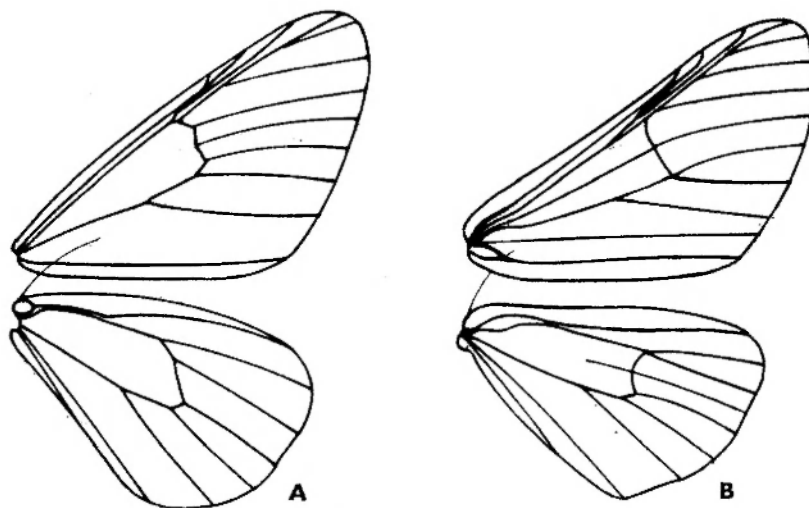
defoliaria (CLERCK, 1759)

34. nem: *Agriopis* HÜBNER, 1825

Arca előreugró, rövid szőrrel fedett. Tapogatói rövidek. Nyelve gyengén fejlett. A hímek csápja változó. Torán elől egy kicsiny, fésűszerű szőrpamacs van. Az r_1 soha sincs közös nyélen a másik négy r érrel (69. ábra: A). A szárnyak a testhez képest rendkívül nagyok, szélesek, lágyak és gyéren pikkelyezettek. A nőstények szárnyatlanok, illetve csökevényes szárnyúak. Hím ivarszervére az egyszerű, keskeny valvák, a kétcsúcsú uncus és a mérsékelten széles gnathos a jellemző* (70. ábra: B, E).

Palearktikus és nearktikus nem, 15 eurázsiai fajjal, melyek közül 5 fordul elő hazánkban.

Az *Agriopis* HÜBNER nem fajai közül több közismert kártevő kerül ki; ezek gradációs években nagy tömegben fellépő, polifág lombfogyasztók. Hazánkban elsősorban az *A. aurtiaria* (HÜBNER) és az *A. marginaria* (FABRICIUS), kisebb számban az *A. leucophaearia* (DENIS

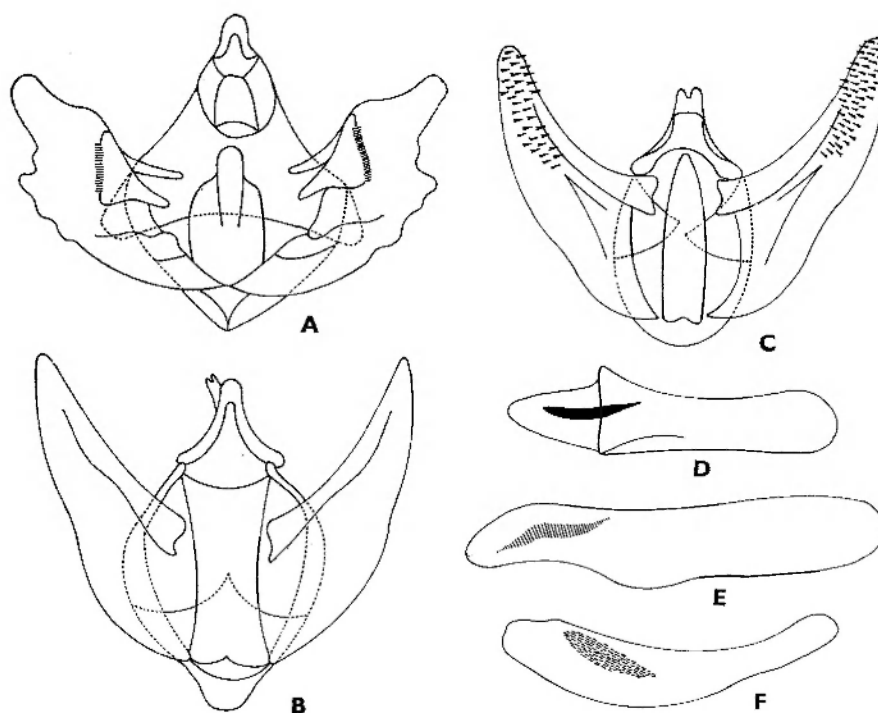
69. ábra. A: *Agriopis* és B: *Lycia* szárnyerezete (Eredeti)

* Kivételt alkot az *A. bajaria* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775), amelynek az uncusa egycsúcsú.

& SCHIFFERMÜLLER) és az *A. bajaria* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER) hernyói jelennek meg hegy- és dombvidéki, erdőterületekkel határos gyümölcsösök fáin mint lombkárosítók. Egyedszámuk azonban ritkán olyan magas, hogy vegyszeres védekezés szükségessé válna.

- 1 (4) Elülső szárnyain határozott fekete vagy sötétbarna rajzolat van.
- 2 (3) A harántsávok élesek, a szárnyak fonákján a rajzolat markáns. Feje szürkésfehér, tora hamuszürke, potroha szürke, 2 sorba rendeződött fekete foltokkal. Elülső szárnya szürke; a tő- és szegélytér sötétebb, a középtér világosabb színű. A belső harántsáv fekete és domborúan ívelt. Az ugyancsak fekete színű külső harántsáv nagy hullámokat vet. A szegélytér közepén fehér folt van, de ezenkívül is sok az elszórt fehér vagy szürkésfehér pikkely. A hátulsó szárny alapszíne fehér, sötétszürke behintéssel. Elülső szárnyának fonákja sárgászürke, a rajzolat halvány. A hátulsó szárny fehér, sötétszürke behintéssel. Rojtja hosszú, szürke (71. ábra: A). Gyakoriak a sötétebb vagy világosabb színű példányok is. 28—34 mm. Nősténye szárnyatlan (71. ábra: B).

Nagy elterjedési területű faj. Európa legnagyobb részén, továbbá Észak-Afrikában, a Közel-Keleten, az Usszuri mentén, Mandzsúriában és Japánban is honos. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elter-

70. ábra. A: *Erannis defoliaria* CLERCK, B: *Agriopsis marginaria* FABRICIUS és C: *Biston betularius* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Erannis defoliaria* CLERCK, E: *Agriopsis marginaria* FABRICIUS és F: *Biston betularius* LINNÉ aedoeagusa (Eredeti)

jedt, főleg tölgyesekben gyakori. Az egyik legkorábban megjelenő tél végi lepke. A legtöbb évben már II-ben rajzik, és IV. elején csak késői kitavaszkodás esetén fogható még. Kedvező körülmények között rajzása már I-ben is megindulhat. Hernyója vastag, zöld színű, gerincfoltjai barnák. Elsősorban tölgyön, de más lombosfákon is él, gyakran jelenik meg gyümölcsösökben is. A bábja telet át [= *nigricaria* (HÜBNER, 1799)] — Tölgy-tavaszi araszoló

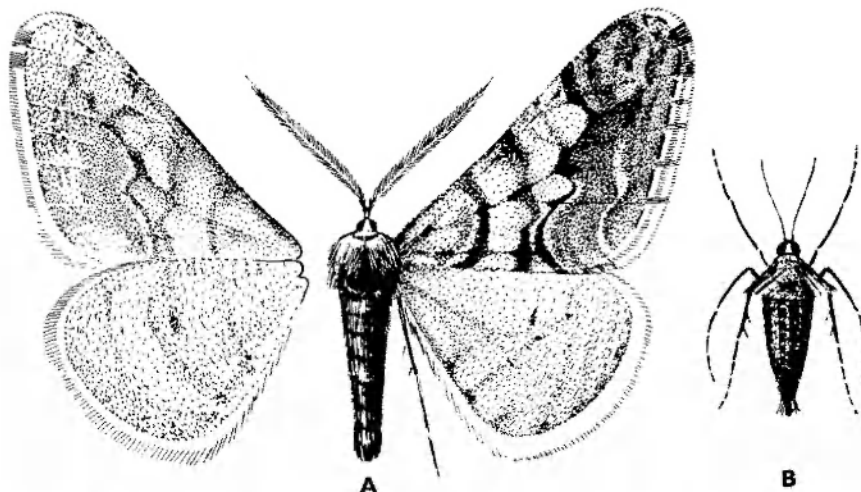
leucophaearia (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 3 (2) A harántsávok árnyékszerűek, a szárnyak fonákja egyszínű, a rajzolat nem vagy alig látszik. Feje, tora és potrohának felső része sötétbarna. Elülső szárnya szürkésbarna, fénye sárgás. A belső harántsáv alig valamivel sötétebb, mint az alapszín, és széles, domborúan ívelt. A külső harántsáv sötét szürkésbarna, széles, árnyékszerű, csaknem a csúcsnál indul, és két nagy hullámot vetve a tő közelében éri el a belső szegélyt. Hátsó szárnya barnásszürke, a harántsáv elmosódott. Fonákja rajztalan, elülső szárnya barnásszürke, selyemfényű, a hátsó sárgásszürke, szürkésbarna behintéssel. Rojtja hosszú, fényes, barnásszürke (72. ábra; 76. ábra: A). Nem ritkák a sötétebb színű példányok sem. 22—36 mm.

Európa nagy részén — kivéve Észak-Európát — elterjedt, de számos országban csak helyenként fellépő faj. Kisázsiaiban és a Transzkaukázusban is gyűjtötték. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt és általában gyakori. Erdőszegélyeken, cserjés-bozotos helyeken, karsztbokorerdőkben, ligeterdőkben fordul elő, némely években közönséges. Ősszel, X—XI-ben repül. Hernyója szürke vagy barna, alul világosabb, felül sötétebb. Fagyalon, kökényen és más cserjéken él, Dél-Európában az olivaültetvények kártevőjeként lép fel. Közvetlen a föld felszíne alatt bábózik be. Petéje telet át — Kökény-téli araszoló

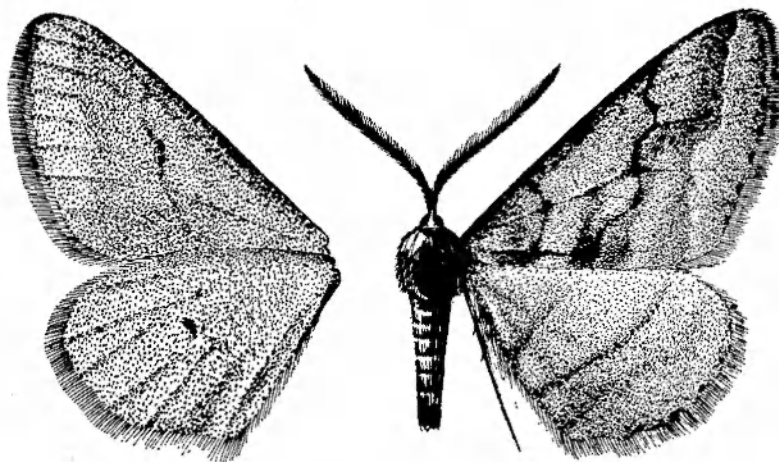
bajaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 4 (1) Elülső szárnyán nincs markáns fekete vagy sötétbarna rajzolat.

71. ábra. *Agriopis leucophaearia* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, A: ♂ és B: ♀ (Eredeti)

- 5 (6) Elülső szárnya sárgás, a hátulsó halványabb, selyemfényű, rojtja sárga. Feje sárga, tora és potroha okkersárga. Elülső szárnya aranyfényű sárga, a harántsávok halványszürkék. A belső harántsáv alig ívelt, a külső harántsáv az m_3 érnél egyszer törik meg, és a szegélytérben egy megszakított folt sor húzódik. Hátulsó szárnya halvány,

72. ábra. *Agriopsis bajaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

fényes. Elülső szárnyán a hosszúkás, halványszürke középfolt alig látszik, a hátulsón kerek és jól kivehető. Az elülső szárny fonákja halványabb, a hátulsóé élénkebb sárga, mint a szárnyak felszíne, a rajzlati elemek ismétlődnek. Rojtja élénksárga, fényes (73. ábra). 32–40 mm. Nőténye szárnyatlan (75. ábra: A).

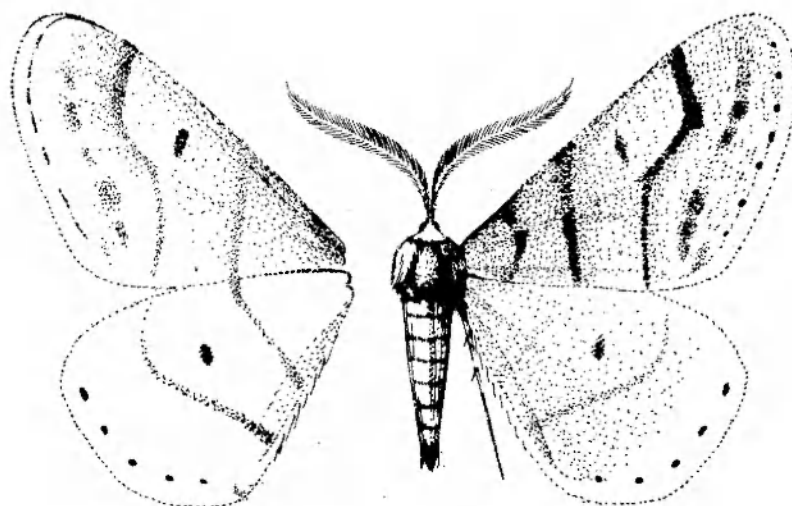
Az előzőknél lényegesen szűkebb elterjedésű faj. Közép-Európából és a Taurus-hegység területéről vannak megbízható adataink. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban szinte mindenütt megtalálható, lombdőkben, gyümölcsösökben, kertekben, ligetekben gyakori. Egyetlen nemzedéke X–XI-ben repül. Hernyója vékony, felül barna vagy fekete, oldalain okkersárga foltok vannak. Tölgyön, gyertyánon, bükkön és más lombosfákon él, egyes években tömegesen lép fel, és ilyenkor kárt is okozhat. Petéje telel át — Aranysárga téliaraszoló

aurantiaria (HÜBNER, 1799)

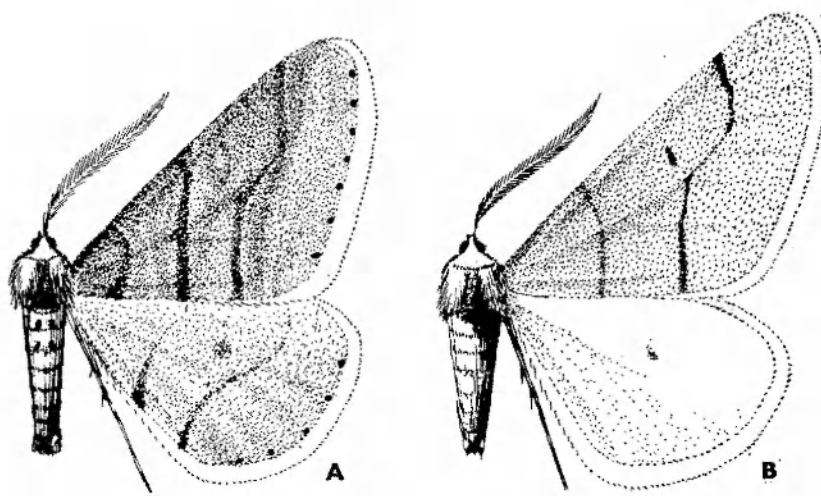
- 6 (5) Elülső szárnya nem sárga, hanem legfeljebb sárgásbarna, a hátulsó fehér vagy barnás; rojtja sem sárga.
- 7 (8) A szárnyak külső szegélyén apró pontok sora húzódik. Feje és tora halvány sárgásbarna, potroha barnássárga. Elülső szárnya halvány sárgásbarna, elszórt barna pikkelyekkel. A harántsávok halványbarnák. A belső harántsáv csaknem teljesen elmosódott, a külső az m_3 érnél megtört. A középfolt hosszúkás. A külső szegély mentén apró barna pontok sora húzódik. Hátulsó szárnya fehér, elszórt halványbarna pikkelyekkel. A belső szegélytől induló harántsáv csakhamar elenyésczik. A középfolt kerek. A szegély mentén barna

pontok sora húzódik. Elülső szárnyának fonákja hasonlít a felszínéhez, a hátulsóé valamivel sötétebb. Rojtja hosszú, halványbarna (74. ábra: A). 28—34 mm. Nőtényének csak szárnyecsonkja van (75. ábra: B).

Európában széles körben elterjedt faj, amely az Urálban, továbbá a Kaukázus és a Taurus vidékén is él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elterjedt és gyakori, elsősorban lomberdőkben, ligetekben és

73. ábra. *Agriopsis aurantiaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

74. ábra. A: *Agriopsis marginaria* FABRICIUS ♂ — B: *Agriopsis ankeraria* STAUDINGER ♂ (Eredeti)

kertekben. II. végétől IV.-ig repül. Hernyója igen változékony, legtöbbször sárga vagy zöld, gerinc alatti sötét sávokkal. Polifág, a legkülönbözőbb lombosfákon él. Bábja telet át — S á r g á s t a v a s z i - a r a s z o l ó

marginaria (FABRICIUS, 1777)

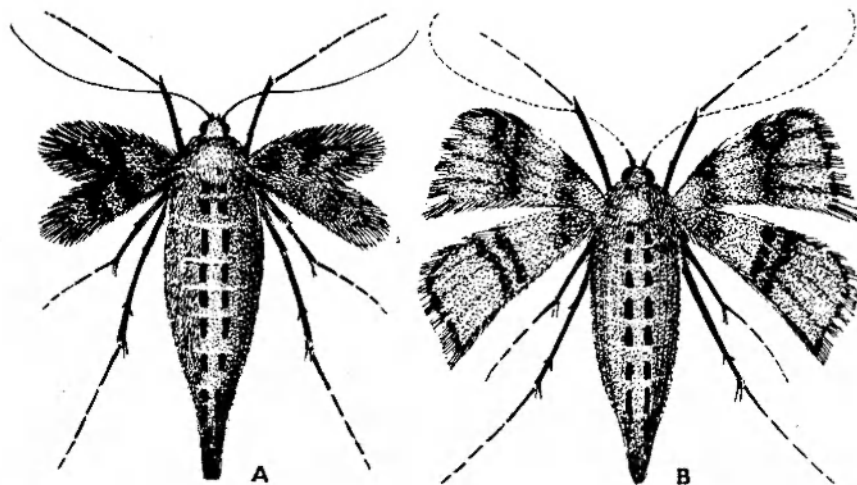
- 8 (7) A szárnyak külső szegélyén nem húzódik pontsor. Feje és tora okkerszínű, potroha barnásabb. Elülső szárnya halványokker, selyemfényű. A finom, keskeny harántsávok nem folytonosak. A több-kevésbé egyenes lefutású belső harántsáv és az m_3 érnél megtört külső harántsáv az erek keresztezésénél valamivel sötétebb színű, mint egyébként. Hátsó szárnya selyemfényű, fehér. Fonákja sárgásfehér, elülső szárnyán ritkább, a hátulsón sűrűbb barna behintéssel. Rojtja hosszú, halványokker színű, fényes (74. ábra: B). 32—40 mm. Nőténye szárnyatlan (76. ábra: B).

Az először Magyarországról kimutatott fajt megtalálták a Balkán félszigeten, az Adriai-tenger mentén, Közép-Európa egyes területein, valamint a Közel-Keleten is. Hazánkban csak néhány igen meleg molyhostölgyesben fordul elő: Mecsek hegység, Vértes hegység, Csopak. Egyetlen nemzedéke III—IV-ben repül. Hernyója világos sárgászöld, finom, fehér megkettőzött gerincvonallal és oldalvonalakkal. Bábja lapos, barna, szárnyhüvely zöld. A báb telet át

ankeraria STAUDINGER, 1861

Változata:

- — Kisebb, elülső szárnya sötétebb, az elszórt barna pikkelyek sűrűbben helyezkednek el, és a harántsávok elmosódottak. Hátsó szárnya tiszta fehér. Fonákja világos színű, lényegesen világosabb, mint a törzsalaké. Rojtja valamivel rövidebb és sötétebb színű. 28—34 mm. — A Bükk hegységben fordul elő
ssp. *bervaensis* JABLONKAI, 1965

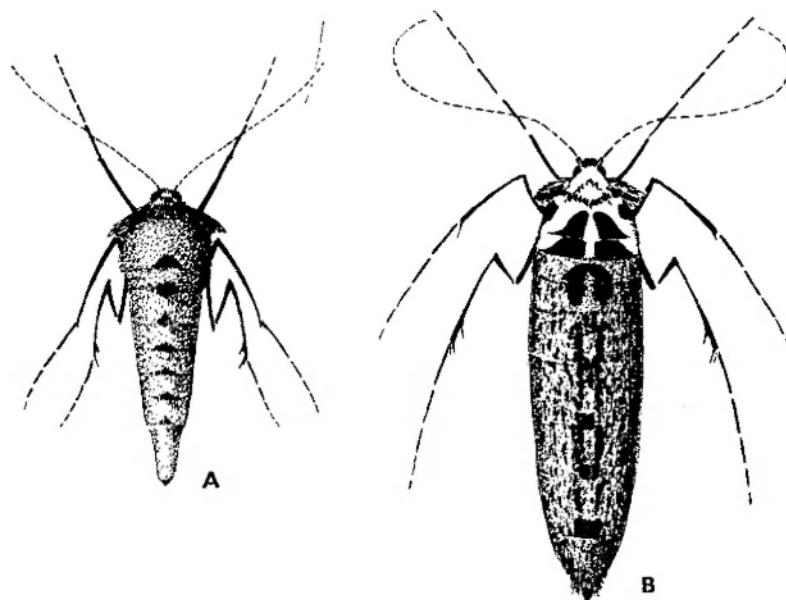
75. ábra. A: *Agriopis aurantiaria* HÜBNER ♀ — B: *Agriopis marginaria* FABRICIUS ♀ (Eredeti)

35. nem: *Biston* LEACH, 1815

Feje, tora és potroha kevésbé szőrös, mint a következő nem fajaié. Nyelve jól fejlett. A hátsó lábszárakon az összes tüske megvan. A szárnyak sűrűbben pikkelyezettek, mint a *Lycia* HÜBNER nem fajaié, alapszíne is legtöbbször fehér. Az elülső szárnyak kifejezetten nyújtottak, a hátsók rövidebbek és kerekdedek. A hím ivarszervre jellemző a rövid, kétszűcsű uncus, a hosszú furca s a costalis részén tüskékkel borított valva (70. ábra: C, F).

A palearktikus, nearktikus és indo-ausztráliai elterjedésű nem mintegy 20 palearktikus faja közül mindössze 2 található meg Európában, amelyek viszont hazánkban is előfordulnak. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) Szárnyainak alapszíne fehér, fekete vagy szürke, foltokkal és szürke, sötétszürke vagy fekete behintéssel, kifejezett harántsávok nélkül. Feje szürkésfehér, tora világosszürke, felül hamuszürke, 1 hosszabb és 1 rövidebb fekete harántsávval. Potroha szürkésfehér, fekete behintéssel. Torát rövid szőrzet borítja. Szárnyai szürkésfehérek, a hátsó világosabb, gyakran csaknem tiszta fehér. Az elülső szárnyat több, a hátsót kevesebb fekete és sötétszürke behintés fedi, amelyek az elülső szárny elülső szegélye mentén három nagyobb foltot alkotnak. Fonákja világosabb színű, sárgás fényű fehér, fekete behintéssel és foltokkal. Rojtja közepesen hosszú, a szárnyakkal mindig egyező színű (77. ábra). Rendkívül gyakoriak a melanisztikus példányok, amelyeken a fekete és sötétszürke színű pikkelyzet a szárnyak és a test nagyobb részére terjed ki (78. ábra). A legtöbb

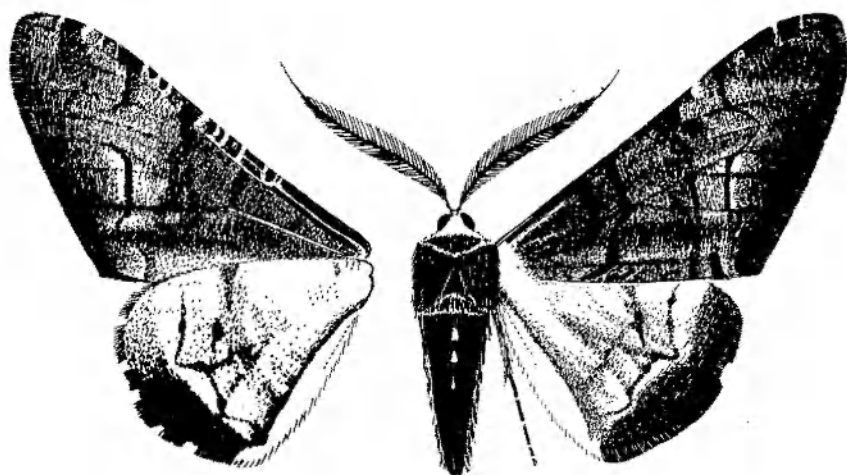

76. ábra. A: *Agriopis bajaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♀ — B: *Agriopis ankeraria* STAUDINGER ♀ (Eredeti)

lelőhelyen a példányoknak csaknem a fele melanisztikus: szárnyuk egyszínű mélyszürke, testük csaknem fekete, fonákjuk hamuszürke. Hímek: 40—54 mm, nőstények: 44—62 mm.

77. ábra. *Biston betularius* LINNÉ ♂ (Eredeti)

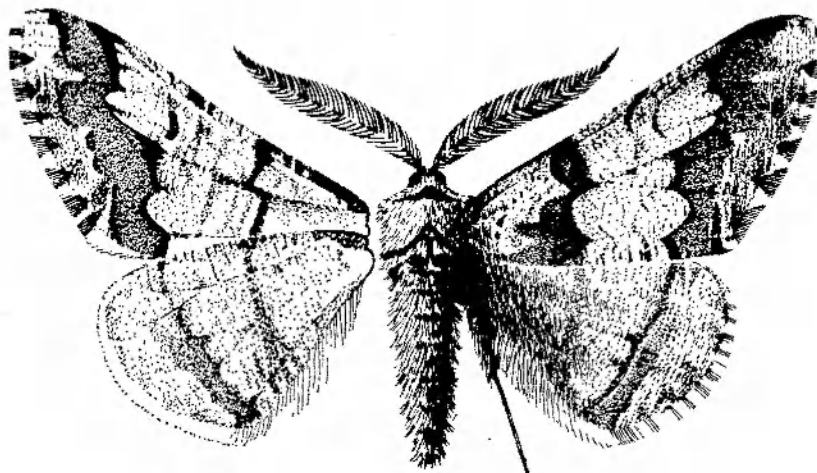

78. ábra. *Biston betularius* LINNÉ ♂ (melanisztikus példány!) (Eredeti)

Európa nagy részén előfordul, de az Ibériai-félszigeten nem él, és a legdélebbi részokről is hiányzik. Keleten Kisázsia, a Transzkaukázus, az Altaj hegység, az Issyk-Kul vidéke és Kelet-Szibéria területén át Japánig elterjedt. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk egész területén él és gyakori. Egyetlen nemzedéke V. végétől VIII-ban repül. Hernyója változékony, szürke, barna vagy rózsaszínű; kísérletek értékelése szerint általában követi a környezetében uralkodó színt. Különböző fák, cserjéken, sőt lágyszárúakon is él. Nagytermetű, vörösbarna vagy feketésbarna bábja a földben telel — Szürke pettyes araszoló

betularius (LINNÉ, 1758)

- 2 (1) Szárnyainak alapszíne nem fehér vagy szürkésfehér; amennyiben igen, a rajzolat elsősorban harántsávokból áll. Feje sárgásszürke, válla sárga, fekete harántsávval, tora szürke, barna rajzolattal, potroha sárgásbarna. Torát rövid, tömött, potrohát hosszabb és ritkább szőrzet fedi. Elülső szárnyának alapszíne szürkésfehér, a hátulsó sárgásfehér. Mind a belső, mind pedig a külső harántsáv fekete színű és lefutásuk zegzugos. A belső harántsávot a tőtér, a külsőt pedig a szegélytér felől széles barna árnyék kíséri. A hátulsó szár-

79. ábra. *Biston strataria* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

nyon a harántsáv nem olyan éles, mint az elülsőn, és barna. Az alapszínben fekete és barna pikkelyek vannak elszórtan. Fonákja sárgásfehér, a rajzolat halványbarna. Rojtja közepesen hosszú, és a szárny alapszínét követi (79. ábra). Igen gyakoriak a sötétebb színű példányok, amikor csak a hátulsó szárny egyezik meg a fentiekben ismertetett formával. Az elülső szárny szürkésbarna, a rajzolat fekete, a harántsávokat kísérő árnyék tompa sötétbarna. Hímek: 40—52 mm, nőstények: 38—50 mm.

Európa nagy részén előfordul, de a magasabb hegyvidékeken csak helyenként található és ritka. Nyugaton Spanyolországban is él, délen Dél-Európán kívül Észak-Afrikában is megtalálták. Európán kívül Kisázsiaiban és a Transzkaukázusban terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Országszerte elterjedt, lombdőkben olykor nagyobb számban lép fel. Egyetlen nemzedéke általában III—IV-ben repül, de olykor már II-ben is. Hernyója változékony, leggyakrabban szürke vagy barna színű. Különböző lombosfákön él. A báb telet át — Barnasávós tavaszi-araszoló

strataria (HUFNAGEL, 1767)

36. nem: *Lycia* HÜBNER, 1825

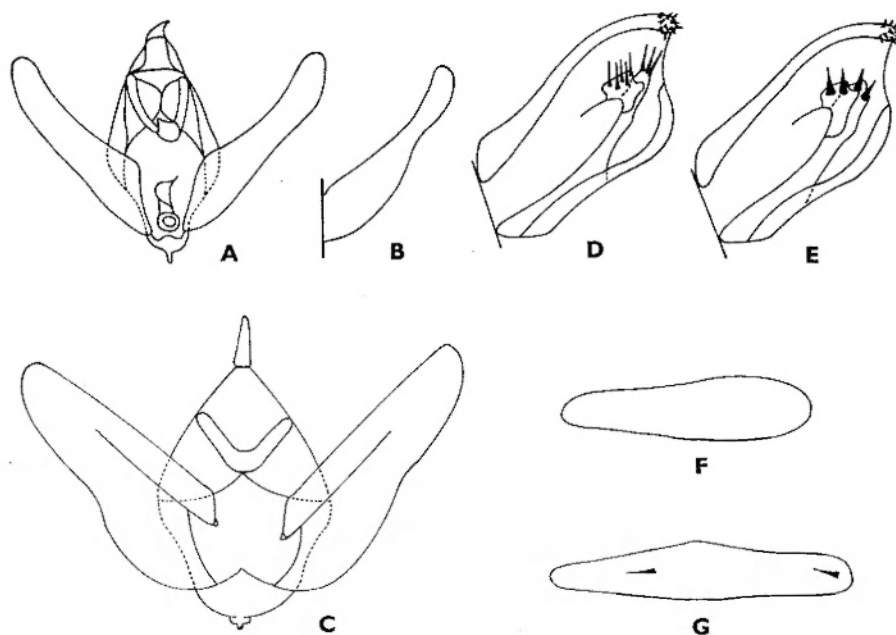
Külső morfológiailag a következő nemekhez hasonlít, de az ide tartozó fajok nagyobb termetűek, és a nőstények is szárnyasak. Az elülső szárny erezete meglehetősen változó. Az r_1 és az r_2 általában közös nyélen ül (69.

ábra: B). Hím ivarszervében a valva keskeny, megnyúlt, közepén legtöbbször befűződött, a vinculum kicsiny, gyűrű alakú és kicsúcsosodó, míg az uncus erőteljes, rövid és széles (80. ábra: A, F).

A palearktikus és nearktikus nemnek Euráziában mindössze egyetlen faja fordul elő, amely Magyarországon is megtalálható. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje szürke vagy barnásszürke, tora barnával kevert hamuszürke, potroha felül szürkésbarna, oldalt és a farpamacska szürke. A fejet és különösen a tort rövid, de rendkívül tömött szőrzet fedi. A potrohot felül rövid, oldalt hosszú szőrzet borítja. Elülső szárnyának alapszíne világos, fehér vagy legalább fehéres, amit a sötét színű rajzolat többé-kevésbé elnyomhat. A tőteret lezáró belső harántsáv sötétbarna kettős sáv. A nyújtott S alakot leíró külső harántsáv széles, egymásba mosódó barna sávokból áll. Egy harántsáv a középteret is kettéosztja. A középfolt hosszúkás, sötétbarna. A szegélytér a legvilágosabb, de közvetlen a szegély mentén barna színű. A hátulsó szárny szürkésfehér, barna pikkelyekkel sűrűn behintett, a tő irányában sárgás. Fonákja csaknem rajztalan, az elülső szárny tő- és középtere barna, szegélytere és a hátulsó szárny barna pikkelyzettel behintett halványsárga vagy fehér. Rojtja hosszú, fényes, barna, illetve barna—sárga csíkokkal. 36—46 mm.

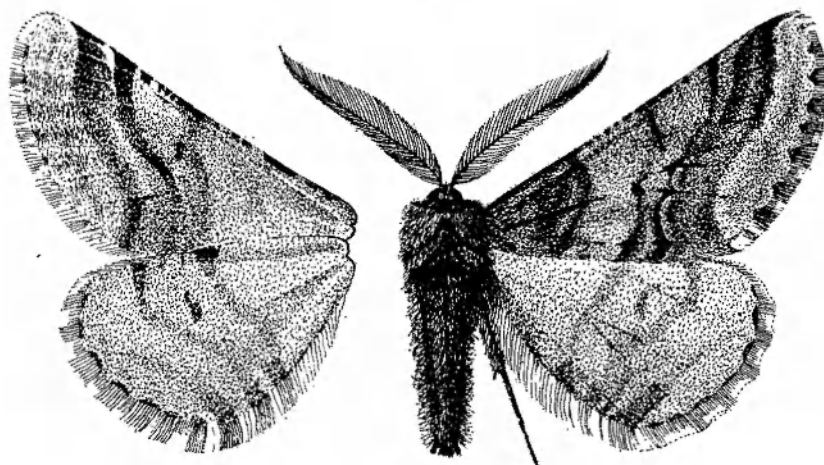
Az Európában, Kisázsiaiában és Közép-Ázsiában elterjedt faj törzsalakja Észak-Európában és Közép-Európa északi részén él. Hazánkban a Dunántúlon

80. ábra. A: *Lycia hirtaria* CLERCK ♂ ivarszerve — B: *Lycia hirtaria pushtae* VOJNITS valvája — C: *Poecilopsis pomonaria* HÜBNER ♂ ivarszerve — D: *Apocheima hispidarium* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és E: *A. hispidarium popovi* VOJNITS valvája — F: *Lycia hirtaria* CLERCK és G: *Poecilopsis pomonaria* HÜBNER aedeagusa (Eredeti)

és az Északi-középhegységben előforduló alfaja elég gyakori, különösen erdős, cserjés helyeken, kertekben és parkokban. Egyetlen nemzedéke III—IV-ben repül, de rajzása enyhe télvégeken már II-ben is megkezdődhet, késői kitavaszkodáskor pedig V-ig is eltarthat. Érdekessége, hogy az imágók hideg éjszakákon is repülnek. Hernyója rózsaszínű, fekete hosszanti vonalkázottsággal és sárga foltocskákkal. Különböző lombosfákon él. A báb telel át — K ö z ö n s é g e s t a v a s z i - a r a s z o l ó

hirtaria (CLERCK, 1759) ssp. *subalpina* DANNEHL, 1927

81. ábra. *Lycia hirtaria pusztæ* VOJNITS ♂ (Eredeti)

Változata:

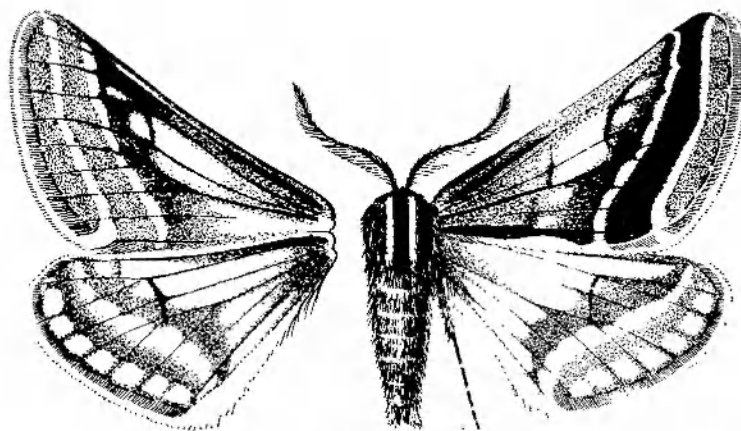
- — Elülső szárnyának színezete egyenletes barna, amelyet csak a külső szegélyt határoló sáv szakít meg. A többi rajzlati elem nem ugrik ki élesen az alapszínből. A hátulsó szárnyak színe barnássárga. A tort és a potrohot sárgásbarna szőrzet fedi. Egészében az imágó egyenletesen sötét színű és rajzolatú, szárnyuk zömök, kerek (81. ábra). Az ivarszervek felépítésében a valvák mutatnak eltérést: az alföldi forma valvája nyújtottabb, közepén a befűződés erőteljesebb (80. ábra: B). Fő repülési ideje IV., de V-ben, ritkábban II—III-ban is gyűjtötték. 35—44 mm — Az Alföldön fordul elő. A két alfaj a Budapest—Északi-középhegység vonalán helyenként érintkezik, és ott átmeneti formák jöhetnek létre. — M a g y a r t a v a s z i - a r a s z o l ó ssp. *pusztæ* VOJNITS, 1971

37. nem: *Nyssia* DUPONCHEL, 1829

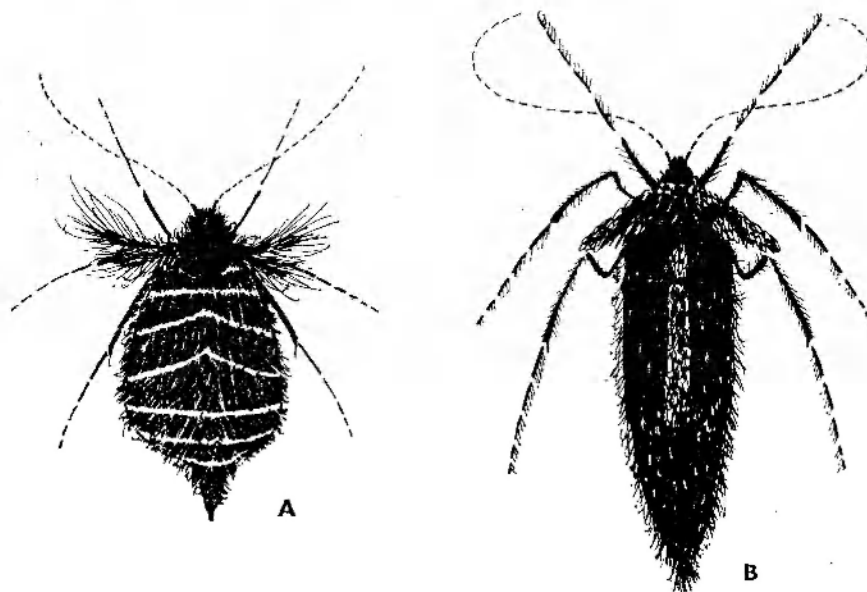
Az ide tartozó fajok kevésbé szőrösek, mint a következő nembe tartozók. A lábszárak tüskéi normálisan fejlettek. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 rövid nyélen ül. Az ivarszervek felépítése a *Lycia* HÜBNER és a *Poecilopsis* HARRISON nemekkel egyaránt mutat rokonságot.

A nembe tartozó 6 faj palearktikus elterjedésű. Közülük 5 fordul elő Európában, de csak 1 él hazánkban. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje szürke, szőrös. Szürke, világosszürke és fekete csíkozású torát finom szőrzet borítja. Potroha fekete, a gyűrűk köze vörhenyes, a szőrzet — különösen oldalt — hamuszürke. Szárnyai nyújtottak, az elülső szárny elülső szegélye kissé homorú, a külső szegély domborúan ívelt. A külső szegély lekerekített. A hátulsó szárny csaknem olyan hosszú, mint az elülső. Az elülső szárny sötétszürke, az elülső szegéllyel párhuzamosan, ahhoz közel a tőtől a középtérig fehér sáv húzódik. A belső harántsáv széles, fehér. A szegélytérben keskeny

82. ábra. *Nyssia zonaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

83. ábra. A: *Nyssia zonaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♀ — B: *Poecilopsis pomonaria* HÜBNER ♀ (Eredeti)

fehér vonal fut. Az erezet sötét színű, sötétszürke vagy fekete pikkelyek fedik. A hátulsó szárnynak csak a szegélytere szürke, a szárny többi része fehér. A középtérben széles, csipkés szélű szürke sáv húzódik. A szegélytérben keskeny fehér sáv van. Az erezet fekete. A fonák halványabb színű, a rajzolata a felszínnel megegyező. Rojtja közepesen hosszú, az alapszínhez hasonló árnyalatú (82. ábra). 26—30 mm. Nősténye szárnyatlan (83. ábra: A).

Közép- és Észak-Európa számos helyén gyakori, míg másutt ritka vagy hiányzik. Keleten a Kaukázusig és a Taurus vidékéig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte megtalálható, de a nedvesebb helyeken és hegyvidékeinken ritka vagy hiányzik. Különösen gyakori lösz- és homokvidékeinken; itt elsősorban réteken, erdőszéleken és utak mentén gyűjthető. Repülési ideje III—IV. Hernyója szürkén márványozott, háta zöldes. Különféle alacsony növényeken, így *Salvia*-, *Centaurea*-, *Artemisia*- és *Achillea*-fajokon él. Bábja telél át, de az imágó már legtöbbször ősszel kifejlődik, a bábinget azonban csak tavasszal hagyja el — Őves tavaszi- araszoló

zonaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

38. nem: *Poecilopsis* HARRISON, 1910

Feje, tora, potroha és combjai erősen szőrösek, szőrösebbek, mint a *Nyssia* DUPONCHEL nem fajaié. Középső és hátsó lábszárain a tüskék rövidek, hiányosak, gyakran el is tűnnek. Hímjének szárnyai csak gyéren pikkelyezettek, áttetszők. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 közös nyélen ül; a nyél jóval hosszabb, mint a *Nyssia*-fajok esetében. Nősténye szárnyatlan. A hím ivarszervek felépítésében a *Nyssia* DUPONCHEL nemmel mutat rokonságot (80. ábra: C, G).

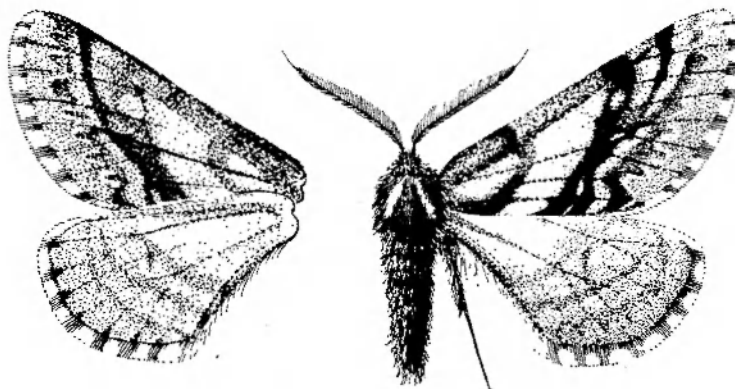
A palearktikus és nearktikus elterjedésű nem 5 faja fordul elő Euráziában; közülük 4 Európában és mindössze 1 Magyarországon. Gazdaságilag közömbös.

- — Fejét és torát hamuszürke gyapjas szőrzet borítja. A szürke szálak közé sok fekete vegyül. Torát hosszanti irányban fekete sáv osztja ketté. Potroha fekete, felül vörhenyes csíkkal, szőrzete szürke. Szárnyai hamvasszürkék, a pikkelyzet gyér, a szárnyak áttetszők. Elülső szárnyán a belső harántsáv széles, sötétszürke, a külső harántsáv elmosódott, szürke, 2 sáv alkotja, amelyek a belső szegélytől párhuzamosan indulnak, majd az elülső szegély felé haladva széttartók. A hátulsó szárnyon a megkettőzött harántsáv alig látszik. Az erezet sötét színű, fémfényű pikkelyek fedik. Fonákja halvány, de a rajzolat markánsabb, mint a szárnyak felszínén. Rojtja rövid, sötétszürke, keskeny, fehér csíkkal (84. ábra). 30—34 mm. Nősténye szárnyatlan (83. ábra: B).

Közép- és Észak-Európában, valamint Kisáziában elterjedt faj, de számos, már jól kikutatott helyről hiányzik, és szinte mindenütt csak helyenként lép fel. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk területén igen szóróványosan található, eddig csak a Dunántúl néhány pontján (Várgecsztes, Kisvaszar, Kaposvár, Gilvánfa, Mecsek hegység) és a főváros környékén gyűjtötték. Nálunk elsősorban lomberdőkben, másutt gyümölcsösökben, kertekben és ligetekben is fellép. Egyedszáma előfordulási helyén viszonylag magas is lehet. Repülési

ideje III—IV. Hernyója sárgásszürke, nyaka és a testszelvények köze narancsszínű, oldalán és hátán fekete foltok vannak. Elsősorban hárson, de más lombosfákon is megél. Bábja telel át — H á r s f a - t a v a s z i a r a s z o l ó

pomonaria (HÜBNER, 1792)

84. ábra. *Poecilopsis pomonaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

39. nem: *Apocheima* HÜBNER, 1825

A következő nemmel rokon. A hím szárnya s az elülső szárny sejtje hosszabb, mint a nőstényé. Az r_1 és az r_2 nem esnek egybe. Tora széles. A hím ivarszervek felépítésében rendkívül közel áll a *Phigalia* DUPONCHEL nemhez, de a valva szélesebb és rövidebb, az aedocagus vékonyabb és a vége hegyesebb, továbbá a saccus szélesebb.

A nembe mindössze négy faj tartozik, közülük három palearktikus elterjedésű, míg egy Dél-Afrikában fordul elő. Európában két faj él, közülük egy található meg hazánkban is. Gazdaságilag közömbös.

- — Fejét szürkésbarna, torát sötétbarna, potrohát oldalt sötétbarna, felül vörhenyes színű bolyhos szőrzet borítja. Az elülső szárny barna, 4 sötétebb barna, többé-kevésbé csipkés harántsávval. A hátulsó szárny barnásfehér, 2 elmosódott, ívelt harántsávval. Fonákja barna, s világosbarnán márványozott. Rajzolata a fonákon határozott. Rojtja hosszú, barna, keskeny barnásfehér csíkokkal (85. ábra). 30—36 mm. Nősténye szárnyatlan (86. ábra: A).

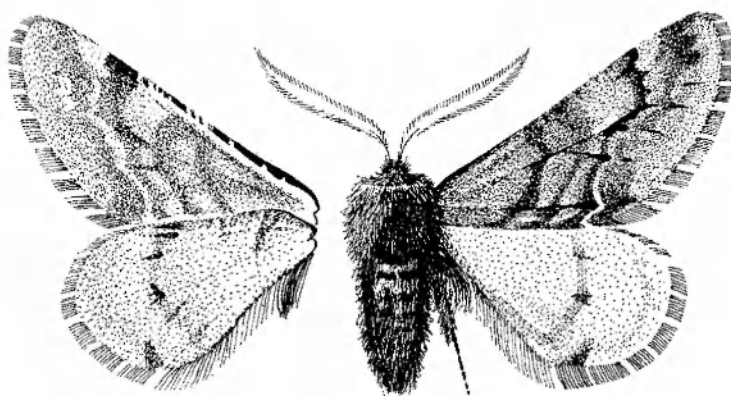
A Közép- és Dél-Európában elterjedt faj keleten Kurdisztán és Dagesztán területén is előfordul. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országsszerte elterjedt, erdős helyeken gyakori. Egyetlen nemzedéke II-től IV-ig repül. Hernyója hasonlít a *Phigalia pilosaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER hernyójához. Elsősorban tölgyön, de más lombosfákon is él. Bábja telel át

hispidarium (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

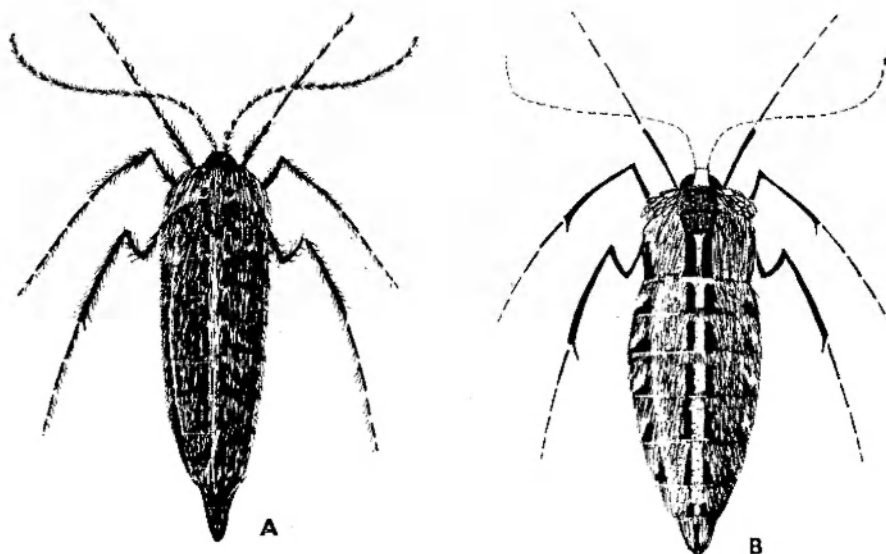
Változata:

- — Elülső szárnyának színe nem barna (vagy sárgásbarna), hanem szürkésbarna, egyes példányoké egészen sötét. A szegélytér világosszürke, élesen

elüt a szárny többi részétől. A középteret határoló harántsávok sötétszürkék, jóval sötétebbek, mint az alapszín. A hátulsó szárnyak világos szürkéssárgák, a középteret határoló sáv jól kivehető. A szárnyak fonákja világos szürkéssárga, az elülső szárnyak szegélyterei és a hátulsó szárnyak szürkésfehérek. A rajzlati elemek a fonákon élesek. A fejet és a tort sárgászürke, a potrohot szürkésbarna szőrzet borítja. A hím ivarszerv felépítésében lényeges különbség, hogy míg a törzsalak valváin átlag 8–8, addig ennél a formánál legtöbbször 4–4 tüske van (80. ábra: D, E). — Eddig csak Bulgáriában, valamint az Isztriai-félszigeten gyűjtötték kora tavasszal (III.). Nem kizárt, hogy Magyarország déli, délnyugati vagy délkeleti részén is előfordul [ssp. *popovi* VOJNITS, 1972]

85. ábra. *Apocheima hispidarium* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

86. ábra. A: *Apocheima hispidarium* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♀ — B: *Phigalia pilosaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER FABRICIUS ♀ (Eredeti)

40. nem: *Chondrosoma* ANKER, 1854

Feje, teste és lábai bolyhosan szőrösek. Szemei kicsinyek. A hím csápja egészen a csúcsáig kettősen fésűs. A hátulsó lábszárakon a középső tüskék hiányoznak. Az elülső szárnyon az r_1 és az r_2 egybeesnek, a hátulsó szárnyon pedig közös nyélen ülnek. Az m_2 nagyon vékony. Nőténye szárnyatlan.

A nemnek csak egyetlen faja ismeretes, amely nálunk is honos. Gazdaságilag közömbös.

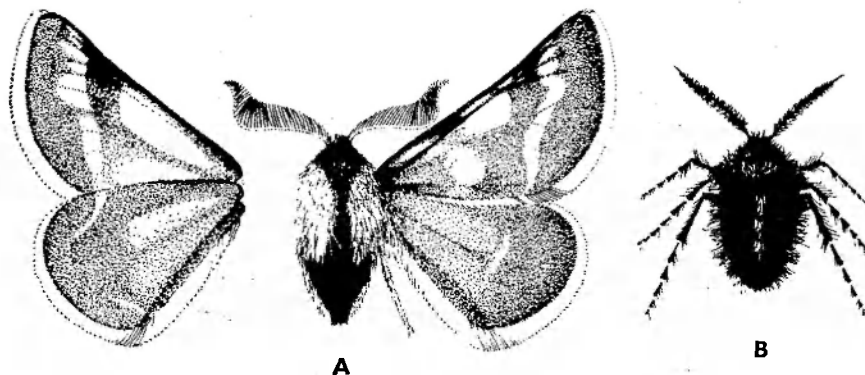
- — Fejét és torát hosszú, sárgásszürke szőrzet borítja. Potroha felül barnás, oldalt fekete, a potrohszőrzet sárgás. Szárnyainak alapszíne szürke. Az elülső szárnyon csaknem a teljes tőtér, valamint a középtér elülső harmadában egy folt és az m_2 érnél megtört külső harántsáv világosabb színű. A hátulsó szárny harántsávja halványszürke, a tőtől a középtérig nyúló folt szürkésfehér. Fonákja világosabb, a rajzolat bemosódott az alapszínbe. Rojtja hosszú, világosszürke (87. ábra: A). 23—26 mm. Nőténye szárnyatlan (87. ábra: B).

A Kárpát-medencében, valamint a Tarbagatáj területén elterjedt faj. Magyarországon a törzsalak él. Hazánkban eddig Nagytétényen, a Csepel-szigeten és Peszér környékén gyűjtötték. Egyetlen nemzedéke X—XI-ben repül. Lapos, zöld színű hernyója oldalán sárga sávok futnak. *Euphorbia*-fajokon él. A pete telet át

fiduciarium ANKER, 1854

41. nem: *Phigalia* DUPONCHEL, 1829

Arca szőrös. A tapogatók egészen kicsinyek. Nyelve rövid és gyenge. A hímek csápja kettősen fésűs. Melle szőrös. A hátulsó lábszárakon az összes tüske megvan. Az elülső szárnyak erőteljesebbek, mint az *Agriopsis* HÜBNER nem fajaié. Az r_1 az r_2 -ből származik, és az sc -vel ritkán összefügg. A hátulsó szárnyon az r_2 megrövidült. Nőténye szárnyatlan. Hím ivarszerve: a valva elkeskenyedő, egyszerű felépítésű, az aedoeagus hirtelen elvékonyodik (88. ábra: A, D).

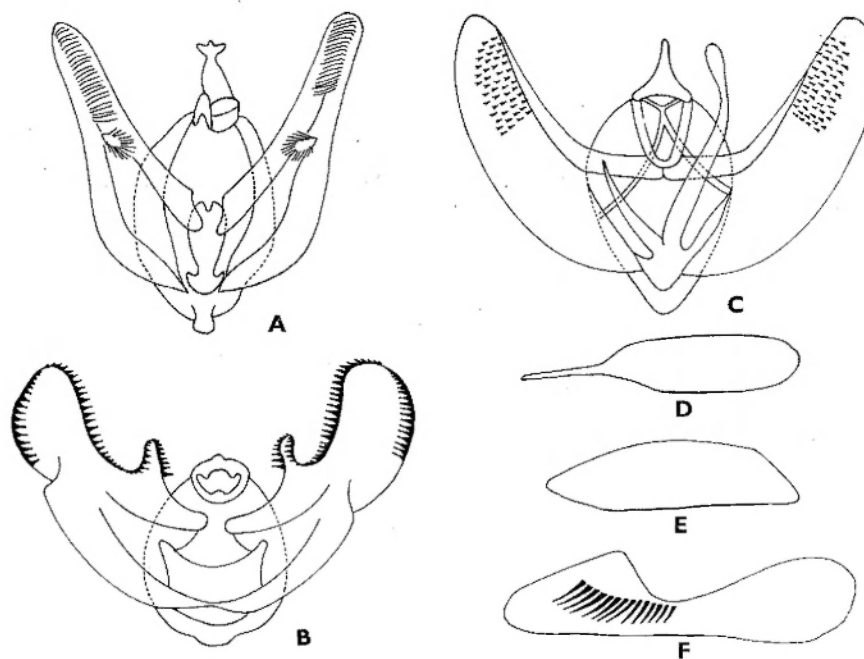
87. ábra. *Chondrosoma fiduciarium* ANKER A: ♂ és B: ♀ (Eredeti)

A palearktikus és nearktikus elterjedésű nembe mindössze 4 palearktikus faj tartozik. Közülük egy fordul elő Európában és hazánkban is. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje szürkészöld, tora sötét szürkészöld, fekete csíkokkal. Potroha oldalt zöldes, felül zöldesbarna, fekete foltokkal. Elülső szárnya szürkészöld, elszórt fehér pikkelyekkel. Hátsó szárnya szürkésfehér, elszórt zöld pikkelyekkel. Az elülső szárnyon három, a hátulsón két halvány, elmosódott, szürkészöld harántsáv fut. A fonák hasonlít a szárnyak felszínéhez, de elmosódottabb. Rojtja hosszú, szürkészöld, vékony fehér csíkokkal (89. ábra). 38—44 mm. Nősténye szárnyatlan (86. ábra: B).

Elsősorban Közép-Európában gyakoribb, de Angliában is előfordul. Keleten az Urálig terjedt el. Szinte mindenütt csak helyenként megjelenő faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt, elsősorban tölgyesekben gyakori. Egy nemzedéke általában II—III-ban repül. Enyhe időjárás mellett I-ben is megjelenhet, de ilyenkor repülése csak II. végéig tart. Kivételesen már XI—XII-ben is repülnek egyes példányok. Hernyója barna, rozsdasárga vagy okker színű rajzolattal. Polifág, lombosfákon él. Bábja telet át [= *pedaria* (FABRICIUS, 1787)] — Zöldes tavaszi-araszoló

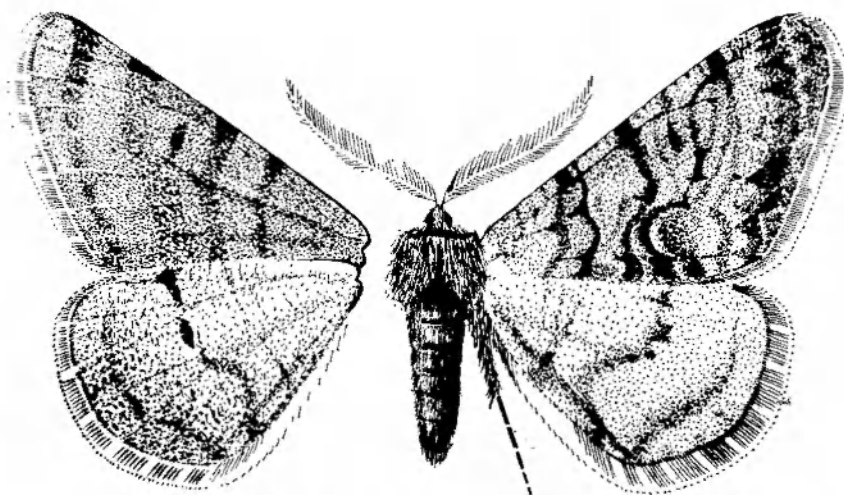
pilosaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

88. ábra. A: *Phigalia pilosaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Angerona prunaria* LINNÉ és C: *Ourapteryx sambucaria* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Phigalia pilosaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, E: *Angerona prunaria* LINNÉ és F: *Ourapteryx sambucaria* LINNÉ aedocagusa (Erecti)

42. nem: *Angerona* DUPONCHEL, 1829

Arcát lesimuló szőrök borítják. A tapogatók rövidek, szőrösek. Nyelve normálisan fejlett. A hímek csápjja kettősen fésűs. Combjai nem szőrösek. A hímek hátulsó lábszárai kiszélesedtek. Az r_1 és r_2 nyeléből ered,* gyakran

89. ábra. *Phigalia pilosaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER FABRICIUS ♂ (Eredeti)

összefügg az *sc*-vel, vagy egyesül is azzal. A hátulsó szárny szegélye többé-kevésbé csipkés (92. ábra: A). A hím ivarszervek felépítése alapján meglehetősen távol esik az alcsalád többi nemétől. Az uncus rendkívül széles, distalisan homorú, a gnathos erőteljes, gyűrű alakú, háromszögletű csúccsal, az aedoeagus elvékonyodó és a valvák fogazottak (88. ábra: B, E).

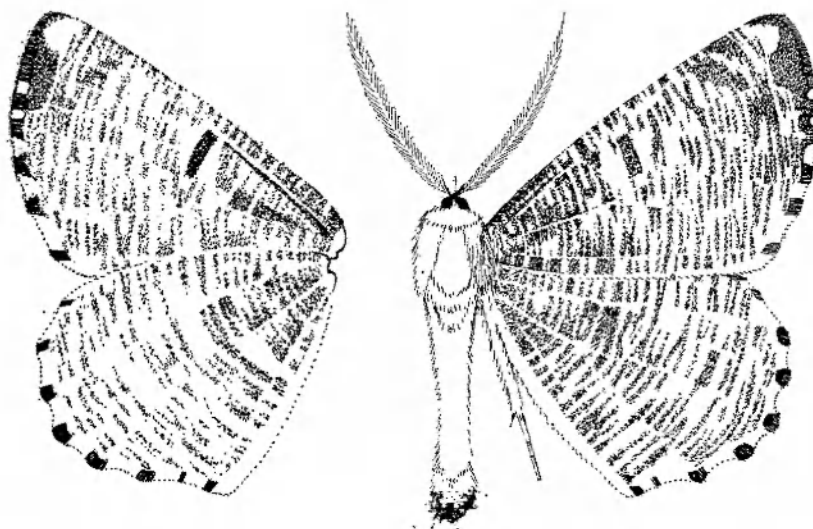
Az Indiában és Észak-Amerikában is elterjedt nembe öt palearktikus faj tartozik, amelyek közül egy fordul elő Európában és hazánkban is. Gazdaságilag közömbösek.

- — Az imágó színe és rajzolata igen változékony. A hímek feje sötétebb, tora világosabb vörösbarna, potroha sárgás, barna foltokkal. Torát finom szőrzet borítja. Az elülső szárny szegélye ép, a hátulsóé enyhén csipkés. A szárnyak alapszíne vörösbarna, a hátulsó szárnyé valamivel világosabb, sárgás. A szárnyakon keskeny, barna színű harántvonalkák helyezkednek el, az elülső szárny középterében ritkábban, másutt sűrűbben. A középfoltok mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon hosszúkásak, szélesek, barnák. A fonák bőrsárga, rajzolata fénytelen. Rojtja rövid, barna és sárga, fényes (90. ábra). A nőstények feje és tora világossárga, tora vörhenyes. A szárnyak színe halvány bőrsárga. Rajzolata barna, a vonalkák finomabbak. Sötét színű változatának feje és potroha kakaóbarna, tora sötétbarna. A szárnyak alapszíne kakaóbarna, az elülső szárny középtere, csücstere, valamint a hátulsó szárny középtere vörösbarna, barnán

* Csak a távol-keleti *A. grandinaria* MOTSCHULSKY, 1860 fajnál ered a sejtéből.

vonalkázott. A vörösbarna szín néha teljesen elenyészik, ilyenkor sötét színű az állat, máskor a szárnyfelület nagyobb részére terjed ki. A fonák hasonlít a szárnyak felszínéhez, de halványabb színű (91. ábra). 32—54 mm.

Igen széles elterjedési területű faj. Európától Szibérián keresztül a Távol-Keletig él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte megtalálható, erdős helyeken, kertekben, ligetekben gyakori. 2 nem-

90. ábra. *Angerona prunaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

zedéke V—VII és VII—IX-ben repül. Hernyója sárgás vagy sötétbarna, sávokkal vagy anélkül. Különböző cserjéken él. A hernyó telet át. Bábja fényes fekete, a gyűrűk között barna, karcsú és rendkívül mozgékony — Sárga kökény-araszoló

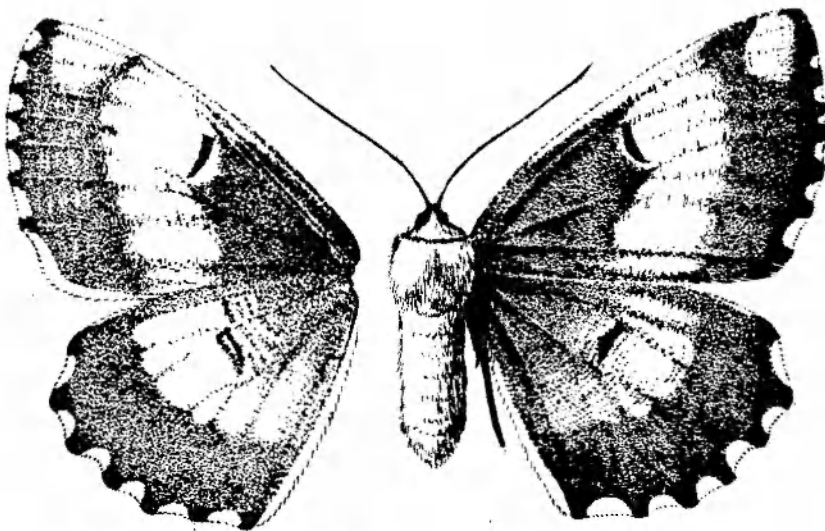
prunaria (LINNÉ, 1758)

43. nem: *Ourapteryx* LEACH, 1814

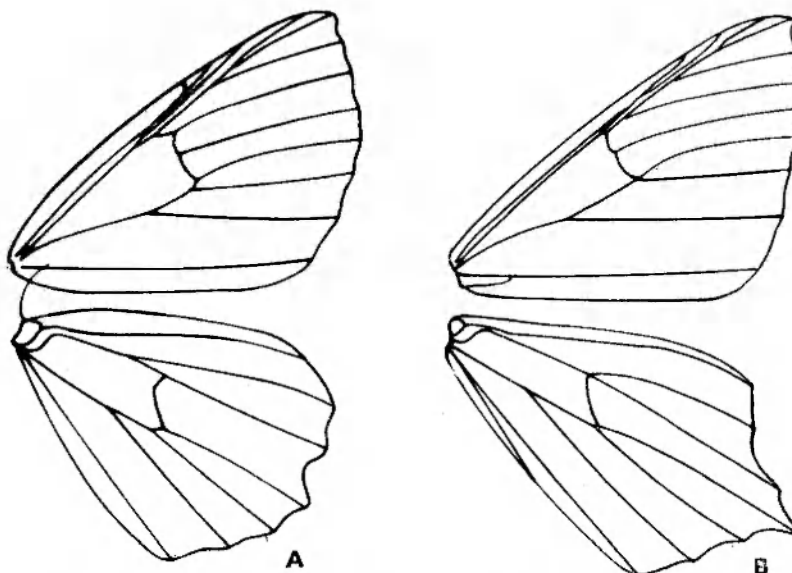
Közepes vagy nagytermetű fajok tartoznak ebbe a sajátos nembe, amelynek alcsalád-rangra való emelését számos morfológiai bélyeg, valamint az ide tartozó fajok életmódja egyaránt alátámasztaná. Arcát rövid, előreálló szőrzet borítja. Tapogatói rövidek vagy közepesen hosszúak. Nemcsak a nőstények, hanem a hímek csápja is egyszerű, fonalas. Melle és combjai sűrűn szőrösek. Elülső szárnyának csúcsa hegyes. Az r_1 és az r_2 egybeesnek, esetleg hosszú közös nyélen ülnek, s az sc -vel kapcsolódnak, néha azzal egyesülnek is (92. ábra: B). A hátulsó szárny csúcsa kiáll, de lekerekített. Az m_3 ér végén farkocská van. A hím ivarszerv sajátossága a ductus inferior hosszú, páratlan aszimmetrikus, jobb oldalra görbült és distalisan tövisekkel borított nyúlványa.

Az aedoeagus hosszú, erőteljes tövisekkel. Az uncus rövid, a gnathos erős, széles, a végén fogazott. A valvák szélesek, egyszerű felépítésűek (88. ábra: C, F).

A pete külső morfológiája nagymértékben eltér a többi, a Geometridae családba tartozó fajétól: inkább a nappali lepkékéhez hasonlít. Ez bizonyos mértékben vonatkozik a hernyó és a báb állapotra is. A hernyó 3. potrohgyűrűjén egy hegyes, az 5. potrohgyűrűn egy lapo-

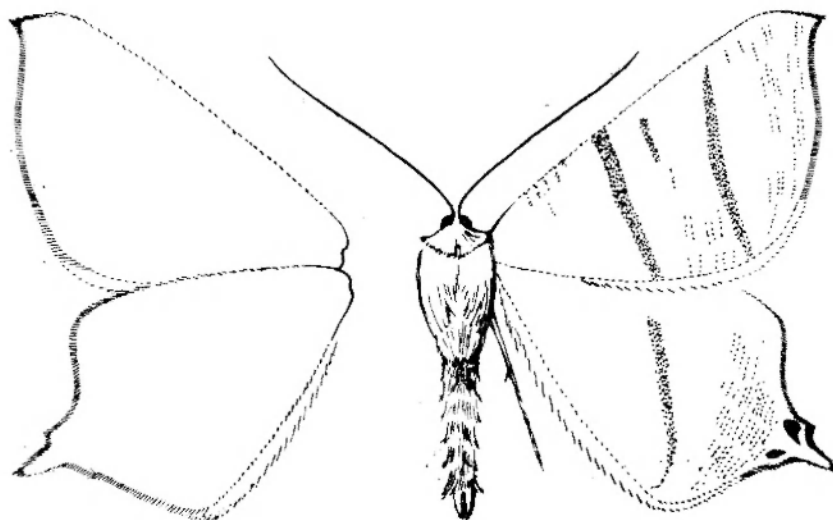
91. ábra. *Angerona prunaria* LINNÉ ♀ (sötét színű változat!) (Eredeti)

92. ábra. A: *Angerona* és B: *Ourapteryx* szárnyerezete (Eredeti)

sabb kitüremkedés van. A báb fényes, selyemszerű szövédékből a lomb között függ. A báb állapot rendkívül rövid.

A mintegy 15 palearktikus fajt magában foglaló nem Európától Japánig, továbbá Tajvanon, a Szunda-szigeteken és Indiában terjedt el. Európában egyetlen faja él, amely Magyarországon is megtalálható. Gazdaságilag közömbösek.

93. ábra. *Ourapteryx sambucaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

- — Feje és tora halvány zöldessárga, torát igen hosszú, hátrasimuló finom szőr fedi. Potroha halványsárga. Elülső szárnyának elülső szegélye — különösen a csúcsnál — ívelt, míg külső szegélye a csúcs alatt enyhén homorú, majd domború. A szárny csúcsa hegyes, kissé sarlószerű. A belső szöglet lekerekített. A hátulsó szárny szögletei kiugróak, de tompák. Az m_3 ér folytatásában levő farkocskák szélesebb alappal indul, és elkeskenyedő nyúlványban végződik. A teljes szárnyfelület egyenletes halvány zöldessárga, selyemfényű. Az elülső szárnyon a belső és a külső harántsáv közel egyenesen és egymással párhuzamosan fut. A külső harántsáv közvetlenül az elülső szegély előtt szakad meg. A hátulsó szárnyon a belső harántsáv mintegy folytatódik, lefutása enyhén domború, a szegélyt nem éri el. A harántsávok színe aranybarna. Az elülső szárny középfoltja keskeny, hosszúka és görbült. A hátulsó szárnyon a farkocskák alapján 2 kis, sötétbarna folt van. Fonákja halvány zöldessárga, fénytelen. A rajzolat alig üt át. Rojtja rövid, aranybarna és zöldessárga (93. ábra). 38—62 mm.

Európában, elsősorban Közép- és Dél-Európában gyakoribb, de nyugaton Spanyolországig, északon pedig Angliáig terjedt el. Keleten az Altaj hegység vidékén is honos. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hegy- és dombvidékeinken sokfelé fogták, de egyedszáma általában alacsony, az Alföldön pedig egyenesen ritka. Leginkább erdőkben, bokros erdőszéleken repül. 1. nemzedéke VI—VII-ben repül, igen ritkán gyér egyedszámú 2. nemzedéke is kifejlő-

dik IX-ben. Hernyója szürkésbarna, alig kivehető hosszanti csíkoltsággal. *Sambucus nigra*, *Clematis vitalba* és más cserjéken él, és áttelel — Fecskefarkú araszoló

sambucaria (LINNÉ, 1758)

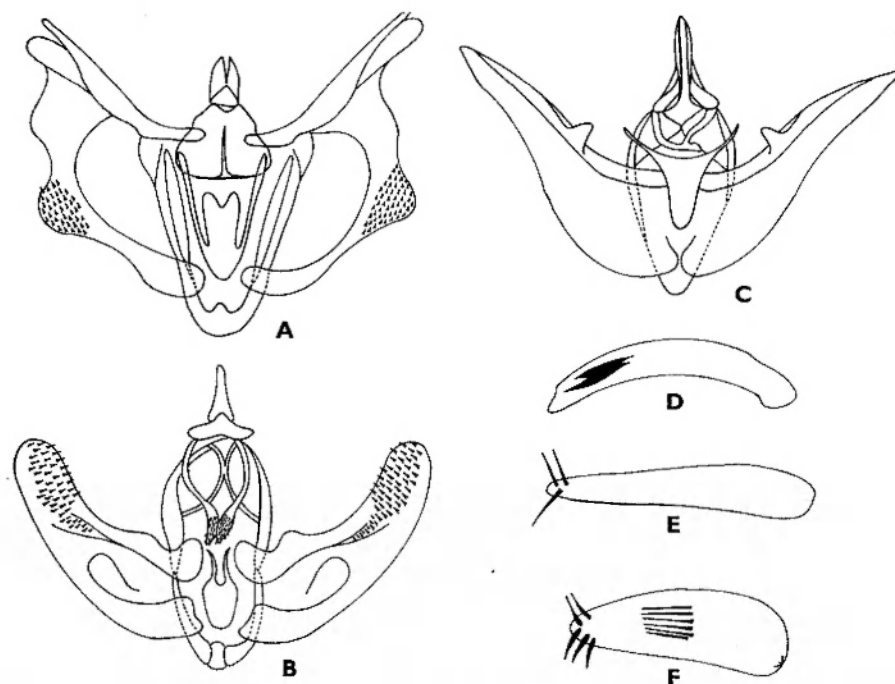
44. nem: Colotois HÜBNER, 1823

Arca szőrös. A csápok alatt egy előreugró szörpamacs van. A tapogatók rövidek. A hímek csápjá kettősen fésűs. A mell és a comb sűrűn szőrös. Az elülső szárnyon az r_1 összefügg az sc -vel, és gyakran az r_2 -vel is. A szárnyak szegélye ép. A nőstények szárnya keskenyebb, mint a hímeké. Bár külső morfológiailag az ide tartozó fajok a *Crocallis* TREITSCHKE nem fajaihoz hasonlítanak, a hím ivarszervek felépítése nagymértékben eltér azokétól. Mindenekelőtt a gnathos hiánya feltűnő: ez az *Abraxiinae* fajokra jellemző tulajdonság. Az uncus és a valvák is mások (94. ábra: A, D).

A palearktikus elterjedésű nembe mindössze 2 faj tartozik. Ezek egyike fordul elő Európában és hazánkban is.

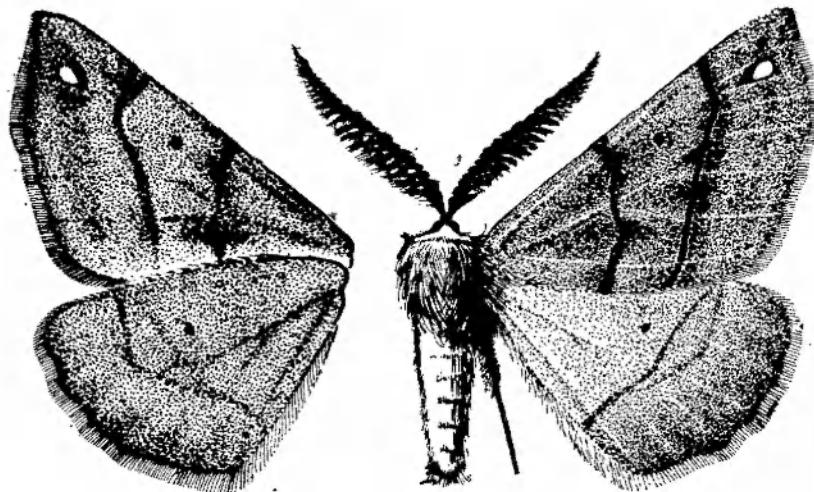
A nem egyetlen hazai faja, a *Colotois pennaria* LINNÉ tömegszaporodásakor a lombfelület jelentős csökkentésével nemcsak az erdei fákon, hanem a gyümölcsösökben is érzékeny károkat okozhat.

— — Feje vörösbarna, szőrös, homlokán felálló szörpamacs van. Válla vörösbarna, tora sárgás, és hosszú, finom szőrrel fedett. Potroha

94. ábra. A: *Colotois pennaria* LINNÉ, B: *Crocallis tusciaria* BORKHAUSEN és C: *Odontopera bidentata* CLERCK ♂ ivarszerve — D: *Colotois pennaria* LINNÉ, E: *Crocallis tusciaria* BORKHAUSEN és F: *Odontopera bidentata* CLERCK aedoeagusa (Éredeti)

sárgásbarna. Farpamacsa sárgás. A szárnyak szegélye ép. Elülső szárnyának színe vörhenyes, vörösbarna, a harántsávok szürkésbarnák. A belső harántsáv kissé elmosódott és többszörösen megtört, a külső harántsáv élesebb, az elülső szegélynél megtört, különben egyenes lefutású. A tőtérben, a szegélytérben és kisebb mértékben a középtérben barnásszürke, szabálytalan alakú foltok helyezkednek el. A csúcs előtt apró, fehér folt van. A hátulsó szárny halvány barnás-

95. ábra. *Colotois pennaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

sárga, a szegély felé sötétedő. A harántsáv szürkésbarna, lefutása egyenes. A középfolt mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon kerek, szürke. Fonákja halvány barnássárga, a harántsávok és a középfoltok barnásszürkék. Rojtja az elülső szárny külső szegletén hosszú, különben közepesen hosszú, barna vagy sárgásbarna, illetve sárga (95. ábra). 35—45 mm.

Európában — elsősorban Közép-Európában — továbbá Kisázsiaiban és a Transzkaukázusban elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt előfordul, tölgyesekben és vegyes erdőkben esetenként tömegesen lép fel. Egyetlen nemzedéke IX. végén vagy X. elején kezd repülni, a legnagyobb egyedszámot általában X. második felében éri el. Rajzása XI. közepéig tarthat. Hernyója szürkésrózsaszín, okkersárga foltokkal, anális csúcsa vöröses. Tölgyön és más lombosfákon él. A pete telet át — T o l l a s c s á p ú a r a s z o l ó

pennaria (LINNÉ, 1761)

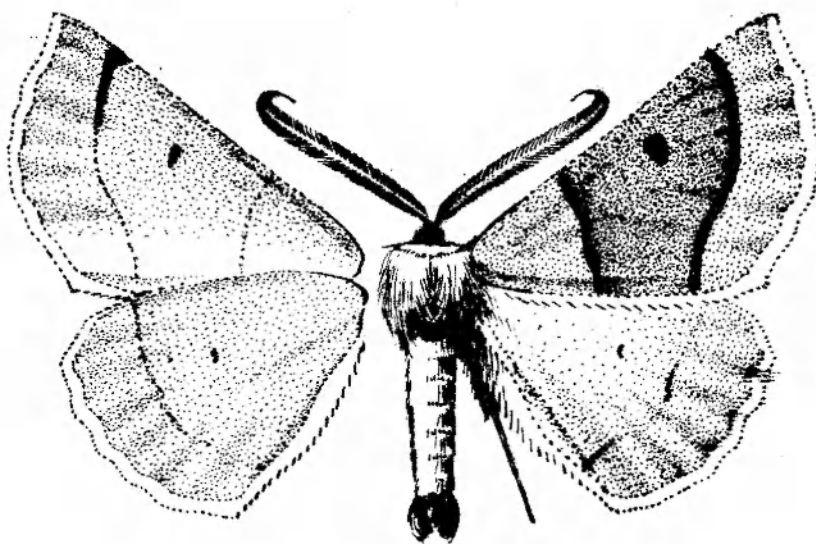
45. nem: *Crocallis* TREITSCHKE, 1825

Külső morfológiai bélyegeit tekintve az előző nemmel mutat rokonságot. Nyelve rövidebb. A szárnyak szegélye ép vagy csak egy kissé hullámos. Az r_2 összefügg vagy egyesül az r_1 -gyel és az r_{3+4} nyelével. Az ivarszervek felépítése

a *Odontopera* STEPHENS nemre emlékeztet, bár az erőteljes és az alapján igen széles costa, az ugyancsak széles valvák, valamint az aedoeagus kisebb-nagyobb eltéréseket is mutat (94. ábra: B, E).

A kicsiny, palearktikus elterjedésű nem elsősorban Európában, Észak-Afrikában és a Közel-Keleten terjedt el. A 3 európai faj közül 2 Magyarországon is előfordul. Az ide tartozó fajok gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) A belső harántsáv többé-kevésbé egyenletes lefutású. Feje kissé vörhenyes sárga, tora és potroha világossárga. Torát hosszú szőrzet borítja. Szárnyainak alapszíne sárga; az elülső szárny tőtere és a hátulsó szárny világosabb sárga, az elülső szárny szegélytere pedig

96. ábra. *Crocallis elinguaris* LINNÉ ♂ (Eredeti)

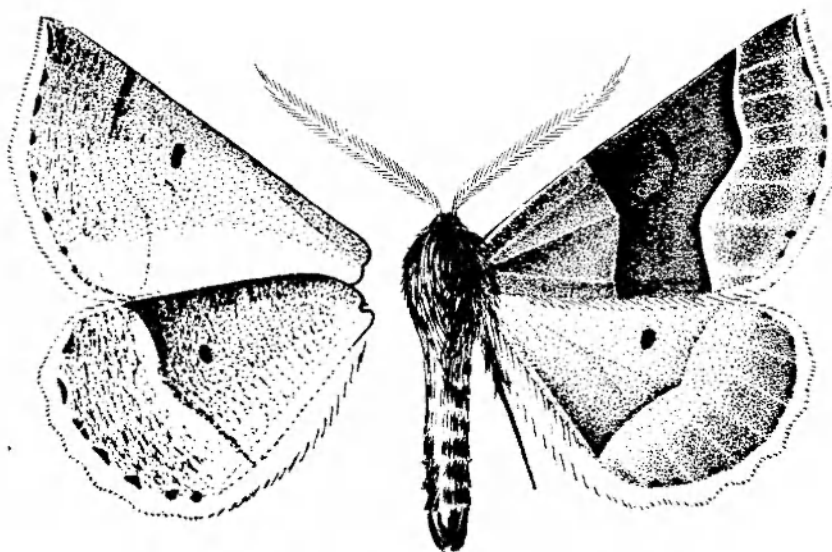
vörösbarna pikkelyekkel behintett. Az elülső szárny középtere barna. A harántsávok barnák. A belső harántsáv az elülső szegélyre merőleges, lefutása egyenes. A külső harántsáv ívelt, elülső részén homorú, majd domború. A középfolt az elülső szárnyon igen nagy, sötétbarna, belseje világosabb, alakja hosszúkás. A hátulsó szárnyon a középfolt kicsiny, kerek, barna. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárny szegélyét apró fekete pontok kísérik. Fonákja halvány barnás-sárga, a hátulsó szárny sűrűbben, az elülső ritkábban barna pikkelyekkel behintett. A középfoltok és a külső harántsáv jól látszanak. Rojtja közepesen hosszú, fényes, sárga (96. ábra). 34–40 mm.

Európa nagy részén, „Örményországban” és az Altaj hegységben, valamint Szibéria keleti területein elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Erdős helyeken országszerte elterjedt, erdőszéleken, irtásokon, erdei tisztásokon, valamint kertekben, elsősorban hegyvidéki területeken általában nem gyakori. Egyetlen nemzedéke VII–IX-ben repül. Hernyója elől vékony,

hátrafelé megvastagodó, világos sárgásbarna vagy sötétbarna, sötét színű rajzokkal és gerincsávval. Különböző lombosfákon és cserjéken él. A pete telét át — Sárga sávossal szaló

elinguaria (LINNÉ, 1758)

- 2 (1) A belső harántsáv a középtér irányába kiugrik. Feje sötét vörösbarna, hosszú, finom szőrzettel borított tora szürkésbarna, potroha sárgásbarna. A szárnyak szegélye egészen enyhén hullámos. Az elülső szárny tő- és szegélytere vörhenyesbarna, középtere sötétebb. A harántsávokat fehéres árnyék kíséri. A belső harántsáv kiugrik a közép-

97. ábra. *Crocallis tusciaria* BORKHAUSEN ♂ (Eredeti)

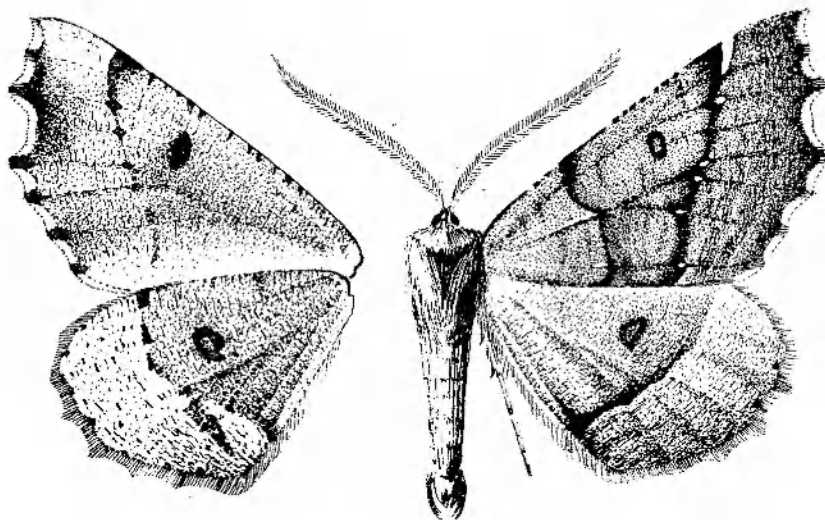
tér irányába, a külső harántsáv elülső részén homorú, majd kiugrik a szegélytér felé, ezt követőleg ismét homorú. A középfolt hosszúkás, sötétbarna. A hátulsó szárny halvány szürkésbarna, a középfolt kerek, elmosódott, szürke. Fonákja halvány sárgásbarna, selyemfényű, a külső harántsáv és a középfoltok jól látszanak. Rojtja közepesen hosszú, az elülső szárnyon vörhenyesbarna, a hátulsón halvány szürkéssárga (97. ábra). 38—46 mm.

Csaknem egész Európában előfordul, de lokális. Keleten a Transzkaukázusig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a Dunántúl és az Északi-középhegység területén több helyen gyűjtötték, de eléggé ritka. Egyetlen alföldi adata van csak (Tass). Általában melegebb domb- vagy hegyoldalakon elterülő erdők széléről, völgyekből került elő. Egy nemzedéke VIII—IX-ben repül. Hernyója barna, háta sötétebb színű. Elsősorban kőkényen él. A pete telét át

tusciaria (BORKHAUSEN, 1793)

46. nem: *Odontopera* STEPHENS, 1831

Arca szőrös. Tapogatója közepesen hosszú, alul szőrös. Nyelve fejlett. A hímek csápja általában kétszeresen fésűs. A mell és a comb sűrűn szőrösek. Az elülső szárny külső szegélye csipkézett. Az r_1 nem függ össze az sc -vel, az r_2 a sejtből ered, és gyakran szabadon fut. Sok esetben a hátulsó szárny szegélye is csipkés. A hím ivarszerv felépítése az *Ennomos* TREITSCHKE nemmel való rokonságra utal. A valvák keskenyek, végükön hegyesek, a costa közepén ujjszerű nyúlvány ered, a ductus inferior folytatása (furca) előrehajló, kihegyezett, az uncus hosszú, keskeny, a gnathos erőteljes, distalisan fogazott, az

98. ábra. *Odontopera bidentata* CLERCK ♂ (Eredeti)

aedoeagus a végén tüskéket visel, benne pedig cornutusok vannak. A saccus keskeny s legömbölyített (94. ábra: C, F).

A nem mintegy 10 faja a Palearktikumban és Észak-Indiában, valamint Tajvan szigetén honos. Közülük mindössze 2 európai elterjedésű, és 1 él hazánkban is; a fajok nagyobb része a Távol-Keletről és Délkelet-Ázsiából ismert. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje szürkésbarna, tora kissé sötétebb színű. Potroha sötétbarna, sárgás behintéssel. Torát hosszú, finom szőrzet borítja. Az elülső szárny külső szegélye csipkés, az m_1 és m_3 ereknél feltűnőbb kiugrás van, közte a szegély homorú. A hátulsó szárny szegélye kissé hullámos. Az elülső szárny sötétbarna, a tő- és a szegélytér szürkés, a középtér sárgás. A harántsávok sötétszürkék, a belső szegély irányába összetartók. A középfolt kicsiny, barna, hosszúkás, kerete fekete. A hátulsó szárny halványabb szürkésbarna, fénye sárgás. A harántsáv sötétszürke, elmosódott. A középfolt hosszúkás, kerete elmosódott, sötétszürke színű. Fonákja világos színű, a szegélytér drapp, a tő- és középtér szürkésdrapp. A középfoltok és a külső harántsáv erőteljes sötétszürke. Rojtja rövid, az elülső szárnyon sötétbarna, a hátulsón sárgásbarna (98. ábra). 32—42 mm.

Széles területen elterjedt faj; csaknem egész Európában, a Szovjetunió területének nagy részén, Közép-Ázsiában, Kelet-Szibériában és Japánban honos. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a nyugati határszélen és az Északi-középhegység egyes pontjain gyűjtötték. Lomberdőkben — különösen ahol sok a cserje —, erdei tisztásokon, láperdőkben, kertekben és ligeterdőkben egyaránt megtalálható, de ritka. Egyetlen nemzedéke V—VI-ban repül. Hernyója rendkívül változékony: okkerszínű, rózsaszínes vagy szürkésbarna, gyakran zöldes rajzolatú és foltokkal. Polifág, különböző lombosfákon él. Bábja gubóban telel át — *B a r n a c s i p k é s a r a s z o l ó*

bidentata (CLERCK, 1759)

47. nem: *Selenia* HÜBNER, 1823

Arcán előreugró szőrpamacs van. Tapogatói közepesen hosszúak és szőrösök. A hímek csápja kettősen fésűs, a nőstényeké fűrészkes. A combok szőrösök. A hátulsó lábszárakon minden tüske megvan. Az r_1 és az r_2 általában szabadok. Az m_1 az r_{3+5} nyeléből ered. Az elülső szárny külső szegélye az m_3 -nál erősen kiugrik, mögötte kissé homorú. A hátulsó szárny szegélye szabálytalanul, cikcakkban fut. Az ivarszervek felépítése igen hasonlít az *Ennomos* TREITSCHKE nem fajaiéhoz.

Hernyója fiatalon a *Biston* LEACH, majd az *Ennomos* TREITSCHKE nem fajainak hernyóihoz hasonlatos. A báb a következő neménél sűrűbb, erősebb szövődékben fekszik, levelek, moha között vagy a földben, s áttellel. Az imágók nappal megtévesztésig hasonlítanak levelekhez.

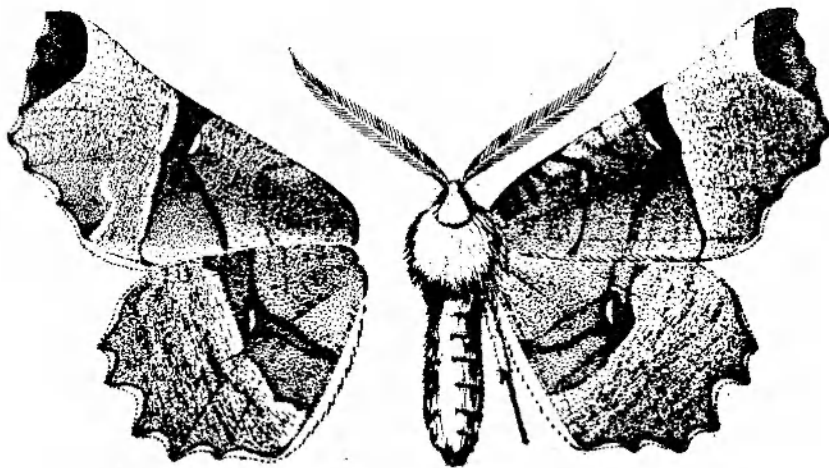
A palearktikus elterjedésű csoport 8 faja közül 3 fordul elő Európában és hazánkban is. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (4) Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon jól látható, hold alakú középfoltok vannak.
- 2 (3) A külső harántsáv csaknem egyenesen fut, csak egy enyhe törése van az m_3 érnél. Feje halvány barnássárga, válla vörhenyes, tora és potroha sárgásbarna. Torát szőrzet fedi. Az elülső szárny külső szegélye az m_3 érnél tompán kiugrik, a szegély ezenkívül is enyhén csipkézett. A hátulsó szárny csipkézettsége a feltűnőbb; az m_1 és m_2 erek között különösen kifejezett a homorú karéj. A szárnyak alapszíne sárgásbarna, az elülső szárny csúcsterében, középterének elülső felében és a tövén, valamint a hátulsó szárny középterében vörhenyes. A középfoltok fehérek, ezüstös fényűek, hold alakúak, szegélyük az elülső szárnyon barna, a hátulsón feketésbarna. A fonák hasonló színű és rajzolatú, mint a szárnyak felszíne, de élénkebb. Rojtja rövid, sárgásbarna (99. ábra). Első nemzedékű hímek: 28—36 mm, nőstények: 30—38 mm, második nemzedékű hímek: 25—33 mm, nőstények: 27—33 mm.

Európában, Kisázsiaiban és Közép-Ázsiában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt előfordul és gyakori, különösen ritkás lomberdőkben, bokros területeken és kertekben. 2 egybefolyó nemzedéke IV-től VIII. végéig repül. Hernyójának színe szürkésbarna, rózsaszínes barna vagy barnászöld. Tölgyön, különböző lombosfákon és cserjéken él. A báb telel át (= *lunularia* (HÜBNER, 1788), *delunaria* (HÜBNER, 1799), *sublunaria* (STEPHENS, 1831)) — *H o l d a s a r a s z o l ó*

lunaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 3 (2) A külső harántsáv az m_3 érnél erősen beugrik a középtér felé. Az 1. nemzedék feje drapp, tora vörhenyesbarna, hosszú, finom szőrzettel borított, potroha fényes sötétbarna. Az elülső szárny elülső szegélye különösen a csúcs és az m_3 ér között csipkézett. A kiugrás az m_3

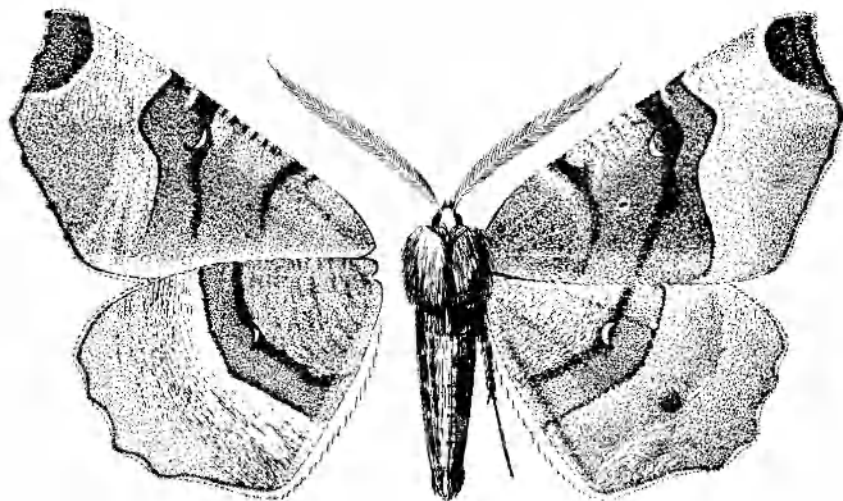
99. ábra. *Selenia lunaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

érnél kifejezettebb, mint az előző faj esetében. A hátulsó szárny szegélye kevésbé csipkézett, mint az előző fajon, az m_1 és m_2 erek közötti beugrás kevésbé mély. A szárnyak színe a tőtől a külső harántsávig, valamint az elülső szárny csúcsterében sötétbarna. A szegélytér drapp, a szegélyek mentén barnás. Az elülső szegély mentén a középtér is drapp. Az elülső szárny szegélyterében kisebb, a hátulsóéban nagyobb sötétbarna folt van. A középfoltok hold alakúak, ezüst színűek, keretük barna. Fonákjának színe és rajzolata hasonló. Rojtja rövid, barna. A 2. nemzedék sokkal világosabb színű, a rajzolata kevésbé erőteljes, a szárnyak szegélye alig csipkés. Az elülső szárnyak színe a tő- és középtérben sötétebb, a szegélytérben világosabb vörhenyesbarna, némi rózsaszín behintéssel. A belső harántsáv domború, a külső harántsáv erősen megtört, a törés alatt homorú. A harántsávok színe barna. A csúcstér vörösesbarna. A hátulsó szárny sárgásbarna, a harántsáv megkettőzött és szürkésbarna. A hold alakú középfoltok keskenyek. Fonákja élénk színű sárga, sárgásbarna és rózsaszín. Rojtja sárgásbarna (100. ábra). Első nemzedékű hímek: 28—42 mm, nőstények: 30—36 mm, második nemzedékű hímek: 26—30 mm, nőstények: 30—36 mm.

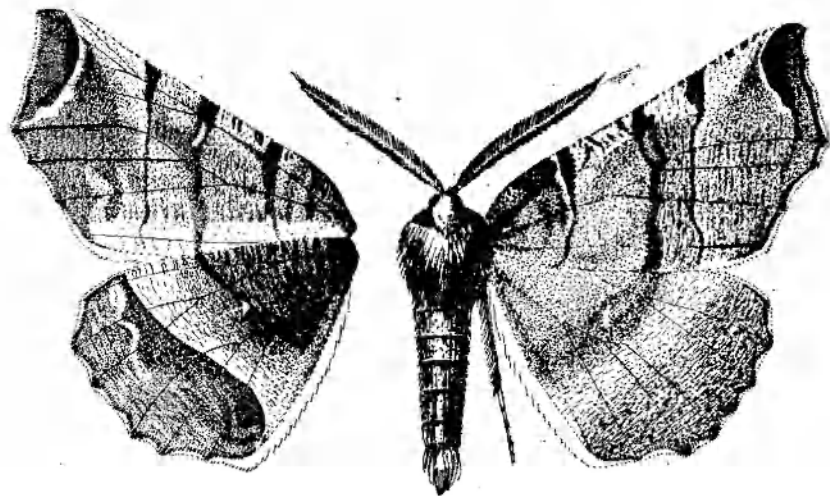
Európában, a Transzkaukázusban, Szibériában és Japánban terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. A két másik *Selenia*-fajhoz viszonyítva nagyobb a nedvesséigénye, ezért hazánkban az Alföldön ritka, a hegy- és dombvidékeken viszont eléggé gyakori. 2 egybefolyó nemzedéke III. végétől IX. elejéig repül. Hernyója rózsaszínes barna, szürkén márványozott. Különböző lombosfákön él. A báb telet át — N é g y f o l t o s h o l d a s a r a s z o l ó

tetralunaria (HUFNAGEL, 1767)

- 4 (1) A középfoltok legfeljebb csak a szárnyak fonákján látszanak. Az 1. nemzedék feje drapp, tora vörösbarna, potroha sárgásbarna. Torát hosszú szőrzet borítja. Elülső szárnyának külső szegélye kissé, a

100. ábra. *Selenia tetralunaria* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

101. ábra. *Selenia dentaria* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

hátsó szárny szegélye egyáltalán nem csipkés. Az elülső szárny szegélye a kiugrás előtt homorú. A szárnyak színe barnássárga, lila és rózsaszín behintéssel. Elülső szárnyának csücsztere vörösbarna, a szárnyon három barna színű harántsáv fut, a hátulsón a harántsávok elmosódottak. Fonákja sokkal sötétebb, sötétbarna és vörösbarna színű, a középfoltok fehérek. Rojtja rövid, fehér és barnás-

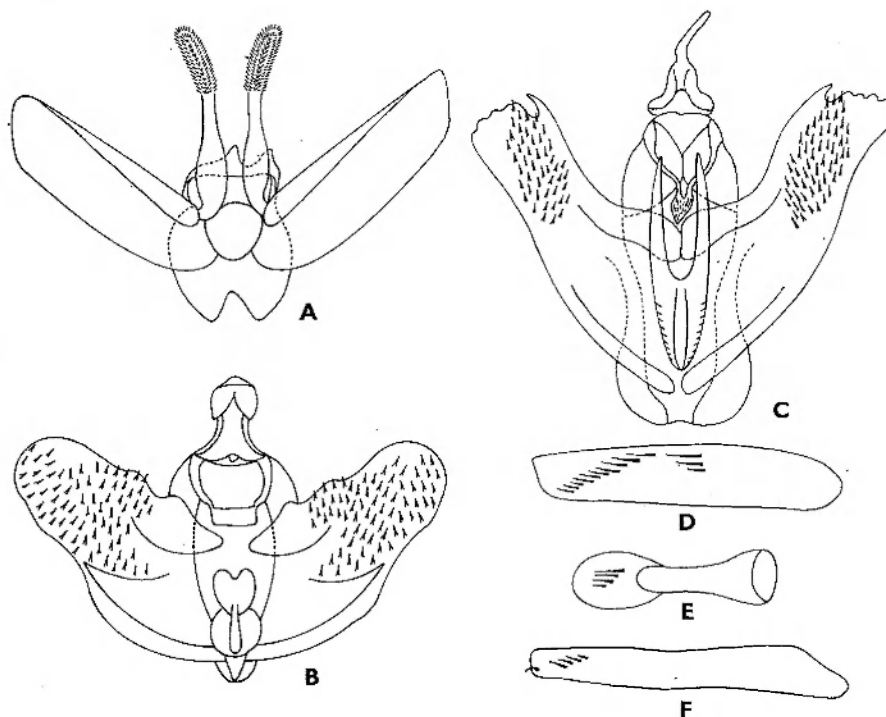
sárga. A 2. nemzedék szárnyainak szegélye ép, az elülső szárny elülső szegélye nem csipkézett. A kiugrás tompa. A szárnyak színe halványabb, sárgásabb. Fonákja élénksárga, barna és vörösbarna színű, rózsaszín behintéssel; a középfoltok hold alakúak, fehérek, a hátulsó szárnyon feketével szegélyezettek. Rojtja sárga (101. ábra). Első nemzedékű hímek: 33—36 mm, nőstények: 30—40 mm; második nemzedékű hímek: 26—32 mm, nőstények: 28—34 mm.

Európában, a Transzkaukázusban és Kelet-Szibériában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országsszerte elterjedt és gyakori, különösen erdős helyeken, parkokban és kertekben. 2 nemzedéke III. végétől V-ig és VI. végétől VIII. közepéig repül. Hernyója narancssárga vagy vörösbarna; különböző lombosfákon él. Bábja telél át [= *bilunaria* (ESPER, 1795), *illunaria* (HÜBNER, 1799)] — K é t f o l t o s h o l d a s a r a s z o l ó

dentaria (FABRICIUS, 1775)

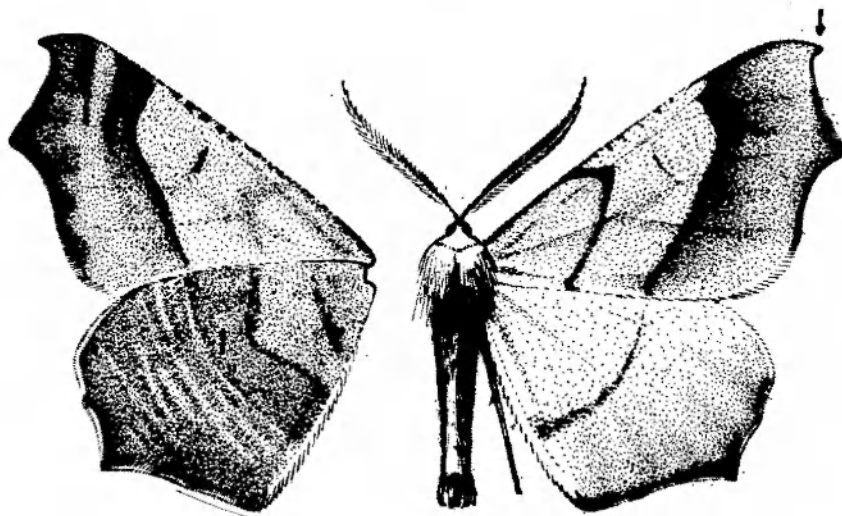
48. nem: *Ennomos* TREITSCHKE, 1825

Arca előreugró, sűrű, felálló szőrzettel borított. Tapogatói hosszúak, szőrösek. Csápja kétoldalt fésűs, a csápok fésűfogai a hímeken hosszúak, a nőstényeken rövidebbek vagy a csáp fűrészes. A mell és a comb sűrűn szőrösek;

102. ábra. A: *Apeira syringaria* LINNÉ, B: *Ennomos fuscantarius* HAWORTH és C: *E. quercinarius* HUFNAGEL ♂ ivarszerve — D: *Apeira syringaria* LINNÉ, E: *Ennomos fuscantarius* HAWORTH és F: *E. quercinarius* HUFNAGEL aedoeagusa (Eredeti)

gyakran a lábszárak is. A hátulsó lábszárakon a középső tüskék rövidek vagy hiányoznak. Az elülső szárnyak külső szegélyének lefutása szabálytalan, általában az m_3 érnél kiugrik, a kiugrás alatt pedig beszögellés van. A hátulsó szárnyon kis farkocska van, a szegély ezenkívül is lehet még csipkés. Az erezet

103. ábra. *Ennomos quercinarius* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

meglehetősen változó, mind az 5 radiális ér megvan. A hímek ivarszervében a valva széles, a ductus inferior felé széles, hátul kimetszett vagy hosszú nyúlványokkal ellátott kitinképlet (furca) csatlakozik hozzá. Az erőteljes uncus nem egységes, a gnathos a végén fogazott, míg az aedoeagusban több kitintüske van. Az ivarszervek felépítése alapján a nem két csoportra osztható: *a/* a furca keskenyebb, s hosszú nyúlványai vannak, a gnathos a végén elkeskenyedő (102. ábra: C, F) (*autumnarius* WERNEBURG, *quercinarius* HUFNAGEL) és *b/* a furca szélesebb, nyúlványok nélkül vagy a nyúlványok egészen rövidek, és a gnathos vége széles (102. ábra: B, E) (a többi *Ennomos*-faj).

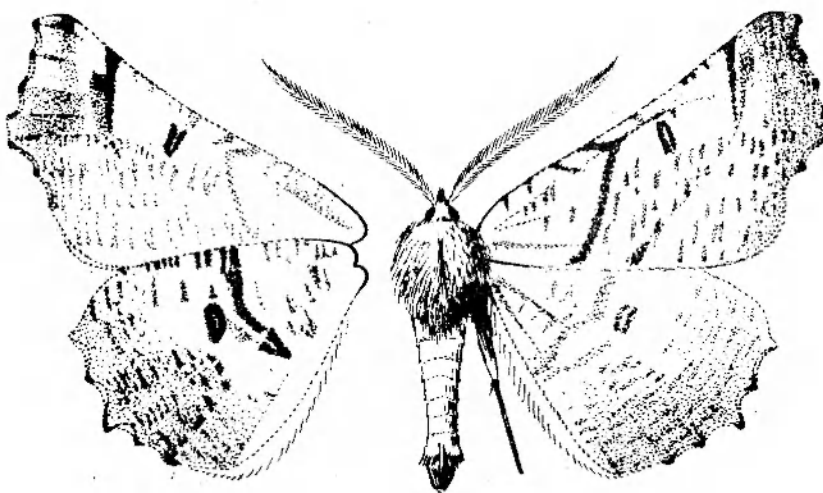
Az ide tartozó, rendkívül jellegzetes megjelenésű fajok száma Európában és Ázsiában nem haladja meg a 10-et. A Palearktikumban, elsősorban Európában, valamint Észak-Amerikában fordulnak elő. Éjjel repülnek, fényre jönnek. Magyarországon 6 faj fordul elő. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (4) A hátulsó lábszárakon a középső tüskék megvannak. Nyelve van.
- 2 (3) Az elülső szárnyon mind a belső, mind pedig a külső harántsáv éles. Feje, tora és potroha sárga, torát hosszú, finom szőrzet borítja. A szárnyak alapszíne sárga, az elülső szárny tőtere és a hátulsó szárny szegélytere enyhén, az elülső szárny szegélytere erőteljesebben barnás. Az elülső szárnyon a harántsávok élesek, színük barna. Az erek egy része, különösen a sejtet alkotók, valamint a csúcserék vörösbarnán fedettek. A hátulsó szárnyon a harántáv keskeny, barna. Az elülső szárny fonákja sárga, a szegélytér, különösen a csúcstér

barna. A középfolt barna. A hátulsó szárny fonákján a tőtér sárga, a szárny többi része barnássárga és márványos. A rojt rövid, barnássárga, fényes (103. ábra). 28—36 mm.

Közép-Európában mindenütt megtalálták, de Nyugat- és Északnyugat-Európában is előfordul. Keleten a Taurusig és a Transzkaukázusig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban inkább a hegyvidékeken él, s nem gyakori. Egyetlen nemzedéke VII—IX-ben repül. Hernyója hosszú, vörösbarna vagy barna, vöröses foltokkal, máskor egyszínű zöld. Tölgyön, nyíren és más lombosfákon él. Bábja zöldes, szárnyhüvelye sárga. A pete telél át [(= *carpinarius* (HÜBNER, 1799))]

quercinarius (HUFNAGEL, 1767)

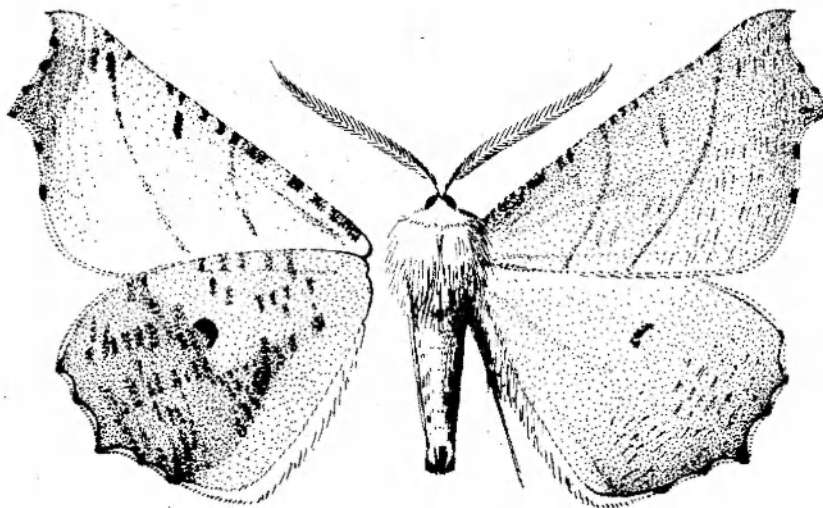
104. ábra. *Ennomos autumnarius* WERNEBURG ♂ (Eredeti)

- 3 (2) Az elülső szárnyon a külső és különösen a belső harántsáv elmosódott. Feje vörössárga, tora sárga, válla vörösbarna, potroha barnássárga. Torát hosszú szőrzet borítja. A szárnyak alapszíne sárga, a szegélytér és különösen az elülső szárny csúcstere vörösbarna. Az elülső szárny halványbarna foltokkal pettyezett. A harántsávok és a középfolt barnák, elmosódottak. A hátulsó szárnyon a harántsáv nem vagy alig látszik. Az elülső szárny fonákja barnássárga, szegélytere és csúcstere barna. A hátulsó szárny sárgásbarna és lilásbarna, a harántsáv erőteljes, a középfolt nagy, belseje lilásszürke. A rojt rövid, sötétbarna és fehér (104. ábra). Hímek: 40—50 mm, nőstények: 42—52 mm.

Európában, Kelet-Szibériában és Japánban elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban erdős helyeken országszerte előfordul. Egyetlen nemzedéke VIII—X-ben repül. Hernyója sötétbarna, s vörösbarnán sávozott. Különféle lombosfákon él. Bábja lilás színű, ritkás szövedékben nyugszik. A pete telél át

autumnarius WERNEBURG, 1859

- 4 (1) A hátsó lábszárakon a középső tüskék hiányzanak. Nyelve nincs vagy csökevényes.
- 5 (5) A hátsó szárny csipkés. Feje fehéressárga, tora citromsárga, potroha barnássárga. A torát borító szőrzet rendkívül finom. A szárnyak alapszíne fehéressárga, a szegélyek mentén sötétebb, barnás. Az elülső szárnyon a harántsávok élesek, színük barna, középfoltja hosszúkas, külső szegélye barna, az erei részben sárgásbarna pikkelyekkel fedettek. A hátsó szárnyon a harántsáv elmosódott. A fonák sárga és

105. ábra. *Ennomos alniarius* LINNÉ ♂ (Eredeti)

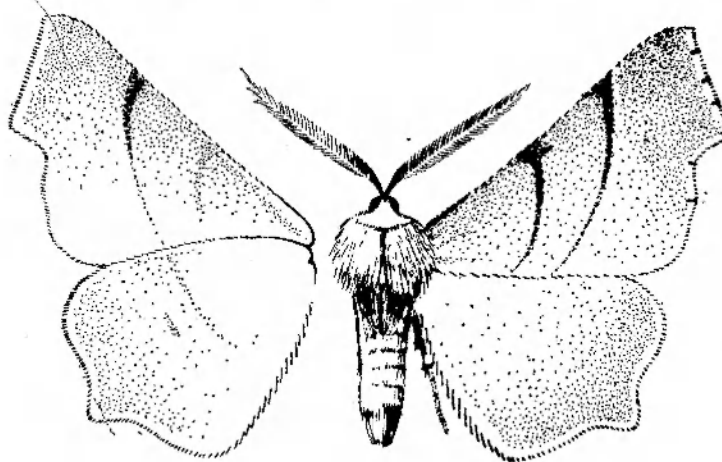
barnássárga, rajzolata határozott, a hátsó szárny márványos, középfoltjai erőteljesek. Rojtja rövid, barna és sárgásfehér (105. ábra). 28—33 mm.

Közép-Európában, Dél- és Észak-Európában, valamint a Szovjetunió európai részén elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig csak a Dunántúl néhány pontján (a Bakony hegység területén és Sopronhorpácson, valamint a Bereg-Szatmári síkon fogták. Egyetlen nemzedéke VII—IX-ben repül. Hernyója hosszú, vékony, barna, felül rózsaszínes, alul zöldes. Elsősorban égeren és nyíren él. Bábozódáskor gubót készít lehullott levelek, moha, fű között. A pete telel át — Éger-levélaraszoló

alniarius (LINNÉ, 1758)

- 6 (5) A hátsó szárny — eltekintve a farkocskától — nem csipkés, legfeljebb rojtja nem egyenlő hosszúságú.
- 7 (8) A szárnyak fonákja teljesen egyszínű, csak a harántsávok ütnek át halványan. Feje és tora fehéressárga, potroha felül ugyanilyen, oldalt sárga. Torát igen hosszú finom szőr borítja. Szárnya halvány

okkerszínű, fénye világos, fehéres, a szegélyek — különösen az elülső szárnyé — kissé sötétebbek. Elülső szárnyán a harántsávok barnák, keskenyek, a hátulsó harántsáv nélküli. Fonákja halvány sárgásbarna, a harántsávok általában csak az elülső szárnyon vannak meg. Rojtja rövid, fehér, illetve sárgásbarna (106. ábra). 25—28 mm.

106. ábra. *Ennomos quercarius* HÜBNER ♂ (Eredeti)

Déli elterjedésű faj, Spanyolországban, Délkelet-Európában, Kisázsiaiban, a Transzkaukázus vidékén és Iránban fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban igen szórványos szárazabb tölgyesekben. Egyetlen nemzedéke VIII—IX-ben repül. Hernyója hosszú, sárgásbarna. Tölgyön él. Bábja levelek között nyugszik. A pete telét át — Tölgy-levélaraszoló

quercarius (HÜBNER, 1809)

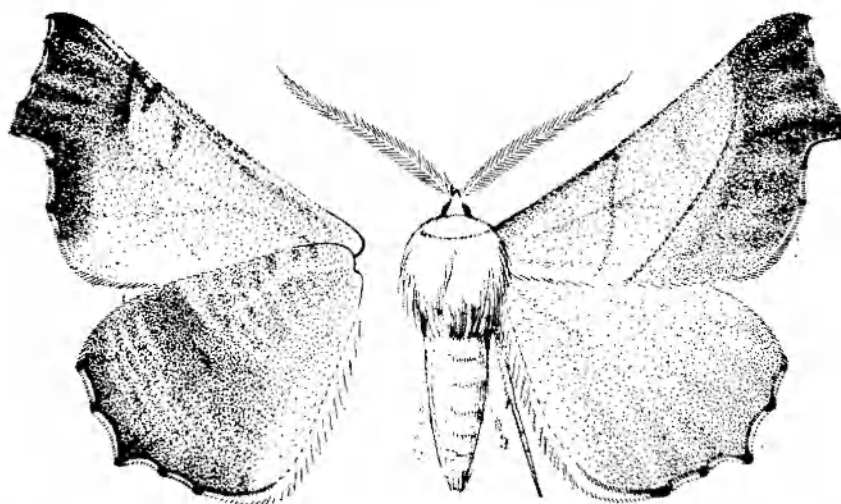
8 (7) Fonákja nem egyszínű.

9 (10) Az elülső szárny szegélytere sötétebb, mint a középtere. A külső harántsáv csaknem derékszögben éri az elülső szegélyt. Feje és tora világosabb, potroha sötétebb barnássárga. Elülső szárnyának tő- és középtere sárga, vörhenyes behintéssel. Szegélytere okkerszínű. Hátsó szárnya a tövén sárga, szegélye felé fokozatosan megy át vörössesbarnába. Az elülső szárnyon a harántsávok keskenyek, barnák, a középfolt hosszúkás, halvány. A hátulsó szárny rajztalan. Az elülső szárny fonákja sárga, a csücsztér lilásbarna, a hátulsó szárny halvány lilásbarna. Rojtja rövid, vörösbarna, illetve fehér (107. ábra). Hímek: 30—33 mm, nőstények: 31—36 mm.

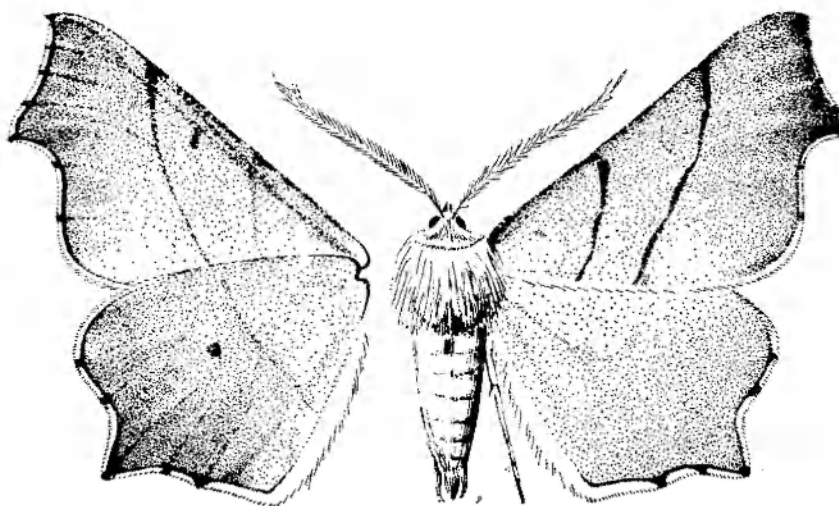
Európában, valamint Észak-Afrikában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban nedvesebb erdőkben, ligeterdőkben, ártereken országsszerte elterjedt. Általában 1 nemzedéke van, amely VII—IX-ben repül, de egyes években és helyeken kétnemzedékes: VI—VII-ben és VIII. végétől X-ig. Hernyója zöld, vörösbarna rajzolatú. Vörösseszürke változata is ismert. Magas kőrísen és fagyalon él. Bábja levelek között, erős szövődékben található. A pete telét át — Kőrís-levélaraszoló

fuscantarius (HAWORTH, 1809)

- 10 (9) Az elülső szárny szegélytere nem sötétebb, mint a középtér. A külső harántsáv hegyesszögben érinti az elülső szegélyt. Feje és tora világossárga, potroha kissé barnás. Torát finom szőrzet fedi. A szárnyak

107. ábra. *Ennomos fuscantarius* HAWORTH ♂ (Eredeti)

108. ábra. *Ennomos erosarius* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

színe sárga, a hátulsóé enyhén barnás. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárnyon a külső szegély kiugrásánál a szegélytér vörhenyes színű. Az elülső szárnyon a harántsávok barnák, határozottak. Fonákja barnássárga, a harántsávok (a hátulsó szárnyon is) és a középfoltok halványak. Rojtja rövid, barna, vörösbarna, sárga, illetve fehér (108. ábra). 30—38 mm.

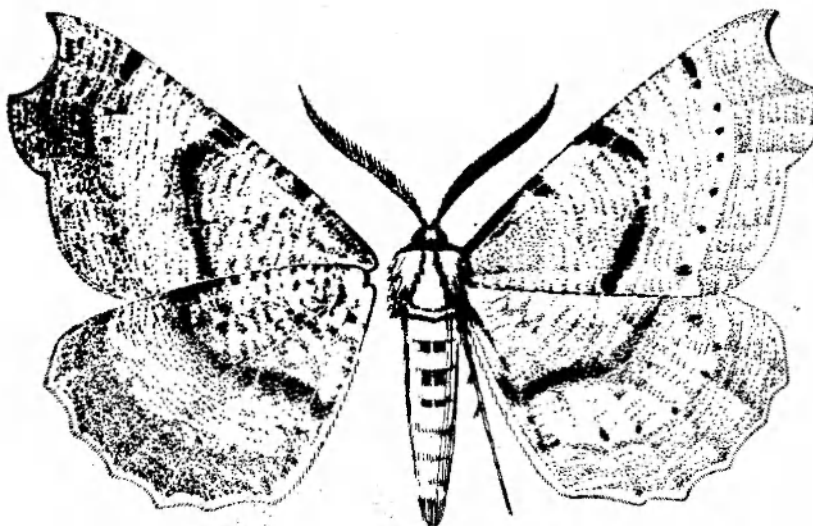
Közép- és Dél-Európában, valamint Kelet-Európában és a Transzkaukázusban elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Erdős, ligetes helyeken országszerte él, gyakori. 1. nemzedéke VI—VII-ben, a 2. IX. elejétől X. közepéig repül. Hernyója hosszú, barna, lila behintéssel, máskor zöldes; tölgyön és más lombosfákon él. Bábja laza szövédékekben, levelek között található. A pete telet át [= *tiliarius* (HÜBNER, 1791)] — H á r s f a - l e v é l - a r a s z o l ó

erosarius (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

49. nem: *Artiora* MEYRICK, 1892

Arcát rövid, felálló szőrök borítják. Tapogatója rövid. Nyelve igen rövid. A hím csápja kétszeresen fűrészes, a nőtényé egyszerű. Az elülső szárny szegélye csipkés, a csúcs és az m_1 között mélyen kivágott. Az r_1 és az r_2 összeolvadt.

A mindössze egyetlen fajt magába foglaló nem Európában terjedt el. Gazdaságilag közömbös.

109. ábra. *Artiora evonymaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

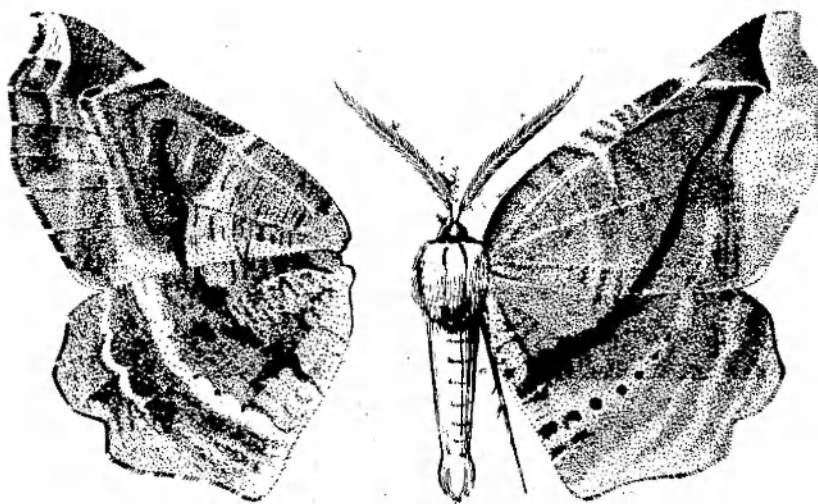
- — Feje barnássárga, válla barna, tora sárga. Potroha sárga, barnán márványozott. Az elülső szárnyak külső szegélye a csúcs alatt (a csúcs és az m_1 között) bevágott, majd az m_1 és az m_2 között kiugrik. A hátulsó szárny szegélye csipkés. A szárnyak alapszíne sárgás halványbarna, a szegélytér sötétebb, a tő- és középtér világosabb színű. Az elülső szárnyon a belső harántsáv széles, szürkésbarna, elmosódott, míg a külső harántsáv keskeny, vörösbarna, amelyet a középtér felől szürkésbarna pontsor kísér. A hátulsó szárny színe és rajzolata megegyezik az elülsőével. Az egész szárnyfelület apró szürkésbarna foltokkal, illetve vonalakkal beszórt, legsűrűbben a szegélytér. Fonákja sötétebb, a rajzolat élénk. Rojtja rövid, sárgásbarna (109. ábra). 24—35 mm.

Nyugat-Európában hiányzik, sőt Svájcban sem fordul elő. Németország legnagyobb részén helyi elterjedésű, Lengyelországból is csak néhány lelőhelye ismert, míg a Kárpát-medencében sok helyen gyakori. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt és olykor gyakori, különösen sziklás domboldalakon, cserjés erdőkben. Egyetlen nemzedéke általában VIII. közepétől IX. végéig repül, de egyes helyeken már VII. végén is megjelenhet. Hernyója szürke, sárga sávokkal és foltosorokkal, amelyeknek a belseje narancs színű. *Euonymuson* él. A pete telel át

evonymaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

50. nem: *Apeira* GISTL, 1848

Számos bélyeg alapján a *Selenia* HÜBNER nemhez áll közel, bár elülső szárnyán a sejt rövid, az r_1 az *sc*-től távol ered, és hátulsó szárnyán az *sc* nem ül nyélen. A hím ivarszerv felépítése azonban meglehetősen elütő: a gnathos alakja egészen szokatlan, középen nem nőtt össze, hanem nagyon hosszú, fogazott nyúlványt képez, míg az *uncus* rövid s a *saccus* széles (102. ábra: A, D).

110. ábra. *Apeira syringaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

A nembe mindössze 10 faj tartozik. Közülük 1 fordul elő Európában, a többi a Palearktikum keleti felében és Indiában él. Gazdaságilag közömbösek.

- — Feje szürkésbarna, tora és potroha okkersárga. Elülső szárnyának külső szegélye a csúc alatt enyhén ívelt, a hátulsó szárny szegélye az m_1 és m_3 erek között beugrik. Szárnyán a színek többé-kevésbé összefolynak; elülső szárnya világos vörösbarna, több-kevesebb lilásszürke árnyalattal. A belső harántsáv elmosódott vagy fehéres rózsaszínű, a külső harántsáv vörösbarna, az elülső szegély közelében hegyesszögben befelé törik. A szegélytér sárgás, a csúcstér lilásszürke, az elülső szegély mentén lilásszürke és vöröses. A csúchhoz rövid fehér sáv fut. A hátulsó szárny valamivel sötétebb, a barna szín

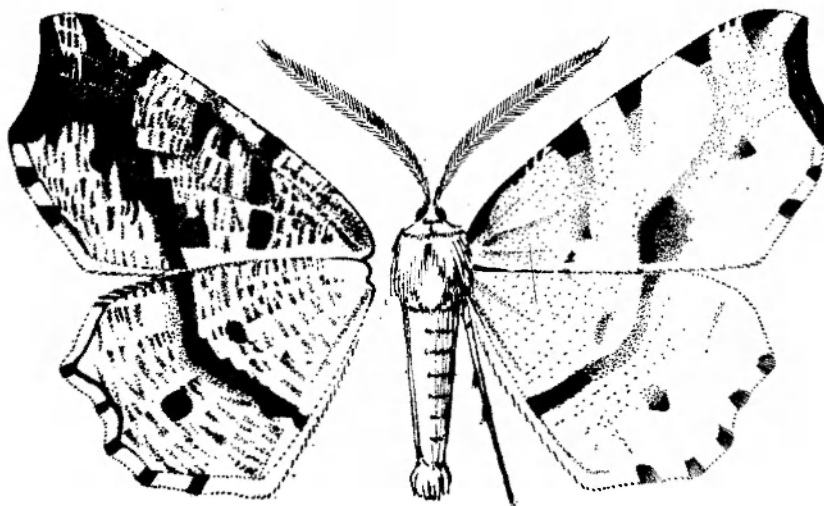
dominál. A harántsáv egyenes, barna színű. A szegélytér és a középtér között fehér csík és sötétbarna pontsor fut. A fonák sötét lilásbarna, világos színnel márványozott, a harántsávok sötétbarnák. Rojtja rövid (110. ábra). Első nemzedékű hímek: 32—36 mm, nőstények: 34—40 mm, második nemzedékű hímek: 25—32 mm, nőstények: 25—34 mm.

Közép-Európában általánosan elterjedt faj, amely Közép-Ázsiában, az Amur és Usszuri vidékén, valamint Japánban is előfordul. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban erdős helyeken, kertek, ligetek körül mindenütt megvan, de eléggé ritka. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója tarka és változékony, legtöbbször okkerszínű, háta sötétebb. Fagyalon, loncon és orgonán él. A hernyó telet át. Bábja sötét gesztenyebarna

syringaria (LINNÉ, 1758)

51. nem: *Therapis* HÜBNER, 1823

Arca előreugró, tapogatói hosszúak, csápja fésűs, de a fésűsfogak nem terjednek a csúcsig. Elülső szárnyán az r_1 és az r_2 szabad. A következő nemmel rokon.

111. ábra. *Therapis flavicaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

Mindössze egyetlen, meglehetősen szűk elterjedésű faja ismert. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje és tora sárga, potroha sárga, zöldesszürke behintéssel. Elülső szárnyának külső szegélye a csúcs mögött homorúan enyhén ívelt. A hátulsó szárny az sc és az m_2 erek között ívelt. A szárnyak alapszíne fényes sárga. A harántsávok elmosódottak, a *Pseudopanthera*

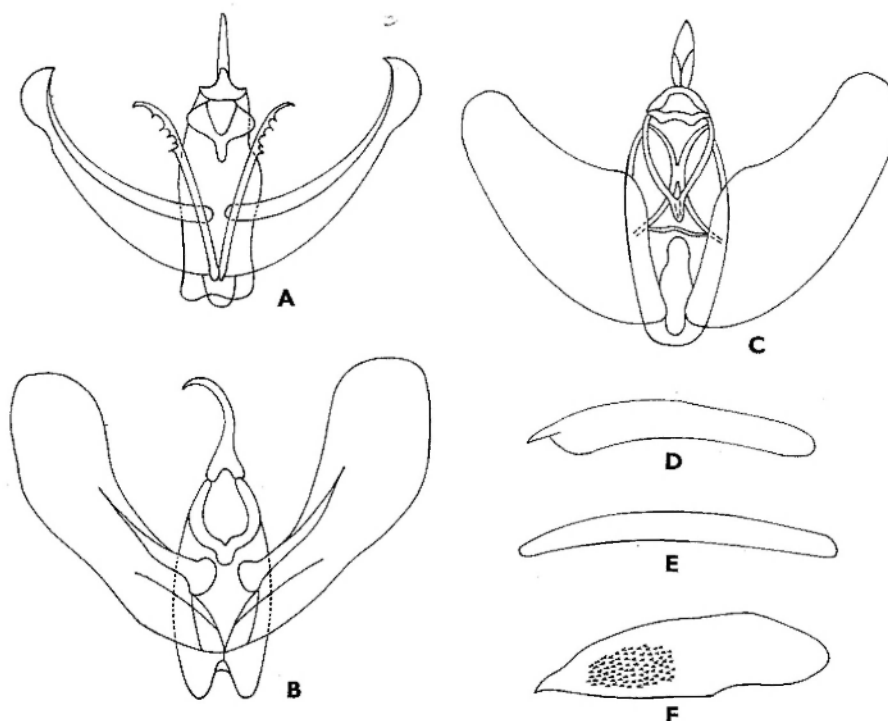
maculana (LINNÉ) fajnál halványabb barna foltok elsősorban a szegély mentén helyezkednek el. Fonákja sárga, a rajzolat, különösen a harántsávok, erőteljesek. Rojtja fényes sárga, illetve barna (111. ábra). 25—28 mm.

Közép-Európa déli részén, Délkelet-Európában, Észak-Iránban és a Transzkaukázusban fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országsszerte elterjedt és többnyire gyakori. Nappal is könnyen felzavarható, éjszaka pedig nagy számban repül mesterséges fényforrásokra. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója rövid, feje mögött elkeskenyedő, színe zöld, sávjai fehérek. Különböző alacsony termetű lágyszárú növényen él. Barna színű bábja telet át

flavicaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

52. nem: *Pseudopanthera* HÜBNER, 1823

Arca nem ugrik ki, tapogatói rövidek, a hímek csápja is egyszerű. Az r_1 kapcsolódik az sc -vel. A hímek ivarszervére jellemző, hogy az aedoeagus hosszú, keskeny, az anellus szőrös, az uncus hosszú, keskeny, hegyes, a gnathos

112. ábra. A: *Pseudopanthera macularia* LINNÉ, B: *Epione repandaria* HUFNAGEL és C: *Opisthograptis luteolata* LINNÉ ♂ ivarszerve — D: *Pseudopanthera macularia* LINNÉ, E: *Epione repandaria* HUFNAGEL és F: *Opisthograptis luteolata* LINNÉ aedoeagusa (Eredeti)

csúcsban végződik, s 4 tüskét visel. A valvák keskenyek és kicsiny szőrpamacsot viselnek. A furca hosszú, felfelé görbült és fogazott (112. ábra: A, D).

A kicsiny, mindössze néhány fajt számláló nem a Palearktikumban és Észak-Indiában terjedt el. A fajok közül csak 1 él Európában. Gazdaságilag közömbös.

113. ábra. *Pseudopanthera macularia* LINNÉ ♂ (Eredeti)

— — Teste sárga, zöldesbarna behintéssel. A szárnyak alapszíne élénk-sárga, zöldesbarna foltokkal. A fonák hasonlít a szárnyak felszínéhez. Rojtja fényes sárga, illetve barna (113. ábra). 26—32 mm.

A Palearktikum nyugati felében elterjedt faj; Európában és Kisázsiaiban fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országsszerte elterjedt, de csak a szárazabb helyeken gyakori, egyes nedvesebb helyeken hiányozhat is. Az imágó nappal repül és fényen csak ritkán jelenik meg. Egyetlen hosszan elnyúló nemzedéke IV. végétől VII-ig repül. Hernyója lapos, zöld színű, fehér sávokkal. Különböző lágyszárú növényeken él. A báb telet át

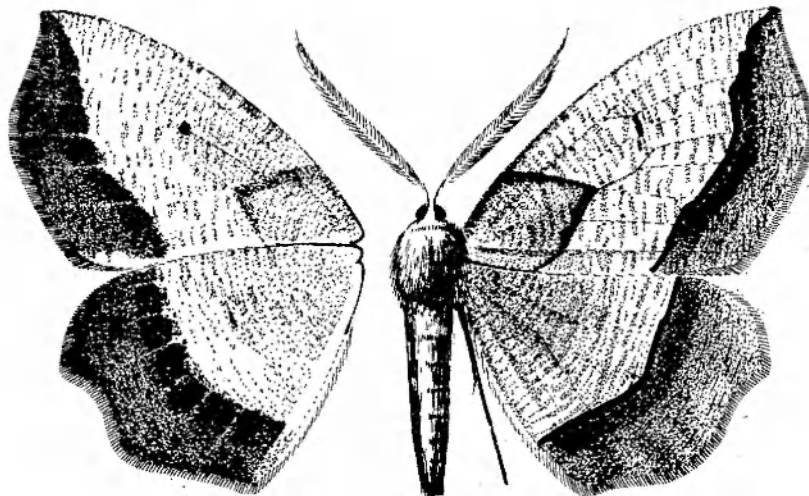
macularia (LINNÉ, 1758)

53. nem: *Epione* DUPONCHEL, 1829

Az arcot lesimuló rövid szőr borítja. A tapogatók rövidek. A hímek csápja kétszeresen fűrészes, a csáp csúcsa egyszerű. Az r_1 az sc -vel összefügg, az r_2 általában az r_{3+4} -gyel egyesül. Az ivarszervek felépítése alapján elsősorban a Közép- és Kelet-Ázsiában elterjedt *Heterolocha* LEDERER, 1853, nemmel áll rokonságban. A hímeken a saccus domború, az uncus hosszú, vékony, az aedoeagusbán nincsenek kitinképletek, a valvák keskenyek (112. ábra: B, E).

A nem fajai palearktikus elterjedésűek, Nyugat-Európától Kínáig fordulnak elő. Közülük mindössze 2 található meg Európában — Magyarországon is —, míg további 5 Ázsiában él. Gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) A harántsáv a hátulsó szárny középvonalában fut. Feje és tora vörössárga, potroha sárga. Az elülső szárny külső szegélye elől homorú, majd kifelé ívelt. A hátulsó szárny szegélye az m_1 és m_3 erek között beugrik. A szárnyak alapszíne okkersárga, az elülső szárnyon több, a hátulsón kevesebb barnásvörös márványozottsággal. Elülső szárnyán a belső harántsáv a középtér felé erőteljesen kiugrik; színe sötétbarna, vöröses árnyékkal. A külső harántsáv a

114. ábra. *Epione repandaria* HUFNAGEL ♂ (Eredeti)

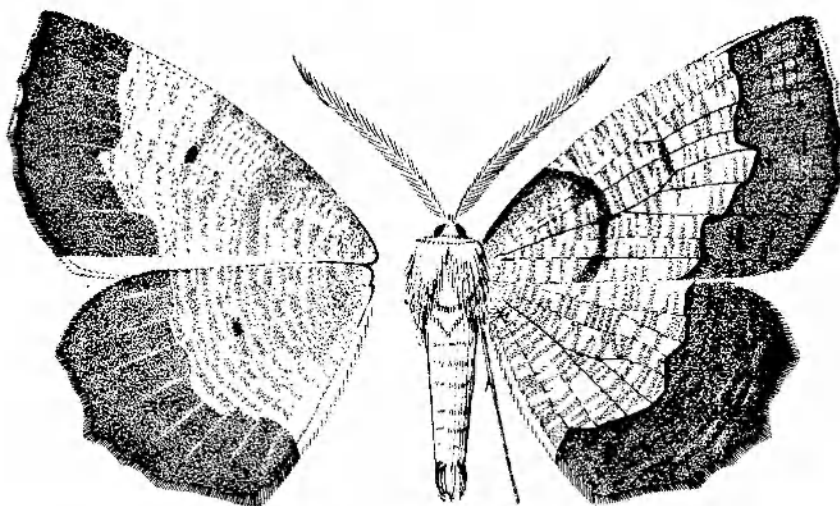
csúcstól indul, és az r_1 , valamint az m_1 között a szegélytér irányába meghajlik. Színe sötétbarna, a középtér felől vöröses, a szegélytér felől lilás árnyék kíséri. A szegélytér szürkésbarna, lilás behintéssel, középvonalában vöröses. A középfolt apró, hosszúkás és csaknem fekete. A hátulsó szárnyon a harántsáv az m_1 és m_2 erek között enyhén a tő felé hajlik. A hátulsó szárny szegélyterének a színe megegyezik az elülső szárnyéval, középfoltja apró, kerek. Fonákja fénytelen sárga, a szegélytér lilásbarna. Rojtja rövid, barna, fényes (114. ábra). 22—25 mm.

Közép- és Észak-Európától a Kaukázus vidékén át az Amurig előfordul, de helyi elterjedésű, és sok helyen hiányzik. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt előfordul és gyakori, különösen folyók árterületein, vízparti növénytársulásokban, kertekben. 2 nemzedéke VI—VII-ben és VIII—X-ben repül. Hernyója barna, sötétszürke hosszanti rajzolattal. Néhány szelvényén világos gerincfoltok, ezen belül fekete rajzolat és fehér pontcskák vannak. A kizárólag éjszaka táplálkozó hernyó kecskefűzön, ritkábban más fűzfajokon is él. Bábja vékony, fényes feketésbarna. A pete telet át [= *apiciaria* (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)] — N a r a n c s s z í n ű c s ű c s k ő s - a r a s z o l ó

repandaria (HUFNAGEL, 1767)

- 2 (1) A hátulsó szárnyon a harántsáv a szegélyhez közel fut. Teste sárga, a tor és potroh érintkezésénél barnás. Az elülső szárny külső sze-

gélye egyenletesen ívelt. A hátulsó szárny szegélye csipkés. A szárnyak alapszíne sárga. Az elülső szárnyon a belső harántsáv az r_1 érnél ugrik ki. A harántsáv barna, a középtér barnán márványos. A külső harántsáv — amely ugyancsak barna színű — jóval közelebb fut a

115. ábra. *Epione paralellaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

szegélyhez, mint az előző faj esetében, továbbá az m_1 és m_3 erek között csaknem a szegélyig kiugrik. A szegélytér lilásbarna, nem vöröses. A sötétbarna középfolt apró. A hátulsó szárnyon a harántsáv többszörösen ívelt. A középfolt éles, de apró. Fonákja sárga, a szegély lilásbarna. Rojtja rövid, barna (115. ábra). 20—25 mm.

Hasonló elterjedésű, mint az előző faj, de Európában az Ibériai-félszigeten is előfordul. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban eddig csak itt-ott, hegyvidéken gyűjtötték, ritka. Egyetlen nemzedéke VI—VIII-ban repül. Hernyója barna, világos sávokkal és az előző fajéhoz hasonló gerincfoltokkal. Kecsefűzön, nyíren és nyáron él. Bábja feketésbarna. A pete telét át (= *vespartaria* auct.) — Vörhenyes csücskös araszoló]

paralellaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

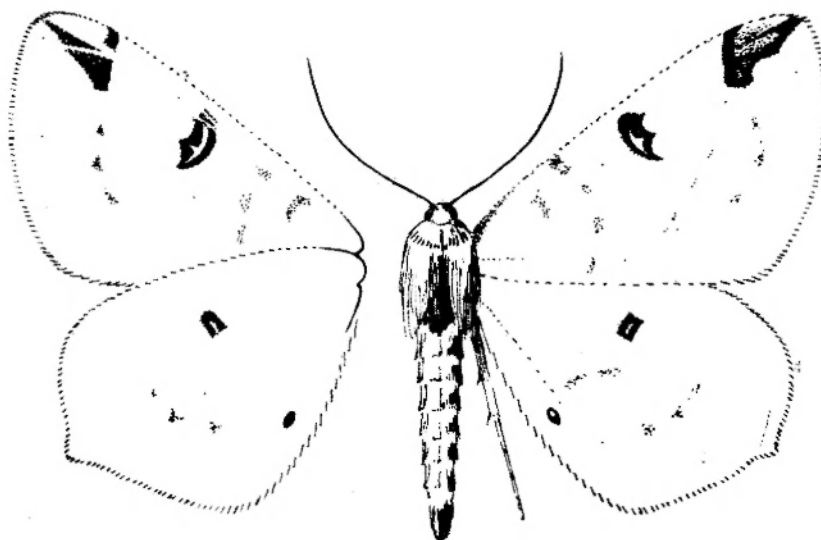
54. nem: *Opisthograptis* HÜBNER, 1823

Az arcot borító rövid szőrök — vagy pikkelyek — lesimultak, és a tapogatók rövidek.* A hímek csápjája egyszerű. A tor alul szőrös. A combok simák vagy kissé szőrösek. Az r_1 és az r_2 közös nyélen ül, sőt gyakran összeolvad. Hím ivarszervén az uncus rövid, a gnathos — amelynek legtöbbször 6 kitinfoga van — vékonyan végződik, a valva egyszerű, lekerekített, a saccus ugyancsak kerek, és az aedoeagus hengeres (112. ábra: C, F).

* Néhány Kelet-Ázsiában előforduló faj pikkelyei felállanak, és tapogatóik hosszúak.

A nem fajai a Paleartikumban és az indo-ausztráliai régió északi felében terjedtek el. Közülük mindössze 1 él Európában, amely hazánkban is megtalálható. Gazdaságilag közömbös.

- — Teste citromsárga. Az elülső szárny elülső szegélye a csúcs közelében erősebben hajlott, míg a külső szegély a csúcs mögött kissé homorú, s ezt követőleg domború; ily módon a szárny csúcsi része enyhén sarló alakú. A hátulsó szárny szegélye az r_3 és m_3 erek között kissé kiugrik. Az egész szárnyfelület citromsárga. Az elülső szárny tövén kicsiny és hosszúkás alakú, az elülső szegély mentén kerekded, míg a csúcson háromszög alakú vörösbarna folt van. A középtérben a

116. ábra. *Opisthograptis luteolata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

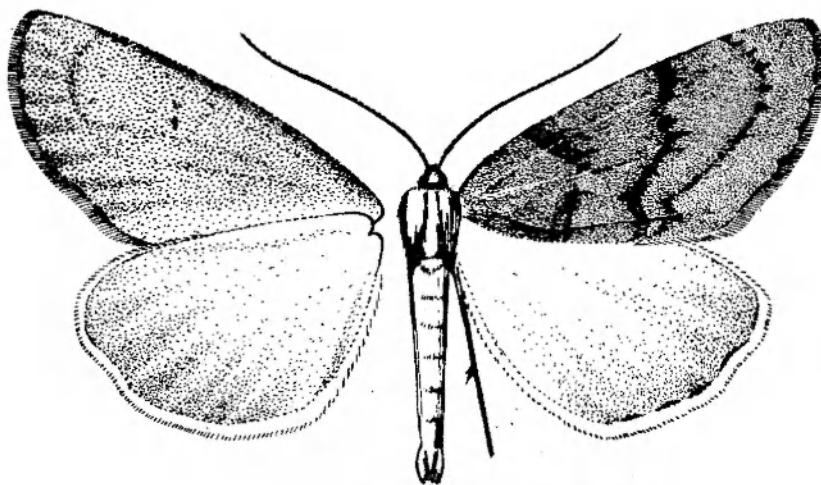
sejtzáró érnél nagyjából hold alakú, kék színű, barnán keretezett hosszúkás folt fekszik. A hátulsó szárnyon a középfolt barna és rendkívül apró. Fonákja halvány citromsárga, a rajzolati elemek halványbarnák. Rojtja igen rövid, sárga (116. ábra). 32—40 mm.

Európában a legészakabbi területeken hiányzik, de délen mindenütt előfordul, továbbá Észak-Afrikában, Nyugat- és Közép-Ázsiában is. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt, a szárazabb helyeken gyakori, egyes nedvesebb területeken viszont hiányozhat. Főképpen ritkás lomb- és keverterdőkben, irtásokban és kertekben fordul elő. 2 nemzedéke V—IX-ben repül. Hernyója változékony, piszkosbarna vagy zöld. Galagonyán, kökényen és más cserjéken, valamint lombosfákon él. A nemzedékek meglehetősen szokatlanul követik egymást: az áttelelő bábokból korán kikelt imágókat a nyár végén — augusztusban — követi a második nemzedék, amelynek hernyói telelnek át, és a következő évben legkorábban júniusban jelennek meg az imágók — Citromsárga araszó

luteolata (LINNÉ, 1758)

55. nem: *Pachynemia* STEPHENS, 1829

Az arcot rásimuló rövid szőrök borítják. A tapogatók közepesen hosszúak. Nyelve jól fejlett. Csápja meglehetősen rövid, a hímé megvastagodott és egyben lemezes, egészen rövid pillákkal. A szárnyak keskenyek. Az *sc* távol esik az r_1 -től, az r_2 szabadon ered, s gyakran összefügg vagy összeolvad az r_1 -gyel vagy az r_{3+4} -gyel. Elsősorban az ivarszervek felépítése sorolja a *Plagodis* HÜBNER és *Petrophora* HÜBNER nemek közelébe. A meglehetősen keskeny

117. ábra. *Pachynemia hippocastanaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

valván itt is megjelenik a jellegzetes szörpamacs, a gnathos rövid és finoman fogazott, a furca tüskéket visel, a sacculus lekerekített, az uncus hengeres, mérsékelten hosszú, distalisan háromágú, az aedoeagus hajlott, és benne hosszú, vékony kitintüske van (120. ábra: A, D).

A palearktikus elterjedésű nemnek egyetlen „biztos” faja ismeretes; a *tibiarius* RAMBUR, 1829* a lepkészeti irodalomban általában a tágabb értelemben vett *Gnophos*-fajok között szerepel, pedig ivarszerveinek az anatómiája a *Pachynemia* STEPHENS nembe utalja. Különböző szerzők egyéb fajokat is ide sorolnak. Magyarországról egyetlen faj tartozik ide. Gazdaságilag közömbös.

- — Feje és tora hamuszürke, potroha sárgásszürke. Az elülső szárny alapszíne hamuszürke, a belső harántsáv halványszürke, ugyanilyen a középteret felező harántsáv is. A külső harántsáv világosabb szürke, az erek mentén sötét vonalkákkal. A hátulsó szárny fehéresszürke, rajztalan. Az elülső szárny fonákja fényes világosszürke, a hátulsóé fehéresszürke. A közepesen hosszú rojt az elülső szárnyon szürke, a hátulsón szürkésfehér (117. ábra). 35—38 mm.

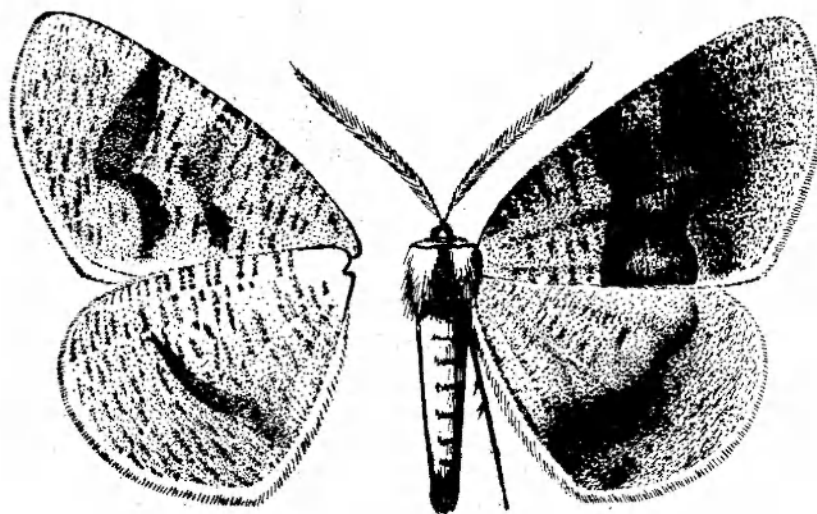
* A *Gnophos* (*Pachynemia* ?) *tibiarius* RAMBUR, 1829, Dél-Európában fordul elő.

Nyugat-, Közép- és Dél-Európában, valamint Észak-Európa déli részén szórványosan fordul elő. Kisázsiaiban és Észak-Afrikában is él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk nyugati részének néhány pontján gyűjtötték, ritka. Eddigi előfordulási helyei: Kőszeg—Szombathely vidéke, Tanakajd, Várpalota, Zala megye több pontja (Pacsá, Kis-Balaton), Tihanyi-félsziget. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója hengeres, szürkésbarna, sötétbarnán márványozott, fekete oldalsó pontjai s fehér gerincsávjai vannak. *Callunan*, *Erican* és más növényeken él. A báb telel át — *G e s z t e n y e f a - a r a s z o l ó*

hippocastanaria (HÜBNER, 1799)

56. nem: *Plagodis* HÜBNER, 1823

Arca és tapogatói pikkelyesek, maga a tapogató rövid vagy közepesen hosszú. A hím csápja kétszeresen fűrészes, a nőtényé egyszerű. A combokat ritkás szőr fedi. Az r_1 az r_2 -ből ered, és az sc -vel érintkezik vagy egyesül. Hím ivarszervében a furca aszimmetrikus, az uncus keskeny, a gnathos 4 fogat visel, és az elvékonyodó aedocagusban 2 sor kicsiny kitintüske van (120. ábra: B, E).

118. ábra. *Plagodis pulveraria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

Kis fajszerű nem, amely azonban hatalmas területen: a Palearktikumban, Indiában és Észak-Afrikában terjedt el. Magyarországról 2 faj ismert. Az ide tartozó fajok gazdaságilag károsak.

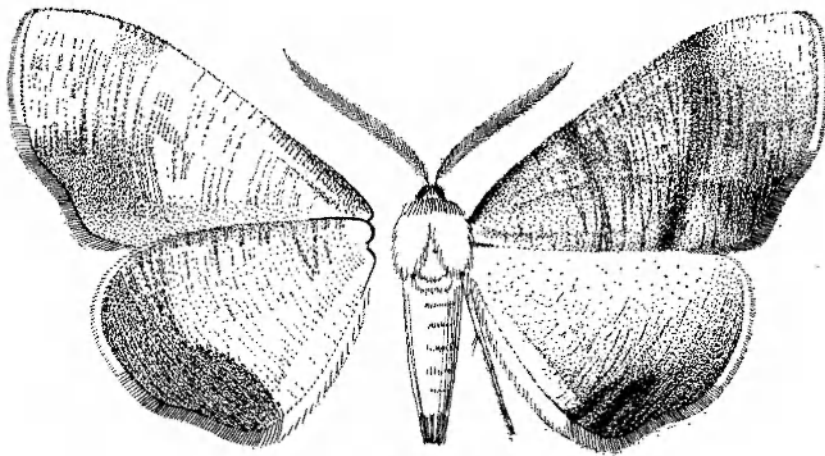
- 1 (2) Elülső szárnyának középtere jóval sötétebb színű a szárny többi részénél. Teste hamvas barna, ugyanilyen a szárnyak alapszíne is, de a hátulsók egy árnyalattal világosabbak. Az elülső szárnyon a belső harántsáv nagyjából egyenes lefutású, a külső harántsáv az r_5 és az m_1 között kiugrik a szegélytérbe. A hátulsó szárnyon a belső szegély felől induló harántsáv a szárny középterében elmosódik. Fonákja sárga, barna márványozottsággal. Rojtja halványbarna

(118. ábra). Első nemzedék: 28—33 mm, második nemzedék: 24—29 mm.

Közép- és Észak-Európától Szibériáig fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Országsszerte előfordul, de csak nedvesebb, erdős helyeken gyakoribb. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója vörösbarna, sárgásbarna behintéssel. Tölgyön, fűzön és más lombosfákon él. A feltűnően hosszú és barna színű báb telet át — *S z e m c s é s a r a s z o l ó*

pulveraria (LINNÉ, 1758)

- 2 (1) Az elülső szárny középtere nem sötétebb színű a szárny többi részénél. Feje, torának elülső része és potrohának vége lilás sötétbarna, a test többi része barnássárga. Szárnyainak alapszíne okkersárga,

119. ábra. *Plagodis dolabraria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

amely különösen a szárnyak szegélyterében sárgásbarnába megy át. A részben vörösbarna, részben sötétbarna vonalkázottság az elülső szárnyon és a hátulsó szárny szegélyterében sűrű, a hátulsó szárny többi részében ritka. Az elülső szárny külső és a hátulsó szárny belső szögleténél sötétbarnával keretezett lilás foltok vannak. A szárnyak tő- és középterének fonákja sárga, a szegélytér — különösen a hátulsó szárnyon — barnáslila. A rojt fényes sárga, amely barnába, majd lilásbarnába megy át (119. ábra). Első nemzedékű hímek: 29—32 mm, nőstények: 30—36 mm; második nemzedékű hímek: 26—29 mm, nőstények: 28—32 mm.

Rendkívül nagy elterjedési területű faj, amely az Ibériai-félsziget nyugati partjaitól Japánig fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánk egész területén él és gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója barna, a torskélyvek, valamint az utolsó potrohselekték háti része sötétebb színű. Tölgyön, fűzön és más lombosfákon él. A báb telet át — *B a l t a s z á r n y ú a r a s z o l ó*

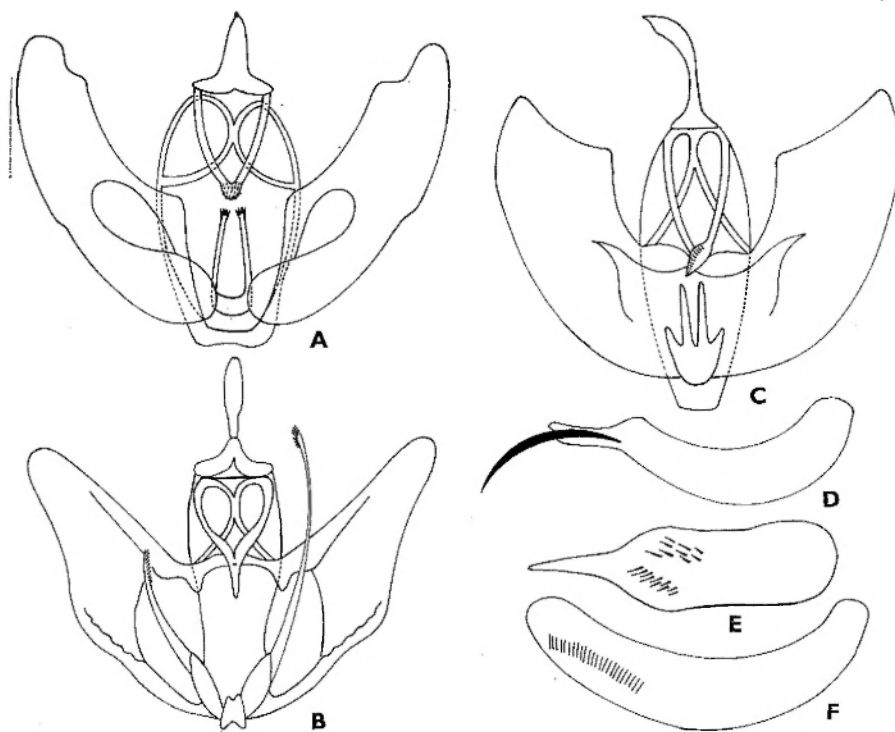
dolabraria (LINNÉ, 1767)

57. nem: *Petrophera* HÜBNER, 1811

Arca általában sima, máskor alul egy szőrpamacsot visel. A tapogatók rövidek vagy közepesen hosszúak. A csápok egyszerűek. A szárny csúcsa hegyes, szegélye sima. Az r_1 szabad, nagyon ritkán egyesül az r_2 -vel, míg a sejtől származó r_2 az r_{3+4} -gyel egyesül vagy összefügg. A hátulsó szárny elülső szegélye hosszú. Az ivarszervek felépítése az *Ennomos* TREITSCHKE nembe tartozó fajokéra emlékeztet. A valvák szélesek, osztatlanok, a gnathos végződése vékony, fogazott, az uncus hosszú, vékony, a saccus gyenge, legömbölyített, és az aedoeagusban legtöbbször 24 kitintüske van (120. ábra: C, F).

Az alacsony fajszerű nem elterjedése palearktikus és nearktikus. Magyarországon mindössze 1 képviselője fordul elő. Gazdaságilag közömbös.

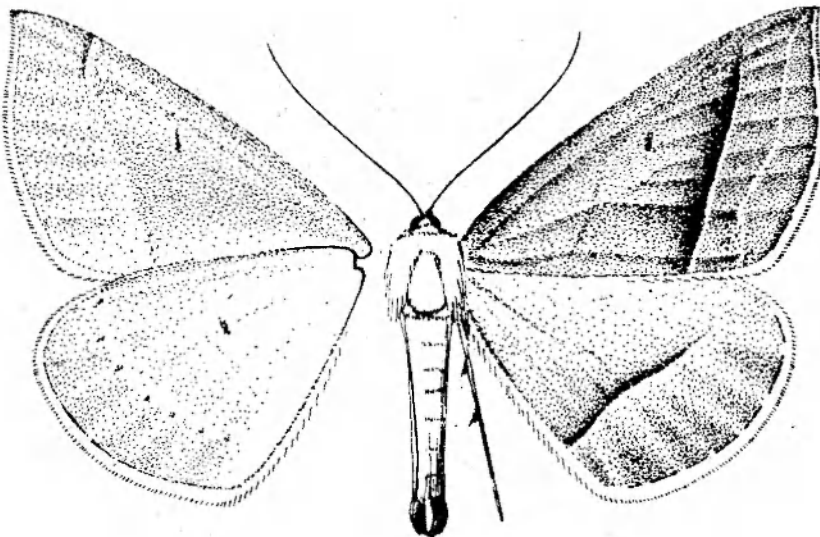
- — Teste világosszürke. Elülső szárnya szürke, barnás behintéssel. A világos színű belső harántsáv többé-kevésbé elmosódott. A külső harántsáv egyenesen fut, mindössze az elülső szegély mellett kissé hajlott; világos színű, csaknem fehér, a középtér felől barna árnyék kíséri. A szegélytérben halványszürke szegélyszáv húzódik. A középfolt apró, pontszerű, sötétbarna. A hátulsó szárny fehéresszürke, a külső harántsáv halványbarna, elmosódott. A középfolt csaknem teljesen

120. ábra. A: *Pachycnemia hippocastanaria* HÜBNER, B: *Plagodis dolabraria* LINNÉ és C: *Petrophora chlorosata* SCOPOLI ♂ ivarszerve — D: *Pachycnemia hippocastanaria* HÜBNER, E: *Plagodis dolabraria* LINNÉ és F: *Petrophora chlorosata* SCOPOLI aedoeagusa (Eredeti)

elenyészett. Fonákja világos barnássárga, a középfoltok barnák, aprók, a külső harántsávot barna pontsor jelzi. Rojtja az elülső szárnyon szürke, a hátulsón világosszürke, fényes (121. ábra). 27—30 mm.

Spanyolországtól Közép-Európáig széles területen fordul elő, de csak helyenként. Ázsiában messze keletre hatol: Kisázsiaiban, Iránban, az Altaj vidékén, Délkelet-Szibériában, Kínában egészen Indiáig, valamint Japánban él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban szórványo-

121. ábra. *Petrophora chlorosata* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

san szinte mindenütt előfordul, de általában ritka. Elsősorban erdőkben, irtásokon, erdőszegélyeken repül. Egyetlen nemzedéke van V—VI-ban. Hernyója hosszú, homályoszöld, barna és fehér rajzolattal. Éjszaka táplálkozik a *Pteris aquilina* és az *Aspidium filix-mason*. A báb telet át [= *petraria* (HÜBNER, 1799)] — P á f r á n y a r a s z o l ó

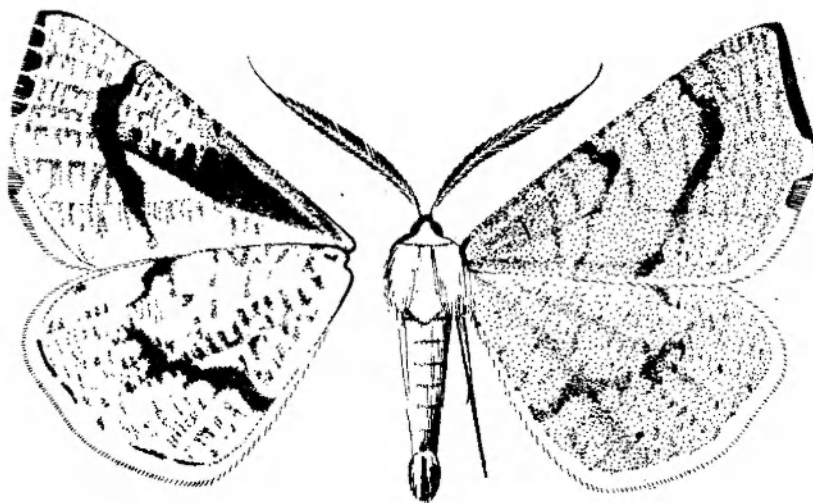
chlorosata (SCOPOLI, 1763)

58. nem: *Hypoxystis* PROUT, 1915

Arcát lesimuló rövid szőrök fedik. Tapogatói rövid, szőrös. A hím csápja a csúcsáig kétszeresen fésűs, csápízei rövid. Az elülső szárny elülső szegélye egyenes lefutású, csúcsa kihúzott. Az r_1 és az r_2 közös nyélen ül, néha össze is olvadnak. A hím ivarszerv rendkívül jellegzetes. A valva keskeny, és számos erőteljes kitüszty, valamint egy, ugyancsak tövises nyúlványt hord. A gnathos széles, csaknem négyzet alakú. Az uncus gyenge, nyelv alakú. A saccus széles, lekerekített, az aedoeagus lapos (123. ábra: A, D).

A nembe mindössze 4 faj tartozik, közülük csak 1 fordul elő Európában is, a többi Ázsia palearktikus részén él. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- — Feje és tora okkerszínű, a potroh utolsó gyűrűi fényessárgák. A szárnyak alapszíne okker, több-kevesebb barna behintéssel. Elülső szárnyán a sötétbarna harántsáv teljes. Hátsó szárnyán a harántsáv többszörösen ívelt. A középfolt az elülső szárnyon a belső harántsávba olvadt, a hátulsón kicsiny, kerek, sötétbarna. Fonákja nagymértékben hasonlít a szárnyak felületéhez, de kifejezettebben fénytelen, a rajzolata pedig erőteljesebb. Rojtja rövid, a csúcs felől sötétbarna, majd sárga és fényes (122. ábra). Gyakori az elmosódott rajzolatú, halványsárga színű változata is. 25—35 mm.

122. ábra. *Hypoxystis pluviaria* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

Közép-Európában, Kisázsiaiban és Szibériában elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Az ország nagy részén előfordul, de előfordulása igen szórványos, ritkás lombdőkben, erdőszéleken és hegyi réteken található. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója vékony, sárgásszürke vagy barna, hátán sárga sávval elválasztott kettős fekete gerincsáv van. Légzőnyílásai fehérek, hasa világos. *Sarothamnus scoparius*-on, valamint *Galium palustre*-n és *Senecio*-fajokon él, csaknem kifejlett állapotban telet át. Henger alakú bábja finom felépítésű, feje és szeme kiálló, színe feketésbarna, világos rajzolatú [= *jacobaearia* (BORKHAUSEN, 1794); *inspersaria* (HÜBNER, 1823)]

pluviaria (FABRICIUS, 1775)

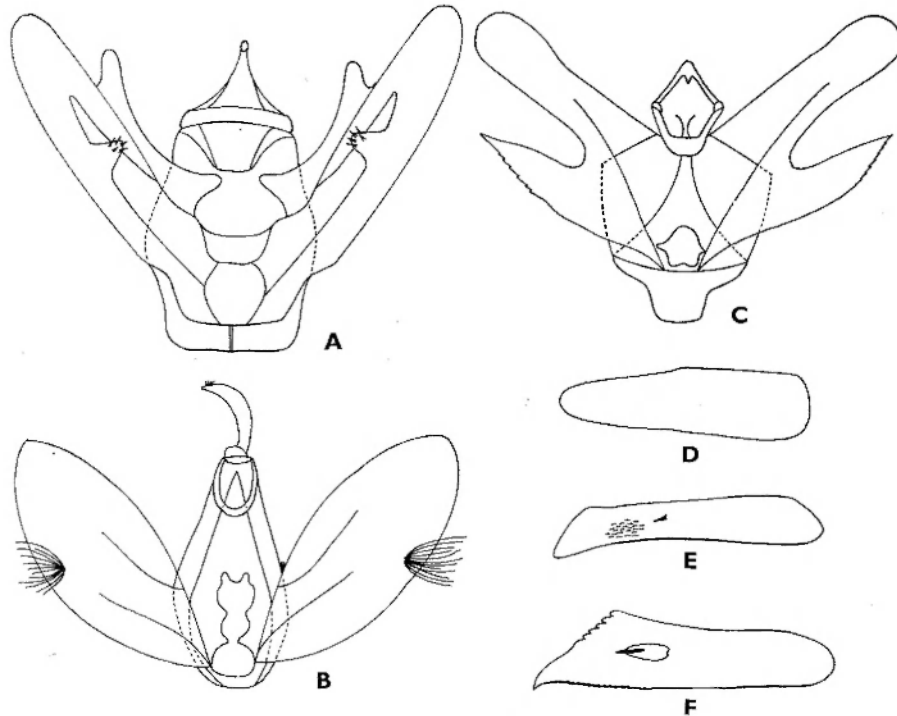
59. nem: *Ellicrinia* HÜBNER, 1823

A nembe tartozó lepkék legfeltűnőbb sajátossága, hogy elülső szárnyukon a csúcs alatt karéjszerű bevágás van. Az r_1 és az r_2 egybeesnek, ritkábban közös nyélen ülnek. A hím ivarszerv jellegzetessége, hogy a valva külső oldalán szörpamacs van, amely egyes fajokon már makroszkóposan is látható. Az uncus

mérsékeltten hosszú, vékony, hasonlít egy ragadozó madár csőrére; csúcsa erőteljes, lefelé hajló, felül sörtékkal (123. ábra: B, E).

Kevés faj tartozik ebbe a palearktikus és indiai elterjedésű csoportba. Magyarországról 2 fajt ismerünk. Gazdaságilag közömbösek.

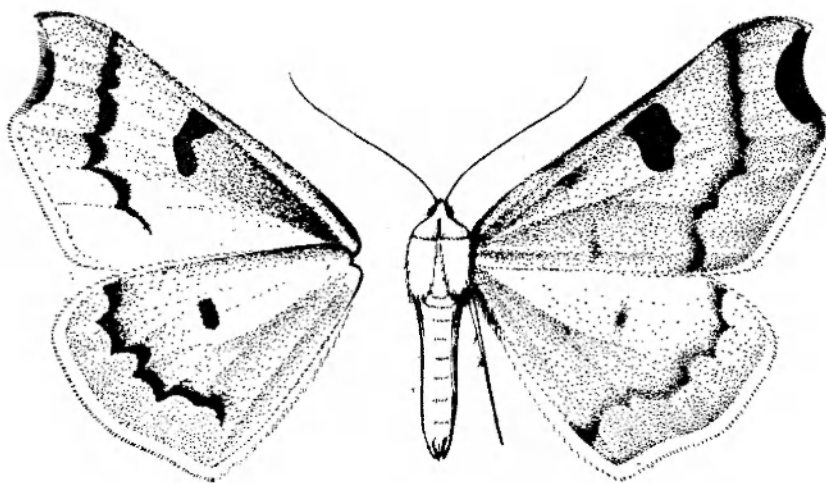
- 1 (2) Az elülső szárnyon az elülső szegélyig terjedő feltűnő, barna színű folt van. Az 1. nemzedék szárnyainak alapszíne zöldes árnyalatú fehér, az elülső szárnyon több, a hátulsón kevesebb szürke behintéssel. Az elülső szárnyon az m_3 és az elülső szegély között a közep-térben sötét, szürkésbarna folt van. Ugyancsak ilyen színű a külső szegély kivágását szegélyező hold alakú folt is. A harántsávok halványzürkék, elmosódók. Fonákja zöldes árnyalatú sárgásfehér, a középfoltok élesek, sötétbarnák, a sötétbarna külső harántsáv cikcakkban fut le. Rojtja fehér, a kivágásnál sötétbarna (124. ábra). A 2. nemzedék szárnyainak alapszíne aranyfényű sárga, amely a szegély felé sötétedik. A foltok melegbarnák, a harántsávok sárgásbarnák. Fonákja sárga, a rajzlati elemek barnák. Rojtja fényes sárga, illetve barna. Első nemzedékű hímek: 20—26 mm, nőstények: 24—28 mm; második nemzedékű hímek: 20—24 mm, nőstények: 24—28 mm.

123. ábra. A: *Hypoxystis pluviana* FABRICIUS, B: *Eilicrinia cordaria* HÜBNER és C: *Tephрина murinaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ ivarszerve — D: *Hypoxystis pluviana* FABRICIUS, E: *Eilicrinia cordaria* HÜBNER és F: *Tephрина murinaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER aedeagus (Eredeti)

Elsősorban a Palearktikum középső részén: a Kárpát-medencében, Dalmáciában, Kisázsiaiban, a Kaukázusban és a Transzkaukázusban él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban az Alföldön gyakori, a hegy- és dombvidéken sok helyen hiányzik, oda csak inkább vándorlásai során jut el a környező területekről. 2 többé-kevésbé egymásbafolyó nemzedéke IV-től VIII. végéig repül. Rendkívül lassú mozgású hernyója szürkészöld, 2 fehér gerinc- és 4 oldalvonala van. A légzőnyílások körül vörösbarna. Fűzféléken él. A báb telet át

cordiaria (HÜBNER, 1792)

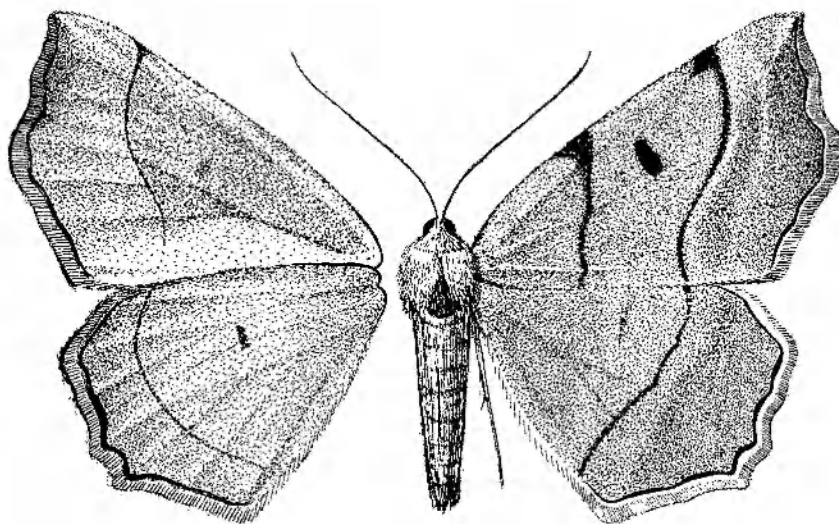
124. ábra. *Ellicrinia cordiaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

- 2 (1) Az elülső szárnyon nincsenek ilyen foltok. Az 1. nemzedék testszíne szürke, barnás árnyalattal. Elülső szárnya sötétebb, a hátulsó világosabb szürke, elülső szárnya barnás, a hátulsó inkább sárgás behintéssel. Legsötétebb színű az elülső szárny szegélytere, kivéve a csúcsteret. Az elülső szárny sötétbarna harántsávjai az elülső szegélynél kicsiny sötétbarna — csaknem fekete — foltokba torkollanak, középfoltja hosszúkás, sötét színű, de a belseje világosabb. A hátulsó szárny harántsávjai is sötétbarnák. Fonákja sárgás, barna behintéssel, a középfoltok és a külső harántsáv barna. A rojt az elülső szárnyon fényes barna, a hátulsón szürke (125. ábra). A 2. nemzedék szárnyai világos okker színűek, az elülső szárny, illetve a szegély világosabb, mint a szárny többi része. A harántsávok halvány vörösbarnák, a foltok barnák. Fonákja halványsárga, a rajzolat halványbarna. A rojt az elülső szárnyon fényes szürkésbarna, a hátulsón szürkésárga. Első nemzedékű hímek: 21—24 mm, nőstények: 22—26 mm; második nemzedékű hímek: 20—25 mm, nőstények: 22—26 mm.

A meglehetősen szűk területre szorítkozó faj a Kárpát-medencétől a Balkán félszigeten át a Transzkaukázusig terjedt el. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkba valószínűleg az évszázad elején vándorolt be,

azóta az Alföldön gyakorivá vált, megvan továbbá a Dunántúl egyes pontjain — szárazabb helyeken —, de még nem fogták az ország északi és nyugati részén. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója az előző fajéhoz hasonlít; *Silene*-fajokon él. A báb telel át

trinotata METZNER, 1845

125. ábra. *Eilicrinia trinotata* METZNER ♂ (Eredeti)

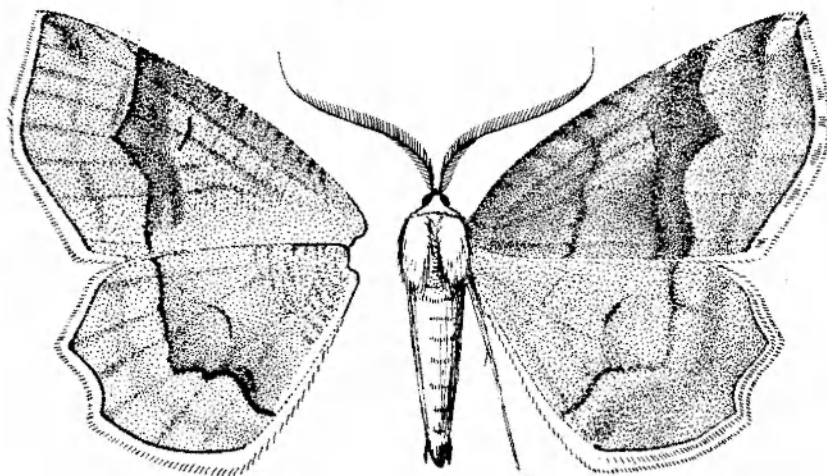
60. nem: *Cepphis* HÜBNER, 1823

A kicsiny, de rendkívül jellegzetes nem az *Epione*-fajokkal mutat rokonságot. A tapogatók hosszúak, a hímek csápja egészen a csúcsáig fésűs. Az r_{2+5} közös nyélen ül, az r_5 a csúcs közelében ered. Hím ivarszervében van furca, amely meglehetősen hosszú, hajlott és tüskés, az egyszerű felépítésű aedoeagusban kitinképződmények (cornutus) vannak. Különben hasonlít az előző nemhez.

A palearktikus elterjedésű nemnek egyetlen faja ismeretes, amely Magyarországon is előfordul. Gazdaságilag közömbös.

- — Teste sárgásbarna. Az elülső szárny külső szegélye a csúcs és az m_2 , valamint az r_2 és az sc között enyhén homorú, míg az m_2 és az r_2 között erőteljesen domborúan ívelt. A hátulsó szárny szegélye az m_1 és az m_3 között beugrik. A szárnyak alapszíne sárgásbarna, a tő- és a középtér erősebb, a szegélytér halványabb vörösbarna árnyalattal, utóbbi világosabb, sárgább. Az elülső szárnyon a belső harántsáv a szegélyek közelében megtörik, egyébként egyenes. A külső harántsáv az elülső szegély és az m_3 között enyhén, az m_3 és a belső szegély között erőteljesebben homorú, az m_3 -nál törése van. A hátulsó szárnyon a külső harántsáv az m_3 előtt csaknem egyenes, majd ívelt. Az összes harántsáv barna. Az erőteljes sárga szegélytérben homályos barna foltok vannak. A középfoltok kicsinyek, hosszúkásak,

barnák. Fonákja a szárnyak felszínéhez hasonló, de élénkebb sárga és rajzolata élesebb. Rojtja fényes sárga, halvány vörösbarna csíkozással (126. ábra). 25—28 mm.

126. ábra. *Cepphis advenaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

Spanyolországtól Közép-Európán keresztül egészen Japánig fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a Dunántúl és az Északi-középhegység nedvesebb erdőiben, ligeteiben él és nem gyakori. 1 nyári nemzedéke van: VI—VII. Hernyója változékony; vörösseszlürkés vagy lilásbarna, világosszürke, világossárga vagy vöröses rajzolattal. *Vaccinium myrtillus*-on, *Actaea spicata*-on és *Melampyrum*-fajokon él. Bábja vastag, fénytelen, világosbarna, szárny- és lábüvegyeinek zöldes. A báb telet át — O k e r f e h é r s á v o s a r a s z o l ó

advenaria (HÜBNER, 1792)

61. nem: *Tephрина* GUÉNÉE, 1845

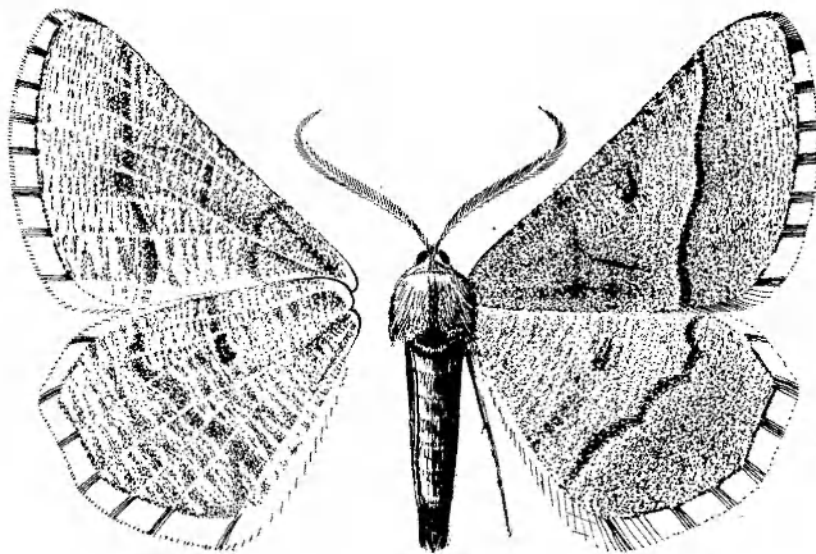
Külső morfológiailag a hozzá közel álló nemektől részben a tompább szárnyesűcs, részben a hosszabb tapogatók határolják el. Erezete változó és 3 típusba sorolható. A *T. murinaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER fajon az r_1 rövid szakaszon az sc -vel és az r_{3+4} vagy r_{3+5} nyelével egyesült és az r_2 hiányzik; a *T. arenacearia* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és más fajok elülső szárnyán az r_1 szabad és az r_{3+4} vagy az r_{3+5} nyelével olykor összefügg, az r_2 ezeknél a fajoknál is hiányzik; végül a *T. plumbarioides* STERNECK* és rokonainál az r_1 az sc -ből ered és az r_2 -vel egyesül, amely gyakran az r_{3+4} nyelével is kapcsolódik. Az ivarszervek felépítése viszont meglehetősen egységes, ennek alapján nyilvánvaló mind a *Semiothisa* HÜBNER nemmel való rokonság, mind pedig a *Tephрина* GUÉNÉE nemnek a többi — rokon — nemtől való különállása.

* A *Tephрина plumbarioides* STERNECK, 1928, Tibetben fordul elő.

A gnathos széles, a valvák 1—1 valvulát hordanak, amelyek szegélye fogazott és kitinizált csúcsban végződik. A saccus erőteljes, az aedocagusban 1—3 cornutus van, rajta caudálisan pedig fogazott kitinlap ül (123. ábra: C, F).

Rendkívül széles elterjedésű nem, minden földrészen elterjedt. Az egyes fajok elterjedési területe is tekintélyes, különösen az óvilági fajokra érvényes ez. Magyarországon 2 képviselőjük él. A fajok legtöbbje gazdaságilag közömbös; a hazai fajok alkalmanként a pillangósvirágzatúak kártevőjeként léphetnek fel.

- 1 (2) A belső harántsáv, ha halvány is, de jól látszik, a külső harántsáv kis töréseket szenved. Feje és tora sötétebb, potroha világosabb barna. Torát a potrohtól mélybarna sáv választja el. Elülső szárnya barna, elszórt sötétbarna pikkelyekkel. Legsötétebb színű a szegélytér. A hátulsó szárny valamivel világosabb színű, mint az elülső.

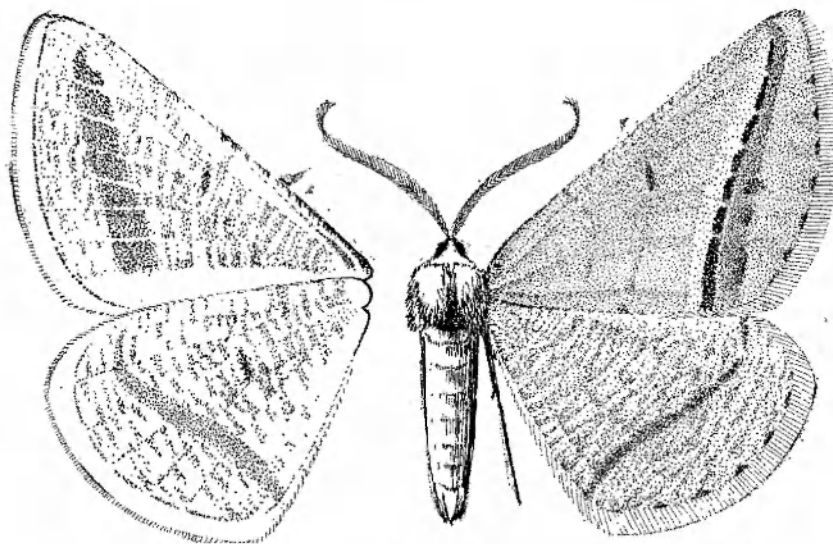
127. ábra. *Tephрина murinaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

A belső harántsáv a szegélyekhez való kifutás előtt megtörik, különben egyenes lefutású, a külső harántsáv többszörösen megtörik. A hátulsó szárnyon a külső harántsáv törései nagyobbak. Mind-egyik harántsáv barna színű. Az elülső szárny szegélyterében a külső harántsáv alsó fele mellett sötétbarna foltok vannak. A középfoltok az elülső szárnyon nagyobbak, a hátulsón kisebbek, hosszúkásak és barnák. Fonákja sárgásbarna, márványozott, a rajzlati elemek jól látszanak. Rojtja barna, keskeny sötétbarna csíkokkal (127. ábra). Nősténye valamivel világosabb színű. Gyakori a világosabb alapszínű sárgás alak, amelynek rajzolata csaknem teljesen elmosódott (de az elülső szárny harántsávjai kivehetők), és fonákja rajztalan barnássárga. Első nemzedékű hímek: 20—25 mm, nőstények: 20—22 mm; második nemzedékű hímek: 21—26 mm, nőstények: 20—25 mm.

Franciaországtól Kínáig terjedt el, de Európában csak Közép-Európa keleti részein gyakoribb. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elsősorban az Alföldön gyakori, hegy- és dombvidékeken ritka vagy hiányzik. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója vékony, lapos, sötétzöld, fehéres sávokkal. Nyár elején, majd végén és ősszel lucernán és hereféléken él; különösen lucernán okozhat károkat. A hernyók gyakran felfalják egymást (kannibalizmus). A báb telet át — Egérszínű araszoló

murinaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 2 (1) A belső harántsáv nem vagy alig látszik, a külső harántsáv egyenes vagy enyhén ívelt, törése nincsen. Feje és potroha sárga, tora lilás-szürke. A szárnyak alapszíne fénytelen sárga, az elülső szárny, különösen a szegélytér, lilásszürkével behintett. A hátulsó szárnyon a

128. ábra. *Tephrina arenacearia* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

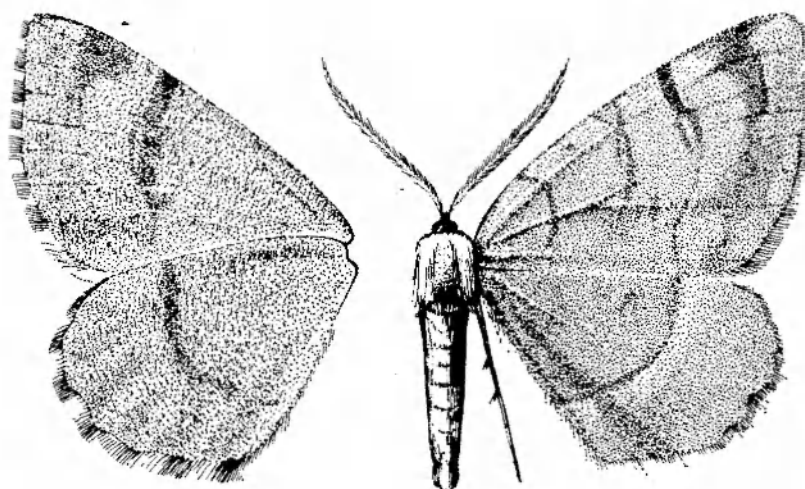
behintés a tőtérre szorítkozik, és ott is halvány. A belső harántsáv csaknem teljesen elmosódott. A külső harántsáv az elülső szárnyon egyenes vagy egészen enyhén ívelt; közvetlen a belső szegély előtt van egy kis beöblösödése. A hátulsó szárnyon a harántsáv a szegélyek előtt ívelt. A középfoltok barnák. Fonákja sárga, fényes, a rajzlati elemek közül a középfoltok és a külső harántsáv jól látszanak. Rojtja sárgásbarna, fényes (128. ábra). Nőténye kisebb, sárgább, a lilásszürke behintés általában hiányzik, az elülső szárny szegélytete inkább barnás, a hátulsóé megegyezik az alapszínnel. A rajzlati elemek élénkebbek, és az elülső szárnyon a külső harántsávot a szegélytér felől barna (alsó felében sötétbarna) sáv kíséri. Rojtja sárga. Első nemzedékű hímek: 22—28 mm, nőstények: 24—30 mm; második nemzedékű hímek: 24—28 mm, nőstények: 26—29 mm.

A faj elterjedési centruma a Palearktikum keleti felére esik: Irántól az Amur vidékéig, továbbá Kínában, Koreában és Japánban fordul elő. Kelet-Európában fellépése meglehetősen helyi, de sok helyen gyakori. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt, különösen szárazabb helyeken gyakori, réteken, mezőkön, nagyobb tisztásokon. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója az előző fajéhoz hasonlít, sárgászöld színű, rajzolata fehér, feje oldalt vörösbarna. Pillangósokon él, és alkalmanként kárt is okozhat, mégpedig gyakrabban, mint az előző faj. A báb telet át

arenacearia (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

62. nem: *Itame* HÜBNER, 1823

Heterogén csoport, amelynek egyes tagjai a *Semiothisa* HÜBNER nem fajaival mutatnak rokonságot, míg mások ettől eltérő bélyegeket mutatnak. Vannak fajok, amelyek az *Ematurga* LEDERER nemre emlékeztetnek. A hímek csápja általában kétszeresen fűrészes. A nem típusfajának, az *I. vincularia*

129. ábra. *Itame brunneata* THUNBERG ♂ (Eredeti)

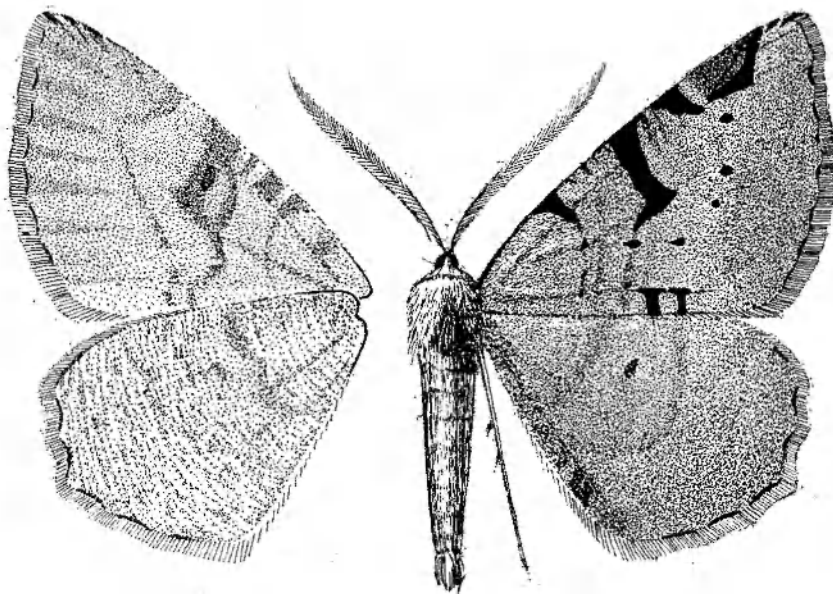
HÜBNER, 1799-fajnak (nálunk nem fordul elő) ivarszerve részben a *Semiothisa*-fajokéra hasonlít, de a domború saccus, a széles gnathos és a sajátos, a végén 3—4 tüskét viselő aedoeagus már eltérő. Megint más fajok, mint a nálunk is honos *I. wauaria* LINNÉ és *I. brunneata* THUNBERG ivarszerve csaknem teljesen megegyezik a *Semiothisa*-fajokéval.

Rendkívül nagy elterjedésű csoport, amely a Palearktikumon kívül Ausztráliából, továbbá Észak- és Dél-Amerikából is ismert. Magyarországon 2 faj fordul elő. A fajok legtöbbje gazdaságilag közömbös, egyedül az *I. wauaria* LINNÉ kártevését figyelték meg külföldön, ribiszke- és köszméteültetvényeken.

- 1 (2) A szárnyak alapszíne élénk barnássárga. Teste barnássárga, a potroh selyemfényű. Az elülső szárny külső szegélye enyhén ívelt. A barnássárga alapszínben az elülső szárnyon 4, a hátulsón 3 barna színű, az

alapszínbe részben bemosódó harántsáv fut. Közülük leghalványabb az 1., és legmarkánsabb a 3. (illetve a hátulsó szárnyon a 2.). Fonákja élénkebb sárga, a harántsávok sárgásbarnák. Rojtja sárga, barna csíkozással (129. ábra). 20—25 mm.

Óriási területen elterjedt faj; Észak-Európában, Közép-Európában, Szibériában, Kamcsatkán, Japánban és Észak-Amerikában él. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte előfordul, de elsősorban a hegyvidékekről ismert, dombvidéki és alföldi adata kevés van. Egyetlen

130. ábra. *Itame wauaria* LINNÉ ♂ (Eredeti)

nemzedéke VI—VII-ben rajzik. Hernyója hengeres, felül zöld, sávjai vörösbarnák, oldalai sárgák, alul piszkosfehér. Kora tavasszal *Vaccinium*-féléken, különösen *Vaccinium uliginosum*-on, továbbá *Salix caprea*-n él. A pete telél át [= *fulvaria* (DE VILLERS, 1789); *pinetaria* (HÜBNER, 1799)] — O k k e r m i n t á s h e g y i a r a s z o l ó

brunneata (THUNBERG, 1784)

- 2 (1) A szárnyak alapszíne nem barnássárga. Feje és tora hamuszürke, potroha sárgásszürke, halványszürke gyűrűkkel. Az elülső szárny alapszíne sötétebb, a hátulsóé világosabb hamuszürke, az utóbbin sárgás behintés van. Az elülső szárnyon az elülső szegély felől 4 sötétbarna folt nyúlik be; közülük a 2. a leghosszabb, csaknem fekete és a középtérben végződik, miután V alakot írt le. A szegélytér — kivéve a csúcsteret — barna, benne halványszürke szegélyszáv fut. A hátulsó szárnyon a tőtől a szegély irányába fokozódik a sárga szín élénksége, a szegélytér már halvány sárgásbarna. A középfoltok csak a hátulsó szárnyon különültek el, itt kicsinyek, hosszúkásak és bar-

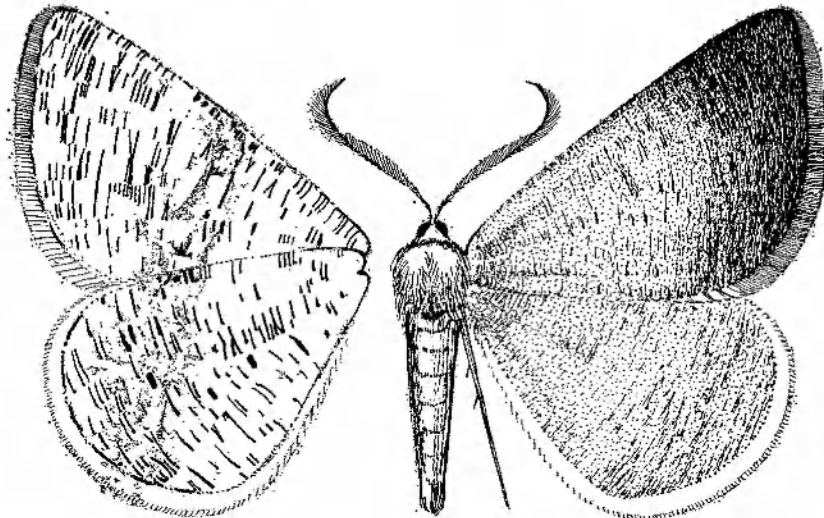
nák. A fonák barnássárgán márványozott, a középfoltok mindegyik szárnyon erőteljesek. Rojtja fényes barna, az erek kifutásánál keskeny fehér csíkokkal (130. ábra). 24—28 mm.

Spanyolországtól messze keletig elterjedt: Európa nagy részén, Közép-Ázsiában, Kínában, valamint Észak-Afrikában és Észak-Amerikában fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a hegyvidékeken fordul elő, ritka. Egyetlen nemzedéke VI—VII-ben repül. Hernyója zöld vagy vörösbarna, keskeny fehér és széles sárga sávokkal. Elsősorban köszméten és ribiszkén fordul elő; külföldön már károkat is okozott. A pete telét át — Ribiszkéaraszoló

wauaria (LINNÉ, 1758)

63. nem: *Isturgia* HÜBNER, 1823

Arcát elálló szőrözet fedi vagy szörpamacsot visel. Tapogatói közepesen hosszúak, szőrösek. A hímek csápjá fésűs, a fésűfogak rövidek vagy közepesen hosszúak. A combok gyengén szőrösek. Az elülső szárnyon az r_1 és az r_2 egybeesnek, gyakran az r_{1+2} -t és az sc -t harántösszeköttetés kapcsolja össze. Az ivarszervek felépítése a *Semiothisa*-fajokéhoz hasonlít.

131. ábra. *Isturgia roraria* FABRICIUS ♂ (Eredeti)

Az imágók nappal repülnek, mégpedig kizárólag napsütésben. Nyugalomban a hátuk felett összezárva tartják a szárnyaikat, akárcsak a „valódi” nappali lepkék.

Az Európában, Ázsiában és Észak-Amerikában elterjedt nemnek mindössze 4 faja palearktikus. Közülük 3 Európában is előfordul, de Magyarországról csak egyetlen faja ismeretes. A régebbi irodalomban Budapest lelőhellyel szereplő *Isturgia carbonaria* (CLERCK, 1759) előfordulása valószínűtlen: Európa északi részén és elszigetelten a Központi-Álpokban repül. A fajok gazdaságilag közömbösek.

— — Feje fekete, sárga behintéssel. Tora és potroha sötétbarna, sárga behintéssel. A fej és a tor sárga színe fénytelen, míg a potroh aranyo-

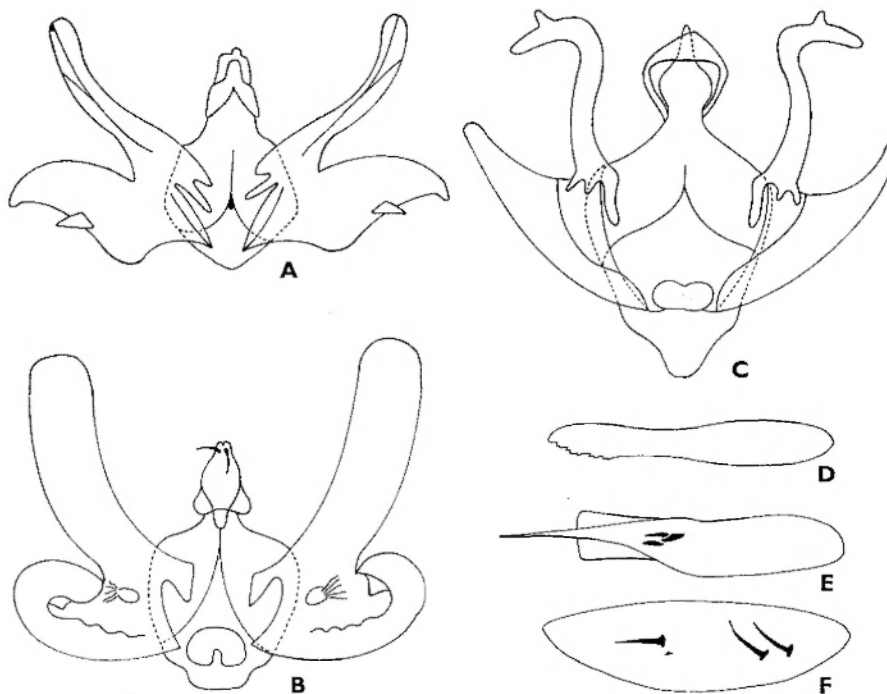
san fénylő. A szárnyak alapszíne élénksárga. Az elülső szárny szegélytere barna. Az elülső szárny sűrűbben, a hátulsó ritkábban vonalkázott, a vonalkák barnák. Fonákja sárga, és az egész egyenletesen vonalkázott. Rojtja közepesen hosszú, sárga (131. ábra). 20—24 mm.

A palearktikus elterjedésű faj Közép-Európától a Transzkaukázusig fordul elő, de mindenütt szórványosan. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban az Északi-középbegység néhány pontján gyűjtötték csak, erdőszéleken, köves lejtőkön és völgyekben. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, hosszanti, világos színű sávokkal. *Genista tinctoria* és *Sarothamnus scoparius*on él. A báb telet át

roraria (FABRICIUS, 1777)

64. nem: *Narraga* WALKER, 1862

Arcát rövid szőrök borítják. A tapogatókat elálló szőrök fedik. Nyelve gyengén fejlett. A hímek csápja egészen a csúcsáig kétszeresen fésűs. Az elülső lábszárakon nincsenek tüskék. Az elülső szárnyon az r_1 és az r_2 egybeesnek, összefüggnek az sc -vel és az r_{3+4} -gyel. A hátulsó szárnyon az sc egyesül az

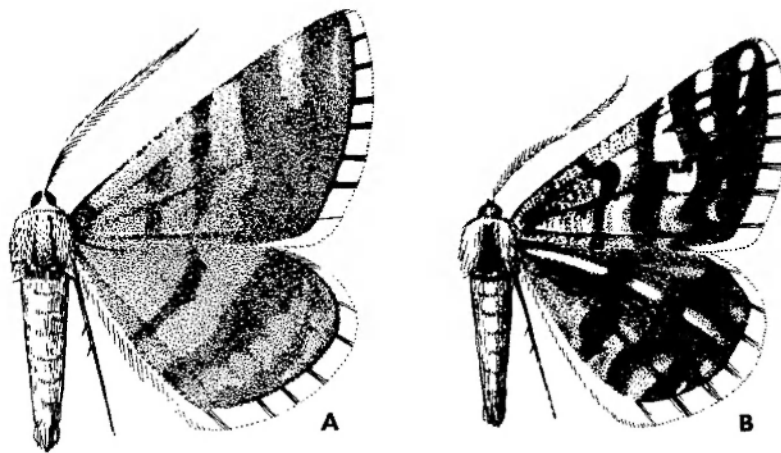

132. ábra. A: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL, B: *Semiothisa alternata* DENIS & SCHIFFER-MÜLLER és C: *Stegania dilectaria* HÜBNER ♂ ivarszerve — D: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL, E: *Semiothisa alternata* DENIS & SCHIFFER-MÜLLER és F: *Stegania dilectaria* HÜBNER aedoeagusa (Eredeti)

r_1 -gyel, s az r_2 az m_1 -gyel közös nyélen ül.* Az ivarszervek felépítése ezt a csoportot is a *Semiothisa* HÜBNER nem rokonsági körébe utalja. Az uncus egy kicsiny nyúlványt hord. A valvák kettéosztottak és közepükön egy kitinlemez ül, amelyhez hasonló a *Semiothisa*-fajokon is előfordul. Az aedoeagus hosszú és karcsú (132. ábra: A, D).

Az ide tartozó fajok kivétel nélkül igen aprók. A palearktikus elterjedésű nembe mindössze 3 faj tartozik, amelyek közül 2 fordul elő Európában s egyben hazánkban is. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- 1 (2) A hátsó szárny fonákján levő fehér foltok — kivéve a tőtérben elhelyezkedőt — kerekdedek vagy a legtöbb oldalról legalábbis lekerekítettek, illetve tompán végződnek. Az ivari kétalakúság feltűnő. A hímek feje és tora sötétbarna, zöldessárga behintéssel. Potroha világosabb színű, és a barna alapszínt csaknem elfedi a zöldessárga behintés. A potrohszelvényeket sárga gyűrűk választják el egymástól, amelyeknek különösen az oldalsó ívei élénksárgák. A szárnyak felületének túlnyomó része kissé zöldes árnyalatú dohánybarna. Az elülső szárnyon az elülső szegély felől 4, az alapszínbe bemosódó sárga harántsáv fut. A hátsó szárny világos foltjai a fonák rajzolatának felelnek meg. Az elülső szárny fonákja az elülső szegély és a külső szegély felső harmada mentén zöldessárga, különben sötétbarna. A harántsávok a fonákon fehérek vagy sárgák. A hátsó szárny fonákja zöldessárga, a tőtérben egy hosszúkas, a közép- és szegélytérben több kisebb-nagyobb lekerekített, fehér színű folt helyezkedik el. A rojt fehér, sárga csíkokkal (133. ábra: A; 134. ábra: A). Nősténye összességében lényegesen világosabb színű, mint a hím. Feje sárga, tora sárgásbarna, potroha sárga. A szárnyak

133. ábra. A: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL ♂ és B: *N. tessularia pannonica* VOJNITS ♂ (Eredeti)

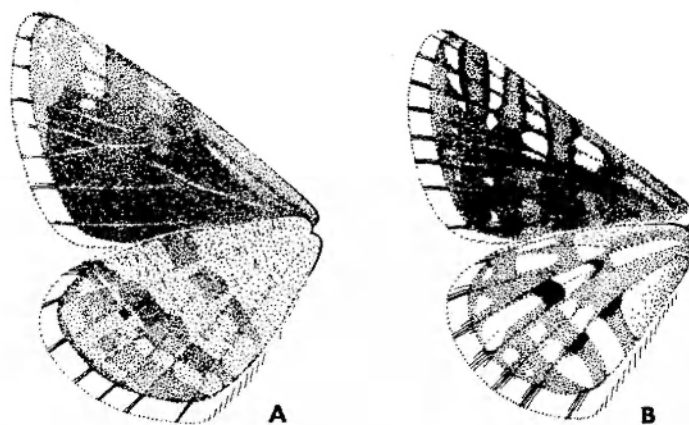
* Egy Észak-Afrikában előforduló faj, a *N. nelvae* ROTSCHILD, 1912, esetében az r_2 és az m_1 nincsenek közös nyélen, de erősen megközelítik egymást.

alapszíne halványsárga, az elülső szárnyon 4, a hátulsón 3 széles, dohánybarna harántsáv húzódik. Fonákján a harántsávok sárgásbarnák, gyakran csaknem sárgák, alapszíne fehér. Rojtja felül sárga, alul fehér, keskeny sárgásbarna csíkokkal (135. ábra: A; 136. ábra: A). Hímek: 16—20 mm, nőstények: 14—19 mm.

Óriási elterjedésű faj, de meglehetősen szórványosan lép fel, és sok helyen hiányzik. Andalúziától Európán, Kisázsian, Közép-Ázsián, Mongólián, az Amur vidékén és Koreán át egészen Kína óceáni partvidékéig előfordul. Közben jelentős nagyságú területekről — mint Franciaország, Dél-Németország, Svájc — alig vagy egyáltalán nincsenek adatok. Az északi vidékekről is hiányzik. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban az Alföld homokvidékein és a vele határos területeken gyakori, hegy- és dombvidékeinken nem fordul elő. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója vékony, lapított, zöld színű, oldalsávjai fehérek, gerincvonala sötét. Az *Artemisia campestris* a fő tápnövénye. A báb telet át

fasciolaria (HUFNAGEL, 1767)

- 2 (1) A hátulsó szárny fonákján levő foltok közül legalább 1, de sokszor több is — a tötérbén elhelyezkedő folton kívül is — hosszúkás és elkeskenyedik vagy csúcsos. Az ivari kétalakúság ennél a fajnál is kifejezett. A hímek teste sötétbarna, sokszor csaknem fekete, zöldes-sárga behintéssel. A potroh sárga gyűrűzöttsége legtöbbször elenyészik. A szárnyak egészükben világosabbak, mint az előző fajé, mert a dohánybarna alapszín kisebb, a sárga rajzolat pedig nagyobb területre terjedt ki. Az elülső szárnyon 5, a hátulsón 3 széles, de az alapszínbe részben hemosódó sárga harántsáv van. A szárnyak fonákja hasonlít az előző fajéhoz, de világosabb színű, a hátulsó szárnyon, különösen a szegélytérben és a belső szegély mentén a fehér foltok megnyúltak (133. ábra: B; 134. ábra: B). A nőstény feje és

134. ábra. A: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL ♂ és B: *N. tessularia pannonica* VOJNITS ♂ szárnyainak fonákja (Eredeti)

tora szürkés, potroha sárgásszürke, szürkésfehér gyűrűkkel. A szárnyak alapszíne világos sárgásfehér. Az elülső szárnyon 4, a hátulsón 3 barna harántsáv van. Fonákja fehér, a harántsávok zöldessárgák. Rojtja keskeny, fehér, az alapszínnel megegyező csíkokkal (135. ábra: B; 136. ábra: B). Hímek: 15—18 mm, nőstények: 12—14 mm.

A törzsalak a Dél-Urálban, a Transzkaukázus vidékén és „Örményország”, valamint az Altaj területén fordul elő. A kárpát-medencei populációk példányain az alapszín kiterjedtebb, a sötét sávok nem feketék — még csak nem is feketébe hajlók —, s mindegyiknek azonos a színe, míg a törzsalakon az egyes sávok eltérő árnyalatúak. Életmódjára vonatkozó adataink nincsenek, feltehető, hogy megegyezik az előző fajéval — Sziki apró araszoló

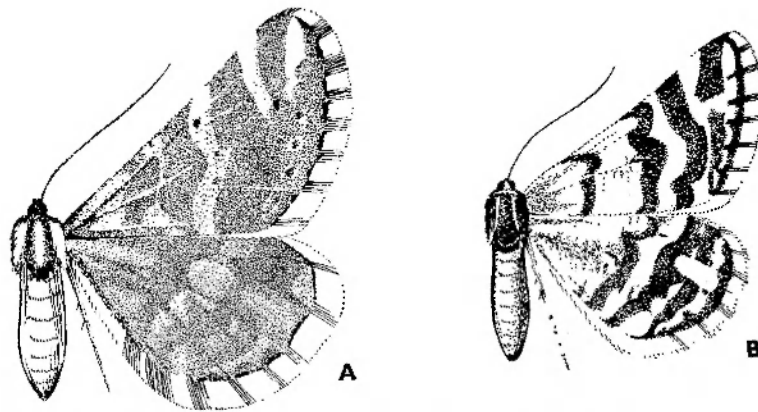
tessularia (METZNER, 1845) ssp. *pannonica* VOJNITS, 1977

65. nem: *Diastictis* HÜBNER, 1823

Rendkívül közel áll a *Semiothisa*-fajokhoz, a tapogatók azonban hosszabbak, a hímek csápja kétszeresen fésűs.* Az ivarszervek felépítése nem mutat lényeges eltérést a *Semiothisa*-fajokéhoz képest.

A nem 8 palearktikus faja közül csak 1 fordul elő Európában. További 1 faj Észak-Afrikában, míg a többi Közép- és Kelet-Ázsiában él. A fajok gazdaságilag közömbösek.

— — Teste sötét hamvas barnásszürke. Ezzel csaknem megegyező az elülső szárnyak alapszíne, de szembetűnően lilás árnyalatú. A hátulsó szárny valamivel világosabb, mint az elülső. Az elülső szárnyon a belső harántsáv keskeny, barna, a külső harántsáv szélesebb és csak-

135. ábra. A: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL ♀ és B: *N. tessularia pannonica* VOJNITS ♀ (Eredeti)

* Meg kell jegyezni, hogy a *Semiothisa* HÜBNER nem indiai fajain, mint pl. a *S. triangularis* HAMPSON, 1896 fajon is előfordul ez a csápszerkezet.

nem fehér, a szegélytér felől barna sáv kíséri. A középfolt hosszúkás, sötétbarna. A középteret a középfolt mellett futó elmosódott barna sáv kettéosztja. A szegélytérben, a külső harántsáv mellett az m_3 és r_1 erek között narancsszínű folt van. Az m_3 és az r_1 , valamint a külső harántsáv által a középtérben bezárt háromszögű terület sárgás. Az erek egy része világos színű, sárgás pikkelyekkel fedett. A szegélytérben barna sáv húzódik. A hátulsó szárnyon a külső harántsáv világos színű. Fonákja barna, egyszínű, csak a hátulsó szárnyé kissé márványozott. A középfoltok és a külső harántsáv alig kivehetők. Rojtja fényes, sötétbarna (137. ábra). 21—25 mm.

Európa északi és déli területei kivételével mindenütt elterjedt. Keleten az Amur vidékén is megtalálták. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt, de seholsem gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója kékeszöld, sötét gerincsávjai fehérén szegélyezettek, s a gerincsávokat fehér oldalsávok is kísérik. Oldalvonalai sárgák. Fűzön él. Bábja vörösbarna. A pete telét át — I b o l y á s s z ű r k e a r a s z o l ó

artesiaria (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

66. nem: *Chiasmia* HÜBNER, 1823

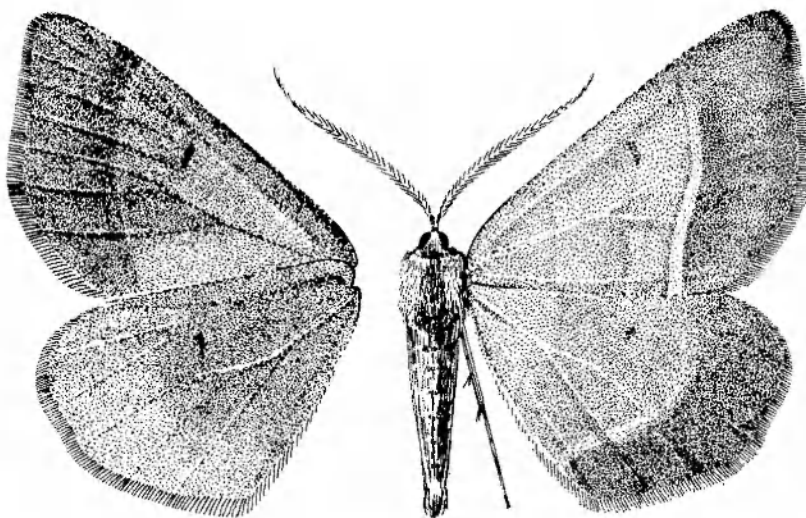
Külső morfológiailag meglehetősen egységes, és ebben különbözik a következőkben tárgyalandó *Semiothisa* HÜBNER nemtől. Az ide tartozó lepkék meglehetősen kicsinyek, alapszínük fehér vagy világossárga, rajzolatuk többé-kevésbé hálózatos, hátulsó szárnyukon nincsen farkocskák. Erezetük, valamint az ivarszervük felépítése viszont olyannyira megegyezik a *Semiothisa*-fajokéval, hogy a két nem összevonása sem lenne indokolatlan. Életmódjuk annyiban különbözik, hogy a *Chiasmia*-fajok imágói nappal is aktívak, sőt sokuk kifejezetten „nappali” lepkék.

136. ábra. A: *Narraga fasciolaria* HUFNAGEL ♀ és B: *N. tessularia pannonica* VOJNITS ♀ szárnyának fonákja (Eredeti)

A nem mintegy tucat faja palearktikus elterjedésű. Egy csoport Indiában is előfordul. Magyarországon 2 faj él. A fajok közül a *Ch. clathrata* LINNÉ alkalmanként a berefélék kártevőjeként léphet fel.

- 1 (2) Alapszíne fehér, rajzolata fekete. Feje és tora fekete, sárgás behintéssel. Potroha sötétszürke, sárgán behintett. A szelvények közötti gyűrűk sárgák. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárny alapszíne fehér. A tőtől a szegélyig legtöbbször öt fekete, változó szélességű harántsáv húzódik. A főbb ereket fekete színű pikkelyek fedik. A harántsávok helyenként egymásbafolynak. A tő- és a szegélytér elszórtan vonalkázott. Fonákja sárgás, rajzolata határozott. Rojtja fehér-feketén csíkozott (138. ábra). 20—24 mm.

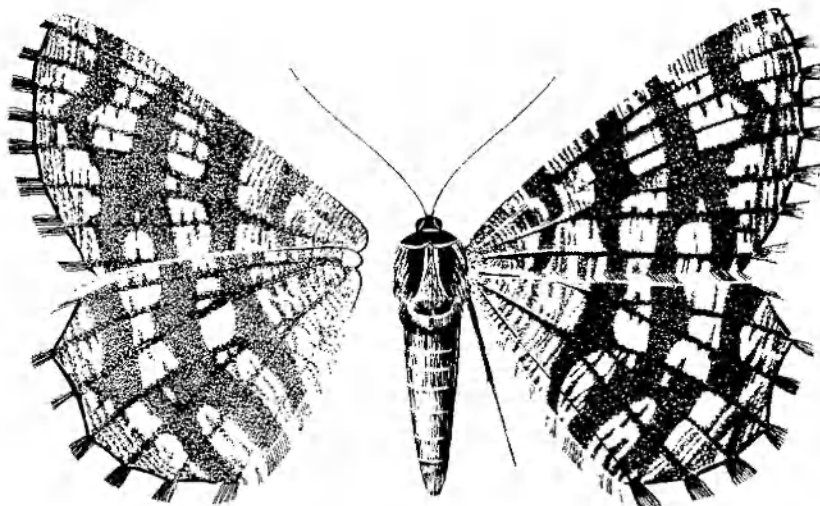
137. ábra. *Diastictis artesiaria* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

Egész Európában, Észak-Afrikában, Közép-Ázsiában, Szibériában és a Távol-Keleten elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzs-alakkal. Hazánkban országszerte gyakori, különösen réteken, kaszálókon, kultúrterületeken is megél, olykor kárt is okoz. 2 nemzedéke IV-től IX-ig repül. Hernyója zöld vagy barnászöld, vastag, oldalvonalai szélesek és fehérek. Többek között hereféléken, leginkább lucernán él. Sötétbarna bábja telel át — R á c s o s r é t i a r a s z o l ó

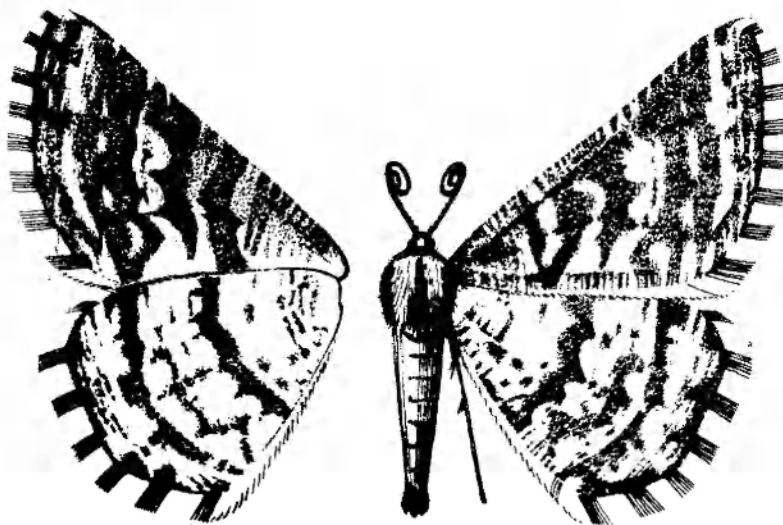
clathrata (LINNÉ, 1758)

- 2 (1) Alapszíne világossárga, rajzolata világos dohánybarna. Teste dohánybarna, potrohgyűrűi sárgák. Elülső és a hátulsó szárnya egyaránt világossárga. A szabálytalan, részben rácsozottnak, részben márványozottságnak tűnő rajzolat az elülső szárnyon sűrűbb, mint a hátulsón. Az ereket nem fedik sötét színű pikkelyek. Fonákján a rajzolat elmosódottabb, mint a szárnyak felszínén. Rojtja sárga, illetve dohánybarna (139. ábra). 16—20 mm.

Elterjedési területe szűkebb, mint az előző fajé: Közép- és Dél-Európától Közép-Ázsiáig fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt, a nedvesebb helyekről (zárt erdőségek, árterek, mocsárrétek) hiányzik, a meleg, füves domb- és hegyoldalakon viszont igen

138. ábra. *Chiasmia clathrata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

139. ábra. *Chiasmia glarearia* BRAHM ♂ (Eredeti)

nagy számban él. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, hátán vörösbarna foltok vannak, oldalsávjai fehérek. Nem ritka a vöröses-szürke hernyó sem. *Trifolium*- és *Medicago*-fajokon, valamint *Lathyrus pratensis*-en és *Hippocrepis comosa*-n él. Vörösbarna bábja telel át

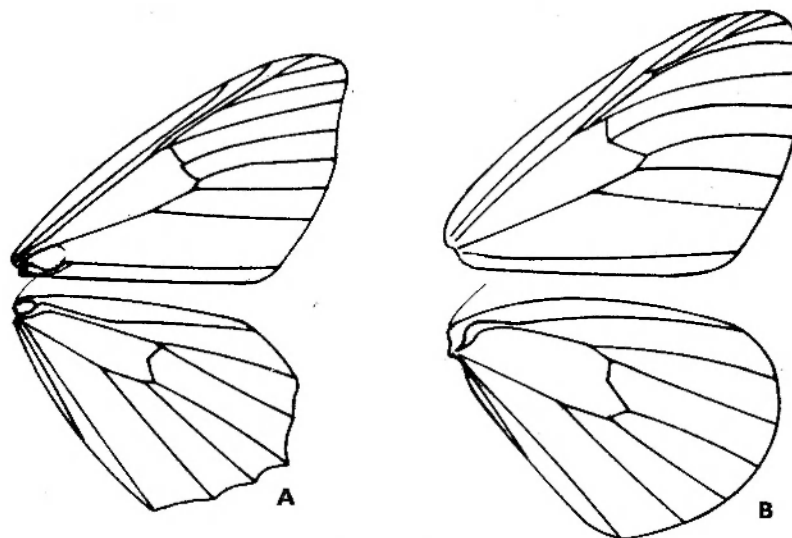
glarearia (BRAHM, 1791)

67. nem: *Semiothisa* HÜBNER, 1818

Kistermetű lepkék tartoznak ide. Arca szőrös, gyakran kúp alakúan kiugrik. Tapogatói mérsékelten hosszúak, szőrösek. A hím csápja egyszerű vagy fűrészes szélű, pillázott. A combok simák vagy kissé szőrösek. A hímek hátulsó lábszára legtöbbször kiszélesedett és szőrpamacsot visel. A lábfejek rövidek. Az elülső szárnyak legtöbbször kivágottak, a hátulsó szárnyon általában kis farkocská van. Az r_1 és az r_2 közös nyélen ül, sőt gyakran össze is olvadtak (140. ábra: A). Az ivarkészülék rendkívül jellegzetes, ennek alapján lehetséges az egyébként meglehetősen heterogén csoportot a többi nemtől elkülöníteni. Az uncus 2 hegyes tüskét visel, amely az egész csoportnak talán legjellemzőbb bélyege.* A valvák kettéosztottak, a keskenyebb részén egy kefeszerű képződményt hord, míg a rövidebb, de vastkosabb ventralis részén ferde lemezek ülnek. Az erőteljes aedoeagusban 3 fogazott cornutus van. A VIII. szelvény hasi lemezének! — sternit — alakulása is jellegzetes, amennyiben bevágott (132. ábra: B, E).

Széles elterjedésű, csaknem kozmopolitának nevezhető nem, amelynek legtöbb faja a Távol-Keleten és Dél-Ázsiában fordul elő. Magyarországról 4 faj ismeretes. A fajok gazdaságilag közömbösek.

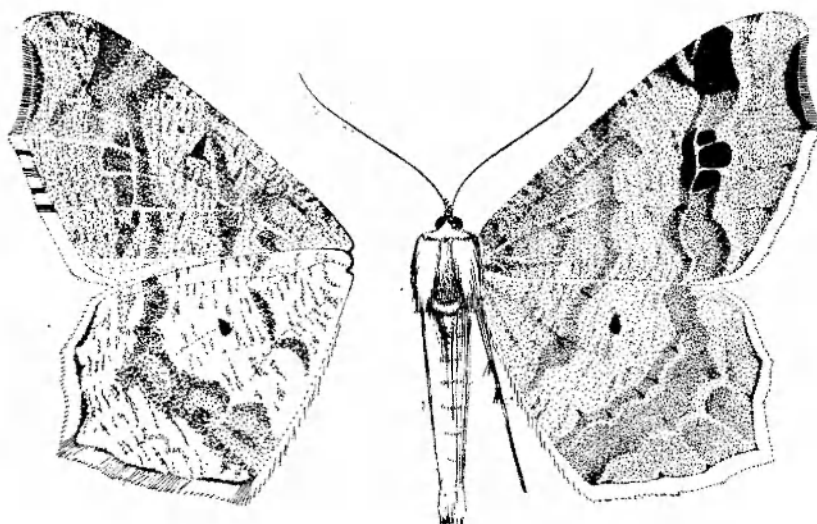
1. (4) Az elülső szárny külső szegélyén, a csúcs alatt bevágás van.
2. (3) Alapszíne szürkésfehér. Feje vörhenyes, tora világosszürke, potroha sárgásszürke. A teljes szárnyfelület többé-kevésbé egyenletesen szürkésfehér, a szürkésbarna pikkelyzet igen gyér. Az elülső szárnyon 2,

140. ábra. A: *Semiothisa* és B: *Abraxas* szárnyerezete (Eredeti)

* Csak a *S. limbaria* (FABRICIUS, 1775)-fajon hiányzik ez a bélyeg; a faj Magyarországon nem fordul elő.

a hátulsón 3 elmosódott halvány sárgásbarna harántsáv fut. Az elülső szárnyon a külső harántsáv felezőpontjánál szabálytalan alakú, sötétbarna foltocskák vannak; ezek alakja változó. Az elülső szegély közepén egy kisebb, a csúcsnál egy nagyobb, vörösbarna folt van. A középfolt az elülső szárnyon elmosódott, a hátulsón apró, kerek-

141. ábra. *Semiothisa notata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

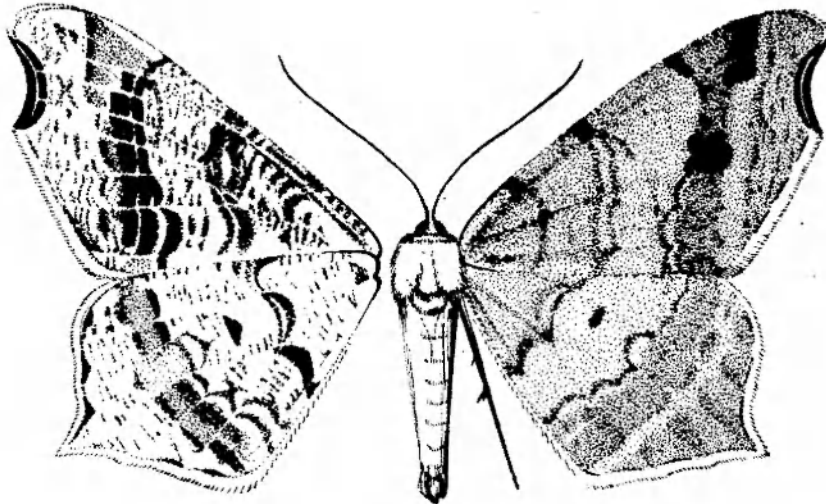
ded, sötétbarna. Fonákja sárgás, a rajzolat jól látszik, beleértve az elülső szárny középfoltját is. Rojtja az elülső szárny kivágásánál fényes sötétszürke, egyébként fehéresszürke (141. ábra). 24—28 mm.

Spanyolországtól Közép- és Észak-Európán, valamint Közép-Ázsián át a Távol-Keletig elterjedt faj. Az ázsiai populációk önálló alfajokat képviselnek, a magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elterjedt, de általában nem gyakori; elsősorban ritkásabb erdőkben, ártereken és parkokban gyűjthető. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, oldalán barna rajzolat van; máskor az alapszíne barna, ilyenkor rajzolata zöld. Feje fekete vagy zöld. Elsősorban kecskefűzön, nyíren és tölgyön él. A sötét vörösbarna, lilás szárnyhüvelyű báb telel át — Foltos szürkearaszoló

notata (LINNÉ, 1758)

- 3 (2) Alapszíne lilás szürkésbarna, csak a hátulsó szárny tötere fehéresszürke. Feje sötét vörösbarna, tora és potroha barnásszürke. A harántsávok keskenyebbek és élesebben elhatárolódtak, mint az előző fajon, színük viszont közelebb áll az alapszínhez. A külső harántsáv közepén elhelyezkedő folt csaknem fekete. A külső szegélytér és a tőter, valamint a középtér elülső fele sötétebb színű, mint a középtér többi része. Az elülső szárny elülső szegélye mentén a csúcs felé haladva 2 kisebb és 1 nagyobb vörösbarna folt fekszik. A hátulsó

szárny középterének külső fele és szegélytere sötétebb színű, mint a szárny többi része. A középfolt csak a hátulsó szárnyon látszik. Fonákja sárga, a rajzolat vörösbarna, határozott. Rojtja szürkésbarna, az elülső szárny kivágásánál sötétbarna (142. ábra). 25—27 mm.

142. ábra. *Semiothisa alternata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

A legészakabbi részek kivételével csaknem egész Európában, továbbá Közép-Ázsiában, Szibériában és a Távol-Keleten elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban mindenütt előfordul, ritkás lomberdőkben, cserjésekben, bokros erdőszéleken közönséges, különösen melegebb helyeken. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—IX-ben repül. Hernyója és bábja nagyon hasonlít az előző fajéhoz. Nyáron, valamint ősszel a hernyó különféle lombosfákon él. A báb telel át [= *alternaria* (HÜBNER, 1809)] — K ö z ö n s é g e s s z ű r k e a r a s z o l ó

alternata (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- 4 (1) Az elülső szárnyon nincs bevágás, legfeljebb a külső szegély csak egészen enyhén ívelt.
- 5 (6) Az elülső szárnyon feltűnő vörösbarna szalag fut. Feje vörösbarna, tora lilásbarna, potroha barnásszürke. Az elülső szárny lilásbarna, 3 barna harántszíjjal. A szegélytérben a külső harántszíj mellett vörösbarna szalag fut, amely az elülső szegélyen a legvilágosabb színű és a legszélesebb, majd sötétebbé és keskenyebbé válva belemosódik az alapszínbe. A hátulsó szárny tőtere világosbarna, elszórt fehér pikkelyezettel. A középter valamivel sötétebb, külső fele vörhenyes. A szegélytér színe megegyezik az elülső szárnyéval. A középfolt apró, barna. Fonákja sárga, barna és vörhenyes rajzolattal. Rojtja fényes barna (143. ábra: A). 24—26 mm.

A Magyarországon is honos törzsalak Európa nagy részén, a Kaukázus vidékén s Szibériában fordul elő. A Távol-Keleten földrajzi alfajok képviselik. Az ország egész területén fenyvesek közelében szórványosan található, de a legtöbb helyen nem gyakori. 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója zöld, fehér hosszanti sávokkal, feje vöröses, szürke vagy barna. Fenyőféléken él. Bábja vastag, vörösesbarna, szárnyhüvelye feketés. A báb telet át — Rozsdasávosszürkearaszoló

liturata (CLERCK, 1759)

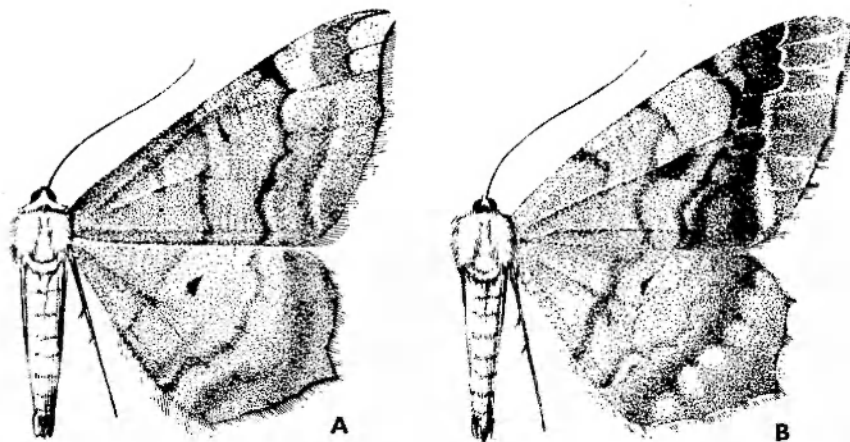
- 6 (5) Az elülső szárnyon nem fut vörösbarna szalag. Teste szürke, sárgás behintéssel. Az elülső szárny valamivel sötétebb, a hátulsó világosabb szürke, illetve fehéresszürke. Az elülső szárnyon 3 erőteljes, a hátulsón 2 elmosódott harántsáv van. Az elülső szárnyon a külső harántsáv melletti folt sötétbarna. A szegélytérben féhéres csík fut, amelyet az elülső szegély felől sötétbarna sáv kísér. Fonákja sárgás, rajzolata halványbarna és elmosódott. Rojtja az elülső szárnyon sötétszürke, a hátulsón világosszürke (143. ábra: B). 22—25 mm.

Európában az Ibériai-félszigeten, valamint az északi és déli részekén hiányzik. Közép-Európában is szórványosan található, de az Urál és a Kaukázus vidékén, valamint Szibériában és a Távol-Keleten elterjedt. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Óshonos és telepített lucosokban többfelé él az ország nyugati és északi részén, de eléggé ritka. Egyetlen nemzedéke VI—VII-ben repül. Hernyója zöld, feje vörös, oldalsávjai fehérek. Fenyőféléken él. Vörösesbarna, vastag bábja telet át — Fenyves-szürkearaszoló

signaria (HÜBNER, 1809)

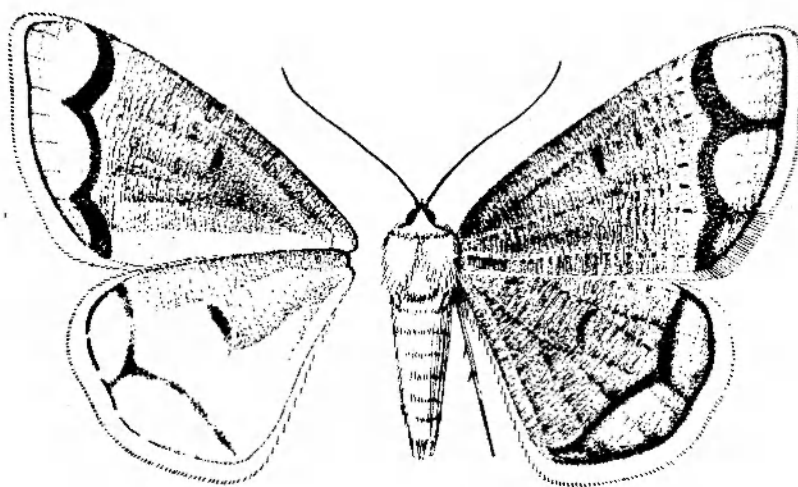
68. nem: *Stegania* DUPONCHEL, 1844

Az ide tartozó lepkék kicsiny termetűek. Arca sima, tapogatói rövidek, durván szőrösek. Elülső szárnyán az r_1 és r_2 egybeolvadtak, ritkán közös nyélen ülnek. A hím ivarkészülék egészében igen széles. A valvák háromszögletűek,

143. ábra. A: *Semiothisa liturata* CLERCK ♂ — B: *Semiothisa signaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

az uncus finom felépítésű, rövid, kétsúcsú. Az aedoeagusban legalább két cornutus van (132. ábra: C, F). A legtöbb lepkészeti munka a *Lomographa* HÜBNER, és *Cabera* TREITSCHKE nemek mellé helyezi a *Stegania*-nemet. Az ivarszervek felépítése alapján azonban ez az álláspont tarthatatlan, és a közös bélyegek a *Lomaspilis* HÜBNER és a *Ligdia* GUÉNÉE nemek közelébe sorolják az ide tartozó fajokat.

144. ábra. *Stegania cararia* HÜBNER ♂ (Eredeti)

Az óvilágban messze elterjedt, de kis fajszerű csoport. A 13 palearktikus faja közül 2 hazánkban is megtalálható. Gazdaságilag közömbös fajok.

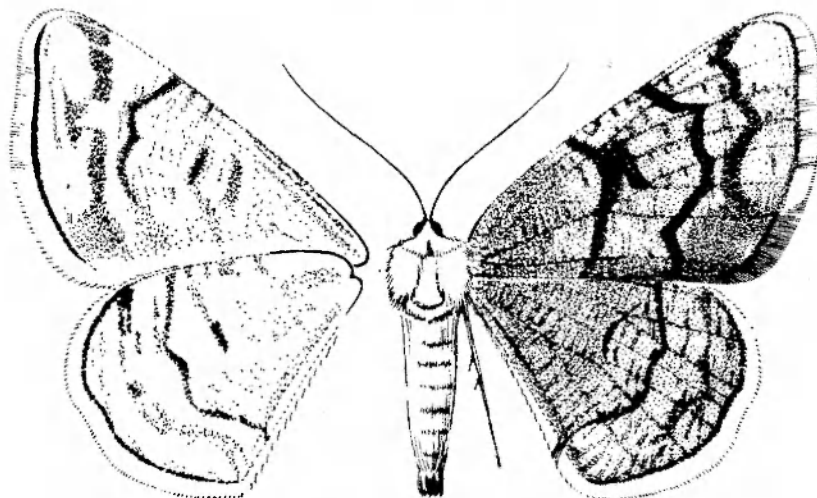
- 1 (2) Elülső szárnyának a szegélytere 2 mezőre osztott. Feje vöröses-sárga, tora sötétebb, potroha világosabb szürkéssárga. A szárnyak alapszíne sárga. Mind az elülső, mind pedig a hátulsó szárny a tőtől egészen a szegélytéig elszórtan barna pikkelyekkel behintett. A szegélyteret ívelt, barna színű vonal osztja 2 sárga foltta. A középfoltok hosszúkasak, barnák. Fonákja szalmasárga, rajzolata halványbarna. Rojtja sárga (144. ábra). 22—24 mm.

Közép-Európától a Távol-Keletig, egészen Délkelet-Kínáig elterjedt faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a Dunántúlon elterjedt, de többfelé él az ország északkeleti részében is (Bükk hegység, Eperjes—Tokaji-hegység, Nyírség). 2 nemzedéke V—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója világos sárgászöld, gerincsávjai sötétlilák. Feje sötétbarna. Nyárféléken és nyíren él. Július végén a földön vagy egy behajlított levélben, laza szövedékben bábózódik. Bábja rövid, vastag, felül vörösbarna, alul világosabb, szárnyhüvely zöldes. A báb telet át

cararia (HÜBNER, 1792)

- 2 (1) A szárny szegélytere nem osztott. Feje és potroha világosabb, tora sötétebb szürkéssárga. A szárnyak alapszíne halványsárga, de az előző fajénál élénkebb. Az elülső szárny tőtere barna pikkelyekkel sűrűn, közép- és szegélytere ritkábban behintett. A belső haránt-

sáv kétszer, a külső többszörösen megtört, s mindkettő barna színű. A szegélytérben elmosódott harántsáv fut, amely az elülső szegélytől a hátulsó szegély irányába kiszélesedik. A külső harántsáv ívelt, közepe táján egy beugrással, amelyet kiszögellés követ és barna színű. A szegélytérben futó sáv halvány. A középfoltok hosszúkasak, barnák. Fonákja szalmasárga, rajzolata éles, barna. Rojtja sárga, illetve barnássárga (145. ábra). 20—22 mm.

145. ábra. *Stegania dilectaria* HÜBNER ♂ (Eredeti)

A Közép-Európában szórványosan előforduló faj Kisázsiaiból és a Transzkaukázusból is előkerült. A hazai populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban elterjedt, de nem gyakori; elsősorban folyóvölgyekben, vizek partján, öntésterületeken található. 2 nemzedéke IV—VI-ban és VII—VIII-ban repül. Hernyója világoszöld, a gyűrűk közötti barázdák sárgák, hátán vörös gerincvonal, oldalán sárga sáv fut. Ősszel és a nyár első felében a fekete nyáron (*Populus nigra*) él. Vastag, feketésbarna bábja telél át

dilectaria (HÜBNER, 1792)

69. nem: *Ligdia* GUÉNÉE, 1857

Közel áll a következő nemhez. Tapogatói erőteljesebbek és felfelé görbülnek. Tora felül nem sima. Az erezet a legtöbbször megegyezik az *Abraxas*-fajokéval, de az r_2 gyakran egyesül vagy összeolvad az r_{3+5} -tel, ritkábban az r_1 az sc -vel kapcsolódik. Az ide tartozó fajokra jellemző, hogy a hímek ivarszervében megvan a gnathos, amely bélyeg alapján elkülönül az *Abraxas* LEACH nemtől, míg a *Lomaspilis* HÜBNER nemtől a részekre hasadt valva és az aedocagus erős foga választja el (146. ábra: A, C).

Alacsony fajszámú csoport, amely az óvilágban terjedt el. Európában, Afrikában és Ázsiában is megtaláljuk képviselőit, de a Palearktikumban csak 5 faja fordul elő. Hazánkban 1 faj él. A fajok gazdaságilag közömbösek.

- — Feje és tora sötétbarna. Potroha barna, a tortól fehér csík választja el. Farpamacsca barnássárga. A szárnyak alapszíne fehér, az elülső tisztább, a hátsó sárgás. Elülső szárnyának tőtere sötétbarna. A középtér fehér, és sorba rendeződött apró, halvány foltok osztják ketté. A külső harántsáv barna, megkettőzött, amelyet a szegélytér felől kékesfekete szalag kísér. A szegélytérfehér alapszínét a sárgásbarna rajzolat csaknem elnyomja, még leginkább a csücsztér fehér. Hátsó szárnyának tőtere fehér, néhány apró szürke folttal. A középtér és a szegélytér sárgás, a kettőt fehér csík választja el egymástól. Fonákján az alapszín kevésbé tiszta, a rajzolat halvány. Rojtja szürkéssárga, fényes (147. ábra). 23—26 mm.

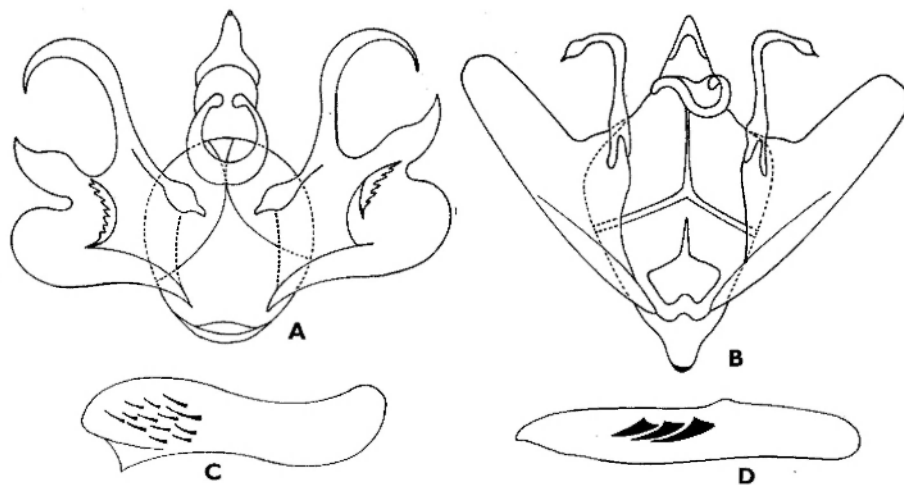
Közép- és Dél-Európától Kisáziáig fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban csaknem mindenütt gyakori, különösen erdős, cserjés helyeken, parkokban és ligeterdőkben. 2 összefolyó nemzedéke IV-től IX-ig repül. Hernyója élénkzöld, hátán vörös foltok vannak; az 1. és 2. potroh-szelvény oldalán, valamint a légzőnyílásoknál levő foltok ugyancsak vörösek. Augusztus végétől késő őszig, valamint május—júniusban *Euonymus europaeae*-n él. Vörösbarna, fekete szárnyhüvelyű bábja telet át — Barna levélara-szó

adustata (DENIS & SCHIFFERMÜLLER, 1775)

70. nem: *Lomaspilis* HÜBNER, 1825

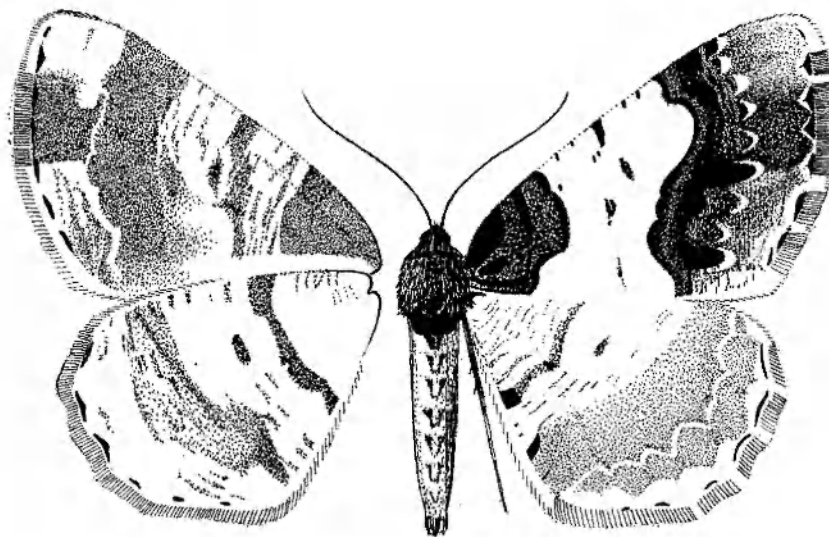
Közel áll a következő 2 nemhez. Az ide tartozó lepkék jóval kisebbek, hátsó lábszáruk kevésbé vastagodott meg. Elülső szárnyán az r_1 hiányzik. A hímek ivarszervére jellemző a gnathos, amely az *Abraxas*-fajoknál hiányzik (146. ábra: B, D).

A nem egyetlen faja palearktikus elterjedésű. Gazdaságilag közömbös.

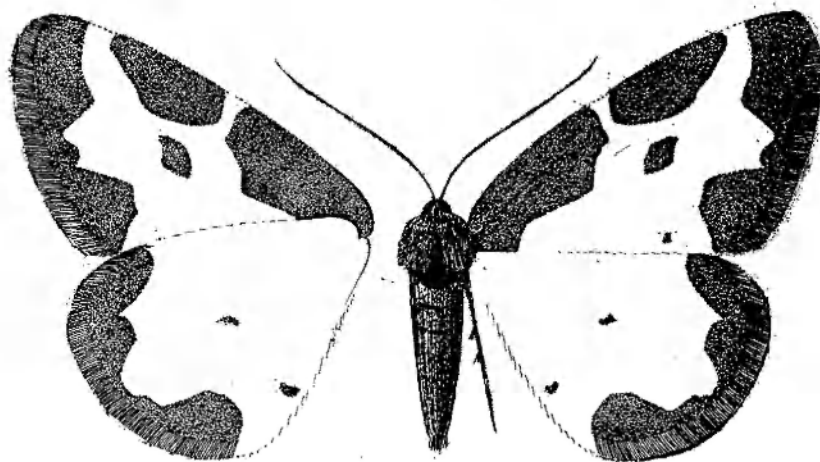

146. ábra. A: *Ligdia adustata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, B: *Lomaspilis marginata* LINNÉ ♂ ivarszerve — C: *Ligdia adustata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER és D: *Lomaspilis marginata* LINNÉ aedoeagusa (Eredeti)

- — Teste sötétszürke. A szárnyak alapszíne fehér, selyemfényű. Elülső szárnyának elülső szegélye sötétszürke, illetve fekete, és mindössze a belső és külső harántsávnak megfelelő helyen megszakított. Mind

147. ábra. *Ligdia adustata* DENIS & SCHIFFERMÜLLER ♂ (Eredeti)

148. ábra. *Lomaspilis marginata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

az elülső, mind pedig a hátsó szárny külső szegélye fekete. Az elülső szárny középterében egy nagyobb, a hátsóéban egy kisebb folt van. Fonákjának rajzolata megegyező. Rojtja sötétszürke, közepesen hosszú (148. ábra). 19—23 mm.

Európában mindenütt elterjedt és a Távol-Keletig előforduló faj, de az Ázsiából leírt alfajok rendszertani értéke még tisztázásra vár. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte elterjedt és gyakori, nedvesebb helyeken nagy számban él. A legtöbb helyen 2 összefolyó nemzedéke IV. közepétől IX. elejéig repül, de néhány területen csak 1 nemzedéke van V—VI-ban. Hernyója zöld, a hátán sötét sávok vannak, a nyár folyamán elsősorban a kecskefűzön, valamint más fűzfajokon, rezgő nyárfán, nyíren és mogyorón él. A báb teal át — Szegélyes nyárfaaraszoló

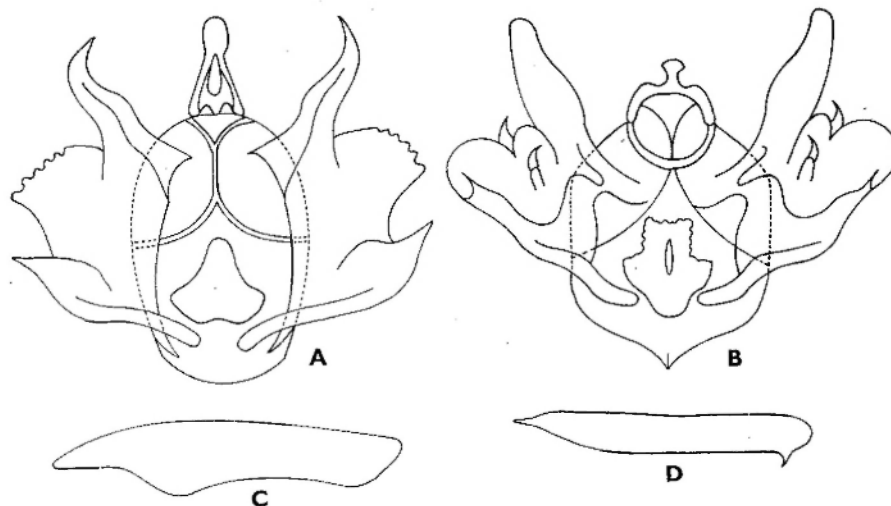
marginata (LINNÉ, 1758)

71. nem: *Calospilos* HÜBNER, 1825

A következő nemtől elsősorban az ivarszervek felépítésében mutatkozó alapvető különbségek szerint választható el. Hím ivarszervére jellemző, hogy az uncus hosszú, és csak a végén kitinizált erőteljesebben, a valvák pedig mélyen hasítottak (149. ábra: A, C).

A rendkívül bizonytalan, revíziót igénylő, kis fajszerű nem főleg a Távol-Keleten terjedt el. Európából egyetlen faja ismert. A fajok gazdaságilag közömbösek.

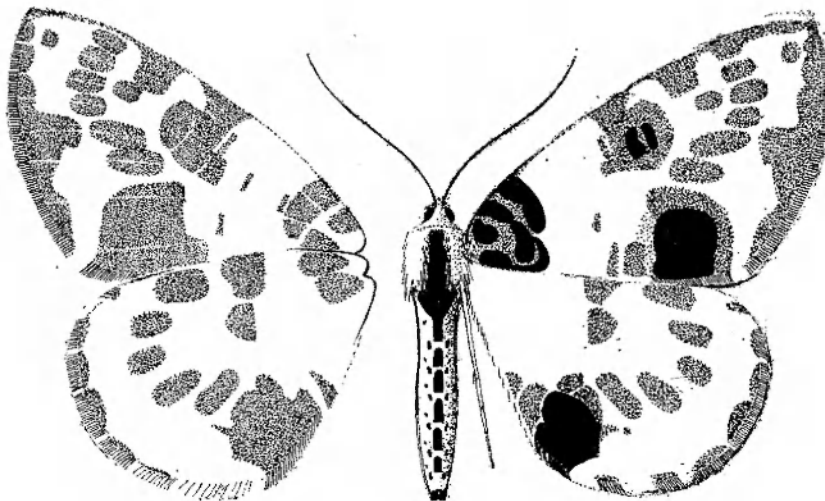
- — Feje fekete, tora szintén, de laza, sárga színű szőrözettel borított. Potroha sárga, fekete foltokkal. A szárnyak alapszíne fehér. Elülső szárnyának tötere barna, vörösbarna harántsávval. A középtér és a szegélytér találkozásánál, a belső szegély mentén egy nagy, belül vörösbarna—barna, kívül sötétbarna és kék közepű folt fekszik. A középtér és a szegélytér többi foltja világos színű. A szegélytér foltjai összeolvadtak. Hátulsó szárnyának belső szegélyén az elülső szárnyon levőhöz hasonló, kék közepű folt van, a rajzolat többi része halvány színű. A szegélytér foltjai itt is összeolvadtak. Fonákján a

149. ábra. A: *Calospilos sylvata* SCOPOLI és B: *Abraxas grossulariata* LINNÉ ♂ ivarszerve — C: *Calospilos sylvata* SCOPOLI és D: *Abraxas grossulariata* LINNÉ aedeagus (Eredeti)

rajzolat halványszürke. Közepesen hosszú rojtja szürke (150. ábra). A melanisztikus példányok nem ritkák. 34—37 mm.

A faj Közép-Európától a Távol-Keletig (Korea, Japán) fordul elő. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban a hegyvidékeken és a Dunántúl alacsonyabb területein is elterjedt, a hegyvidékeken helyenként gyakori. Az Alföldön csak elvétve került elő kiterjedtebb erdők közelében (Tompá, Kecskemét). Az imágó fényre igen jól repül. Egyetlen nemzedéke VII. elejétől

150. ábra. *Calospilos sylvata* SCOPOLI ♂ (Eredeti)

VIII. közepéig található. Hernyója fehéres, háti része sárga. Hátának hosszanti mintázata fekete, oldalsávjai sárgák. Feje fekete. Nyár végén és ősszel *Ulmus*- és *Prunus*-féléken, továbbá nyíren és mogyorón él. Rövid, vastag, sötétbarna bábja laza szövődékben a földön telet át

sylvata (SCOPOLI, 1763)

72. nem: *Abraxas* LEACH, 1815

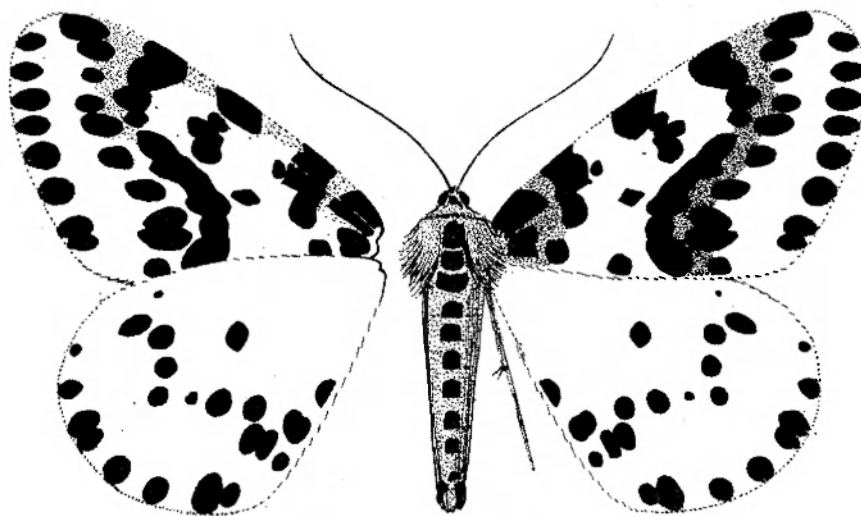
Közepes nagyságú, fehér alapszínű, élénk rajzolatú lepkék tartoznak ide. Arca csupasz, tapogatói általában rövidek és durván szőrösek. A hím csápján a fűrészfogak lesimultak, a csáp megvastagodott. Hátsó lábszárai kiszélesedtek. Szárnyai szélesek, meglehetősen gyengék. A pikkelyzet aránylag gyér. Az r_1 az r_2 -ből ered, vagy kivételesen hiányzik. Az r_3 — r_5 közös nyélen ülnek (140. ábra: B). Hím ivarszervében az aedoeagus hosszú, legtöbbször vékony, egy barna, erősen kitinizált foggal. A valvák megkettőzöttek és dorsalisán egyszerű vagy kettőzött fogakkal vannak borítva (149. ábra: B, D).

Közepes fajszámú nem, amely elsősorban Indiában, Kínában és Japánban terjedt el. Néhány képviselője Indonéziából, Ausztrália északi részéről és Európából is ismert. Magyarországon egyetlen faja fordul elő.

A hernyók maró folyadékot képesek kibocsátani, ezért a rovarvő madarak elkerülik őket. Ez a „védetség” kiterjed az imágókra is, amelyeket a madarak nem fogyasztanak, annak ellenére, hogy színezetük feltűnő, és nappalra csak felületesen vagy egyáltalán nem rejtőzködnek el.

A nem egyetlen faja, az *A. grossulariata* L. országosan elterjedt kártevő. Hernyóinak kártétele általában szórványosan jelentkezik, de gradációs évekből a köszméteültetvényeket tarra is rághatják. Elsősorban a rügveket rágják ki a hernyók, majd a leveleket károsítják. Fontos a lehullott lomb összeszedése és elégetése, az áttelelő hernyók megsemmisítése.

- — Feje bársonyfekete, tora és potroha sárga, fekete foltokkal. Szárnyainak alapszíne fehér. Az elülső szárny tőterének nagy részét

151. ábra. *Abraxas grossulariata* LINNÉ ♂ (Eredeti)

sötétbarna foltok foglalják el, amelyeket sárga harántsáv oszt ketté. A középtér fehér, az elülső szegély felől egy nagyobb sötétbarna folt nyúlik be, míg a középső és az alsó harmadában 2—3 kisebb folt van. A belső harántsáv sárga, sötétbarna foltok határolják, és nem éri el az elülső szegélyt. A szegélytér fehér, közvetlen a szegély mentén barna foltos húzódik. Hátsó szárnyának tőtere fehér, a középtérben kisebb és az elülső szárnyon levőnél halványabb foltok helyezkednek el. Fonákja fehér, a barna rajzolat átüt, de a sárga nem. Rojtja fehér, sötétbarna csíkokkal (151. ábra). Rendkívül gyakoriak a melanisztikus példányok, amelyeken a sötét színű foltok a szárnyak felületének nagyobb részére vagy akár egészére kiterjednek. Az elülső szárny gyakrabban sötét színű, mint a hátsó. 35—42 mm.

Európa nagy részén és Ázsia nyugati részén elterjedt faj. A számos, Kelet-Ázsiából leírt alak valószínűleg önálló faj. A magyarországi populációk megegyeznek a törzsalakkal. Hazánkban országszerte gyakori erdőkben, ligetekben, kertekben. Nappal is könnyen felzavarható, lámpafényre igen érzékenyen reagál. Egyet-

len nemzedéke V. végétől VIII. elejéig repül; az imágók kelése meglehetősen elhúzódik. Hernyójának feje fekete, egyébként tejfehér, sárga és fekete foltokkal. Utóbbiak a hátoldalon nagyok, olyannyira, hogy csak a szelvények közötti bevágás választja el őket. Oldalán vörös csík fut. Nem ritka az egyszínű, fekete hernyó sem. Nyár végén, ősszel, majd áttelelés után tavasszal elsősorban *Prunus*- és *Ribes*-féléken él; a köszmétén, a piros és fekete ribiszkén, ritkábban a szilván, kajszin, őszibarackon, gesztenyén, mogyorón, vörösgyűrűsomon és kecskerágón okoz kárt. Bábja fekete, potrohszelvényei sárgán gyűrűsek. Vesszőkre, gallyakra függesztve vagy máskor néhány szállal összehúzott levelek között az avarban találjuk. A hernyó sosem húzódik a földbe bábozódni. A hernyó telel át — S á r g a f o l t o s a r a s z o l ó

grossulariata (LINNÉ, 1758)

136 115

len nemzedéke V. végétől VIII. elejéig repül; az imágók kelése meglehetősen elhúzódik. Hernyójának feje fekete, egyébként tejfehér, sárga és fekete foltokkal. Utóbbiak a hátoldalon nagyok, olyannyira, hogy csak a szelvények közötti bevágás választja el őket. Oldalán vörös csík fut. Nem ritka az egyszínű, fekete hernyó sem. Nyár végén, ősszel, majd áttelelés után tavasszal elsősorban *Prunus*- és *Ribes*-féléken él; a köszmétén, a piros és fekete ribiszkén, ritkábban a szilván, kajszin, őszibarackon, gesztenyén, mogyorón, vörösgyűrűsomon és kecskerágón okoz kárt. Bábja fekete, potrohszelvényei sárgán gyűrűsek. Vesszőkre, gallyakra függesztve vagy máskor néhány szállal összehúzott levelek között az avarban találjuk. A hernyó sosem húzódik a földbe bábozódni. A hernyó telel át — S á r g a f o l t o s a r a s z o l ó

grossulariata (LINNÉ, 1758)